REGELE CAROL AL II-LEA AL ROMÂNIEI

ÎNSEMNĂRI ZILNICE. 1937-1951

VOLUMUL I
11 martie 1937 – 4 septembrie 1938
(Caietele 1 - 6)

Ediție îngrijită, note, glosar și indice de
VIORICA MOISUC, NICOLAE RAUȘ

Cuvânt înainte de
IOAN SCURTU

– REEDITARE –

SCRIPTA
București, 2001

CUVÂNT ÎNAINTE

Regele Carol al II-lea a fost şi este o personalitate controversată a istoriei României. Tatăl său, regele Ferdinand I, era de origine germană, iar mama sa, regina Maria, era de sorginte engleză. Principele Carol s-a considerat român prin locul naşterii, cultură şi educaţie. El era moştenitorul de drept al Coroanei, în conformitate cu normele constituţionale.

Încă de tânăr, Carol a creat multe probleme familiei regale, precum şi oamenilor politici. A renunţat de mai multe ori la prerogativele sale de moştenitor al Coroanei, mai întâi în august 1918, când s-a căsătorit cu Ioana Valentina (Zizi) Lambrino, apoi în august 1919, când a şi declarat că recunoaşte ca fiind al său copilul pe care aceasta urma să-l nască. După o stăruitoare „muncă de convingere", Carol a acceptat divorţul de Ioana Valentina Lambrino; în urma unei excursii în jurul globului, a întâlnit-o, în Elveţia, pe principesa Elena, fiica regelui Greciei, cu care s-a căsătorit în martie 1921. Din această căsătorie a rezultat un băiat, născut în octombrie 1921, care a fost botezat Mihai.

Principele Carol nu vedea cu ochi buni autoritatea lui Ion I.C. Brătianu şi dorea scoaterea instituţiei monarhice de sub „tutela" şefului Partidului Naţional-Liberal. Dar Ferdinand I a ţinut să-i precizeze că Ion I. C. Brătianu era singurul om politic în care avea deplină încredere.

Eşuând în tentativele sale de implicare în viaţa politică şi având serioase neînţelegeri cu principesa Elena, soţia sa, a început să se afişeze public cu Elena Lupescu, o femeie de moralitate îndoielnică. În noiembrie 1925, Carol a fost trimis să reprezinte familia regală română la înmormântarea reginei Alexandra a Marii Britanii. Imediat după ceremonia funebră, Carol a părăsit Londra, pentru a se întâlni

cu Elena Lupescu. De la Milano el a trimis, la 28 decembrie 1925, cea de-a treia declarație de renunțare la prerogativele de moștenitor al Coroanei.

De această dată, regele Ferdinand a decis să înlăture „creanga putredă" din arborele dinastiei române; Consiliul de Coroană, la 31 decembrie 1925, și Adunarea Națională Constituantă, la 4 ianuarie 1926, au primit renunțarea principelui Carol. Acesta a fost exclus din rândul familiei domnitoare, a primit numele de Carol Caraiman și s-a stabilit la Paris.

După moartea regelui Ferdinand, la 20 iunie 1927, prerogativele monarhului erau exercitate de Regență, care n-a reușit să dobândească o reală autoritate. În acest context, Carol a început să manifeste un viu interes pentru viața politică din România, exprimându-și intenția de a se întoarce în țară.

La 6 iunie 1930, Carol a sosit, inopinat, în București, iar la 8 iunie a fost proclamat rege, sub numele de Carol al II-lea. Încă de la început, noul rege a cerut tuturor oamenilor politici, fără deosebire de partid, să se strângă „în jurul Tronului", fapt ce evidențiia intenția sa de a fi un factor politic activ în acțiunea de guvernare.

x

Pentru domnia de zece ani a lui Carol al II-lea (iunie 1930- septembrie 1940) există numeroase documente de arhivă (în primul rând în Fondul Casa Regală și în Fondul Personal Carol al II-lea, aflate la Arhivele Statului), precum și o memorialistică foarte bogată, datorată unor personalități ca: Nicolae Iorga, Armand Călinescu, Miron Cristea, Grigore Gafencu, Constantin Argetoianu, Nichifor Crainic, Nicolae Carandino, Constantin C. Giurescu, Mircea Eliade, Martha Bibescu, Stelian Popescu, Radu R. Rosetti ș.a. De asemenea, regina Maria, regele Mihai, principele Nicolae, principesa Ileana (Maica Alexandra), Ioana Valentina Lambrino, Elena Lupescu, Iuliu Maniu, Gh.Gh. Mironescu, Zaharia Boilă au lăsat importante considerații privind personalitatea lui Carol și activitatea lui politică.

x

Istoricii și toți cei interesați de viața politică din România în perioa-

da interbelică şi de personalitatea principelui şi regelui Carol al II-lea erau, desigur, interesaţi de imaginea pe care acesta a dorit să o lase posterităţii. Interesul lor este în bună parte satisfăcut prin publicarea prezentei lucrări, sub titlul: Regele Carol al II-lea al României. Însemnări zilnice. 1937-1951.

x'

Soarta acestor „însemnări" a fost dificilă, ele ajungând în posesia Elenei Lupescu şi apoi a doamnei Monique Urdăreanu. În urma tranzacţiei judiciare, încheiată la 25 ianuarie 1984, la Cascais-Portugalia, Monique Urdăreanu s-a obligat „să predea Statului român, prin Ambasada Română din Lisabona, toate originalele documentelor oficiale referitoare la relaţiile interne sau externe ale Statului român care ar putea, eventual, să facă parte din «memoriile» sau «jurnalul» regelui Carol al II-lea". Prin acelaşi document se preciza că fotocopiile documentelor care conţin „memoriile" lui Carol al II- lea „pe timp de 10 ani, începând cu această dată, vor putea să fie folosite de către respectivii posesori, sau de către orice terţi care ar avea acces la ele prin intermediul posesorilor, numai pentru scopuri arhivistice".

În anul 1985, Însemnările zilnice *ale regelui Carol al II-lea, aflate în original la „Academia Portuguesa da Historia", au fost aduse în ţară sub formă de microfilm şi preluate de Arhivele Statului din România.*

Ele încep cu ziua de 11 martie 1937, regele Carol al II-lea evocând „însemnările din tinereţe", care i-au „fost luate". Din investigaţiile făcute rezultă că unele dintre ele se păstrează la Arhivele Statului, Fond Casa Regală; Principele Carol. Tot la 11 martie 1937, Carol îşi exprima dorinţa ca însemnările sale zilnice să nu poată fi utilizate „înainte de 25 ani de la trecerea mea în lumea celor ce nu mai sunt". El a murit la 3 aprilie 1953, astfel că această dorinţă testamentară a fost respectată.

Rămân, totuşi, unele neclarităţi privind absenţa multor pagini din aceste „Însemnări (notiţe) zilnice", *unele privind momente importante, precum înlăturarea principelui Nicolae din rândul familiei domnitoare, atitudinea faţă de mişcarea legionară, aspecte ale politicii interne, problema succesiunii guvernului Tătărescu, instaurarea şi instituţionalizarea regimului de la 10 februarie 1938, situaţia inter-*

națională a României în anul 1938.

x

Dincolo de aceste chestiuni, care urmează a fi clarificate, este esențial ca Însemnările zilnice *ale regelui Carol al II-lea să fie cunoscute de toți cei interesați.*

Istoricii Viorica Moisuc și Nicolae Rauș au desfășurat o apreciabilă muncă de citire și transcriere ad litteram *a microfilmelor aflate la Arhivele Statului. Se oferă astfel publicului pentru prima dată în formă originală* Însemnările zilnice *ale regelui Carol al II- lea.*

Este o carte pe care o recomandăm cu căldură tuturor celor doritori să cunoască istoria contemporană a României, cu luminile și umbrele ei.

Prof.univ.dr. IOAN SCURTU

NOTĂ ASUPRA EDIȚIEI

Ca și autorul lor, **Însemnările zilnice** au avut o zodie puțin fastă. Mai întâi, a fost contestată existența lor. Pamfil Șeicaru va spune, dojenitor, că „**Regele Carol nu și-a scris memoriile, nu s-a simțit obligat să-și justifice politica internă și externă...**" Trec mai bine de trei ani de la conceperea primei lor file și **Însemnările** devin, în premieră, „**pagini exilate**". Era în septembrie 1940. Carol vede în ele moștenirea sa de suflet pentru istorie și le ia cu sine în precipitata și definitiva plecare din țară pentru a le continua oriunde.

O dată închegate, **Însemnările** intră sub obroc. Autorul le rezervă – era apanajul său – o tăcere absolută de un sfert de veac, însă, dezbărat de orice pretenții, lasă oricui dreptul la fructificări ulterioare. Vin, apoi, legatarii testamentari, care prelungesc ținerea lor sub obroc până la limita de început a anului 1995, pentru a le preface, o vreme, cel puțin, „**pagini uitate**". Acum, manuscrisul este „dereticat" pe îndelete în spatele perdelelor și supus la nu puține amputări. File întregi, pe alocuri zeci de file sunt eliminate din unimea lor naturală și condamnate la un destin necunoscut. Nutrim speranța că, într-o bună zi, vor putea fi recuperate și restatornicite în universul din care au fost înstrăinate, dacă, firește, vor fi supraviețuit eternei metehne omenești a obturării trecutului în scopuri veleitare.

Și pentru ca lucrurile să nu se mărginească la atât, **Însemnările** aveau să sufere distorsiuni flagrante prin alcătuirea și punerea în circulație în țară, a unei copii dactilografice care e departe de rigorile unei restituții documentare. Șochează aici mulțimea și dimensiunea omisiunilor, cum și o anume indiferență față de exercițiul cultural. Astăzi, atare „**pagini-pirat**", cum le califică exegeții, se elimină ele însele din circuitul istoriografic.

Readus la înfățișarea lui primară și pus în valoare științific, manuscrisul **Însemnărilor** se constituie în sursă cardinală pentru amplificarea cunoașterii unui segment de istorie cu implicații și răsfrângeri majore până în zilele noastre. E un tezaur documentar cu valoare de unicat, o cronică politică, diplomatică, militară, dar și mondenă, de neînlocuit a unei epoci care pregătea, săvârșea și încheia cele mai dramatice momente ale istoriei moderne românești. Dincolo de disputele și de interpretările emoționale în legătură cu persoana și faptele suveranului, **Însemnările zilnice** ne dezvăluie un observator și un analist din specia profesioniștilor în materie, care, de la nivelul rolului deținut în viața politică și statală a României acelor vremuri, recompune elocvente și palpitante desfășurări, de la palierele Puterii și până în mediile de jos, deschizând ușile unor nebănuite tainițe ale istoriei și luminând fapte și chipuri asupra cărora reprezentările noastre erau, până aici, cu totul altele.

Este de reținut că, cel mai adesea, **Însemnările** au fost așternute **zi de zi**, în chiar timpul producerii evenimentelor, și nu potrivite după eventuale „rațiuni" ulterioare, ceea ce le sporește greutatea istorică și forța de atracție. Autorul și face distincția cuvenită între **memorii**, ca reflectări ale faptelor deja consumate, și înregistrarea **pe viu**, în care se simte prezentul în ivire și desfășurare. Apar, astăzi, nu puține volume în care martori dintre cei mai avizați ai evenimentelor – personalități politice, demnitari de stat, publiciști, scriitori ș.a. – deapănă amintiri, dar ceea ce lipsea era tocmai proiecția evenimentelor și oamenilor prin optica suveranului, monarhia fiind tiparul în care se turna politica internă și externă **oficială** a României.

Prin demersul fructuos al Arhivelor Statului București, a fost obținut, în copie microfilmată, manuscrisul integral al **Însemnărilor zilnice** (Arhivele Statului București. Colecția Microfilme. Portugalia. Rolele 21-26). Devine posibilă, în acest fel, editarea lui în România, întreprindere căreia consacrăm efortul nostru. Volumul de față marchează momentul de debut al primei ediții integrale a **Însemnărilor**.

Ne-am îndrumat în demersul nostru după criteriile și normele științifice și morale ale îngrijirii textului, cu totala și stricta respectare a formelor de limbă, fiindcă acestea sunt, la rându-le, informație. La ce vor fi servind istoricului ori lingvistului „actualizările" și „modernizările" de text, de vreme ce prin ele se operează o sărăcire a amprentei, a mesajului? Am adăugat însă, în **Note**, nu puține date lămuritoare, urmărind să întregim suportul explicativ, întrucât maniera de redare proprie **Însemnărilor**, ritmul lor nu îngăduiau aceasta.

Ținem să mulțumim pe această cale tuturor acelora care au fost de partea editării **Însemnărilor**, mai cu seamă istoricului **Ștefan Marian**, redactor-fondator al revistei „Magazin istoric", director al Fundației cu același nume, pentru sugestiile sale, cercetătorului **Gheorghe Neacșu**, șeful Arhivei istorice a B.A.R., pentru materialul informativ-documentar pus la dispoziție, doamnei **Lidia Rauș**, pentru contribuția sa editorială de ansamblu, care a grăbit realizarea și apariția acestui volum.

EDITORII

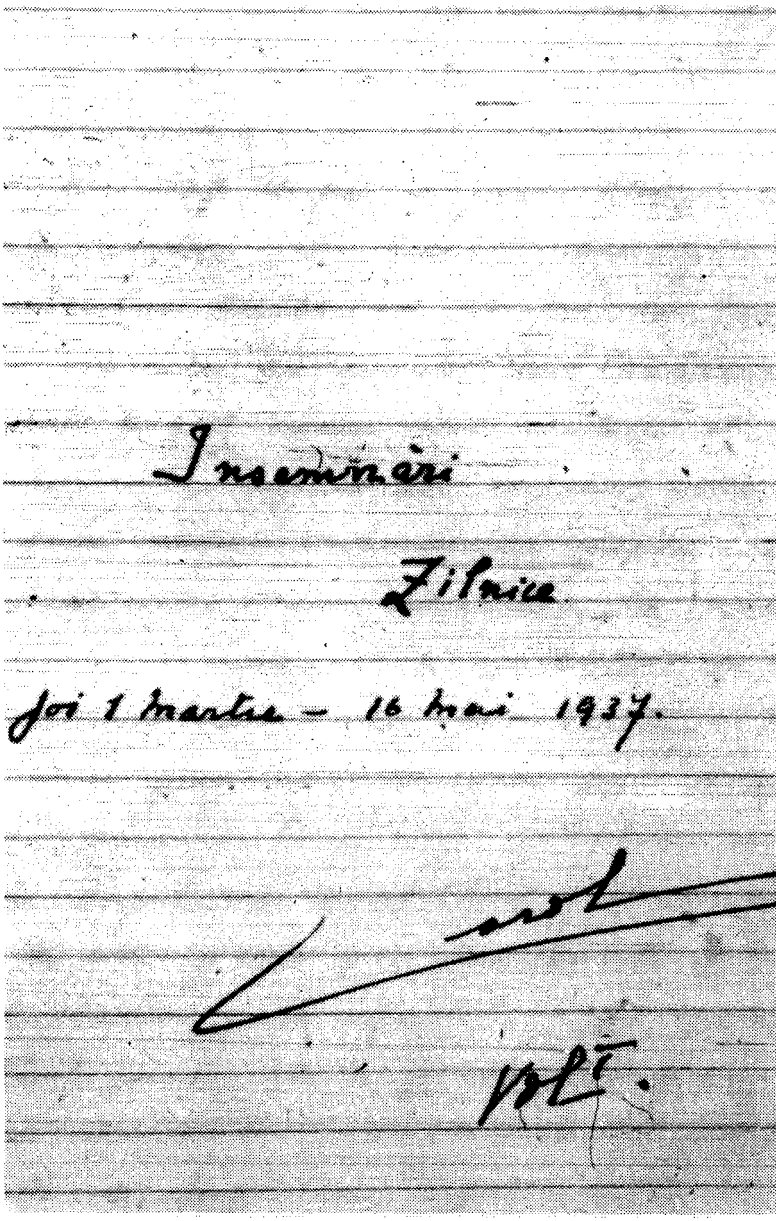

Pagina de titlu a Caietului 1 al Însemnărilor zilnice.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 1

[11] martie-[12] mai 1937

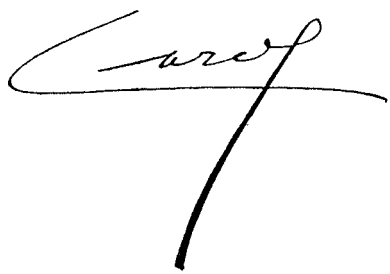

Joi 11 Martie 1937.

Reîncep după o prea lungă întrerupere această carte. În timpul ăsta am fost o experiență tristă cu ele mi-am fost teamă cumva, poate că sunt la Păsărica!
În tot cazul eram însemnări de timpuri poate interesante ca reflex, dar nu cred de prea mare valoare ca faptă. Ba altfel că participam cu adevărat la marile fapte?
Puțin. Le vedeam ca spectator nu ce asistă cu chipul actorului principal. Bănuiam că am greșit că de ieșe ani n'am văzut un zărel cum trebuia dacă atâtea am trăit poate capul meu e al țării. Acești cavaleri ce o vor găsi ei nu sunt plăcerii pro domo, nu sunt, n'au scopul unei întâmplări ale a fi o justificare în fața viitorului, ci o mică expresie a eului a faptelor, a gândurilor a subiectivului meu. Un memento al celor petrecute ființa, un contrabor reflexiv al vieții

Prima filă din manuscrisul Însemnărilor zilnice.

Joi, 11* martie 1937 *fila 1*

Reîncep, după o prea lungă întrerupere, aceste caiete. În trecut, am făcut o experienţă tristă cu ele; mi-au fost luate, cred, poate că sunt la Păsărica[1]. În tot cazul, erau însemnări de tinereţe, poate interesante ca suflet, dar nu cred [că] de prea mare valoare ca fapte[2]. De altfel, ce participam eu atuncea la marile fapte? Puţin, le vedeam ca spectator, nu ca astăzi, cu chipul actorului principal. Mărturisesc că am greşit că de 6 ani[3] n-am scris un rând cum trebuia, deşi atâtea au trecut peste capul meu şi al ţării. Aceste rânduri ce se vor găsi aci nu sunt pledoarii *pro domo,* nu sunt, n-au scopul, nici intenţiunea de a fi o justificare în faţa viitorului, ci o nudă expunere pe scurt a faptelor, a gândurilor, a intenţiunilor mele. Un memento al celor petrecute zilnic, un controlor sufletesc al conştiinţei // mele. Vorbesc de viitor, da, căci, fatalmente, în zilele ce vor să *fila 2* vie, Dumnezeu ştie când careva le va găsi, le va citi şi, poate, le va comenta favorabil sau, dimpotrivă, după cum va crede de cuviinţă şi după cum viitorul va judeca faptele de astăzi.

Încă o dată, aceste caiete sunt notiţe zilnice, nu sunt memorii. Oricine le va avea după dispariţia mea dintre cei vii să nu le întrebuinţeze pentru *nici* un scop înainte de 25 ani de la trecerea mea în lumea celor ce nu sunt.

---

* Data de **1 martie 1937** înscrisă de autor pe pagina de titlu a Caietului (Volumului) I este, desigur, greşită. **Însemnările zilnice** încep cu data de **11 martie 1937.** Este, de asemenea, greşită data de **16 martie 1937** din aceeaşi pagină de titlu, Caietul 1 oprindu-se la **12 mai 1937.**

Am oroarea acelora cari, în viaţă sunt sau abia au trecut pragul veşniciei, publică aşa-zise memorii. Ele sunt sau nesincere sau o pledoarie *pro domo* sau ofensatoare pentru prea multă lume. Una din certurile mele cu mama e tocmai acest punct; rău a făcut că a publicat acele volume[4], căci sau a zis lucruri care, chiar adevărate fiind, nu trebuiau zise astăzi, sau
fila 3 a tăcut lucruri cari tocmai făceau interesul //evenimentelor prin cari a trecut şi la cari a luat parte. Din nenorocire, prea des a căzut în prima greşeală, a lipsit, adesea, absolut de tact şi e, de multe ori, nedreaptă sau vede lucruri[le] în lumină falsă.

Aidoma, dar în mai rău, Averescu[5] s-a făcut de râs publicând acele notiţe zilnice asupra războiului[6]. Cum poate un mareşal al ţării, care a fost împopoţonat cu atâta cinste, să facă una ca aceasta?

Să lăsăm filosofia şi să trecem la faptele zilei.

De-abia gata de lucru, vine Mamulea[7] şi spune că are ceva important şi confidenţial de comunicat. Mama[8], care de câteva zile suferea de o uşoară gripă, a fost bolnavă mai rău în timpul nopţii[9]. A fost luată de vărsături, [pe] cari doctorul le consideră ca putând avea un caracter grav. Vărsături cu sânge şi alte manifestaţii tot sângerânde. A şi leşinat când s-a sculat noaptea din pat. Şi-a pierdut direcţia, lovindu-se de un paravan, şi a //
fila 4 căzut jos. Am hotărât să se facă mâne sau poimâne un consult cu Mamulea, Nanu-Muscel[10], Manta[11] şi Hortolomei[12], ca hirurg. Trebuie făcut şi o radiografie.

Pe urmă, deşi este ziua mea aşa-zisă rezervată[13], l-am chemat pe Tătărăscu[14]. L-am chemat, căci, în aceste zile destul de grele, trebuie continuu infuzat energie, şi, ieri, Gavrilă [Marinescu][15] îmi aducea la cunoştinţă unele lipsuri de energie şi şoväieli, cari nu sunt bune. La Iaşi, instrucţia atentatorilor lui Bratu[16] trenează şi Gică Atanasescu declară că ancheta nu

poate s-o facă mai energică. L-am scuturat şi i-am arătat cum se pierde autoritatea prin astfel de mijloace. Pe urmă, a deschis vorba asupra chestiunei Nicolae[17]. Mi-a arătat răspunsul lui, în care sau bate în retragere sau tergiversează spre a câştiga timp. Scrisoarea e aci alăturată. Se poate vedea că este extrem de abil făcută, aducând în vorbă şi atitudinea lui de la 8 iunie 1930[18] şi lăsând să se înţeleagă că nu // Guvernul, ci eu, regele, *fila 5* am de rezolvit chestia lui. A hotărât cu T[ătărăscu] că se va duce cu [Paul] Angelescu[19], Lapedatu[20], Nistor[21] şi Inculeţ[22] să-i vorbească, să-i arate că chestiunea a depăşit cadrul strict al măsurilor ce trebuiesc luate de rege, ci este o chestiune ce a intrat, prin felul lui de a fi, în domeniul public şi naţional şi că este Guvernul care cere regelui de a lua măsuri.

Pentru chestiunea Iaşi[23] s-a hotărât să fie chemat g-ral. Atanasescu şi scuturat serios.

Ce dreptate am avut cu chestiunea energiei[24], căci am şi primit o informaţie de la Haiduc[25], care-mi spune că dacă până la sfârşitul lunei nu se [va] putea produce lovitura de Stat a Gărzii de Fier[26], vor începe cu asasinate, prima pe listă fiind D[uduia][27]. H[aiduc] recomandă [ca Duduia] să plece pentru câtva [timp] în străinătate, lucru care, desigur, ea nu va voi. Dacă reuşeşte lovitura, se zice că [gardiştii] vor cere 6 zile libere ca să-şi facă de cap. Ştirile pot fi exagerate, dar trebuiesc, // totuşi, să nu fie neglijate şi să se ieie măsuri, cel puţin de severă *fila 6* supraveghere.

La prânz, D[uduia] nu se simte bine.

D[upă]-amiaz, am fost o clipă la Cotroceni[28] s-o văd pe mama; o găsesc cuminte şi dispusă să fie îngrijită şi acceptă chiar consultul. Vorbim despre situaţie, e şi ea îngrijorată.

Seara, cinematograf, *„Frontul invizibil"*, cu Franchot Tone, Cary Grant şi Jean Harlow; au asistat D[uduia] şi Mih[ăiţă][29].

Aujourd'hui les premiers crocus dans le jardin[30].

Vineri, 12 martie

Sculându-mă, veste bună. D[uduia], în sfârşit, a dormit bine. *C'est un soulagement, la pauvre; avec tous ses ennuis, la situation, son père malade etc., etc; elle n'a pas de tranquillité* [31].

fila 7 Dimineaţa, miniştri, după program. // Întâi, Cancicov[32]; este speriat de felul cum se lucrează [pe] sub mână şi se trag sforile în Comisiunea bugetară[33]. Spune că parcă ar fi un film al lui [indescifrabil]. Luptă şi promite că va fi tare. L-am certat pe chestiunea numirii fostului prefect de Bacău ca comisar al Guvernului la B[anca] N[aţională] a R[omâniei][34].

Pe urmă, Tătărăscu. Îi dau noi indicaţii de felul cum Nicky[35] a minţit, în scrisoarea lui, proba cu ordinele date în scris pentru titulatura Jeanei[36] în Casă[37]; meniurile etc.

Din nou, cer energie şi măsuri, văd ezitări şi oareşicare încredere în liniştea G[ărzii] d[e] F[ier]. Eu sunt mai puţin liniştit, cred că e *„le calme avant l'orage"*[38], lucru ce mi-e întărit din nou prin o informaţie venită seara de la Hdc. [Haiduc], care reîntăreşte ideea loviturei de Stat.

La masă, Alfred Cortot[39], plăcut, ca de obicei. Am vorbit multe, se înţelege, de muzică, artă etc. *Un peu fichu à ce moment peut-être, mais cela fait part de la vie*[40].

D[upă]-amiaz, audienţă; Sir Neville, pe chestiunea bazei *fila 8* navale. V[on] Cramon, cu afacerile lui obiş // nuite. I-am vorbit şi de chestiunea [participării] diplomaţilor la înmormântarea Moţa-Marin[41], arătându-i că a fost o prostie. Pe urmă, energic, asupra zvonului de ajutor bănesc trimes din Germania G[ărzii] d[e] F[ier]; i-am spus că dacă faptul se adevereşte, poate să strice complect relaţiunile cu Reichul. La sfârşit, Seba[42], în audienţa de plecare; l-am încurajat moralmente şi i-am spus că sentimentele de prietenie rămân aceleaşi. Şi el a mărturisit că a făcut o prostie, pe care o regretă amarnic[43].

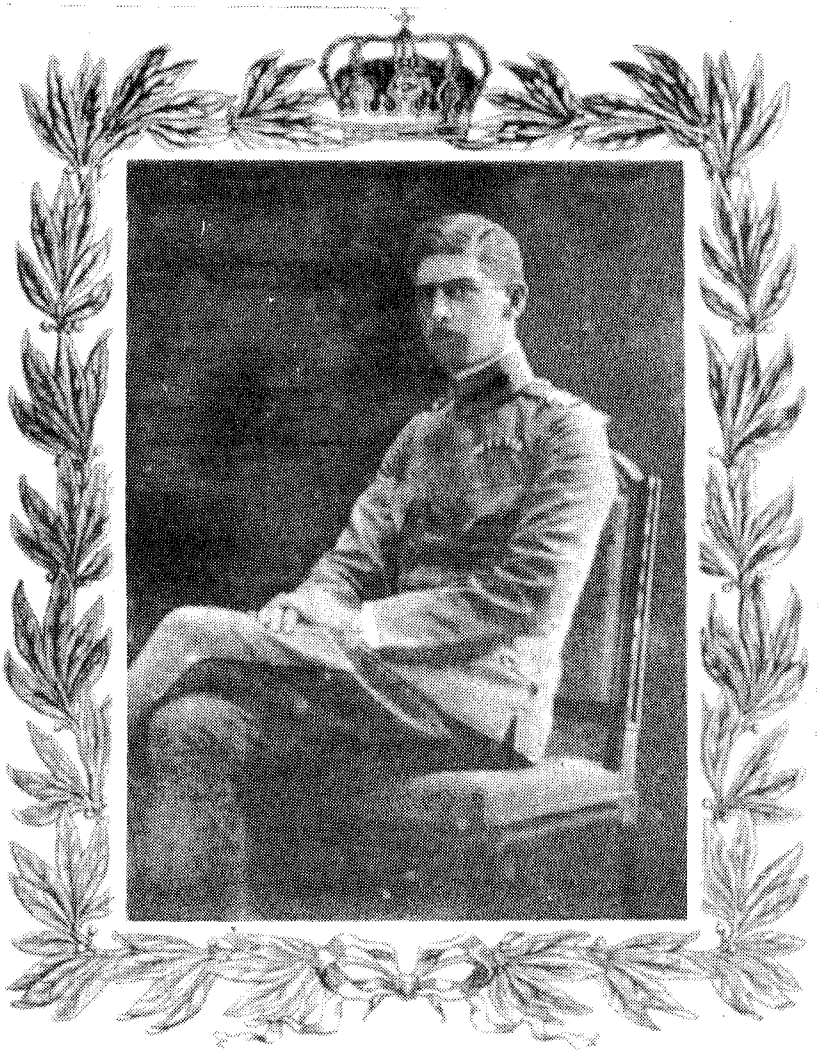

Regele Carol al II-lea locotenent

Spre seară, l-am chemat pe Gavrilă [Marinescu] pe chestiunea ştirilor de la Hdc. [Haiduc]; dă asigurări că este cu ochii în patru, îi lipsesc, însă, banii necesari de la O.P.; voi interveni. Are vreo 200 de oameni gata la nevoie.

Sâmbătă, 13 martie

Prima vânătoare de sitari a anului. Cu toate ştirile slabe, tot
fila 9 m-am hotărât să mă // duc. A fost o zi splendidă, cald, frumos, ideal şi destul de mult vânat pentru începutul sezonului. Singura şi eterna părere de rău, ca la toate celelalte vânători organizate, [este] că D[uduia] nu poate lua parte cu noi. Cine ştie, poate că o să vie şi ziua aceea, s-au mai făcut progrese, nu tocmai cum mi-o cere inima, dar ceva libertăţi tot mai putem lua.

Cum ziceam mai sus, a fost o zi ideală, parcă eram în mijlocul lui aprilie. Păsările ciripeau, florile semănate de natură împodobeau cu albastrul şi albul lor covorul searbăd al frunzelor uscate. Pomii abia încep să mugurească, *il n'y a que les chatons, autrement pas d'autres bourgeons*[44]. Am văzut primii fluturi, galbeni-deschis şi brun-închis cu maron. Plecat la 8 cu Radu[45], sosit acolo înainte de 10, adecă la Gherghiţa[46]. Invitat Scanavi[47], care s-a scuzat zicând că nevasta sa va trebui să fie operată, şi dr. Skupiewski[48]. Am mai luat pe căp[itanul] Petrovici; şi Ballif[49] era acolo, ca de regulă. Basil Chefneux[50]
fila 10 a condus vânătoarea // foarte bine, cu toate sarcasmele lui Ballif.

Rezultatul: 32 sitari, 1 bursuc, 1 vulpe şi 6 diverse. La tabloul meu: 9 sitari, bursucul şi 3 diverse. Sunt mulţumit de rezultat, am tras destul de bine.

Skupiewski mi-a vorbit de vizitele poloneze; el, ca şi mulţi [alţii], consideră că ei [polonezii] trebuie să-şi lese ifosele şi Moscicki[51] să facă prima vizită.

Ballif îmi displace, îmbătrâneşte repede, prea repede, *il devient grincheux*[52], şi păcatul lui de atotştiutor şi conducător devine din ce în ce mai acut. Chefneux mi se plângea că-l sâcâie cât poate, în lucruri mici. Nu prea iartă că nu mai este singur stăpân pe vânat.

La întoarcere, între Snagov şi Tâncăbeşti, ropote de ploaie; lângă Bucureşti, drumul moale.

Mi se anunţă că Mignon[53] soseşte mâine, la 10.50.

Nicky, prin Manolescu[54], trimete vorbă că este bolnav de icter, care-i pricinuieşte o criză de apendicită, că, probabil, va trebui să fie // operat şi că s-au luat toate măsurile ca [operaţia] *fila 11* să se petreacă la Cotroceni, de va fi nevoie. Mi se par foarte suspecte toate acestea, căci tocmai Tătărăscu ceruse audienţa comună, şi această boală miraculoasă a venit tocmai la timp.

Seara, cu Mihăiţă şi D[uduia], cinematograf: *„Silueta"*, film vienez, destul de bun, şi *„The Girls of Salem"*, cu Claudette Colbert, o extraordinară înscenare istorică, arătând până la ce crime poate să meargă nebunia colectivă a maselor.

Duminică, 14 martie

Fost la Gara Cotroceni[55] s-o primesc pe Mignon. Tot aceeaşi, *fat, smiling and bon camarade*[56]. Şi Mamulea a fost la Gară. El fusese să-l vază ieri pe Nicky şi n-a auzit nimica de aşa-zisele boli icteroapendiculare. Suspiciunea mea începe a se confirma! //

Pe Mignon am dus-o la mama, foarte puţin am vorbit. Am *fila 12* atras atenţia asupra lui Nicky să nu se ducă să-l vază. Despre boala mamei ea spune, ca fapt nou, că Aunt Toria[57] a murit de o hemoragie internă şi că a mai fost un membru al familiei, nu-şi aduce aminte cine.

Întors acasă, am luat masa cu D[uduia]; astăzi, în afară [că e zi] de duminică, este 14. Deci, au trecut de la acea zi fericită

Ballif îmi displace, îmbătrâneşte repede, prea repede, *il devient grincheux*[52], şi păcatul lui de atotştiutor şi conducător devine din ce în ce mai acut. Chefneux mi se plângea că-l sâcâie cât poate, în lucruri mici. Nu prea iartă că nu mai este singur stăpân pe vânat.

La întoarcere, între Snagov şi Tâncăbeşti, ropote de ploaie; lângă Bucureşti, drumul moale.

Mi se anunţă că Mignon[53] soseşte mâine, la 10.50.

Nicky, prin Manolescu[54], trimete vorbă că este bolnav de icter, care-i pricinuieşte o criză de apendicită, că, probabil, va trebui să fie // operat şi că s-au luat toate măsurile ca [operaţia] *fila 11* să se petreacă la Cotroceni, de va fi nevoie. Mi se par foarte suspecte toate acestea, căci tocmai Tătărăscu ceruse audienţa comună, şi această boală miraculoasă a venit tocmai la timp.

Seara, cu Mihăiţă şi D[uduia], cinematograf: *„Silueta"*, film vienez, destul de bun, şi *„The Girls of Salem"*, cu Claudette Colbert, o extraordinară înscenare istorică, arătând până la ce crime poate să meargă nebunia colectivă a maselor.

Duminică, 14 martie

Fost la Gara Cotroceni[55] s-o primesc pe Mignon. Tot aceeaşi, *fat, smiling and bon camarade*[56]. Şi Mamulea a fost la Gară. El fusese să-l vază ieri pe Nicky şi n-a auzit nimica de aşa-zisele boli icteroapendiculare. Suspiciunea mea începe a se confirma! //

Pe Mignon am dus-o la mama, foarte puţin am vorbit. Am *fila 12* atras atenţia asupra lui Nicky să nu se ducă să-l vază. Despre boala mamei ea spune, ca fapt nou, că Aunt Toria[57] a murit de o hemoragie internă şi că a mai fost un membru al familiei, nu-şi aduce aminte cine.

Întors acasă, am luat masa cu D[uduia]; astăzi, în afară [că e zi] de duminică, este 14. Deci, au trecut de la acea zi fericită

când ne-am întâlnit 12 ani şi o lună. După-amiaz, am rămas liniştiţi împreună. Ea vorbind cu bucurie de casa ei [de] la Sinaia, eu lucrând, ca de obicei, la mărci.

Seara, cu D[udula] şi M[ihăiţă], cinematograf: *„Masca galbenă"*, un slab film englez de la începuturile lor, şi *„Un mauvais garçon"*, cu Danielle Darrieux şi Henri Garat, film franţuzesc, destul de reuşit. //

fila 13

Luni, 15 martie

Dimineaţă, miniştri obişnuiţi. R[ichard] Franasovici[58] vorbeşte politică; el cam bate în struna naţional-ţărăniştilor pentru succesiune[59]. Avuse o conversaţie cu Madgearu[60], care se plângea că de la mine nu prea are un semn de încurajare în acest sens. Îmi dau prea bine seama[de] asta, că vor un semn care să-l speculeze ca o promisiune de succesiune.

Chiar dacă aş fi hotărât să le-o dau lor, şi nu sunt hotărât s-o fac, n-aş face-o, căci ar fi apolitic, anticonstituţional şi mi-ar tăia orişice punte de viitor. Pe urmă, vine Paul Angelescu; mare discuţii asupra noilor încadrări, o competiţiune pentru al treilea loc de inspector[61]; candidatul cel mai serios este Motaş[62], alţii îl împing pe Gh. Florescu[63] de la C.S.A.[64] Motaş poate că e capabil, nu-l cunosc destul de [din] acest punct de vedere, dar nu uit că a fost mutat de la Corpul din Cluj din cauza atitudinei lui maniste. Florescu a fost foarte bine, dar de când cu boala lui aud lucruri foarte triste de el. Am propus o
fila 14 soluţie provizorie, // până la verificarea lui Motaş la manevre. În acest caz, Florescu ar lua Artileria, Uică[65], fiind bolnav, ar trece la dispoziţia M[inisterului] A[părării] N[aţionale], Todicescu[66] la Inspectoratul Inf[anteriei], Ţenescu[67] la M[arele] St[-at]-M[ajor] ca comandant superior al învăţământului superior în Armată; Partenie[68] şi Dumitrescu Petre[69] la C.A.[70], Job la V[ânători] de M[unte], Argeşanu[71] la Div[izia] de Gardă şi

Mihăilescu[72] din Cav[alerie] la Div[izia] 4-a, Traian Grigorescu[73] la Div[izia] 13-a.

La masă, ofiţeri din Reg[imentul] 2 Art[ilerie]. Masa voioasă. Col[onelul] Soreanu [a] mâncat cu nădejde.

Suspiciunile mele asupra lui Nicky s-au adeverit; n-are nimic, nici icter, nici apendicită, Mamulea, care l-a văzut ieri, confirmă.

Asupra bolii mamei sunt în oraş versiuni fantastice, iar unele exacte; se vede că s-au răspândit după conversaţia ei telefonică cu Mignon.

După-amiaz, audienţe... * Oberjägermeister[74] din Germania şi Prinz Löwenstein, Jägermeister[75], au venit pentru organizarea expoziţiei din toamnă de la Berlin. Pe urmă, Mgr. Cassulo[76], Nunţiul [apostolic]. Câteva plângeri mărunte, dar // văd multă *fila 15* bunăvoinţă să priceapă lucrurile de la noi. Chestiunile sunt veşnic cele ce cer de ani de zile rezolvare: Status-ul Catolic, bursele Colegiului Român de la Roma, şcolile Ordinelor din Ardeal.

Pe urmă, am fost la Reg[imentul] 2 A[rtilerie] să văd bateria în miniatură pentru şcoala de tragere; mi se pare un paliativ destul de bunişor pentru a antrena ofiţerii în lipsa de muniţii de astăzi. Mi s-a mai prezintat şi o repriză de călărie a ofiţerilor. *De bonnes intentions*[77]. Între ei, şi un ofiţer de infanterie stagiar la Reg[iment], loc[otenentul] Butză, fiul medicului[78]; repriza, prezintată de maiorul G. Lupu.

Au venit telegrame din străinătate, bietul Seba nu e primit la Ankara. Comnen[79] ne dă de ştire că Germania ar vedea cu ochi răi o întărire prea mare a alianţei cu Franţa, tot din cauza Sovietelor. //

Marţi, 16 martie *fila 16*

Program obişnuit; dimineaţa, miniştri. Valer Pop[80] întâi, care-mi expune că Legea pentru proporţionalitatea muncii

* Numele nu este menţionat de autor *(Nota edit.)*.

româneşti şi cea pentru regulamentarea trusturilor[81] nu vor putea fi prezintate Parlamentului din cauza opunerei lui Dinu Brătianu[82] şi a unor parlamentari majoritari. Pe urmă, Tătărăscu, care-mi vorbeşte de călătoria lui la Praga[83]. Eu găsesc momentul rău ales, dar insistă zicând că [Victor] Antonescu[84] l-a sfătuit. Vrea să închiză Parlamentul sâmbătă şi, pe urmă, să plece. O să mă mai gândesc, dar nu ştiu dacă n-aş trebui să-l frânez.

La masă, ofiţerii din [Regimentul] 9 Roşiori. Masă vioaie, cu conversaţii asupra rolului Cavaleriei şi asupra şarjei de la Robăneşti[85].

După-masă, la expoziţia lucrărilor propuse pentru a fi trimise la Paris, pictură şi sculptură; e oribil. Hotărăsc ca Steriadi[86] şi Busuioceanu[87] să facă o nouă alegere.

Mă duc, pe urmă, la mama, căreia îi merge mai bine. //

fila 17

Miercuri, 17 martie

Vânătoare la Periş. Invitaţi: Mignon, Samsonovici[88], G. Manu[89], G. Plagino[90], G. Lakeman[91], Ilasievici[92], Eracle Marater; au mai luat parte Mihăiţă, Ballif, Radu şi, din când în când, Chefneux. Rezultatul total: 54 sitari, 1 vulpe şi vreo 10 diverse. Zi frumoasă, dar mai răcoare decât sâmbăta trecută; dimineaţa chiar bătea un vânt destul de tare, ceea ce a făcut că, la unele bătăi, sitarii zburau al dracului şi am scăpat o mulţime. Rezultatul meu este: 12 sitari şi 6 diverse. Pentru prima oară, astăzi am tras într-un lup care a trecut între Mignon şi mine; a fost rănit, dar nu ştiu dacă va fi căzut.

Mâncat cu Mihăiţă. D[uduia] vine târziu, având masă la Dombrowski[93]. //

fila 18

Joi, 18 martie

Fiind zi aşa-numită liberă, mă hotărăsc să plec cu Mihăiţă şi

Radu la Gherghiţa, să vânăm sitari. D[uduia] nu prea protestează, *elle m'accorde ce plaisir de bonne grâce*[94]. Zi splendidă, cald şi aer curat, cât se poate de sănătos. Vânăm de la 11 1/2 la 4, cu un rezultat frumos pentru mine; reuşesc să trag 8 sitari. Dar evenimentul zilei vânătoreşti este că Mihăiţă îşi trage primul mistreţ.

Întors la Buc[ureşti], partidă de pocher la Urdăreanu[95], cu Max [Auschnitt][96] şi Malaxa[97]. Prima primire a lui Ernest [Urdăreanu] după operaţie; arată bine.

Vineri, 19 martie

Program obişnuit. Dimineaţă, miniştri, între cari şi Tătărăscu. Discutăm chestiunea Mesagiului de închidere[98]. După o scurtă discuţie, ne // punem de acord. El nu doreşte să *fila 19*
marcheze prea mult că e sfârşitul legislaturii, ca să-mi lase libertatea de acţiune; de altfel, are dreptate, căci s-ar mai putea ivi, eventual, o sesiune, fie ea chiar scurtă. Tătărăscu tot s-a hotărât să plece la Praga[99]; şi el, şi [Victor] Antonescu au considerat că e incontestabil bine, mai ales că cehii sunt cam nervoşi din cauza frânării noastre la tratatul cu Franţa, tratat care tot n-am putea să-l facem în cadrul Micei Înţelegeri[100], din cauza opunerei Iugoslaviei, care face o politică în fond bună, dar în formă, adesea, imprudentă.

Sâmbătă, 20 martie

Plec, la 8, cu Radu, pentru vânătoarea de la Gheboaia. Din nou, o zi frumoasă, care promite. Gazda e reprezintată prin fostul său ginere, C. Sutzu, de faţă sunt: Dinu Brătianu, // Dan *fila 20*
Brătianu[101], G. Manu, G. Plagino, N. Donici[102], colonel Dombrowski, contele Hunyadi, Săulescu. În total, suntem 12 puşti,

şi rezultatul e bun, cel mai bun al anului: 91 de sitari, din care eu am tras 14, numărul meu fatidic, peste care greu reuşesc să trec. Am tras destul de bine. Vremea, ideală.

Întors la Buc[ureşti], vine Tătărăscu ca să iscălesc Mesagiul de închidere. S-au trecut mai toate legile cari nu prea fac obiecţii mari, chiar şi aceea a universităţilor[103], care a făcut vâlvă. Tătărăscu pleacă astă-seară şi va fi, probabil, întors joi sau vineri.

După cină, cinematograf, [cu] Mihăiţă, D[uduia], Urdăreanu.

Duminică, 21 martie

De dimineaţă, mă duc s-o văd pe mama. A sosit şi Aunt Bee[104], despre care se zicea că e rău de tot; n-am constatat-o.
fila 21 Sigur că, // după moartea lui Alfonso[105], nu poate fi fericită. La prânz, D[uduia] nu se simte bine. Pe urmă, la joc [de pocher], Gavrilă [Marinescu], Max [Auschnitt] şi Urdăreanu.

E un mare foc în satul Boldu din Râmnicu-Sărat; cu vântul ce bate cu furoare astăzi, poate să fie un dezastru.

Luni, 22 martie

Prima zi de primăvară, ziua renaşterei firei, se vede în toate. Pentru mine, e una din zilele cele mai sfinte ale anului, este ziua supremei speranţe, este ziua veşnicei reînvieri, e semnul continuităţii vieţii.

La 11, inaugurarea, la Muzeul Satului, a Expoziţiei anuale a echipelor mele studenţeşti. Această operă, reieşită din meditaţii şi din discuţiile mele cu D[uduia] în timpul exilului, începe a da roade într-adevăr frumoase şi se impune din ce în ce mai
fila 22 mult // tuturora. Începută, ca încercare, în 10 sate, anul acesta am dori, dacă avem mijloacele, să ne întindem la 30 de sate. În sfârşit, s-a încetat cu ţăranul de operetă, am intrat în realitate,

ne-am lăsat de vorbe mari şi sentimentalism ridicol, am început o operă realistă şi practică. Ridicarea şi redeşteptarea satelor nu se fac prin politică şi vot obştesc, ci prin o muncă continuă de pricepere reală a nevoilor locale şi de sacrificiu şi dragoste.

Ca miniştri, astăzi, [primesc] pe Paul Angelescu; iscălesc decrete de mutări, numiri în comandamente şi înaintări de general. Idem şi pentru Aeronautică şi Marină, prezentate de R[adu] Irimescu[106].

La prânz, Ducroq, Thibaud şi Matila Ghica[107], care ar fi trebuit să-mi aducă toate detaliile asupra încoronării.

După-amiaz, de la 4 la 6 1/2, din nou la sitari, cu Mihăiţă şi Radu. Eu am făcut 6. Mulţi, poate, vor critica această pasiune a mea pentru vânătoare. N-au dreptate, e atâta sănătate, atâta viaţă în această stare la aer, chiar numai câteva ceasuri. Când mă // întorc, mă simt un alt om, renăscut, reînviorat, chiar dacă *fila 23*
sunt obosit. Pentru mine, este un izvor de sănătate şi de energie.

Marţi, 23 martie

De dimineaţă, miniştri; singurul interesant, [Victor] Antonescu, reîntors cu foarte bune impresii de la Ankara[108]. Mare admiraţie pentru Kemal [Atatürk][109], pe care-l consideră ca un om foarte capabil şi inteligent. S-a constatat din nou comunitatea de interese între ţări. Turcia aprobă politica noastră şi voinţa noastră de a nu ne angaja prea *„à fond"* cu nici o partidă. Rüstü Aras[110] vede o întărire a Alianţei Balcanice[111] şi îi e cam teamă de cehi, care, în momentul de faţă, sunt punctul greu al Micei Înţelegeri. Franţa cam împinge la o frânare a unei înţelegeri ceho-germane; // ce punct de vedere obtuz şi miop! *fila 24*

La prânz, [vine] D[uduia], care stă toată după-masa, până seara, cu mine. Cum lipsesc mâne, am voit să am această bucurie. *Ce fut un après-midi charmant comme le vrai vieux ménage que nous somme restés tranquilles et heureux tout l'a-*

près-midi[112].

Seara, cinema.

La 1, plec pentru prima oară cu automotorul la Sihlea, R. Sărat, pentru vânătoare; cu mine [vin] Mihăiţă, Tonczi[113] şi Radu.

Miercuri, 24 martie

Vânătoare la Slobozia-R.Sărat, dată de C. Sutzu. O vreme ideală, vânat mai puţin decât anul trecut; totuşi, s-au împuşcat 61 de sitari şi o vulpe. La tabloul meu, 14; veşnic acelaşi număr, peste care nu reuşesc să trec. Participanţi: Mihăiţă, Tonczi,
fila 25 contele Hunyadi, Eliza Sutzu, Săulescu, // C. Gane, Dinu Sutzu[114], Radu, gazda şi administratorul ei. Vremea e uscată.

La întoarcere, l-am luat pe Hunyadi cu mine, am vorbit ceva despre lucrurile de acolo [din Ungaria]. Horthy a îmbătrânit şi, după dispariţia lui, se vorbeşte de un consiliu de regenţă. Ei [ungurii] mai vorbesc şi de reforma agrară.

Vine ştirea că Ciano[115] soseşte mâine la Belgrad.

Joi, 25 martie

Buna-Vestire. La masă, cu Aunt Bee, Mignon şi Mihăiţă, la Elisabeta[116]. D[upă]-a[miază], [joc] cărţi la D[uduia], cu Gavrilă [Marinescu] şi Ernest [Urdăreanu].

Vineri, 26 martie

Programul obişnuit al zilei. Dimineaţa, miniştri. Costinescu[117]
fila 26 mi-a arătat diagramele progresului // celor 4 gemeni de la Pătârloage[118] (mi se pare că aşa se numeşte satul), sunt în plin progres şi, zice ministrul [Costinescu], foarte bine îngrijiţi. Al

doilea ministru este dr. Angelescu[119], întors din Polonia. Încântat de ce a văzut. Şcoli minunate, dar o adevărată dictatură militară, afară de 3 miniştri, cari sunt chimişti ai lui Moscicki. Lucrul cel mai izbitor este cinstea, nu se fură. E tare trist să se audă astfel de vorbe, când oare se va putea zice asta la noi?

Pe urmă, vine Cancicov; vorbim de felul cum l-a executat în Parlament pe Madgearu. Toată lumea a fost mulţumită. Pe urmă, a vorbit de părinţii lui, bieţi pensionari, cu 260 lei pe lună, cum a trebuit să lupte şi să rabde ca să înveţe şi să ajungă, şi ce sprijin moral i-a fost tatăl său.

La prânz, de Martonne[120]. Păcat că acest om aşa de eminent este de tipul franţuzului nepieptănat şi unsuros. Am vorbit despre călătoriile lui, mai ales ultimele, în nord-vestul Argentinei. I-am remis „Marea Cruce a Stelei"[121].

După-amiaz, audienţe. [Primul e] Antipa[122], care vine // să *fila 27*
plângă despre soarta eventuală a Muzeului lui când va ieşi, la toamnă, la pensie. Acelaşi lucru riscă să se întâmple cu alţi oameni de valoare: Racoviţă[123], Mrazec[124] şi Voinov[125]. Dacă domnii responsabili de Legea universitară n-au voit să asculte de sfatul meu şi să admită că numai membrii Academiei Române pot fi prelungiţi, şi aceştia numai pe baza unei legi speciale.

A doua audienţă e a profesorului Bănescu[126] de la Cluj; a venit în numele Facultăţii de Litere să-mi ceară învoiala de a fi numit profesor H[onoris] C[ausa] al Universităţii. Bineînţeles, am primit cu adevărată bucurie.

De la Belgrad vin ştiri că s-a încheiat cu Ciano un tratat[127]. Punctele par bune, şi mie, din punct de vedere general, îmi pare bine. Metoda lui Stojadinovic[128] nu este ce trebuie, însă umblă cu fofârlica, spune jumătate de adevăr şi prea e neprietenos cu cehii. În tot cazul, după părerea mea, această înţelegere scrisă între două ţări cari până azi erau considerate ca

antagoniste, dacă nu dușmănoase, chiar dacă n-ar fi prea sin-
fila 28 ceră, // este un lucru care nu poate decât să consolideze pacea. Când ai urcat cu atâta greutate o astfel de pantă, te gândești de două ori dacă îți vine să dai înapoi.

Sâmbătă, 27 martie

La prânz, Tătărăscu, la masă. S-a întors mulțumit din Cehoslovacia. Întrevederile lui cu Beneš[129] și Hodza[130] au fost utile și au pus la punct diferite nedumeriri. Punctul negru ce a fost de câtăva vreme această admirabilă țară începe să se lumineze, și aceasta grație înțelepciunii lui Hodza. Ei [cehoslovacii] erau nedumeriți, întâi de toate, din cauza reînnoirii prieteniei noastre cu Polonia, pe urmă asupra refuzului nostru de a iscăli un nou tratat cu Franța, și la aceasta a venit, colac peste pupăză, refuzul lui Stojadinovic să meargă zilele acestea
fila 29 la Praga. Se pare // că multe lucruri s-au luminat, a apărut un nou factor de siguranță pe cerul Europei Centrale, Anglia. S-a hotărât să luăm mai serios în considerație acest factor. Cehii sunt hotărâți să găsească un teren de înțelegere cu germanii, ceea ce va răspândi mulți nori groși. Față de Ungaria, dar astă dată toți trei împreună, [trebuie] să găsim un teren de înțelegere. Am priceput că nu este prielnic în acest moment să schimbăm ceva la legăturile Micei Înțelegeri cu Franța. Față de U.S.S.R. au început s-o lase mai moale.

După-amiaz, am lucrat la mărci.

La cină, D[uduia]. Seara, mare serată, cu concertul Corului institutorilor din Brno. E un cor remarcabil, dar am impresia că acela care venise acum 12 ani era mai bun încă. Acum 12 ani, da, tocmai făcusem cunoștința D[uduii]; era o vreme frumoasă, emoții, dar nu griji.

Am vorbit cu foarte multă lume. Între alții, [Nicolae] Costăchescu[131], D.R.[132], G. Brătianu[133], Stelian Popeșteanu[134]. //

Duminică, 28 martie

fila 30

Paştile catolice. La prânz, [sunt] la D[uduia]. Rămân până seara; joc de pocher cu Max [Auschnitt], Ghandi [135] şi Urdăreanu, *la bonne humeur règne.*[136] Dorm acolo.

Luni, 29 martie

Dimineaţa, lucru obişnuit. Franasovici, Iamandi[137] şi Paul Angelescu. Lui Richard F[ranasovici] i-am atras atenţia asupra purtării băiatului său, care, deşi n-are 18 ani şi e elev de liceu, face scandaluri noaptea în localuri publice, aduce un rău renumelui tată-său şi fiecare zice: „De, dacă-i fiu de ministru, i se tolerează lucruri pentru cari alţii ar fi eliminaţi din liceu". La M[inisterul] A[părării] N[aţionale] iscălesc decretele de înaintare [în grad], marele eveniment anual. După-masă, Matila Ghica, pentru a pune la punct chestiunile pentru Mihăiţă la încoronare[138]//, pe urmă Sabin Manuilă[139] cu rezultatul re- *fila 31*
censământului şomerilor intelectuali. Rezultatele sunt pentru mine absolut de necrezut: abia vreo 6.000 în toată ţara. E ceva aci care-i fals, eu cred că nu s-au înscris nici un sfert din câţi sunt. Dacă este aşa, problema nici nu se pune, căci în acei 6.000 intră şi acei cu 4 clase de liceu.

Seara, masă la Cotroceni. Mama e mult mai bine. Joc bridge cu Aunt Bee, Mignon şi Ionică Rosetti-Bălănescu[140].

Marţi, 30 martie

De dimineaţă, miniştri; cei mai importanţi [Victor] Antonescu, care vine cu Tătărăscu. Studiem situaţia internaţională. Nu e clară, şi marele punct de întrebare tot Anglia rămâne. Pare aşa de nehotărâtă şi, din cauza democraţiei ei puritane, nu rezistă suficient bolşevicilor. Situaţia s-a mai schimbat şi

prin ultimul acord italo-iugoslav. Pentru noi, tot U.S.S.R.
fila 32 rămâne punctul slab. Toată // [lumea], cu mine în cap, afară de unii naţ[ional]-ţărănişti şi titulescii, este hotărât contra unor rapoarte prea apropiate cu el [cu U.R.S.S.]. Dar aşa cum stăm, avem, cel puţin, linişte, dacă nu prietenie din partea lor [a Sovietelor]. Dacă, cum unii vor, ne apropiem mai mult de Germania şi Italia, situaţia faţă de U.S.S.R. devine precară şi răcim şi celelalte alianţe ale noastre. În tot cazul, trebuie să avem ochii deschişi şi să aşteptăm mai întâi ce se va hotărî zilele acestea la întrunirea Micei Înţelegeri la Belgrad şi, pe urmă, cum se vor desfăşura evenimentele ulterioare.

După-masă, audienţe. Mai întâi, dr. Liviu Câmpeanu din Braşov, care mi-a povestit multe din cele văzute în U.S.S.R. şi teama adevărată cu care s-a întors din cauza ideei revoluţiei mondiale. Zice că mizeria fizică, morală şi economică este de nedescris. Pe urmă, îmi cere ajutorul pentru munca care vrea s-o întreprindă pentru ridicarea ţării, cam pe liniile pe cari am apucat-o cu Străjeria[141] şi echipele mele. Mai vorbeşte şi de extraordi[nar]ele sale operaţii făcute prin sutura inimii. Visul //
fila 33 lui este de a dobândi o catedră la Facultatea de Medicină din Bucureşti. În tot cazul, este unul din cei mai valoroşi doctori din ţară. Pe urmă, Macovei[142], dir. grl. al C.F.R., şi generalul Cornicioiu[143], secretarul grl. M[inisterul] A[părării]N[aţionale].

Seara, cinema: *„Dimpolo"* [*„Dimples"*], cu Shirley Temple. [Asistă] Mih[ăiţă], D[uduia] Ernest [Urdăreanu]. Fetiţa aceasta este totdeuna delicioasă, dar e unul din filmele ei mai slabe.

Miercuri, 31 martie

Dim[ineaţa], miniştrii Irimescu şi Nistor; nimic deosebit.

După-amiază, Tătărăscu, audienţă lungă şi importantă. Discutăm, la început, chestia armamentului, dificultăţile cu Franţa. Prin naţionalizarea uzinelor, avem din nou o întârziere

de o lună pentru tunurile de 105 lung[ime]. Dacă greutăţile şi întârzierile continuă aşa, vom // fi siliţi să ne uităm în altă parte. *fila 34*
Atât Sichitiu[144], cât şi [Paul] Angelescu şi cu mine înclinam spre „Bofors" (german camuflat „Surdy"), dar asta implică un întreg aranjament nou de plăţi. Ne mai lipsesc 3 miliarde spre a putea face anul acesta tot ce ar trebui. Este anul critic; dacă trecem fără complicaţii hopul anului 1938, sunt multe speranţe de linişte. Pentru motorizare, s-a hotărât pentru A.G. şi prima Brig[adă] motor[izată] ,Cehoslovacia. Pentru A.C.A.[145], „Henschel", şi pentru tot ce este transporturi pe şosele, „Ford".

Discuţia trece, pe urmă, la chestia Nicky, care începe a deveni dezagreabilă, căci el trenează şi, pe de altă parte, legăturile cu G[arda] d[e] F[ier] se adeveresc din ce în ce mai mult.

Azi s-a primit de către Tătărăscu înştiinţarea că [Nicky] e gata să primească delegaţia ministerială. Tonul blajin face să se presupuie posibilitatea că el va primi toate propunerile, cel puţin oral va zice la toate *da*, dar mi-e teamă că aceasta nu e decât un trucaj care s-ar baza pe speranţa unei plecări apropiate a Guvernului şi speranţa de a profita de // situaţia de *fila 35*
mâne. În tot cazul, chiar un răspuns aşa cum ar trebui [Nicolae] să-l dea, Tăt[ărăscu] nu-l consideră ca concludent şi, în acest caz, va trebui să i se ceară în scris renunţarea definitivă la pretenţiile lui de până astăzi. Dar rămâne încă tot restul atitudinilor sale, critica, înjurături, defetism şi legătură mai mult decât suspectă cu G[arda] d[e] F[ier] şi Maniu[146].

Dacă răspunsul este negativ, ceea ce ar fi logic cu atitudinea lui de până astăzi, va trebui să se treacă la măsuri [de] renunţare, cu toate urmările. Tăt[ărăscu], în tot cazul, e hotărât *d'aller à fond*[147]. A hotărât să-i trimeată [lui Nicolae] o scrisoare în care îl previne care va fi atitudinea sa şi a delegaţiei ministeriale, asta spre [a] câştiga timp şi spre a provoca, poate, un răspuns

pozitiv din partea sa. Seara, după masă, mi-a adus textul scrisoarei, pe care am aprobat-o. E foarte dură, dar aşa trebuie, după toate atitudinile lui Nicky de aproape 2 ani. *La chose la plus triste dans toute ceci c'est que j'ai perdu toute confiance et*
fila 36 *que mon désir intime est que le dénouement // sorte celui que le frère ne devrait pas vouloir*[148].

Această chestiune fiind rezolvată, s-a trecut la situaţia politică internă şi la viitorul Guvernului. Începând prin a face declaraţii de devotament personal şi în numele partidului, [Tătărăscu] spune că în nici un caz nu poate privi posibilitatea ca Guvernul să continue peste termenul legal al Parlamentului. Sunt, deci, 3 soluţii posibile: plecarea imediată, plecarea în curând şi rămânerea până în toamnă, totul depinde dacă am în mână soluţia viitoare. Eu, pentru multe cauze, am hotărât că e a treia soluţie care e cea bună. Terminarea guvernării trebuie să se sfârşească pe consolidarea operei de ordine internă începută, pe urmă este chestiunea armamentului, care n-o consider destul de întărită spre a risca o schimbare, şi, în sfârşit, situaţia internaţională este aşa de şovăitoare încât nu cred că este momentul de a face vreo schimbare înainte de a vedea ceva mai clar. (Acesta ar fi, de altfel, şi raţionamentul lui Beneš [pe]
fila 37 care// T[ătărăscu] a fost, zice el, rugat a mi-l transmite).

Soluţiunea de mâne e grea, căci ea trebuie să fie radicală; terminarea guvernării liberale trebuie să fie şi terminarea actualului regim politicianist. Trebuie să înceapă o nouă eră pentru ţară, despolitic ianizată şi gospodărească. Simt că asta o cere ţara.

D[uduia] e astă-seară la Prat[149], la masă, deci va veni mai târziu. Şi eu mâne vreau să mă duc la vânătoare.

Joi, 1 aprilie

Cu toate că vremea nu prea e bună, răcoare şi vânt foarte puternic, plec, la 10 1/2, cu Mihăiţă; mai vânează cu noi şi Radu

şi Chefneux. Programul e cel obişnuit. Pădurea începe a se înverzi. Sitarii mişună, dar nu prea trec linia din cauza vântului. Eu trag destul de bine, nu cred să fi // scăpat mai mult de 3. Am *fila 38*
vânat de la 11 la 4. Rezultatul: eu – 10, Mih[ăiţă] – 8, Radu – 4, Chefneux – 4. În total, eu am numărat 62 de sitari, număr foarte important pentru al doilea pasaj. E pasajul, cum unii o zic, al sitarilor mari, teorie în care eu nu cred. Nu mi se pare că sunt două feluri, şi diferenţa de mărime, după mine, se explică că seria a doua găseşte mai uşor hrană mai abundentă. E probat că dacă cântăreşti păsările împuşcate găseşti că cu cât înaintează în an, cu atât greutatea se măreşte.

Întors la 5, mă duc la D[uduia] pentru pocher. M-a apucat, din păcate, o înfundătură de ureche şi-mi vâjâie capul. Mă culc devreme, destul de mahmur; e o frumoasă farsă de 1 aprilie ce mi-a făcut-o vântul.

Încă o observaţie asupra vânătoarei: Mihăiţă a fost mai atent şi a tras bine. //

Vineri, 2 aprilie *fila 39*

Din cauza răcelii care am simţit-o ieri, astăzi m-am pus în pat. Pe de o parte, era mai prudent şi, pe de altă parte, am voit să profit de această ocazie să mă odihnesc integral o zi întreagă.

Am căzut prost cu ziua asta de odihnă, căci se întâmplă unele evenimente politice interne [care] riscă să încurce destul de rău atâtea. Mihalache[150] şi-a dat demisia din şefia de partid, lăsând mână liberă lui Maniu. Tătărăscu s-a speriat de aceasta şi a cerut concursul lui Urdăreanu să vorbească lui Mihalache că ar fi o greşeală să facă un astfel de gest. Căci nu se ştie ce urmări poate să aibă preşedinţia lui Maniu. Dacă Maniu o ia razna, Guvernul consideră că nu e în stare să reacţioneze cum trebuie.

Am autorizat pe Urdăreanu să vorbească, dar *à titre perso-*

nnel şi fără a angaja întru nimica persoana mea. Vine şi Gr.Filipescu[151] la Urdăreanu şi-i vorbeşte în acelaşi sens, că este o sinucidere a Partidului Naţ[ional]-Ţăr[ănesc] dacă Maniu vine
fila 40 în // frunte şi se angajează să vorbească cu amândoi. Seara, vine ştirea că acţiunea unuia şi altuia ar avea sorţi de izbândă.

Mi se va putea pune întrebarea de ce dacă eu am idee de dreapta (alias Vaida etc.)[152] am lăsat să se facă aceste demersuri. E că cu Mihalache tot e mai uşor de manevrat şi, pe urmă, ruptura grupului central, [Nicolae] Costăchescu, Ghelmegeanu[153], [Armand] Călinescu[154], Potârcă[155] etc., nu este destul de sigură spre a aduce un aport suficient lui Vaida în dauna lui Maniu.

Cu Nicky, lucrurile se dezvoltă încet. Tătărăscu vrea să fie, poate, prea energic, fără a lua în consideraţie toate posibilităţile morale.

Sâmbătă, 3 aprilie

Dimineaţă, [vine] Gavrilă [Marinescu] să-i dau instrucţiuni
fila 41 cu privire la *„Crezul nostru"*[156]; un scandal care // trebuie să înceteze. Convingerea lui este că tot de la cultul patriei porneşte. I-am dat ordin să se sfârşească odată cu aceasta.

La prânz, la Cotroceni, masa cu Mignon şi Mihăiţă. De dimineaţă, am telefonat Ileanei[157], la Viena, să vie pentru o săptămână să o vază pe mama. Ideea mea, susţinută de D[uduia], [este] să fac plăcere mamei şi, astfel, să neutralizez unele obiecţiuni ce s-ar putea ivi în chestiunea Nicky.

După-masă, întrevedere cu Mignon şi Mamulea asupra sănătăţii mamei. Cu totul că nu e nimica precis, totuşi continuă o stare febrilă şi posibilitatea unor evenimente mai grave. Este o stare de supraveghere. Pe urmă, am văzut-o pe mama, e fericită, fără exuberanţă, de venirea Ileanei. Vorbim de chestia Nicky; şi ea vede imposibilitatea de a admite cererile lui de

căsătorie. Mă roagă, în tot cazul, să stau de vorbă şi cu el, ceea ce promit, fiind, de altfel, şi în planul meu. Dacă, dintr-o întâmplare cu totul de neprevăzut, ar renunţa la pretenţiile lui, atunci în nici un caz să nu mai locuiască la Cotroceni şi se // propune să stea în casa Bibescu de la Şosea. Eu, în principiu, *fila 42* sunt de acord, dar refuz să iau iniţiativa. Mignon se angajează să ia, în acest caz, contactul cu Sitta[158] şi să aranjeze lucrurile.

Întors acasă, vine Tătărăscu, care, în conferinţă cu Urdăreanu, stabilim principiile procedurei cu Nicky. Tătărăscu va mai scrie o scrisoare, în care îi va pune în vedere hotărârea Consiliului de Miniştri de a-mi cere aplicarea Art.13 din Statut[159], luând de bază actul comis contrar cu Art.11. Aceasta în cazul în care nu va admite să renunţe, prin faptul că el va cere Tribunalului Ilfov anularea căsătoriei. [Lui] Tăt[ărăscu] îi e teamă că va primi orice cerere ca să câştige timp. Eu cred că, chiar cu aceste riscuri, e singura procedură ce se poate aplica. E la mijloc o chestie etică şi morală. Nu se poate decapita cineva fără să-i fi dat toate posibilităţile morale de a se apăra. După aceste scrisori, preşedintele Consiliului [de Miniştri], singur sau cu delegaţia ministerială, va trebui să se prezinte. Pe urmă, se va întruni Consiliul de Coroană[160] spre a pune în // vederea factorilor politici situaţia şi eu să iau *in ultimo ratio* *fila 43* hotărârea definitivă.

La 18.35, la Gara Cotroceni, pentru plecarea lui Mignon.

Întors acasă, [primesc pe] Tilea[161], care vedea cu bucurie venirea lui Maniu la preşedinţia partidului, care conta pe plecarea a unui mare grup, ceea ce e [în] contradicţie cu informaţiile mele.

Duminică, 4 aprilie

Chestiunea în Partidul Naţ[ional]-Ţăr[ănesc] s-a aranjat, Mihalache a fost ales[162].

Masa la D[uduia], cu Urdăreanu. Tătărăscu ezită pentru

întâlnirea Consiliului de Coroană, crede că vor fi obstrucţiuni din partea lui Averescu şi, poate, G.Brătianu; eu persist în punctul meu de vedere.

Pe urmă, pocher cu Gavrilă [Marinescu] şi Nicu Condiescu[163]. //

fila 44

Luni, 5 aprilie

Urmând după program, am primit astăzi de dimineaţă pe Franasovici şi pe Victor Antonescu. //

fila 45

Marţi, 6 aprilie

Dimineaţa, miniştri: Paul Angelescu şi Valer Pop.

La dejun l-am avut pe Malaxa.

După-amiază, destul de multă lume; întâi [primesc] pe C. Hiott[164], consilierul de Legaţie, care pleacă din nou în post. Pe urmă, Paul Teodorescu[165], cu arhitectul Duiliu Marcu[166], cu planurile noii Şcoli de Război. Proiectul e frumos şi locul ales pentru clădire va dezvolta toată acea parte a oraşului. Cum s-au schimbat toate aceste cartiere din timpul maidanurilor copilăriei!

A mai venit în audienţă şi Mitiţă Constantinescu[167], guvernatorul Băncei Naţionale.

Ultimul, Tătărăscu, cu care vorbesc nenorocita chestiune Nicolae. //

fila 46

Miercuri, 7 aprilie

Dimineaţa, miniştri: Sassu[168], Costinescu şi Radu Irimescu. Înţelegerea între [Departamentul] Aer] şi Apărarea Naţională nu este perfectă. După-amiază, audienţe: mai întâi, doi indieni naţionalişti, doctorul şi doamna Jal Pavri, oameni culţi,

cari au trecut pe aci să vază şi ţara noastră, în drumul lor acasă.

Pe urmă, Nicu Condiescu şi Scărlătescu cu chestiuni ale Fundaţiilor. Ultimii, Ştefan Şoimescu[169] şi Nissa Cămărăşescu[170], privitor la Cercetăşie[171]. //

(Filele 47 şi 48 lipsesc din manuscris)

Vineri, 9 aprilie

fila 49

Astăzi a fost ziua hotărâtoare pentru bietul Nicky. În fundul sufletului meu, îmi pare rău de el, merită o soartă mai bună, bietul băiet. Dar s-a purtat aşa de descreierat în timpul din urmă încât, chiar dacă ar fi dat o renunţare faţă de Jeana, tot nu l-aş fi putut crede.

Până la 12 am aşteptat răspunsul promis de el, dar n-a sosit, deci şi aicea lipsa de a-şi ţine cuvântul; chiar în clipele astea aşa de grave pentru el, n-a putut să fie la datorie. L-am văzut pe Al.Manolescu, care aduce vorba că e bolnav Nicky şi, de aceea, n-a putut să răspunză. L-am bruftuluit pe Manolescu, care, bătându-se pe piept, face jurăminte de credinţă şi loialitate şi mă întreabă dacă am încredere în el. Răspund franc că am îndoieli; alte bătăi în piept. Îmi cere să-l pun la probă. Ca probă i-am spus să se ducă la Snagov şi să-l convingă pe Nicky să declare în scrisoarea lui că, neputând să renunţe la imboldul inimei, declară că vrea să se căsătorească şi, deci, renunţă singur la prero//gativele sale. Rezultatul este scrisoarea ce urmează, care n-am primit-o decât spre seară: *fila 50*

Reşedinţa Snagov
9 aprilie 1937

„Sire,

Următor convorbirei avute ieri, 8 crt., cu Maiestatea Voastră şi în urma somaţiunei primite de a da în 24 ore un răspuns privitor la intenţiunile mele de refacere a căsătoriei anulate în 1931, declar:

Ţinând seama de sfaturile primite şi de greutăţile prin care a trecut ţara în intervalul de la 1931 până astăzi, nu am înţeles să revin cu cererea de refacere a căsătoriei decât la un moment prielnic, care să nu stinghereaască nici prestigiul Dinastiei, nici interesele Ţării şi, de aceea, am amânat luarea unei hotărâri definitive.

Somat, însă, de cererea categorică a Maiestăţii Voastre de a lua o hotărâre, declar:

Nu înţeleg a mă abate nici de la legile onoarei, cari îmi impun ţinerea cuvântului // dat, şi nici de la îndemnul sufletului meu,
fila 51 *deci anunţ categoric Maiestăţii Voastre că în intenţiunea mea este de a reface căsătoria anulată.*

Sunt al Maiestăţii Voastre cu cel mai profund respect.

Nicolae,
Principe al României"

După cum se vede, este un răspuns categoric şi, în acelaşi timp, delatoriu, aşa cum procedează de atâta vreme, încearcă să câştige timp.

Azi-de-dimineaţă, a fost din nou Inculeţ la el să-l sfătuiască să renunţe singur; n-a vrut, a răspuns să se facă cu el ce s-o hotărî, dar el nu cere nimic. *C'est un cas de conscience très dur pour moi, j'ai la conviction que tout est inutile; si seulement je pouvais être sûr que son attitude serait loyale vis à vis de moi, qu'il se contenterait de vivre avec Jeanne tranquillement sans vouloir la produire partout comme sa femme, tout irait très bien, mais malheureusement c'est le contraire qui se passe*[172]. //

fila 52 După cum îl prevenisem pe Nicky ieri, hotărârea de principiu e luată şi ar fi fost bine să ne dea cinstit o mână de ajutor ca să rezolvăm cât mai elegant chestiunea. Deci de după-masă s-au trimes invitaţiunile pentru Consiliul de Coroană [de] la ora 8. La 7 3/4, vine Tătărăscu la mine să hotărâm procedura. Scrisorile de azi ale lui Nicky către mine şi una aproape iden-

tică către preşedintele Consiliului am hotărât, din cauza acuzaţiei lui de somaţiune, să nu fie citite decât în partea lor finală, în care declară categoric că nu renunţă la căsătorie, fiind partea care importă în momentul de faţă.

Consiliul se deschide după program. Prezenţi, miniştri plini, afară de Irimescu, absent, Iorga[173], Averescu, Vaida, Goga[174], Mihalache, Prezan[175], Argetoianu[176], Iunian[177] (a venit cu ceva întârziere), Dinu Brătianu, Gr.Filipescu, G.Brătianu. Sunt foarte emoţionat şi adânc mâhnit în sufletul meu. N-aş fi voit eu să fiu acela care să iau aceste măsuri împotriva fratelui meu, căci niciodată nu voi uita atitudinea lui cu ocazia lui 6 iunie, cu toate că // unii declară că el n-ar fi făcut acest gest decât ca să scape de grijă şi să se poată căsători cu Jeana. O fi *fila 53*
aşa, n-o ştiu, în tot cazul el a intrat în istorie cu gestul de a mă fi ajutat la acea dată şi aşa trebuie să rămâie. *Mais revenons à nos moutons* [178].

Eu deschid şedinţa spunând că regret să văd împrejurul meu pe acei cari reprezintă organizaţiile politice răspunzătoare ale ţării chemaţi nu a face o operă constructivă, utilă ţării, ci una care-mi mâhneşte inima de rege şi de frate, dar am convingerea că, după expunerea faptelor, voi avea împrejurul meu, în dureroasa hotărâre ce e de luat, pe toţi factorii cu răspundere în ţară. Trec cuvântul lui Tătărăscu, care, după o scurtă introducere, citeşte raportul lui către mine şi dă unele explicaţii suplimentare, care să clarifice pentru cei mai mulţi istoricul faptelor şi de ce am fost împinşi de a lua măsuri aşa de drastice, ca aplicarea Art.13 din Statut[179].

Pe urmă, dau, pe rând, cuvântul fiecărui membru al Consiliului. Încep prin acela ce, la 1931, era // preşedintele Consiliu- *fila 54*
lui, *Iorga*. Stupefacţie generală, el se ridică împotriva măsurilor propuse, pe temeiul, foarte lipsit de tact, că Dinastia este mică şi că dacă ceva s-ar întâmpla lui Mihăiţă, Tronul ar reveni verilor de la Sigmaringen, şi el, în acest caz, ar preferi de o

republică în România. Crede că ar mai trebui să se facă un apel, şi când i s-a răspuns că s-au făcut toate demersurile necesare, el crede că soluţia este de a păstra titulatura de principe, dar, totuşi, recunoaşte că n-ar putea s-o recunoască pe Jeana ca principesă. Trebuie, după părerea lui, procedat pe etape, întâi luat gradele militare ş.a.m.d. *Il a été lamentable et pas même l'excuse du bon coeur* [180].

Urmează fostul ministru de Interne din 1931, *Argetoianu.* Hotărât şi clar, respondează lui Iorga că, la Consiliul de Miniştri din 1931, a fost de o altă părere şi nu pricepe astăzi schimbarea. Pentru menţinerea spiritului de disciplină în ţară, oricât ar fi de dur, el este pentru aplicarea Art.13.

fila 55 *Averescu.* A devenit bătrân şi abia acuma // când i-am dat cuvântul pare a fi priceput de ce este vorba. După câteva observaţii dilatorii, conclude prin a fi de acord cu aplicarea Art.13.

Vaida, bon papa [181], vorbeşte cu spirit părintesc, că ce are să se întâmple cu bietul copil, povesteşte amintirile lui despre Nicky şi face încă o dată apel dacă n-ar putea reveni la bune sentimente. Pe urmă, face o digresiune asupra trebuinţei de a i se da posibilitatea de trai (lucru aprobat de toţi) şi de primejdia de [a] trăi în condiţiuni rele în străinătate. În concluzie, se raliază la Art.13.

Mihalache, după ce declară că el nu este jurist şi, deci, subtilităţile legale nu le va discuta, crede că este în interesul Ţării şi al Dinastiei de a aplica Art.13.

Goga, într-o expunere clară şi lapidară, arătând, mai ales, cum că în aceste zile de dezmăţ este necesar de a afirma autoritatea şi aplicarea legilor, mulţumeşte regelui că şi-a călcat pe inimă şi a hotărât aplicarea Art.13.

fila 56 *Iunian,* în puţine vorbe, se raliază la propunerea // aplicării Art.13, ca fiind singura legală.

Dinu Brătianu declară, în numele Partidului Liberal, că este pentru aplicarea Art.13.

Grigore Filipescu, foarte emoţionat, citeşte o hârtie în care, pe aceleaşi motive ca Goga, conclude la aplicarea Art.13.

Gheorghe Brătianu, mai lung şi diluat, ar voi să se ralieze la părerea lui Iorga, dar e speriat de anume legături politice şi îi e frică de plecarea [lui Nicolae] în străinătate, unde, supărat, ar putea să facă mult rău. La sfârşit, şi el se raliază la aplicarea Art.13.

După aceste declaraţii ale fiecăruia, începe o discuţie asupra detaliilor, *un petite prise de bec*[182] Goga-Iorga; foarte trist, ridic şedinţa.

La mine, acum, Tătărăscu, Sassu, Cancicov, Inculeţ şi Iunian, ca jurist, pentru a pune la punct chestiunile juridice, a redija comunicatul, care trebuie publicat chiar în astă-noapte. *Tout le monde est indigné de l'attitude de Iorga.*

Dans un autre ordre d'idées, avec D[uduia][183]. //

(Fila 57 lipseşe din manuscris)

După-masă, Tătărăscu, tot pentru chestiunea Nicolae şi altele. Pe urmă, Ballif, care, fatalmente, tot de aceeaşi chestiune vorbeşte. *fila 58*

Ultima este o delegaţie a organizării tineretului polonez, care a venit să ieie legături cu străjerii şi cercetaşii noştri. Prin acest fel de vizite, se întăresc alianţele şi se fac legături sufleteşti între popoare. Arciszewski este foarte mulţumit.

Tratativele Duduii cu părinţii Yvonichii[184] au dat rezultatul scontat, i-au acceptat propunerea, îmi pare bine pentru Mihăiţă.

Sâmbătă, 10 aprilie

Nu mă simt fericit, întreagă această afacere a lui Nicolae mă turbură rău de tot. Păcat de el şi, mai ales, păcat că a căzut pe o femeie ambiţioasă, interesată şi fără cap. Gândesc ce noroc am avut eu cu Duduia; cu toate suferinţele ei, nu m-ar fi împins niciodată cum a fost împins el de Jeana. Şi, totuşi, în ea se

loveşte.

Dimineaţa, Gusti, privitor la Fundaţia „Principele Carol"[185]. La dejun, Ilasievici. //

(Fila 59 lipseşte din manuscris)

fila 60

Luni, 12 aprilie

Obişnuitele audienţe de lucru de dimineaţă cu miniştrii Franasovici şi Paul Angelescu.

Pe urmă, Stârcea[186] şi Mocsonyi vin să mă vază amândoi, bineînţeles vorbesc despre cazul lui Nicolae. Stârcea cu mai mult suflet.

După-amiază, din nou de lucru cu Tătărăscu şi, pe urmă, cu Gavrilă Marinescu. //

fila 61

Marţi, 13 aprilie

Dimineaţa, lucru cu miniştri: Tătărăscu, Victor Antonescu şi, în sfârşit, Nistor.

La dejun, am fost cu Mihăiţă să mâncăm la Cotroceni cu mama. Foarte tristă asupra celor întâmplate cu Nicolae; pe de departe, face reproşuri.

Pe urmă, m-am dus să văd Muzeul Aman, mi-e ruşine să mărturisesc că este prima dată.

Întors acasă, audienţe; întâi, din partea Ligei Navale, amiralul Coandă[187] şi comandorul Negulescu, pe urmă Mihail Romniceanu[188] de la Banca Naţională.

Seara, Yvonica din nou la Mihăiţă, cu acelaşi rezultat ca prima dată. //

fila 62

Miercuri, 14 aprilie

Se văd semnele că vara se apropie; azi au apărut primele rândunele.

Miniştri, după program; dimineaţa, Sassu şi Valer Pop.

După-amiază, audienţe, Al. Alexandrini[189], deputat, o creatură a lui Franasovici. Pe urmă, o doamnă, Ana Stan, românca din Statele Unite, care face acolo propagandă prin mijlocul broderiilor, nu totdeuna prea reuşite. Vrea să facă o nouă expoziţie, o recomand lui Gusti[190].

Vorbit cu Duduia despre cazul Mihăiţă-Yvonica; va vorbi cu familia şi cu fata, care nu s-a ţinut de cuvânt; sunt toţi destul de interesaţi ca afacerea să se sfârşească cum dorim. //

(Fila 63 lipseşte din manuscris)

Vineri, 16 aprilie

fila 64

Am primit obişnuiţii miniştri, dr. [Constantin] Angelescu, Tătărăscu şi Victor Antonescu. Pe urmă, generalul Şichitiu, şeful Marelui Stat-Major.

Dejun militar, Argeşanu de la Divizia de Gardă, Mihăilescu N. de la [Divizia] a 4-a şi câţiva ofiţeri de la 1-ul Antiaerian.

Ca audienţe, după-masă, arhiepiscopul catolic al Bucureştiului, Cisar[191], profesorul american Charles Upson Clark[192] şi un ziarist, Mark Eli Ravoge. //

Sâmbătă, 17 aprilie

fila 65

De dimineaţă, o audienţă: dl Arthur J.Cummings, şef-redactor de la „News Chronicle". E un ziar care, adesea, m-a înjurat, şi nici faţă de ţară n-a fost totdeuna ce ar trebui să fie. Proprietarul este dl Layton, a cărui soţie a fost în ţară cu Lady Atholl. Pare-se că de atuncea s-a mai schimbat. Cummings mi-a făcut o bună impresie, pare a fi un om inteligent. Nu prea indiscret, n-a pus decât întrebări la care se putea răspunde. În special, ca toţi occidentalii, [s-a arătat] foarte interesat despre chestiunea Gărzilor de Fier, pe cari le acuză de a fi stipendiate

de Germania. Am explicat originea mişcării şi bunul ei fundament moral, am dezminţit că sunt plătite de germani şi am arătat că această mişcare, ca şi celelalte de dreapta, sunt rezultatul alianţei naţionaliste de pretutindeni. La noi, aceste mişcări au totdeuna o notă antisemită, din cauza ovreiului specific de la noi.

fila 65A Din cauza prostiilor Gărzii de Fier, am trebuit să // cerem lui Nicky să ne dea o scrisoare prin care se ridică în contra acestor apărători benevoli. Aceasta îmi trebuie cu atât mai mult cu cât Tătărăscu se opune la prezenţa mea la match-ul România – G[ermania] de mâne, fiindu-i frică de manifestaţii. Urdăreanu e însărcinat cu această chestiune. Se duce la Snagov şi, după două ceasuri de discuţie, se întoarce cu o scrisoare, nu tocmai ce voiam, dar, totuşi, una prin care [Nicky] dezminte că are vreo legătură cu partide şi organisme politice, şi care se va publica. Se aşteaptă un rezultat bun de aci. L-am poftit pe Nicky să luăm masa împreună, înainte de plecarea lui. A acceptat.

În această chestiune a G[ărzii] d[e] F[ier], ca de obicei, ţap ispăşitor încearcă s-o facă pe D[uduia], zicând că din cauză că Jeana n-a voit să se închine D[uduii], eu am luat măsuri împotriva lui Nicky, aceasta argumentat cu obişnuitele prostii şi antagonisme de rasă ale lui Zizi Cantacuzino.//

(Filele 66 – 68 lipsesc din manuscris)

Tranquillement se coucher. Mais aussi je suis à bout de nerfs. Mais la nuit porte conseil.[193]

fila 69

Luni, 19 aprilie

Lucrat de dimineaţă cu miniştrii Franasovici şi Paul Angelescu.

La dejun, dl şi d-na Hubrecht, ministru al Olandei, fost în post aci, la Bucureşti.

După-amiază, audienţe, mai întâi doi dintre miniştrii noştri în străinătate, Aurelian[194] de la Praga şi Ghiţă Cruţescu[195] de

la Geneva.

Pe urmă, Argetoianu, cu care am avut o lungă şi interesantă conversaţie. Bineînţeles, critică Guvernul, critică tot ce se face, găseşte că oamenii nu sunt la înălţimea timpurilor, // făcând *fila 70* astfel perfectă figură de opoziţionist sau de unul care nu e la putere. Însă – ceea ce e neobişnuit la oamenii politici – vine cu soluţiuni cari nu sunt *ôte-toi [de là] que je m'y mette*, el crede ferm într-un guvern de mână forte, crede că dezmăţul aşa-numit democratic nu este ceea ce trebuie ţării. Soluţia lui este ca eu personal să iau puterea în mână, un fel de cvasidictatură, cu schimbare de Constituţie.

Am fost destul de impresionat de cele ce mi le-a spus. //

Marţi, 20 aprilie *fila 71*

Lucrat după program cu miniştrii Valer Pop şi Victor Antonescu.

După-amiază, audienţe. Mai întâi, dl Albin E.Johnson, comisar al Expoziţiei Mondiale *(World Fair)*, ce se va ţine în 1939, în New York. Vine să solicite prezenţa României acolo. Sunt cu totul de acord şi promit tot concursul. Urmează un scriitor – jurnalist francez foarte simpatic –, Charles Oulmont[196], care scrie ceva asupra ţării. Mai văd pe Alecu Manolescu, care cere sprijin în chestiunile financiare pentru Nicolae; i-am spus că ce se va putea face se va face, în tot cazul nu va fi persecutat şi că mult depinde de atitudinea lui Nicolae. Ultimul, inspectorul muzicilor, Massini[197], care-mi prezintă un elev al noii şcoli muzicale militare. //

Miercuri, 21 aprilie *fila 72*

Lucrez dimineaţa cu miniştri; astăzi e rândul lui Irimescu, Tătărăscu şi dr. Costinescu.

La masă, C.Sescioreanu[198], un agricultor, consilier tehnic al Ministerului. Are o foarte mare reputaţie în chestiunile agricole, deşi, uneori, în opoziţie cu Garoflid[199]. Mi-a făcut bună impresie.

După-amiază, în audienţă, dl. inginer Masson, director al Societăţii de Drumuri Moderne din Franţa, care doreşte să lucreze şi la noi, este vorba de Şoseaua Piteşti.

La 4, am lucrat la Marele Stat-Major.

Întors, l-am primit pe Malaxa şi, pe urmă, pe Fabricius[200], ministrul Germaniei. //

fila 73

Joi, 22 aprilie

De dimineaţă, am lucrat cu Cancicov, ministrul Finanţelor; îmi place felul lui de a vedea lucrurile.

Pe urmă, Alecu Zamfirescu, ministrul nostru la Varşovia, cu care vorbesc despre vizita lui Beck[201]. Îl reţin la dejun. //

fila 74

Vineri, 23 aprilie

Colonelul Beck vine în vizită; îl primesc în audienţă la [ora] 1. Pe urmă, mare dejun, la care iau parte multe oficialităţi, Guvernul etc.; sunt şi doamne, deoarece ministrul polon a venit cu nevastă-sa.

Între chestiunile ce se vor discuta va fi şi aceea a schimburilor de vizite oficiale; polonezii fac nazuri asupra precedenţei, eu mă ţin dârz asupra chestiunii monarhice. //

fila 75

Sâmbătă, 24 aprilie

Cu Mihăiţă, am dejunat cu mama, la Cotroceni. [Mama] se interesează de Beck.

La patru, conferinţă la mine, cu Beck, Tătărăscu şi [Victor]

Antonescu; se discută, între altele, situaţia generală. Ca întotdeuna, polonezul este fluid, nehotărât, îţi scapă între degete. Chiar dacă nu se ajunge la rezultate prea palpabile, aceste schimburi de vederi sunt foarte utile, ele întăresc alianţele. //

(Fila 76 lipseşte din manuscris) *fila 77*

Luni, 26 aprilie

Azi, am primit în audienţă pe un bătrân senator italian, baronul Fulvio Romano Avonzzano. Se zice că ar fi un personagiu important şi că ar avea urechea lui Mussolini[202].

Vorbeşte, ca orice italian, cu volubilitate, face declaraţii de dragoste pentru România şi de necesitatea de a întări legăturile între cele două ţări. Sunt cu totul de acord asupra acestui punct. O fi el cineva, mie mi-a făcut o impresie slabă. //

(Fila 78 lipseşte din manuscris)

Miercuri, 28 aprilie *fila 79*

De dimineaţă, începând de la 12, audienţe. Sassu cu chestiunea jocurilor de noroc. Costinescu şi Tătărăscu insistă să se facă un decret-lege prin care să se deschidă jocurile [de noroc] la Sinaia şi Mamaia. Eu de mult am dat răspunsul meu: cât timp ne găsim în faţa unei legi votate, aşa cum a fost cea din anul trecut, adică cu unanimitate, chiar aş putea zice cu aclamaţii, şi cât timp se găseşte deschis în faţa Curţii de Casaţie procesul Cazinoului din Sinaia, nu se poate veni cu un decret-lege care să schimbe starea legală. Dacă Casaţia dă dreptate Cazinoului, atuncea se poate face ceva. Eu sunt pentru deschiderea jocurilor, căci în orişice caz se joacă şi e mai bine ca din acest viciu să rămâie şi sume destul de importante pentru nevoile obşteşti.

Felul cum a fost votată anul trecut legea este o ruşine, o afacere de şperţ nereuşită.

Pe urmă, am mai primit pe noii ataşaţi militari ai Angliei şi ai Germaniei. Primul, foarte agreabil, al doilea, însă, foarte milităros, poartă un nume francez, Toussaint, // face parte
fila 80 dintr-o familie hughenotă stabilită în Bavaria. La prânz, merg la Cotroceni cu Mihăiţă; mama se simte mai bine.

La 6 [vine] părintele Nae Popescu[203] pentru spovedanie. La 7, [iàu parte] la Denii, la Patriarhie.

Joi, 29 aprilie

De dimineaţă, la Patriarhie, pentru împărtăşanie. După-masă, la D[uduia], pocher, cu Urdăreanu, Max [Auschnitt] şi Nicu Condiescu. Foarte multă voie bună. Nicu e în mare vervă, a băut niţel şi şi-a dat drumul la limbă. Povesteşte în felul lui tot soiul de glume şi de anecdote, *Ce fut vraiment charmant.*[204]

Vineri, 30 aprilie

fila 81 Vinerea Mare. Nimica deosebit. Am lucrat ceva // să-mi pui acest jurnal la zi. D[upă]-a[miaz], vine D[uduia] o clipă la mine. Seara, Prohodul [Domnului]. Nu-mi place cum se face, lipseşte orişice evlavie. O fi, poate, şi din cauza măsurilor de siguranţă; biserica este aproape goală, numai lume oficială, nu-mi place.

Sâmbătă, 1 mai

D[uduia] se deşteaptă plângându-se că o doare peste tot. Văd dimineaţa pe primar pentru chestiunea tribunelor de la 8 Iunie[205]. Dă toate asigurările că se vor face cum trebuie, ca să nu mai avem surpriza dezagreabilă, ca anul trecut. Pe urmă, Arthur Lorentz[206], care vine să ia rămas bun. Îi dau „Coman-

deria Stelei"[207]; cu părere de rău, după 7 ani de lucru la Palat, mă despart de el, dar, *après toute réflexion*[208], şi eu am ajuns la convingerea că este singura soluţiune.

Spre seară, vine D[uduia], după-masă, şi rămâne până la plecarea la Patriarhie. După datină, la 12 Învierea, la // Patriarhie. Am uitat să spui că, pe la 5, am fost la Cotroceni s-o văd pe mama; nu prea merge, are un atac de flebită, ceea ce poate *fila 82* fi totdeuna primejdios. Am găsit-o şi pe Elisabeta, am stat cam un ceas de vorbă, verzi şi uscate, mai ales despre grădini şi flori. Mi-a arătat albumele ei, în care lipeşte cele mai frumoase fotografii ce le găseşte în reviste. Trebuie să mărturisesc că, cu toate că este un joc de copii, erau poze de toată frumuseţea.

La Patriarhie, slujbă foarte frumoasă şi destul de demnă, dar tot acelaşi defect, biserica e goală, deoarece, prin măsurile de siguranţă, nu iau parte decât persoanele oficiale. Acest lucru nu va putea continua în viitor, căci orice sentiment religios dispare prin sistemul prezent. Am propus şi, probabil, se va admite ca să se lase liberă intrare la aceste ceremonii oricui are bilet de la Poliţie, astfel se pot aplica şi toate măsurile de pază cari domnii care au răspundere cred că trebuiesc aplicate.

După slujbă, ciocnirea ouălor roşii, la Palat[209]. Afară de Curte, Tătărăscu, Ilasievici, Argeşanu, Gavrilă [Marinescu] şi Papazoglu[210]. Dau „Comanderia Stelei" lui Tilică Papazoglu şi cea a Coroanei[211] lui Prodan. // Stau mult de vorbă cu Ilasievici şi Argeşanu. Întors acasă, joc rummy cu Mihăiţă, aşteptând să vie D[uduia]. Am impresia că Mihăiţă o aşteaptă cu impacienţă. Primesc lucruri frumoase de la D[uduia], o *fila 83* splendidă candelă pentru bisericuţa din Sinaia, iar [de la] Elisabeta jaduri de toată frumuseţea.

La 5, ne culcăm.

Duminică, 2 mai

Paşti,
Christos a înviat!
Sculat târziu. La 12 3/4, plecat cu trenul la Sinaia pentru vacanţa de Paşti. Sosit pe la 4; vremea acoperită, răcoare. D[uduia], la cină. Mihăiţă, la masă, cu Yvonica.
După-masă, cinematograf. Minunatul film *„The Elephant Boy"*, jucat de micul prodij indian Saku şi de formidabilul elefant Kalo-Noz. //

Luni, 3 mai – Sâmbătă, 8 mai

fila 84 După cum fac, adesea, în aceste zile de după Paşti, am venit să m-odihnesc niţel în aerul întăritor al Sinaiei. Totul ar fi bine dacă n-ar fi mutrele lui Ernest [Urdăreanu] în consecinţa chestiunei lui Arthur [Lorentz].
Repaus absolut; seara, adesea, cinema.
Dar nici aci n-am liniştea dorită. Dinu Cesianu[212] e aci şi vine să mă-ntreţie asupra lui Titulescu[213]; ei se duşmănesc reciproc. E adevărat că marele cancelar nu poate înghiţi că nu mai e în guvern şi, prin numeroşii lui prieteni, face intrigi. Iată ce povesteşte Dinu:
El a prevenit Guvernul asupra acestor agitaţiuni, dar acesta n-a luat nici o măsură. Are contact continuu cu ţara, prin emisari. Toţi românii cari merg în străinătate, până şi H. Catargi[214], s-au dus să-l vază la St.-Moritz[215]; afară de Argetoianu, are contact cu toţi. Pentru a-şi aduna arme interne şi externe, are contact cu Stelian Popescu. La 3 mai, l-a văzut pe [Barbu] Ştirbei[216] la [Hotelul] „Ritz", // între 6-7. Continuă contacturi cu unii de la Afacerile Străine. Cantemir[217], Niculescu-Buzeşti[218], Hiott, Atanasiu[219], îi dau cópii după telegrame.
fila 85 Barbu Ştirbei ar fi declarat: *„Eu pe regele Carol nu-l recunosc*

şi nu-l voi recunoaşte niciodată, totuşi mă îngrijoreşte gândul ce o fi când nu va mai fi". Georges Mandel[220] a repetat că Titulescu a zis: *„Jamais je n'ai été tellement d'acord avec le roi Carol, il ne veut pas de moi, moi je ne veux pas de lui "*[221].

Titulescu a sosit la Paris sâmbătă, 24 aprilie, a dejunat la Blum[222], cu Delbos[223], vineri a fost la Quai d'Orsay[224]. A insistat să-l vază pe Dinu [Cesianu]; ce spune se bate cap în cap [cu] ce a spus, discută contrariu de ce zicea ca ministru în funcţie. Are un sistem de legătură cu ţara prin care ştie tot ce se petrece la Palatul Sturdza.

Teza lui Titulescu este că: *„La democratie est en danger, la France et Gr. Bretagne sont les champions de la démocratie. La Roumanie, avec sa monarchie personnelle, se laisse entraînée par certains partis fachistes et par des combinaisons de gouvernement qui manquent d'autorité. //*

1. A toléré et aidé la Garde de Fer.

2. Le gouvernement ne fait rien. Le roi est attiré dans les sphères de gouvernement autoritaires, donc attiré dans la sphère fachiste "[225] *fila 86*

Teza a impresionat. El [Titulescu] n-are numai prieteni, deci succesul n-a fost general. Sunt îndoieli asupra sincerităţii lui. Se crede că face un joc personal, că este el un campion al democraţiei sau o acţiune de răzbunare. A văzut toţi ziariştii, şi articolele sunt, aşa-zis, dictate de el. Mircea e acuma corespondent al „Daily Mail"[226]. Dă bani în dreapta şi stânga (20.000 lui Buré)[227]. N-o fi vreo conivenţă cu Frontul Popular[228]? Mai zice că Beck ar fi făcut acorduri cu România în ideea de a ne atrage de partea Germaniei; a mărturisit că nu el a zis asta şi că ştirea ar fi fost adusă la Paris de Joseph Paul-Boncour[229]. El duce un lux extraordinar.

În Anglia, continuă legăturile cu cei mari, Eden[230] şi Vansittart[231].

A mai zis: *„Eu pot oricând să fiu bine cu Garda de Fier, deci*

să nu fac un acord cu Berlinul, dar să o fac eu, căci Franța // are încredere în mine, și nu în altul".

Va pleca la Londra în primele zile din iunie. Așteaptă să ție vreo 6 conferințe pe la universități; se laudă că va face mai mult
fila 87 în Anglia decât la Paris pentru cauza democrației.

Dinu [Cesianu] are convingerea că se va întoarce în septembrie. Titulescu zice că nu acceptă să intre în nici un guvern, nici cu național-țărăniștii. N-au nevoie de el, căci vor avea tot concursul lui, nu acceptă decât S.D.N.[232]. El e titular la S.D.N., fiind numit prin decret. Nu vrea să participe la nimica până nu va lua cuvântul în România, și aceasta cu amenințări.

Povestește că *„sa tête est mise au prix"*[233] ca campion al democrației, al politicei franceze și internaționale. Front comun cu Franța pentru democrație. Mandel a zis: *„Il fait l'impression de faire son Venizelos"*[234].

Se întâlnește cu Maniu, pe care-l consideră ca un om de caracter. Face propagandă contra lui [Victor] Antonescu. Alături, unele complectări. Totul foarte trist. //

„Le 29 Avril 1937,

L'arrivée de Titulescu à Paris *

Cette arrivée a été préparée par le journaliste connu, *PERTINAX*[235], *agissant au nom de Titulescu auprès du Quai d'Or-*
fila 88 *say. Titulescu avait préparé depuis longtemps son voyage à Paris qu'il désirait voir bruyant et donnant des répercussions immédiates dans la presse française et mondiale. Mais il était obligé de retarder son arrivée, d'abord à cause de sa santé et après à cause de la situation intérieure en Roumanie, qui ne paraîssait pas assez claire pour les dirigeants de la politique française.*

Un fait curieux est à noter: la bienveillance extraordinaire et

* Textul care urmează – o copie dactilografiată – este intercalat între filele 84 și 85 ale manuscrisului Caietului 1. L-am inclus aici întrucât autorul face, în context, referire la el *(Nota edit.)*.

même excessive montrée envers Titulescu par le chef de la section extérieure à «l'Humanité»[236] *communiste, Gabriel PÉRI*[237]. *Ce dernier avait annoncé l'arrivée de Titulescu à cor et à cri aussi que le chef de la section de la politique extérieure à«Populaire»*[238] *socialiste et la même section à «l'Oeuvre»*[239]. *De cette façon tous les trois principaux journaux du Front Populaire français étaient unanimes pour représenter Titulescu comme le seul homme pouvant «sauver l'alliance franco- roumaine» et «les éléments anti-fachistes en Roumanie».*

En ce qui concerne Pertinax, il écrit, comme celà est connu, à «l'Écho de Paris»[240], *organe de droite, mais il est connu personnellement comme acceptant de susbsides de la part de l'Ambassade de l'U.R.S.S. à Paris.*

On avait résolu définitivement d'arranger la visite de Titulescu dès que les résultats du séjour du colonel Beck à Bucarest ont été signalés au Quai d'Orsay par la Légation de France en Roumanie et par le Ministère des Affaires Etrangères de la République de Tchécoslovaquie. Les deux sources d'information ont été unanimes à proclamer que la visite du colonel Beck a donné des résultats fort négatifs à la solidité de l'alliance franco-roumaine et à la solidité de la Petite Entente. Prague avait formulé cette thèse très crûment et Osuski parla ouvertement à Delbos d'une «rupture définitive de la Petite Entente» préparée par Beck pendant son sejour en mois de Mai à Rome.

Dans ces circonstances, le gouvernement français était bien obligé de réagir et surtout de s'informer auprès d'une source tellement au courant des affaires roumaines comme Mr. Titulescu.

Le dernier a été reçu avec une pompe peu habituelle pour les anciens ministres. Les dîners, les déjeuners, la réception chez le président de la République – tout cela supposait que l'arrivée de

Titulescu à Paris prenne une envergure beaucoup plus grande qu'une simple visite d'un ancien ministre des Affaires Etrangères d'un pays ami. En effet, les premiers pas de Titulescu ont donné à sa visite une signification politique d'actualité réelle"[241]*/*

Duminică, 9 mai

*fila 89** Reîntors la Bucureşti, unde, la 10.20, debarc spre a mă duce la deschiderea Expoziţiei „Lunei Bucureştiului". Încep prin a inaugura prelungirea Jianu şi noul Lac „Floreasca"; pe urmă, îmbarcându-ne pe o şalupă, trecem prin Lacul „Băneasa" la Expoziţia propriu-zisă. Sunt lucruri frumoase. Primele încercări de fotomontaj închinate regelui Carol I şi mie, destul de bunişoare, cu toate că au destule naivităţi. Foarte frumoasă este colecţia de desemnuri ale lui Grigorescu[242] şi fotografiile vechiului Bucureşti din pavilionul oraşului. Într-adevăr, Donescu[243] a făcut un lucru care e [mai] presus de orice laudă, complectând aceste lucrări ale lacurilor şi punând, în sfârşit, la punct acest faimos parc naţional, care astăzi poartă numele meu.

La prânz, am luat masa la Cotroceni, cu mama tot în pat; trebuie să rămâie serios liniştită, din cauza flebitei.

D[upă]-amiaz, deschid a doua expoziţie a zilei, cea a Ligei Naţionale a Femeilor Române. O frumoasă operă şi care promite că va da rezultate // neaşteptate prin dezvoltarea industriei casnice ţărăneşti a cânepii şi inului. Drept răsplată, *fila 90* am decorat-o pe d-na Tătărăscu, care este sufletul mişcării, cu „Bene Merenti"[244] Cl. 1 şi Pia Alimănişteanu cu „Com[anderia] Cor[oanei]".

* Din cauza textului dactilografiat, inclus la întâmplare în manuscris, autorul a omis fila 88 de la numerotare.

Pe urmă, la D[uduia], pocher cu Ghandi şi Gavrilă [Marinescu]. O reflexiune asupra celor văzute astăzi, o enormă recrudescenţă la tot publicul al solului românesc... //

Luni, 10 mai

(Filele 91 şi 92 lipsesc din manuscris)

Miercuri, 12 mai

Azi e ziua încoronării [lui George al VI-lea][245], la Londra. *fila 93*
Spre a putea asculta în linişte la Radio, am amânat audienţele de dimineaţă. N-am putut, din păcate, să aud toată procesiunea şi entuziasmul popular, care a fost, pare-se, formidabil, dar am prins cât se poate de bine retransmisiunea slujbei de la Westminster.

Impresionantă ceremonie, chiar aşa prin transmisiune mecanică. Am putut perfect urmări toată slujba. M-am gândit la băiatul meu, care e unul din rarii să aibă noroc să poată privi aşa ceva. Părinţii au asistat la două: Eduard VII[246] şi George V[247]. Eu n-am avut acest prilej, trebuie să mărturisesc că-l invidiez pe Mihăiţă. Astăzi nu va pricepe norocul său, dar mâne va înţelege, poate, că aşa ceva nu cade din senin oricui.

După-masă, Victor Antonescu, încă foarte plictisit de cele ce le-a făcut Titulescu la Paris; are, totuşi, impresia că se dreg // lucrurile.

Seara, cina la Legaţia Marei Britanii, cu prilejul încoronării. *fila 94*
Suntem vreo 20 în total, foarte simplu şi foarte bine, afară de faptul că uitasem să bem în sănătatea regelui.

După-masă, concert la Ateneu de muzică engleză. Ce curios, un popor cu atâta putere artistică în literatură, teatru şi

pictură să fie aşa de complect lipsit de posibilităţi muzicale. Iată acest concert cu vreo 8 bucăţi, n-are decât una singură posibilă, „*Welsh Rapsody*", care să se poată apropia de ceva respectabil.

Întors acasă, m-am ocupat niţel de mărci. D[uduia] a venit abia spre dimineaţă, având serată la ea.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 2

17 mai – 14 august 1937

Regele și principesa Ileana

Luni, 17 mai

fila 1

În drum spre Geneva, Rüstü Aras s-a oprit de două zile aci, în Bucureşti; l-am avut astăzi la masă. E trepăduş, într-adevăr, dar mult mai agreabil de când nu-l mai agită încontinuu Titulescu. Văd cu plăcere că se înţelege bine cu [Victor] Antonescu. După masă, stăm de vorbă în fumoar. El vede lucrurile nu prea în negru, n-are teamă de război. Dar rămân de rezolvat încă punctele nevralgice, Spania şi Imperiul italian. Pentru acesta din urmă propune formula ca, la Geneva, să se constate că Ethiopia nu mai există ca stat de sine stătător[248] şi, deci, n-are vreo putere legală de la care să emane o delegaţie regulată, deci nu mai trebuie primită la S.D.N. El crede, ca şi noi, în necesitatea de a ne apropia cât mai mult de Anglia şi de a gravita dacă se poate în orbita ei. Pe el, incontestabil, îl interesează mai mult Înţelegerea Balca//nică decât Mica *fila 2* Înţelegere. Cu drept cuvânt, o consideră ca fiind mai solidă, căci n-are nici un punct nevralgic, cum e Cehoslovacia.

Grecia, care e partea cea mai şubredă de la început, cunoaştem situaţia ei, ea, poate, nu ne va putea fi de nici un ajutor, dar în nici un caz nu riscă să atragă asupra noastră fulgere cari nu ne privesc sau prietenii cari ne dizgustă. Despre pretenţiile Franţei şi ale cehilor să întărească legăturile Micei Înţelegeri cu Marea Putere Galică este de părerea noastră şi aci s-o tot amânăm . Cum Turcia nu poate intra într-o combinaţie contra U.S.S.R., noi nu avem interes să mărim numărul duşmanilor noştri eventuali (alias Germania). Ei sunt strâns

legaţi de ruşi, dar comuniştii sunt în închisoare. E mulţumit de vizita lui Beck.

După-masă, audienţe. //

(Filele 3-6 lipsesc din manuscris)

fila 7

Joi, 20 mai

Tot cald. Mă duc la masă, la Cotroceni. Mama tot în aceeaşi stare. Flebita o tot imobilizează. E destul de vioaie. Mă uit la albumele ei, în cari lipeşte poze strânse din diferite reviste. Într-adevăr, a strâns lucruri foarte frumoase.

După-masă, Victor Antonescu, care pleacă, în curând, la Geneva pentru sesiunea Consiliului. Îmi vorbeşte din nou de insuficienţa lui Dinu Cesianu la Paris. Lucru care, de altfel, sunt, în parte, de acord cu el şi poate că, după 7 ani, ar putea să fie schimbat. Dar a fost un fidel în zilele negre şi va trebui găsită vreo compensaţie. Cred că am dreptul de a cere aşa ceva când toţi politicianii pentru partizanii lor găsesc compensaţii gras plătite pentru cele mai patente nulităţi şi hoţi.

La 17, la Reg[imentul] Pionieri de Gardă, serbarea Patro-
fila 8 nului, care am pus-o azi, ca să am // mâne liber cu D[uduia]. Serbarea, ca mai toate aceste: slujba, discursul comandantului, răspunsul meu, defilarea, vizitarea localului şi a lucrărilor [de] aplicaţii antitanc şi bufet.

N-a fost aşa de cald, căci a plouat de două ori binişor. În timpul slujbei religioase, am avut *„un renouveau de jeunesse, il m'a semblé qu'en moi je faisais marche arrière comme âge, très curieux et agréable sentiment"*[249].

Întors acasă, m-am schimbat repede şi m-am dus la D[uduia], unde iau masa. Îi aduc darurile pentru mâne şi flori, flori.

Vineri, 21 mai

Sf. Constantin şi Elena.

Mă scol cu ceva febră, nu prea mă simt în apele mele, dar nu vreau să mă las // ca să stric ziua D[uduii]. Atâta fericire şi *fila 9*
mulţumiri îi doresc sufletul şi inima mea, încât orice umbră ce i-aş putea aduce mă doare aşa de mult. Are casa umplută de flori şi felicitări peste felicitări, ca niciodată; îmi face o nesfârşită bucurie. Încerc să lupt, odihnindu-mă după-amiaz, dar în zadar, gripa mă răzbeşte, seara, 38°9, şi trebuie să mă duc acasă, cu întreg cortegiul de îngrijiri medicale: chinină, pat, Mamulea, regim, asudare, constipaţie etc. În sfârşit, mare bucurie, şi asta tocmai, tocmai de ziua D[uduii].

Sâmbătă, 22 – Marţi, 25 mai

În pat, când mai bine, când mai rău. Febra pare a creşte regulat spre seară, puţin, dar tot stare febrilă. *Mon // humeur* *fila 10*
laisse souvent à désirer[250]. Citesc mult, lucrez, adesea, cu Urdăreanu pentru complectarea programului lui Moscicki.

Veste tristă. Dan Mavrus[251] s-a întors sâmbătă de la Paris. N-a făcut cura nici un succes, din contră, i-a făcut mai mult rău; îşi trage bietul copil ultimile zile, din ce în ce mai rău.

Miercuri, 26 mai

Aceeaşi stare febrilă; dimineaţa, nimica, dar, cu începere de la ora 15, temperatura creşte.

Astăzi soseşte şi Mihăiţă [de la Londra][252], mare bucurie. Intră cu surâsul delicios, parcă a mai crescut. Prea expansiv nu este niciodată şi va trebui mult timp să pot scoate de la el multe impresii. În tot cazul, este foarte mulţumit. Ce l-a impresionat// incontestabil cel mai mult a fost revista „Nevolo". Se grăbeşte *fila 11*

să-şi scoată darurile, mie şi D[uduii] jaduri mici, dar foarte dulci. Pe urmă, a adus şi mici suveniruri ale încoronării.

[Lui] Dan Mavrus îi merge pe ceas ce trece mai rău, de fapt este în agonie, îl ţine artificial în viaţă cu injecţii. D[uduia] l-a văzut şi spune că e groaznic.

Joi, 27 mai

Astăzi a sosit dr. Abrami[253]. S-a dus la Cotroceni s-o vază pe mama, pare că s-a declarat mulţumit de ceea ce au făcut medicii noştri. La mine febra, către seară, a crescut din nou.

De la Dan Mavrus, ştiri tot mai proaste, nu mai are mult de trăit. E o dramă fără pereche. Îmi aduc aminte ultima dată //
fila 12 când l-am văzut înainte de Crăciun, cu prilejul Vicleimului. Copil plin de speranţe, care se topeşte astfel de boala aceea crâncenă, cum i-o fi zicând medicii, sarcom sau cancer, tot aceeaşi groază. Pentru el [cu] cât s-o prăpădi mai repede cu atât mai bine, e sfârşitul suferinţelor, cu toate că e sfârşitul tuturor nădejdilor. Mihăiţă este foarte impresionat.

Il est devenu charmant mon gosse et une lettre de Paul de Yougoslavie me confirme cela en plein, il paraît qu'il a vraiment fait une très, très bonne impression partout ou il a été[254]. Îl văd în astă-seară. Când mănâncă alături cu D[uduia] şi Urdăreanu, începe să vorbească ca un om mare, susţine o conversaţie cu mult haz. Numai cu mine e încă cam reţinut, dacă i-ar trece încă ultima etapă de jenă.

Vineri, 28 mai

fila 13 După-amiaz, acelaşi fenomen ca în orice // zi, dar mai puţin acut. Vine Mamulea cu Abrami şi-mi fac raportul asupra stării mamei, pe care o consideră serioasă, deşi nu primejdioasă. În tot cazul, nu este vorba de cancer. Mă examinează şi pe mine,

mă găseşte prea gras, este de acord cu Mamulea cu faptul că am o deficienţă de funcţionare a ficatului, care nu poate fi îngrijit decât [cu] regim. Am pus întrebarea dacă o schimbare de aer nu mi-ar face bine. Abrami, fără ezitare, răspunde că e cel mai bun remediu. Hotărăsc, deci, să plec mâne la Sinaia.

Vine, seara, ştirea că Dan Mavrus şi-a închis ochii şi şi-a curmat astfel suferinţa. Bietul copil a avut o agonie îngrozitoare, timp de aproape trei zile a luptat cu moartea în chinuri îngrozitoare, dar n-a spus nici un cuvânt, n-a scos nici un sunet, ca să nu facă mai rău părinţilor. Dacă se curma astfel o viaţă care dădea dreptul la cele mai frumoase nădejdi, copil bun, într-adevăratul sens al cuvântului. Iubitor, bun camarad, // bun *fila 14* elev, avea nesfârşite calităţi, cari l-ar fi dus prin viaţă; cel puţin acuma, după acele chinuri de neîndurat, doarme liniştit şi fără suferinţe. Pentru părinţi este, însă, ceva teribil, aşa o dragoste între aceştia trei nu s-a mai văzut. Iată şi raportul lui Abrami asupra stării mamei. //

(Filele 15 şi 16 lipsesc din manuscris)

Sâmbătă, 29 mai *fila 17*

La 9, plec la Sinaia, unde sosesc la prânz. Conform cu indicaţiile doctorului, mă vâr în pat, n-am febră şi rămâi fără toată ziua. Pe la 3 1/2, soseşte şi D[uduia]; vine la mine pe la 5. Fusese dimineaţa la Mavrus şi povesteşte de desperarea de acolo, cum că părinţii sunt ca nebuni, ea mai ales. Dan e frumos şi cu o expresie de calm, se vede că durerea s-a dus din trupul lui chinuit.

La 5, soseşte şi Mihăiţă, foarte impresionat de vederea lui Dan; a fost înainte de plecare la capela cimitirului. Este o durere generală. Azi-dimineaţă, a voit şi părintele Nae [Popescu] şi Preda să vorbească copiilor la şcoală de camaradul lor, dar n-au putut, căci i-au podidit lacrimile. A venit şi Yvonica

să-l vază pe Mihăiţă. Au fost, după-masă, amândoi la mine. Atmosferă tristă.

D[uduia] s-a îndopat cu ridichi cum a sosit şi se simte rău. Cu
fila 18 acestea vrea să meargă // mâne la Bucureşti. N-o să poată, zic eu.

Duminică, 30 mai

Azi l-au înmormântat, seara, pe Dan. Toţi simţim în noi o nesfârşită tristeţă. Mă scol, în sfârşit. Stăm de vorbă, toată după- amiaza, cu Mihăiţă până ce pleacă el la Bucureşti cu noul „Bentley"; e foarte fericit cu noua maşină. Pe urmă, vine Urdăreanu, cu care, după ce termin din nou unele detalii asupra vizitei poloneze, joc table şi, ca să închei seara, câteva partide de pichet. Cum am prevăzut, D[uduia] n-a plecat, şi-a amânat mersul la Bucureşti cu o zi. //

fila 19

Luni, 31 mai

Dimineaţa, pleacă D[uduia] la Bucureşti. Eu mă scol târziu. Fiind singur toată ziua, mă ocup să mai termin unele hârtii ce aveam de citit şi să pui la punct acest jurnal. În sfârşit, să bat în lemn, a treia zi fără febră.

Vin din Spania ştiri cari mă îngrijoresc. Crucişătorul german „Deutschland" a fost atacat ieri de avioanele roşii; 28 de morţi şi vreo 30 de răniţi. Ca represalii, azi germanii au bombardat Almeria[255].

Se înţelege că „lumea civilizată" este indignată de această purtare barbară şi se începe a se vorbi de sancţiuni, dacă se merge mai departe. Dar nimeni nu pare indignat că „guvernul legal" a atacat un vas care-şi făcea serviciul în apele spaniole conform unei convenţiuni internaţionale. Curioasă şi „lumea aceasta civilizată". Să ne rugăm lui Dumnezeu să dea minte „civilizaţilor" şi celorlalţi. //

Marți 1 iunie

fila 20

Iată-ne ajunşi la [a] 6-a lună a anului; cum trece vremea, e îngrozitor. Ziua e destul de frumoasă şi, deci, am profitat ca să iau niţel, în sfârşit, ceva aer adevărat după atâtea zile. Mihăiţă, la Bucureşti, şi-a făcut niţel de cap cu barca automobilă ce i-au dat-o cehii. Cu toate că i-am spus să nu meargă repede, a luat-o razna, cât pe aci să răstoarne bărci pe lacuri. I-am telefonat să vie seara aci.

Mignon soseşte astăzi la Bucureşti şi mâne de dimineaţă vine aci.

În Spania, roşii şi germanii s-au liniştit, încât primejdia unei conflagraţiuni s-a trecut.

Vine Mihăiţă seara, îi fac morală cu privire la viteza în barcă şi-l pedepsesc cu opt zile fără barcă. *„Il boude terriblement"*[256].

Am discutat şi cu Preda[257], punând reguli noi pentru băiat. Automobil sau barcă numai de // două ori pe săptămână, copiii nu mai au voie să vie în casă, aşa încât el să lucreze singur. *fila 21*

Miercuri, 2 iunie

Dis-de-dimineaţă, pleacă băiatul, iar pe la nouă soseşte Mignon. Ea vine la 9 3/4 la mine şi stăm de vorbă asupra mamei; ea îmi cere concursul pentru a chema un bun doctor din Viena pentru aceasta, căci are impresia că nu se face tocmai ce trebuie. Sunt absolut de acord, cu condiţia ca să se puie de acord cu ceilalţi medici români.

D[uduia] merge după-amiaz la Braşov, iar eu mă plimb oleacă.

Seara, cinematograf. //

Joi, 3 iunie

fila 22

Lucrez încă la discursuri[258] cu oarecare greutate, dar ceea ce nu reuşesc să pun la punct este toastul pentru Moscicki. E

o zi foarte frumoasă. Iau baia.

După-amiaz, ies să mă plimb din nou oleacă. D[uduia] a fost la Bucureşti.

Seara, cinema.

Vineri, 4 iunie

Dimineaţa, ceaţă, dar până la amiaz se înseninează. E ultima zi la Sinaia. Cum facem observaţia cu D[uduia], ne vine totdeuna greu să plecăm de aci. Dar ce vrei, trebuie pentru cauze gospodăreşti relative la vizita poloneză.

fila 23 La 16.30, părăsesc Sinaia; în tren, Victor Antonescu, caremi face raportul asupra Genevei şi Parisului. // Efectul năzbâtiilor lui Titulescu au fost mai slabe decât le credea Dinu [Cesianu] la început. A exagerat în aşa fel încât mulţi, dintre cari, mai ales Delbos, nu prea l-au luat în serios. Ce e mai grav, însă, este întrevederea lui cu Litvinov[259], la Talloires[260]. Întrevedere mijlocită de Antoniade, *qui tirera les conséquences*[261], şi din care reiese că este o înţelegere între T[itulescu] şi L[itvinov], unii zic chiar că L[itvinov] ar fi promis tot concursul său pentru o viitoare guvernare T[itulescu] sau inspirată de T[itulescu]. Cât despre Anglia şi Franţa, ele sunt mai puţin prosovietice decât au aerul (minus Blum), dar politica lui Eden este pace cu orice preţ şi, deci, preferă să ajute Franţa să fie bine cu U.S.S.R., ca aceasta si nu treacă de partea Germaniei. A discutat cu Eden şi propunerea francezilor de a face pactul cu Mica Înţelegere; el n-a spus nu, dar trebuie să se mai gândească, pricepe punctul nostru de vedere şi obiecţiunile României şi Iugoslaviei.

fila 24 A discutat şi cu Litvinov, care l-a acuzat de a face o politică neamicală din cauza apro//pierii noastre de Polonia. Că, de când a plecat Titulescu, lucrurile merg greu între cele două ţări, că dacă continuă aşa el va putea orişicând să redeschidă

chestia Basarabiei. I s-a răspuns că ce vrea să zică această schimbare de atitudine, când discutase chiar cu Titulescu un tratat de asistenţă. L[itvinov] a făcut să [se] înţeleagă că nu el a propus-o, ci T[itulescu], dar că e gata să reia discuţiunile. [Victor] A[ntonescu] i-a spus că un tratat de asistenţă nu este posibil, dar s-ar putea găsi mijlocul de a face unul de neagresiune în genul aceluia iugoslavo-italian. L[itvinov] n-a zis nu, dar când i s-a spus că trebuie inclusă în acest tratat şi specificarea frontierelor, aşa ca să fie recunoscute de U.S.S.R., L[itvinov] a răspuns că cu T[itulescu] a găsit o formulă care o crede satisfăcătoare pentru ambele părţi, *donc un refus.* //

Sâmbătă, 5 – Marţi, 8 iunie *fila 25*

Sunt zilele tradiţionale de sărbătoare, sunt şi pentru mine zile de reculegere, în cari pot judeca ce s-a făcut în aceşti 7 ani ai domniei mele. Am dreptul de a fi mulţumit; fără nici un dubiu, constat că ţara a făcut progrese.

Greutăţi, intrigi şi piedici au fost şi sunt; cu toate că n-am putut obţine complecta stabilitate politică pe care o doream, totuşi, în ciuda ei, s-a făcut un enorm pas înainte.

Grea este situaţia internaţională. Germania cea nouă ia avânt şi presiunea ei se simte mult. Neputinţa de a ne putea înţelege cu U.R.S.S. asupra Basarabiei este eternul element de nestabilitate şi de nelinişte pentru noi.

Zilele acestea se împart totdeuna în două, una de sărbătorire intimă, într-o comuniune sufletească cu D[uduia], la care, acuma că a crescut, participă şi Mihăiţă. //

Celelalte serbări intime, adică masa celor ce au participat la *fila 26*
evenimentele din 1930[262], n-o mai pot ţine, prea mulţi au trebuit să se retragă de pe scenă.

Serbările oficiale încep prin cele de la Aerodromul „Băneasa", slujba religioasă, distribuţia decoraţiilor aeronautice, masa

comună etc. Atmosferă plăcută, de camaraderie. Bibescu[263] vorbeşte duios, de când îmbătrâneşte devine mai blajin, deşi nu iubeşte pe cei de la Minister.

Cea [serbarea] de la 8 Iunie, a tineretului, splendid reuşită: copiii, sub noul imbold dat de Sidorovici[264], fac progrese; în câţiva ani, cu perseverenţă, se vor creşte noi generaţii, într-un frumos spirit de cooperare cetăţenească.

E una din realizările de cari sunt cel mai mândru. //

fila 27

Miercuri, 9 – Sâmbătă, 24 iunie

O dată terminate aceste serbări ale Restauraţiei, iată că terminăm punerea la punct a vizitei poloneze.

Tratativele au fost grele din cauza unei mândrii polone care voia ca eu să fiu acela care să fac prima vizită. Am rezistat chiar cu riscul ca ele să n-aibă loc. După multe discuţii, în care am avut două mari ajutoare, Alecu Zamfirescu şi dr. Skupiewski, s-a ajuns la compromisul ca Mihăiţă, la întoarcerea sa de la încoronarea din Londra, să treacă prin Varşovia, să facă o vizită preşedintelui Moscicki, care va fi considerată ca una de invitare, la care se răspunde afirmativ.

Urdăreanu, pe lângă defectele sale şi, mai ales, supărările lui periodice, are, într-adevăr, un talent de a organiza aceste festivităţi. Are simţul acestor lucruri şi, graţie unei enorme
fila 28 munci // depuse, totul a reuşit perfect.

Pe o vreme admirabilă, deşi cam caldă, l-am primit pe preşedintele Moscicki la Gara „Băneasa". Oraşul, pavoazat, trupele înşirate pe străzi, lume multă; au făcut oaspetelui României o primire demnă de aliatul nostru. Cred că tradiţionala mândrie poloneză a putut fi satisfăcută.

În suită este, bineînţeles, şi foarte agreabilul, dar nestatornicul Beck.

Preşedintele Moscicki este un om înalt, de un aspect foarte

demn, cu o faţă blajină, dar extrem de timid. Stăpânirea destul de slabă a limbei franceze îi creşte mai mult această timiditate.

Abia după câtva timp, am descoperit că îi e mai uşor de a vorbi nemţeşte şi, de atunci, conversaţia a fost mai uşoară. În tot felul lui de a fi se vede mai mult omul de ştiinţă ce este decât cel de Stat. Înainte de a fi Polonia reconstituită, el a fost, mulţi ani, profesor de fizică // la Universitatea din Friburg din *fila 29* Elveţia. Lucru rar, el are şi ambele cetăţenii, aceea a patriei sale şi aceea a ţării în care a profesat atâta timp.

Cu el nu simt aceeaşi afinitate şi prietenie ca cu Beneš, acest lucru îl simt de la început.

Programul este acela obişnuit în aceste ocazii, care nu permit, de obicei, nici o variaţie. Am încercat, totuşi, să nu-l fac prea încărcat şi obositor.

În prima seară, mare dineu de gală, lume multă oficială, discursuri destul de calde. Urmează un concert dat de Filarmonică, cu muzică bună, dar nu prea grea şi, pe urmă, recepţia clasică, în care preşedintele a avut ocazia de a vorbi cu lume care nu face parte din Guvern.

A fost cald primit de toţi.

A doua zi, i-am prezentat Armata, printr-o foarte frumoasă paradă pe Piaţa Palatului. Deşi locul este des//tul de strâmt, *fila 30* dar, prin experienţă, s-a ajuns să se facă foarte bine.

Mi-a adus elogii şi s-a declarat încântat.

Ce m-a asigurat şi mai bine este părerea Dudu[ii], care a văzut parada de pe balconul „Automobil Clubului", mi-a spus că a fost perfect. Fără să mă laud, Armata noastră se prezintă perfect, şi nu numai la paradă. Se lucrează serios şi la instrucţia trupei, cât permit disponibilităţile bugetare. Lipseşte încă oare[şicare] întinerire a cadrelor, la care mă gândesc de câtva timp. Unii generali prea îmbătrânesc repede, devin leneşi şi nu vor să se moderneze descătuşându-se de războiul de poziţie din conflictul trecut. Deşi sunt inteligenţi, ei se cred atotştiutori şi

nu-şi mai dau silinţa de a se ţine la curent cu noile mijloace de luptă şi cu noile posibilităţi tehnice. În ce priveşte aviaţia şi
fila 31 carele de luptă, cu toate că admit // importanţa lor, sunt complect chinezi. Au rămas la timpurile cailor, n-au înaintat la acela al automobilelor.

Ca să revin la vizita poloneză, tot după vechiul obicei, mi s-a dat un dineu la Legaţia poloneză. Deşi casa nu este prea mare, totuşi Arciszewski[265] a făcut lucrurile foarte bine.

Ultima zi ne-am dus la Sinaia, unde e mai răcoare. Aici se găseşte şi mama, care nu-i bine, totuşi îl primeşte pe Moscicki.

Seara, dineu mai intim, la „Foişor"[266]. Deodată, bătrânul s-a încălzit, când a văzut cerbii împuşcaţi de mine. Sufletul lui de vânător s-a deschis şi a început să vorbească chiar volubil. Deci, această vizită, care a început destul de protocolar, s-a terminat într-o foarte bună atmosferă.

Seara, au plecat oaspeţii şi ne-am dat, în curând, întâlnire
fila 32 la ei, în // ţara lor.

Impresia mea este că această vizită a fost reuşită; singurii cari pot fi întrucâtva nemulţumiţi sunt ruşii, dar dacă restul lumii găseşte că e bine mi-e egal. Atât Tătărăscu, cât şi [Victor] Antonescu găsesc că a fost bine. Mulţumirile pentru reuşită, în primul rând, trebuiesc să meargă către Urdăreanu, care a organizat totul la perfecţie.

Am mai stat câteva zile aci, la Sinaia, unde mă simt totdeuna mai liniştit. Am dorit să petrec câteva zile cu Duduia, înainte de a păşi din nou la drum, eu spre Polonia, ea spre Paris.

Au fost şi zile de pregătire pentru drum. Am hotărât, de acord cu Tătărăscu, să-l iau cu mine şi pe generalul Glatz[267], care să poată vedea şi, eventual, discuta chestiuni de armament.

Văzând marile dificultăţi ce le avem în această privinţă cu
fila 33 Franţa şi cu // Anglia, trebuim să ne îndreptăm privirile spre vecinii şi aliaţii noştri.

Bineînţeles, soluţia perfectă este de a fabrica cât mai mult în ţară, se şi lucrează febril la această soluţie, dar timpul nu permite să aşteptăm, şi e aşa de mult de făcut în această direcţie.

Concurs şi pricepere am găsit în tot ce priveşte fabricarea şi comenzile. Mai greu, însă, merge în ce priveşte stabilitatea unui program definitiv. //

(Filele 34-45 lipsesc din manuscris)

Duminică, 25 iunie

fila 46

În astă seară, plec spre Polonia[268], ca să răspund la vizita lui Moscicki. Mă bucur să văd această ţară şi, mai ales, armata ei, despre care am auzit atâtea. Îmi amintesc de toate cele povestite cu mare admiraţie de tata şi de mama.

Şi Mihăiţă vorbeşte bine de vizita care a făcut-o.

Rău îmi pare, însă, că pentru acest timp trebuie să mă despart de Duduia, care şi ea pleacă la Paris, unde ne vom întâlni din nou cu prilejul venirii mele acolo pentru 14 Iulie şi deschiderea Pavilionului nostru de la Expoziţia Internaţională[269].

Cu chiu cu vai, cu nişte greutăţi de neimaginat, [Dimitrie] Gusti a reuşit ca, la acea dată, [Pavilionul] să poată fi terminat şi, în sfârşit, inaugurat. //

Sâmbătă, 26 iunie

fila 47

Sosim în decursul nopţii pe teritoriul polonez. Abia dimineaţa mi se prezintă acei cari au venit să mă salute din partea Guvernului polonez şi acei ataşaţi mie. Din partea Guvernului vine ministrul Comunicaţiilor, Ubrych, iar ataşaţi sunt generalul Fabrycy, inspector de armată, Kobylanski, care a fost mult timp la Legaţia din Bucureşti, colonelul Grodzki, comandantul

Reg[imentului] 57 de Infanterie, al cărui şef voi deveni (el ne va însoţi după Poznan), şi un căpitan de marină, adjunct al preşedintelui.

Prima primire oficială se face în spaţioasa gară din Lvov, după tipicul universal: oficialităţile, mai ales cele militare, gardă de onoare etc. Public destul de numeros, atât în gară, cât şi pe parcurs; ovaţionează călduros. Acest prim contact cu trupa poloneză face o foarte bună impresie, se vede întrucâtva o infiltraţiune din trecut a disciplinei germane. Trebuie să zic
fiila 48 că mai puţin bun efect mi-a făcut generalul Fabrycy, este // stilul generalului de paradă, ştie buchea militară, cunoaşte bine disciplina, dar prea mult fond şi sclipire nu pare a avea. Ca tip fizic este ofiţerul austriac *bon-vivant*[270].

Aceleaşi primiri se mai fac în gările [oraşelor] Przemysl şi Radom, unde se opreşte trenul şi în care mă dau jos.

Şi aici, în Polonia, au acelaşi obicei ca la noi de [a] te primi cu pâne şi sare. Trecem prin toate aceste locuri, cari au devenit istorice din cauza marilor bătălii de pe frontul galiţian din trecutul război. În 17 ani a dispărut orice urmă, şi economiceşte ţara are aspectul de a [fi] reluat bine economiceşte.

Căldura este destul de apreciabilă, mai ales când sosim la Varşovia. Gara de primire este una mică, subterană, în care se acumulează soarele, iar eu sunt îmbrăcat în uniforma de cavalerie, cu căciula în cap şi dolmanul pe umăr.

Primire strălucită. Preşedintele Moscicki, surâzător, amabil şi puţin comunicativ, ca în toate aceste ocazii. Plecăm în auto-
fiila 49 mo//bile deschide spre Palatul regal. Oraşul e pavoazat, câteva frumoase arcuri de triumf, trupele făcând spalierul, multă lume cari face o primire foarte amabilă.

Palatul regal, o splendidă clădire din trecut, adevărat demnă de un mare popor, dar şi de unul mai stabil decât cel polonez.

Mi se prezintă d-na Moscicki, o cucoană între două vârste,

trecută, grăsulie şi amabilă, dar departe de a fi o doamnă reprezentativă. Pare-se că ar fi fost secretarul bărbatului ei pe timpul cât era profesor la Friburg.

După această prezentare, tot dus de preşedinte, merg la reşedinţa mea, deliciosul Palat „Lazienki"[271], clădit de marele crai August al III- lea al Saxoniei[272]. Aşezat în mijlocul unui parc splendid, e un mic giuvaerger. Aci au stat şi tata, şi mama cu ocazia vizitei lor[273]. Drumul până la „Lazienki" se face printr-un splendid bulevard, mărginit de case şi parcuri foarte frumoase, cum este şi centrul oraşului.

La 19 [are loc] recepţia protocolară a corpului // diplomatic, *fila 50*
într-o mare sală din locuinţa mea.

La 8, dineul de gală, la Palatul regal, cu obişnuitele schimbări de toasturi, şi, pe urmă, o serată, în care s-a făcut ceva muzică.

Zi lungă; sunt, deci, mulţumit să mă culc.

Duminică, 27 iunie

Sculat devreme dimineaţa, căci la 8 trebuim să fim la Câmpul Mokotów[274], unde trec în revistă trupele. Sunt înşiraţi la infinit infanterie, cavalerie, artilerie şi multe unităţi ale pregătirei premilitare. E un aspect frumos şi o impozantă desfăşurare de forţe.

Între timp, până ce se pregăteşte defilarea, vizităm câmpul de aviaţie de la Okecie[275] şi Uzinele P.Z.L. Sunt primit de vechea cunoştinţă, generalul Rayski, comandantul // forţelor *fila 51*
aeriene. Îl consider un element de valoare, dar nu este suficient de susţinut de celelalte elemente militare şi, mai ales, de mareşalul Smigly Rydz, care este un fel de *factotum*, şef al Armatei şi moştenitor prezumtiv la preşedinţie, e un fost pictor, care a ajuns, fiind şi el în clica coloneilor lui Pilsudski. E un îngâmfat şi un închipuit. Ce am văzut la Aviaţie nu m-a impre-

sionat peste măsură, deşi constat un mare efort tehnic.

Defilarea a fost lungă şi caldă; drumul fiind strâmt, trupele sunt silite a trece într-o formaţie îngustă. Armamentul este frumos şi se vede tendinţa de a avea o puternică apărare antitanc. Aspect pitoresc îl dau unităţile pre şi postmilitare, cari trec în colorile lor, costume[le] ţărăneşti.

Prânzul îl luăm la Primărie.

După-masă, mai întâi depun o coroană pe Mormântul Soldatului Necunoscut, care este aşezat pe o piaţă care fusese
fila 52 altădată Catedrala Ortodoxă Rusă, // pe urmă fac o vizită la Mitropolia Ortodoxă poloneză. Biserica, în stil rusesc, slujbă frumoasă, foarte multă lume.

Înainte de a mă întoarce la reşedinţă, am ţinut să fac o vizită la Palatul „Belvedere"[276], unde a locuit şi se păstrează relicvele bătrânului meu prieten Pilsudski[277]. Este mişcător de a vedea aceste colţuri unde a stat şi dirijat cu o mână de fier Polonia acest mare patriot şi neobosit luptător. Se vede cu ochii cât lipseşte. Polonia a devenit luxoasă şi fastuoasă, dar lipsesc acea energie şi voinţă pe care le-o dădea bătrânul mareşal.

Seara, dineu oferit de Beck la Ministerul Afacerilor Străine. Clădire frumoasă, dar prea decorată în stil modern; s-a încercat în zadar de a se face concurenţă splendidului Palat „Czernin" din Praga. Cu aceste dineuri, aci este totdeuna o dramă cu Nunţiul [apostolic], căci Beck nu numai că este divorţat, dar a şi trecut la protestantism.

fila 53 Am avut cu acest prilej posibilitatea de a vorbi // niţel cu ministrul de Război, Kasprycki, şi cu şeful Marelui Stat-Major, Stachiewicz[278], care, acesta mai ales, mi-a făcut o foarte bună impresie.

După cină, a fost un bal, în care Mihăiţă a dansat şi el, pentru prima dată, mazurca.

Din nou o zi lungă, dar înainte de a mă culca am scris Duduii.

Luni, 28 iunie

De la Afacerile Străine am plecat direct la gară, unde ne-am îmbarcat pentru a merge la Belochowo, lângă Poznan. Aici se găseşte câmpul de instrucţie militar „Biedrusko", unde mi se face o manevră cu focuri reale. Trupa pare foarte bine instruită, şi tema, cât şi execuţia ei, nu dau impresia de a fi prea de paradă. Foarte mult mi-a plăcut, atât mie, cât şi generalului Glatz, tunul antitanc, care, în acelaşi timp, poate servi ca antiaerian. E o armă care vom // trebui să încercăm s-o avem şi noi. *fila 54*

După manevră, mi s-a remis de către mareşalul Smigly Rydz Regimentul 57 de Infanterie. E un gest din partea Poloniei care m-a mişcat foarte mult şi care este simbolic pentru strângerea alianţei. Beck, care a venit şi el, este foarte mulţumit. Regimentul a fost unul dintre acelea care s-a distins foarte mult în luptele de la Varşovia împotriva lui Tuhacevski[279], deci decorez drapelul cu [Ordinul] „Mihai Viteazul"[280]. Gestul face mare plăcere şi flatează pe polonezi.

Pe urmă, primesc defilarea, îmbrăcat în uniformă poloneză. Aci, pe câmp deschis, parada are alt aspect şi au fost, mai ales, de admirat splendidele evoluări la galop ale Diviziei de Cavalerie.

Am întâlnit, cu acest prilej, o veche cunoştinţă, pe care o cunoscusem pe vremuri la Curtea din Berlin, bătrânul Hutten Czapski, care acuma este şeful Ordinului de la Malta pentru Polonia.

După dejun, ne întoarcem la Varşovia; // în tren, stau de vorbă cu Beck şi [Victor] Antonescu. Ca un ţipar, [Beck] e neprecis şi-ţi alunecă între degete. *fila 55*

Marţi, 29 iunie

Dejunul aşa-numit intim, dat de preşedintele Moscicki, la Palatul regal. Fiind cerc mai restrâns, şeful Statului polon se

mai încălzeşte, poate vorbi mai liber de ce-l interesează: ştiinţa lui şi vânătoarea. Îmi arată cu mult drag ţapii ce i-a împuşcat, povestind, în acelaşi timp, circumstanţele şi frumuseţea tirului. Cu acest prilej, văd şi o parte din Palat, care, într-adevăr, este frumos şi conţine lucruri frumoase.

După-amiază, nefiind nimica pe program, am vizitat Institutul de Educaţie Fizică. Planul este frumos, dar mai trebuie mult ca să fie complectat.

Seara, dineu la Legaţia noastră. Este un succes pentru
fila 56 Alecu Zamfirescu, care, într-un spaţiu mic, // a reuşit să facă lucrurile cât se poate de bine. Îl şi decorez cu „Marea Cruce a Coroanei"[281]. Cu acest prilej, am stat de vorbă cu preşedintele Consiliului Medical General, Slawoj-Skladkowski[282], un om foarte plăcut, dar nu cred o capacitate politică. Este prea eclipsat de Beck, care-i mai briliant şi care, adulat de toţi, se crede infailibil şi Dumnezeu pe pământ. Am mai vorbit, între alţii, cu ambasadorul Biddle al Statelor Unite şi [Léon] Noël al Franţei.

După dineu, recepţie dată, aşa-zis, de mine, la „Lazienki", hotel pe insula din lac; pe urmă, s-a dansat. Am avut impresia că s-a petrecut bine.

Miercuri, 30 iunie

Cu acelaşi ceremonial ca la sosire, a venit, de dimineaţă, preşedintele să mă cate ca să plecăm la gară, de unde, cu trenul, vom merge la Cracovia. Asupra acestei a doua părţi a // vizitei
fila 57 au fost incidente, din cauza vizitei ce urmează s-o fac criptei regilor Poloniei. Arhiepiscopul Cracoviei, cardinalul-principe Sapieha, a fost apucat de anumite scrupule religioase şi a declarat că nu mă poate primi în acest sfânt lăcaş, deoarece nu sunt catolic, sunt divorţat şi din cauza Duduii[284]. Chestiunea a ajuns la Vatican, unde a fost aranjat cu tactul obişnuit în aceste

împrejurări. Cardinalul a fost, pentru aceste ceasuri, înlocuit cu Nunţiul [apostolic].

În drum spre Cracovia, ne oprim la Radom, unde vizitez fabrica de armament. Aici se fac pentru Armata poloneză puştile „Mauser" şi mitralierele „Browning". Uzina este în plin lucru, dar impresia este mai puţin bună decât a celor cehoslovace, are un aspect mai improvizat.

La 5, sosirea la Cracovia, vechiul oraş al regilor. E mai frumos şi mai impresionant decât Varşovia. La barbacană, vechea poartă a cetăţii, primarul prezintă tradiţionala pâne şi sare. Această poartă este un fel // [de] *şicană* formată din mai *fila 58*
multe turnuri, cari făceau parte din vechile fortificaţii. Din nenorocire, începe să plouă şi splendidul castel Wawel[285] nu se vede clar. Intrăm acolo, pe deal, în splendida curte Rennaissance a castelului; este, într-adevăr, extrem de frumos şi pitoresc, de un stil cât se poate de pur, nestricat în vremuri şi de oameni.

După program, mă duc la criptă, unde sunt primit de Mgr. Cortes, Nunţiul apostolic; depun o coroană pe sarcofagul mareşalului Pilsudski, care doarme acolo somnul de veci, între marii regi, ca Sobieski[286] şi alţii. Cripta este impresionantă, ca tot ce reaminteşte marile vremuri ale trecutului.

Şi interiorul castelului este comparabil cu exteriorul; foarte frumos aranjat, conţine tapiserii de toată frumuseţea. Se respiră acolo o adevărată atmosferă regală, parcă republica de astăzi n-ar fi.

Se înţelege sentimentul monarhic al unor polonezi când vezi Wawel. //

Joi, 1 iulie *fila 59*

Dimineaţa, înainte de plecare, însoţit de Beck, care, trebuie să mărturisesc, este un companion plăcut, am vizitat Muzeul

Czartoryski[287] şi am făcut un tur prin oraş. Şi cu Muzeul au fost complicaţii, căci ministrul Afacerilor Străine este certat cu familia proprietară a Muzeului. Este nemaiauzit cum aceşti polonezi reuşesc continuu să fie în ceartă, în loc de a se înţelege în folosul patriei. Muzeul este, incontestabil, interesant şi conţine tablouri de mare valoare.

La 11.30, plecarea; la gară mă despart de simpaticul preşedinte Moscicki, care, dacă n-ar fi şef de Stat, ar fi un foarte amabil şi plăcut bătrân savant. Cred că aşteaptă cu nerăbdare să i se împlinească termenul şi să se retragă din nou la Friburg, lucrând la Universitate şi în laborator.

Suita poloneză ne însoţeşte până la graniţă. Cu toate că rezultatele politice ale acestei călătorii nu sunt senzaţionale,
fila 60 totuşi se câştigă mult // prin aceste legături directe şi aceste cunoaşteri, oricât de superficiale ar fi ele, ale ţărilor aliate. Lucrurile au fost făcute, într-adevăr, cât se poate de bine şi, după cum am văzut, toate incidentele au fost aplanate cu tact. Am impresia că polonezii au fost flataţi de această vizită.

Vineri, 2 iulie

De dimineaţă, sosim la graniţa noastră, unde mă primeşte Tătărăscu. Vremea este, din nenorocire, spre ploaie, ceea ce este păcat pentru sărbătoarea arcaşilor, la care iau parte în[288]...

Încep prin a vizita o şcoală clădită de părinţii lui Sidorovici, pe urmă, pe un câmp, lângă sat, unde sunt adunate delegaţiunile de arcaşi din toată Bucovina, are loc învestirea mea [ca]
fila 61 „Mare // Arcaş", urmată de o frumoasă masă şi serbare câmpenească. Multe jocuri populare, chiar şi echipe venite din Polonia, totul a fost foarte reuşit.

Seara, întoarcerea spre Bucureşti.

Vineri, 3 iulie – Sâmbătă, 14 august

Iată o lună bine umplută [cu] călătorii prin diferite ţări, conversaţii cu personagii importante etc. Mai întâi, câteva zile la Bucureşti, cari însemnează punerea la punct pentru o nouă plecare, de astă dată la Paris, pentru a asista la parada de la 14 Iulie, pe urmă câteva zile în Anglia şi Belgia.

La Paris, acelaşi chin ca în trecut, nu s-au deşteptat încă de sperietoarea provocată de atentatul de la Marsilia, paza şi motocicletele sunt mai mult decât jenante. Am impresia că şi Dinu Cesianu, dintr-un exces de // zel, face lucrurile şi mai *fila 62*
grele. În sfârşit, trebuie să le înghit, deşi mă paralizează teribil. Eu stau la [Hotelul] „Ritz", iar Duduia la „Maurice", ceea ce nu împiedică pe Dinu [Cesianu], în constiparea lui, de a face scene şi reproşuri ei. Chiar această bucurie de a fi cu ea în acest oraş, unde avem atâtea amintiri, îmi este otrăvită de aceşti inşi fără simţ uman.

Timpul meu este foarte ocupat cu lucruri oficiale; mai întâi, cu festivităţile sărbătoarei naţionale [a Franţei], la care asistă şi sultanul Marocului, Sidi Mohammed[289]. Sunt dus, printr-un public care ovaţionează, la tribuna oficială de pe Champs-Élysées. După sosirea preşedintelui Lebrun[290], începe serbarea prin distribuirea noilor drapele şi remiterea de decoraţii. Totdeuna mi-a plăcut felul cum aceasta se face în Franţa, acel *„ban"* cu goarne şi tobe dă ceremoniei decorării o înfăţişare solemnă şi militară care impresionează.

Defilarea e frumoasă, în acel ritm vioi // al Armatei fran- *fila 63*
ceze, susţinut de splendida bătaie a tobelor, care este unică în lume şi care, cu toate eforturile lui Massini, n-am putut încă s-o obţin la noi. După aceeaşi tradiţie ca la noi, defilarea se deschide cu şcolile St.Cyr, Politehnica, St. Maxence; aceste unităţi se prezintă splendid şi sunt singurele cari nu sunt în uniforma de campanie, purtând cea tradiţională. Iau parte, pe lângă

trupele metropolitane, şi multe unităţi coloniale, dintre cari unele în şort, ceea ce m-a bucurat, dar m-a şi mirat pentru mentalitatea franceză. Senzaţie în public face Garda marocană, într-adevăr o unitate cu un aspect splendid, toţi uriaşi îmbrăcaţi în uniforme înflăcărate. Trec batalioanele de fortificaţii ale liniei Maginot[291], trec caruri de asalt destul de disparate, cari fac bucuria lui Daladier, trec şi vestiţii *„fusiliers marins"*[292], care nu lipsesc niciodată, şi unităţi de artilerie ale Marinei, singurile tunuri de calibru mare şi motorizate cari ni s-au arătat. //

fila 64 Aviaţia, pe jos şi în zbor, mai slabă decât m-aşteptam. În general, o frumoasă desfăşurare de forţă şi o bună impresie. De punct de vedere milităresc, o greşeală: locul a fost rău ales. În loc de a fi pe un loc plan, a fost făcută pe un scoborâş, ceea ce pentru o defilare este totdeuna un lucru prost. Cei cari nu sunt militari, de pildă Herriot[293], erau tocmai încântaţi de acest defect, cari considerau ei că este un avantaj.

După defilare, la Palatul Élysée[294], are loc un mare dejun, la care iau parte miniştrii în legătură cu Apărarea Naţională, şefi supremi ai Armatei, Marinei şi Aviaţiei şi comandanţii marilor unităţi care au luat parte la defilare.

Am avut plăcerea de a regăsi un vechi prieten, fostul ataşat militar francez la noi, generalul d'Humières; mi-a făcut o deosebită plăcere. Am vorbit ceva cu mareşalul Pétain[295] şi cu generalii Gamelin[296] şi Noguès[297], rezidentul în Maroc, care

fila 65 mi-a făcut o destul de slabă impresie; este tipul // generalului politician.

Un alt eveniment important al acestei vizite la Paris a fost deschiderea Pavilionului românesc de la Expoziţie, la care a participat şi Lebrun. Este, într-adevăr, unul din cele mai reuşite, ca să nu zic cel mai reuşit, toată cinstea lui Gusti pentru munca depusă şi pentru rezultatul obţinut. Nu numai că este artistic, dar este şi o frumoasă sinteză a producţiei materiale şi

intelectuale a României. Din câte am putut culege, acest efort al nostru este foarte apreciat de toţi şi face o concurenţă mare propagandei ungureşti. Norocul a voit ca [pavilionul] să fie aşezat tocmai alături de acela al rivalului nostru. Aceasta nu împiedică ca mulţi să lovească în mine şi în Duduia; îl fac pe Gusti cu ou şi cu oţet, între care şi Dinu [Cesianu] şi Urdăreanu.

Un mare avantaj mai este că avem un restaurant cu mâncări excelente şi vinuri bune. Aceasta mi-a permis să dau un mare dineu de gală acolo, la care a fost poftit preşedintele // Lebrun *fila 66* şi multe personagii, între cari Millerand[298], Paul-Boncour, Elena Văcărescu[299]. Limbile s-au dezgheţat, chiar preşedintele s-a dezgheţat şi a fost multă voie bună. Francezii au fost uimiţi de calitatea vinurilor noastre, care pentru ei a fost o adevărată revelaţie.

Ca să complectez această aşa-zisă vacanţă, am fost să petrecem câteva zile la Coësmes[300]. O adevărată emoţie m-a cuprins revăzând acele colţuri atât de dragi, în cari am locuit ani de bucurie şi de îngrijorare. Parcă ieri plecasem de acolo, totul e aşa de neschimbat. Robert, într-adevăr, a ţinut locul impecabil. Duduia [e] şi ea mulţumită. Aceste două zile petrecute acolo, şi pe cari aş fi voit să le prelungesc la infinit, au fost zile de repaus sufletesc, zilele în care am putut din nou să mă confund integral cu dragostea mea neştirbită. Acolo, în acel colţ, care este al nostru, Duduia e stăpână necontestată.

Din nenorocire, am trebuit prea curând să mă întorc la Paris, căci Grigorcea[301] vine de la Londra. El face greutăţi pentru venirea mea acolo, pretinde că // voi fi rău primit, că, *fila 67* din cauza Duduii, sunt indezirabil, s-a făcut o intrigă zicând că va veni şi ea. După ce eu şi cu Urdăreanu l-am brufturluit în mod serios, căci datoria lui era tocmai să lupte contra, nu să se facă coadă de topor a acestor cancanuri, am rămas şi mai hotărât în deciziunea luată.

La Paris, încă înainte de plecare, am văzut multă lume

politică şi militară, cu cari am vorbit de strângerea rândurilor, de politica României de a colabora neclintit [cu] Franţa. Am mai insistat asupra nevoii de a ne ajuta cu armament bun. Am regretat că Léon Blum n-a fost în aceste zile la Paris ca să pot face cunoştinţă cu bătrânul şef socialist.

Cu părere de rău, trebuie să o las pe Duduia în Franţa, dându-i *rendez-vous* peste vreo două săptămâni în Elveţia, şi plec la Londra. Consider această călătorie de cea mai mare importanţă, căci mai ales de la plecarea lui Titulescu din guvern, legăturile cu Anglia s-au mai slăbit şi miniştrii respectivi, Hoare[302] şi Grigorcea, nu sunt destul de activi spre a le întări. //

fila 68 Obişnuita debarcare la Dover, unde vin întru întâmpinare Grigorcea şi Dimăncescu[303]; la Londra, restul Legaţiei, între care şi Matila Ghica.

De astă dată, descind la „Dorchester", un hotel pe care nu-l cunoşteam şi pe care-l găsesc mult superior celorlalte. Acele câteva zile câte am stat aci [m-au] umplut cu belşug, fără a uita vizita care o fac âdeî fiecare dată la „Wallace Collection"[304]. Prima diferenţă între Londra şi Paris este paza, aci ţi se dă un agent, nu e vorba să te plictisească cu motociclişti etc. Compania „Ford", la care Ali[305] este unul din directori, mi-a pus două maşini la dispoziţie, deci în timpul zilei n-am această grijă.

Ca să încep cu lucrurile cele mai serioase, întâi este dejunul la Buckingham[306] cu Bertie[307] şi Elizabeth[308], cari sunt foarte drăguţi şi amicali. Deşi regele Angliei nu poate *tout,* totuşi şi lui îi vorbesc de cele ce interesează legăturile dintre ţările noastre. Se arată pricepător şi binevoitor, dar îmi recomandă să vorbesc cu miniştrii săi, ceea ce fac. Am văzut, deci, pe

fila 69 Chamberlain[309] şi pe Eden. Primul e sim//patic şi mai puţin îmbibat de teorii preconcepute. Cu fiecare am vorbit despre legăturile dintre ţările noastre, despre necesitatea de a strânge şi mai mult legăturile, mai ales cele economice, am arătat primejdia care o prezintă infiltraţiunea comercială germană şi

am făcut apel ca, cu ajutorul Marei Britanii, spaţiul vacant să fie ocupat înainte de a fi prea târziu. Cu toate că am fost ascultat cu bunăvoinţă, prin răspunsurile evazive ce mi s-au dat n-am impresia că acest apel va fi luat prea în serios. Chamberlain este preocupat de înţepările între cehi şi germani, mi-a vorbit îndelung de aceasta şi m-a rugat, dacă în toamnă voi vedea pe Beneš, ceea ce e probabil, să-i spun că dorinţa ar fi să fie mai puţin rigid cu minorităţile şi [să] încerce de a ajunge la înţelegere satisfăcătoare, care să liniştească Germania.

Cu Eden, vorbind de situaţia generală, i-am atras atenţia că există o primejdie continuă a unei posibile înţelegeri între Soviete şi Germania. Mi-a răspuns că acest lucru nu // este cu *fila 70* putinţă, iar când am replicat că informaţia o aveam, indirect, chiar de la Intelligence Service, a fost dezagreabil mirat, dar tot nu m-a crezut.

Într-o altă zi, am fost la dejun la Lady Asquith[310], soacra lui Antoine Bibescu[311]. Este o personalitate în societatea londoneză, o babă sprintenă, gură rea, dar de care este bine să fii simpatizat. Dejunul, din punctul de vedere al mâncării, a fost teribil. Însă am întâlnit lume interesantă, mai întâi [pe] Duff Cooper[312] şi Lady Diane[313], iar după [aceea pe] veşnicul luptător Winston Churchill[314], care-l înjura pe Hitler[315] cât putea şi, poate, din această cauză, nu este întrebuinţat în guvern.

Încă o persoană interesantă a venit să mă vază, Iabotinski[316], unul dintre conducătorii mişcării sioniste, un fel de ministru al Afacerilor Străine al lor. Cu mult bun-simţ, mi-a vorbit de întreaga mişcare şi, în general, de problema evreiască. M-am arătat foarte simpatic sionismului, căci // îl *fila 71* găsesc unul din mijloacele cele mai bune de a putea rezolvi această spinoasă chestiune. I-am promis tot concursul meu.

Într-o altă zi, am fost să iau dejunul cu Ali şi Aunt Bee în *cottage*-ul[317] care le-a fost pus la dispoziţie de către regele; aci,

am găsit pe Ethe şi cele două fete gemene ale ei, cari sunt la şcoală aci, în Londra.

Tot cu Ali am fost să vizitez marile Uzine „Ford" de la Davenon. Organizate pe baza celor din America şi Canada, construiesc, mai ales, trăsura cea mai mică şi tractorul „Ford-son". Sunt splendide, interesante şi merită să fie văzute.

Restul timpului liber l-am întrebuinţat mergând prin prăvălii, mai ales după jaduri; graţie lui Matila Ghica, am găsit o prăvălie din City care avea lucruri foarte frumoase, am putut cumpăra pentru Duduia şi Mihăiţă câteva piese bune.

fila 72 Seara, la teatru, două piese, care mi-au // plăcut: *„French Without tears"* şi alta asupra vieţei reginei Victoria. Aceasta din urmă este foarte mult criticată, dar eu găsesc că e profund umană şi, deci, absolut spre lauda răsbunicei.

Am mai văzut şi baletul rus al colonelului Basil, care a reuşit să continue cu elemente noi vechea tradiţie imperială. Stelele sunt Irina Baranova şi Fokin.

Într-o seară, am avut şi eu un succes personal. La Dorchester, sub patronajul lui Lady Asquith, s-a dat o serbare în folosul înscenării de teatru şi balet *„Settler Wells"*; s-a făcut o subscripţie în sală şi eu am oferit 1.000 l[ire], ceea ce a produs mare entuziasm şi ovaţiuni.

Trebuie să mai zic o vorbă asupra lui Dim. Dimăncescu, care tot timpul a făcut pe adjutantul civil, alături de Radu; mi-a fost cel mai mare ajutor şi îi datoresc toate mulţumirile. //

fila 73 Din Londra am plecat spre Belgia, debarcând la Ostende, după o foarte bună trecere a [Mării] Mânecei pe un vapor al C.F. belgiene.

La Bruxelles, mă primeşte, la gară, regele Leopold[318] şi fratele său, Charles[319]. Nu-i mai văzusem de la Tegernsee[320], prin 1911-12, erau atunci copii mici, acuma bărbaţi cu responsabilitate. Prima impresie este curioasă, constatând această diferenţă. Ambii sunt timizi, dar, în curând, gheaţa se sparge.

Leopold e un bărbat foarte frumos, un interesant amestec fizic între tatăl său şi regele Ludovic II al Bavariei[321]. Charles seamănă cu mamă-sa, are aceeaşi simplicitate şi lipsă de protocol.

Sunt găzduit la Palat. Stilul e acel greoi din veacul trecut, camera de culcare e mare, baia bună.

Prima seară, cină de familie la Laeken[322], cu mama băieţilor. Şi pe ea n-o mai văzusem de 1913; nu e schimbată deloc, tot aşa de simplă, demnă şi prietenoasă. Am petrecut o seară agreabilă în familie. În timpul mesei, au venit şi copiii Baudoin şi Jose//phine[323], ambii foarte drăguţi. *fila 74*

A doua zi, Leopold, trebuind să asiste la nu ştiu ce manevră militară, s-a organizat pentru mine o vizită la vechiul şi interesantul oraş Gand.

Mai întâi, văd cetatea, care este interesantă, pe urmă o plimbare pe jos prin oraş. Casele vechi şi pitoreşti, ca în toate aceste oraşe flamande, dau localităţii înfăţişarea că a rămas pe loc, că şi viaţa trebuie să fie rămasă tot aceeaşi ca în timpurile trecute. Chiar vechile magazine de cereale de pe malurile Canalului au rămas neschimbate, dar se întrebuinţează şi astăzi pentru acelaşi scop. Dejun excelent la guvernatorul provinciei. Belgia este una din ţările unde se mănâncă bine şi unde se mai găsesc foarte remarcabile vinuri.

Am avut conversaţii extrem de interesante cu guvernatorul şi alţi comeseni. Prima chestiune a fost cea flamandă; de la războiul trecut încoace, a început o miş//care naţională fla- *fila 75*
mandă, care ia proporţii. Belgia devine din ce în ce o ţară, chiar o naţiune, bilingvistică, în administraţie, chiar în armată (aci se face o mare greşeală), se introduce acest sistem. Flamanzii sunt exigenţi, căci se simt susţinuţi de rege.

Mai interesantă, însă, este a doua parte a acestor convorbiri, cea privitoare la politica externă. Se simte o nemulţumire crescândă faţă de Franţa, o surdă, dar hotărâtă opunere la orice alianţă militară, fie ea chiar defensivă, cu acea ţară, cu

atât mai mult cu cât guvernele Frontului Popular au semănat mare neîncredere.

Pe de altă parte, faţă de Germania n-am găsit nici un sentiment de ură, atrocităţile de la Namur[324] şi Dinant[325] par a fi dispărut din minţile celor mai mulţi. Cauza profundă este //
fila 76 una economică, politica [pe] care o duce Franţa în această direcţie o face să piarză mulţi prieteni; de acest fapt profită Germania, care face eforturi reuşite ca să ocupe locul vacant. Se aud chiar glasuri cari fac să se înţeleagă că la Versailles s-a făcut o mare greşeală de a se fi atribuit Belgiei Eupen[326] şi Malmédy[327], cari ar fi oraşe germane. Tendinţa acestor vorbitori este, incontestabil, de a împinge la o apropiere de Germania; prestigiul lui Hitler este mare la ei.

Bineînţeles, acestea nu sunt părerile oficiale sau ale Guvernului, dar vin din cercuri cari au foarte mare influenţă.

După excelentul prânz, m-am dus să vizitez un „béguinage"[328]. Este un lucru caracteristic al acestor locuri flamande; atât aci, cât [şi] la Bruges sunt multe. De fapt, sunt un
fila 77 fel // de mânăstiri de femei închinate caritătei, în cari credincioasele se retrag fără a face *„les voeux"*[329] şi se ocupă de creşterea copiilor şi îngrijirea bătrânilor. Pe marginea regulelor bisericeşti, pe vremuri erau considerate ca un fel de erezie, azi sunt admise şi chiar ajutate de Biserica Catolică.

Unele, ca aceea care am vizitat-o, sunt foarte vechi şi cu clădiri de toată frumuseţea, care se încadrează admirabil în stilul precumpănitor al acestor oraşe flamande.

După câte mi s-a spus, aduc un enorm aport asistenţei publice, şi caracterul lor religios este un foarte mare sprijin moral celor găzduiţi şi îngrijiţi acolo.

Seara, dineu de gală la Palat. Eram aşezat în faţa unui splendid portret, mi se pare de Reynolds[330], de la care nu-mi puteam dezlipi privirea. //
fila 78 Cu acest prilej, am făcut cunoştinţă cu primul-ministru, Van

Zeeland[331], şi cu ministrul Afacerilor Străine, Spaak[332], adevăratul tip al socialistului burghez.

Conversaţie cu Leopold asupra situaţiei generale, pe care o găseşte turbure, dar, mai ales, despre un litigiu ce-l avem privitor la neînţelegerea dintre Primăria Bucureştiului şi Societatea „Petrofina", care este proprietatea uzinelor electrice de la Petroşiţa şi Floreşti. De ani de zile fac eforturi ca această chestiune să fie lichidată, dar nici pe dr. Costinescu, nici pe Donescu n-am putut să-i înduplec s-o termine. Dacă n-ar fi aceasta, raporturile noastre dintre Belgia şi România ar fi ideale.

A doua zi, am primit în audienţă pe Van Zeeland. M-a impresionat foarte mult. E mai mult un // economist decât un *fila 79* om politic, are o mare viziune a situaţiei mondiale, gândul său, care concordă cu al meu, este că până ce nu se va putea ajunge la o înţelegere care să dea un satisfăcător echilibru economic în lume, cel politic va fi greu de obţinut.

Despre legăturile dintre ţările noastre: după constatarea că formăm două poluri ale unei civilizaţii, avem tot interesul să păstrăm legături cât mai strânse.

Am fost şi la Cripta de la Laeken, unde am depus coroane pe mormintele regelui Albert[333] şi reginei Astrida[334].

După dejun, plec spre Elveţia, căci timpul meu este limitat, trebuind să fiu întors pentru 15 august, serbarea Marinei, şi mai având mult drum de parcurs.

Singurul trist a rămas bietul // Radu Djuvara[335], care ar fi *fila 80* voit în mod corect să-mi dea, dacă nu un dineu, cel puţin o recepţie la Legaţie. Din păcate, timpul e prea scurt şi trenul pleacă prea devreme.

Ce deosebire între felul lui de a fi şi acel al lui Grigorcea. Djuvara şi-a dat toată silinţa să facă lucrurile bine şi să fiu cât mai cald primit. A reuşit perfect. O fi el mai puţin deştept decât colegul său de la Londra, lucru de care mă îndoiesc, căci

Grigorcea este un constipat, dar e mai silitor, pune mai mult suflet în munca sa. Pentru el, România este o unitate cu rege cu tot. De altfel, legăturile lui cu mine sunt vechi, din timpul cât a fost secretarul reginei Elisabeta[336] şi din timpul călătoriei mele împrejurul lumei. //

fila 81 Urmez drumul, prin Luxemburg, Valea Rinului, Alsacia – Lorena, Bâle, la Zürich, unde mă aşteaptă Duduia, cu care o să petrec câteva zile în Elveţia.

După aceste săptămâni mai mult ocupate cu întrevederi şi conversaţii politice, începe, deşi scurtă, o adevărată vacanţă, care s-a petrecut fără nori.

Descindem în hotelul nostru cunoscut, „Bauer au Lac". Câte amintiri ne năpădesc pe Duduia şi pe mine, avem acelaşi apartament ca acuma 8 ani, când mă aşteptau la Bellinzona[337]. Conversaţii nereuşite, căci politiceşte n-am voit să m-angajez cu bătrânul şi şiretul mareşal[338]. Mai puţine griji atunci, mai multă libertate sufletească.

Am făcut atuncea drumuri frumoase, parcă amândoi desco-
fila 82 peream lumea. Dar şi de astă dată ne-am acordat // destulă libertate, nu vreau ca prostiile din Paris să se repete aci.

Max Auschnitt a împrumutat Duduii „Rols"-ul său, deci avem cu ce circula. Şoferul, Frank, un englez foarte dibaci, este un tip care continuu ne face să râdem.

Plecăm în fiecare zi la drum. Facem foarte frumosul drum al lacului Zug, mâncând în restaurante mici, dar excelente. Seara [poposim] într-unul tipic elveţian, casa de lemn cu verandă, splendidă vedere spre lac, mâncare bună, deşi simplă.

Duduia descoperă că Voronoffii[339] sunt la Lucerna, în Hotel „National"; luăm legătura cu ei şi, toţi împreună, facem alte drumuri frumoase.

Într-o zi, [ne plimbăm] pe marginea Lacului Celor Patru Cantoane, parcurgând frumoasa Axenstrasse, cu tunelurile ei

şi cu acea splendidă vedere asupra istoricei poeni de la Grütli[340]. // Trecem pe lângă locul unde atât de tragic şi-a găsit moartea *fila 83*
biata Astrida a Belgiei, acum doi ani. Capela este bine îngrijită şi plină de flori pe cari le aduc trecătorii. Coborâm până la marginea Lacului să văd Tellskapelle, loc legendar unde eroul naţional [Wilhelm Tell] a înfruntat fortuna. Admir vioiciunea dr. Voronoff, care, aproape de 70 de ani, cu o nevastă foarte tânără, e mai sprinten decât noi toţi.

Într-o altă zi, am fost cu toţii la Pilatus[341]. Noi, bărbaţii, ar trebui să ne fie ruşine faţă de femei, mie mai ales, care mă fălesc de a fi sportiv. Funicularul urcă foarte drept, iar sus, la vârf, de unde este o splendidă privelişte, abisul este apărat numai de o barieră de lemn. Aceste prăpăstii au asupra mea un efect fizic cât se poate de dezagreabil, acelaşi sentiment îl am şi pe un // înalt. Nu este o frică, nu, este un sentiment de greaţă, *fila 84*
ceva fizic intern, care cred că vine de la ficat, căci numai cu vârsta mi-a venit. Altădată, puteam să mă caţăr pe stânci şi munţi, fără a simţi nimica. Nu pot vedea nici pe altul apropiindu-se de aceste locuri. Duduia m-a luat în băşcălie, căci nici ei, nici lui Gerty [Voronoff] aceste adâncuri nu [le] fac nimica. Sus, pe Pilatus, bătea un vânt rece şi înviorător şi, cum am zis, priveliştea e splendidă. Corbi cu ciocul şi ghearele galbene, de o speţie cari n-am mai văzut-o, zburau pe deasupra noastră.

Întorşi la Lucerna, Voronoff ne pofteşte să cinăm într-un mic şi vestit restaurant. Mi s-a făcut cinstea să fiu aşezat în locul în care obişnuia să se aşeze Wagner[342] pe vremea când era el refugiat la Zürich. Se vede că vinul, care era foarte // bun, a *fila 85*
curs din belşug, încât Ernest [Urdăreanu] s-a ciupit de-a binelea şi, pe când ne întorceam pe jos, ne-a dat o adevărată reprezentaţie. Nimic mai puţin, i-a venit în gând, pe când treceam pe cheiul Lacului, să vrea să parieze că, îmbrăcat, va intra în apă şi că se va duce până la un ponton ce era în faţă. A şi început să-şi puie planul în execuţie şi dacă Radu nu l-ar fi

scos cu forţa, ar fi intrat de-a binelea în apă după un căţel ce înota. Cu toţii am râs cu mare poftă, mai ales Voronoff, care, ca un adevărat rus, aprecia această glumă.

Înainte de plecare, a venit Friedel[343] de la Umkirch[344], sub pretextul de a petrece o zi cu mine. De fapt, pentru a-mi vorbi de o afacere. A devenit teribil de interesat de câtăva vreme şi vrea şi el, ca Friedel Hohenlohe, să profite de faptul că e vărul //
fila 86 meu ca să-şi facă interesele lui financiare, şi chiar politice, pe spinarea mea. Această atitudine nouă [pe] care a luat-o îmi este extrem de dezagreabilă.

Duduia n-a voit cu nici un preţ să-l vază.

Din nenorocire, ca toate cele omeneşti, şi aceste zile de recreaţie au trebuit să treacă. Cu nesfârşită părere de rău, am trebuit să mă despart de Duduia, care pleacă pe Coasta de Azur, iar eu în Iugoslavia, ca să fac o vizită lui Mignon.

Trecând prin Croaţia şi dealurile atât de aride ale Dalmaţiei, ajung la Split[345], unde mă aşteaptă micul crucişător „Dubrovnik", care mă va duce la Milocer. E vasul pe care Sandro[346] s-a ambarcat la Balcic ultima dată când l-am văzut şi tot acela cu care s-a dus la Marsilia şi care a readus trupul său în ţară. //
fila 87 Drum frumos, trecând prin acele splendide insule dalmate. Spre seară, ajungem şi aruncăm ancora în faţa locului pe care Mignon şi-a ales pe această coastă a Adriaticei, aproape de graniţa fostei Muntenegru. Mai aşteaptă cu cei doi băieţi, Tomy şi Andy, mare bucurie să ne regăsim. Casa este una adevărată de plajă, nu prea mare, deşi spaţioasă şi foarte simpatică. Mignon duce aci o viaţă de familie foarte simplă, se ocupă de copii, de grădină, primeşte foarte puţină lume şi face dese excursii.

Singurul lucru care m-a mirat este că Peterkins[347] nu e cu ea, că M.S. trăieşte separat de fraţii săi, la Bled, sub directa supraveghere şi influenţă a lui Paul. Am încercat să deslușesc asta, dar n-am putut, mi s-a părut aci un mister, care are şi un

dedesupt politic. Îmi vin în gând // cele ce mi le povestea *fila 88*
Gurănescu[348] despre o atitudine secretă a lui Paul[349] şi Olga[350] faţă de Mignon. Oricând am încercat să aduc vorba asupra acestor relaţiuni, răspunsul stereotip al lui Mignon este că el e foarte drăguţ cu ea şi de o loialitate perfectă.

Cu toate că Mignon a fost nu se poate mai drăguţă şi bună camaradă, ca întotdeuna, am găsit ceva foarte schimbat în ea, e mai detaşată, mai pe o altă lume, se plânge întrucâtva de starea sănătăţii ei. Unii pun această stare în spinarea unei prietene engleze, Mrs....., * de care s-a legat ea de câtăva vreme. E o persoană destul de curioasă şi, aş zice eu, destul de dubioasă, care a luat o mare influenţă asupra ei. Este foarte păcat, căci Mignon este foarte iubită în Iugoslavia; în vremurile acestea critice, când este atâta nelinişte în Croaţia, ea ar putea să fie un // cheag care să cimenteze lucrurile. *fila 89*

Copiii sunt foarte drăguţi, foarte bine crescuţi şi vioi. Eu m-am împrietenit cu Tomy, singurul care seamănă cu tatăl său, Andy este de partea noastră, a familiei, este leit tata.

Facem drumuri cu automobilul, bineînţeles cu Mignon la volan. Într-o zi mergem la Cetinje[351]. Urcăm de la Milocer pe o şosea nouă, care trece peste creasta dealului, până în Muntenegru. Ce peisaj dezolant această ţară, într-adevăr bine i s-a zis *Cerna Gora*[352]*, Piatră Neagră,* căci peste tot nu vezi decât aceste stânci de culoare închisă, atât pe deal, cât şi în văi. Între ele, căţăraţi, nu se pricepe cum, câţiva metri pătraţi pe cari locuitorii reuşesc, cu mare greutate, să crească câte ceva de mâncare. Ţara, din lipsa locului de păşune, este infestată de capre, // cari mănâncă orice, care au devenit o adevărată plagă, *fila 90* împiedicând pomii de a creşte şi, astfel, adăugând şi mai mult la ariditatea pământului.

Cetinje este, de fapt, un mare sat, numai pe piaţa centrală sunt case cu etaj. La o margine a pieţei, este un deal stâncos, cum e totul în Muntenegru, pe care este aşezată Mitropolia, o

* Conform originalului *(Nota edit.)*.

veche biserică foarte frumoasă, în care sunt înmormântaţi câţiva din foştii stăpânitori ai ţării.

Vizităm casa în care s-a născut Sandro, azi transformată în cercul militar. Este o casă fără nici un caracter, cu odăi ai căror pereţi sunt împodobiţi cu hârtie de culori vii, aşa cum se găsesc la noi cu sutele în micile oraşe de provincie. Mai văd şi conacul,
fila 91 palatul regal al suveranilor muntenegreni. // Aci a trăit şi a domnit acel om extraordinar ce a fost regele Nikita[353]. De o inteligenţă incontestabil peste mijlocie, poet şi suveran patriarhal, în politica externă cel mai nescrupulos şef de Stat ce s-a cunoscut. Plătit când de ruşi, când de austrieci, a trădat pe toţi.

Conacul este, într-adevăr, ceva „balcanic", de cel mai perfect prost gust al sfârşitului veacului trecut; singurul lucru frumos este colecţia de arme a bătrânului rege. Totuşi, este mişcător, fiind reprezentativ al unei întregi epoci istorice a părţii noastre a lumei.

Întoarcerea am făcut-o pe un drum splendid, care trece peste muntele Lovcen[354]. De aproape de vârf, muntele cade vertical în splendida baie Cattaro[355], este într-adevăr una din cele mai grandioase privelişti ce le poţi vedea. //

fila 92 Într-o altă zi, am făcut o excursie care ne-a luat ziua întreagă. Plecaţi de dimineaţă, ne-am dus la Dubrovnik[356], vestita şi frumoasa Ragusa a veneţienilor.

Trecem prin localităţi cari sunt toate însemnate cu nepieritoarele semne ale acestei splendide civilizaţii adriatice. Mai întâi, Cattaro, orăşel simpatic, cu stradele înguste, cari, dacă ar fi canaluri, ar semăna mult cu Veneţia. Ca în toate oraşele-port, o forfoteală de oameni de toate speţile. Drumul urmează malurile acestei încântătoare Bocca de Cattaro, cel mai splendid port natural al lumei. Închis de toate părţile de dealuri, dominat maiestuos de măreţul Lovcen, într-adevăr este un colţ de rai pe pământ.

După oraşul Cattaro, trecem printr-o localitate care altă
fila 93 dată a fost locul de vilegiatură al bogaţilor // comercianţi veneţieni, Perasto. Astăzi este un oraş mort. Frumoasele vile,

cu grădinele lor italiene, agăţate pe coasta dealului sau scăldându-se în apele albastre ale mării, sunt astăzi în paragină, chiar unele, deşi ele căzând în ruină, toate, însă, au un farmec de nespus. Aş voi să fiu foarte bogat, să cumpăr toată localitatea, să refac casele şi s-o transform în cel mai splendid loc de vilegiatură. Drumul urmează trecând pe lângă Arsenalul Marinei, de unde este o prea frumoasă privelişte asupra oraşului Cattaro şi splendidul fond de scenă al impunătorului Lovcen.

Scurt timp după Arsenal, şoseaua părăseşte marginea mării şi se îndreaptă, prin sate şi câmpuri, spre acea vestită perlă a Adriaticei. Pământul, în general, pare sărăcăcios, trebuie, într-adevăr, cultivat cu sudoarea // frunţii. Fapt interesant, şoseaua *fila 94*
pe care o parcurgem este vechiul drum clădit de mareşalul Marmont[357] din timpul ocupaţiunei napoleoniene. Peisajul diferă de multe ori, ca şi aspectul populaţiei. Într-o parte, sunt blonzi; femeile, îmbrăcate cu largi fuste, de un alb strălucitor, sunt cunoscute prin frumuseţea şi curăţenia lor. Ca zestre primesc şapte din aceste fuste, una pentru fiecare zi; este la ele o tradiţie de a le schimba zilnic.

După mai bine de o sută km de drum în interiorul pământului, ne apropiem din nou de mare. Trecem printre frumoase vile cu grădini. În vale, se vede frumoasa şi antica Ragusa şi insula [Lacroma], care, după legendă, ar fi adus nenoroc tragicului împărat Maximilian al Mexicului[358].

Oraşul, într-adevăr, e frumos, nu numai // ca aşezare, dar şi *fila 95*
ca clădiri. În orele de căldură ale prânzului, stăm într-o veche casă rezervată lui Mignon. Este un amestec nostim de [stil] veneţiano-napolitan. Terase, ca să zic, suprapuse în interiorul curţilor, de un aspect curios oriental, par părăsite, deşi sunt locuite. Vizităm, după-amiază, părţile vechi ale oraşului, clădiri masive patriciene, catedrala şi un foarte frumos *chiostro*[359] al mânăstirei franciscanilor. Din nenorocire, se văd urmările vandalismelor antiitaliene ale unor ultra şi nesocotiţi naţionalişti iugoslavi, cari, pe unde au putut, au mutilat leul lui St. Marco.

Într-o altă zi, m-am dus cu o vedetă antisubmarină la Santi

Quaranta, aproape de graniţa Albaniei, unde, pe deal, se găsesc frumoasele şi interesantele ruine ale vechei cetăţi ro-
fila 96 mane... Drumul // până acolo a fost o plăcere, trecând cu toată viteza vedetei peste valurile mării.

Astfel se sfârşesc şi aceste zile ale vacanţei mele petrecute lângă Mignon; mi-a făcut plăcere s-o revăd, m-a interesat nu se poate mai mult de a vedea aceste locuri frumoase şi interesante.

Seara, părăsesc Milocerul tot cu „Dubrovnikul", şi a doua zi de dimineaţă debarc la Split, cel mai mare port al Iugoslaviei, care pare destul de activ.

Şi aci sunt multe de văzut, mai întâi vechiul şi impunătorul templu-mauzoleu [al] lui Adrian[360], transformat de creştinism în catedrală. În faţa lui, se ridică, pe o piaţetă prea strâmtă, enorma statuie a sfântului dalmat...[361], una de [din] opere[le] de căpetenie ale marelui sculptor Meštrovic[362].

Vizitez şi atelierul lui, având, astfel, ocazia de a discuta despre
fila 97 monumen // tul tatei şi al regelui Carol[363], cu cari este el însărcinat. În atelier, are lucruri frumoase, mai ales o piatră care a făcut-o întru amintirea mamei sale pentru biserica din satul său.

Am mai vizitat un frumos parc, o nouă realizaţie a oraşului, aşezat pe o colină, de unde este o vedere splendidă asupra oraşului şi mării. Interesante au mai fost şi ruinele anticei cetăţi romane, un mare oraş în ruine, care se întinde la porţile celei actuale.

Dar ce m-a fermecat cel mai mult a fost[364]..., un orăşel vechi veneţian. Ca şi Perasto, lângă Cattaro [Salone], era localitatea în care locuiau bogătaşii din Spoleto. Azi este şi el un oraş mort, câteva familii mai locuiesc în această localitate, care este
fila 98 un adevărat juvaier. O Veneţie în // miniatură, plin de poezie, de artă şi de farmec. Un loc care te îndeamnă la melancolie şi la reflexii.

Pe la prânz, părăsesc acest colţ pitoresc al Dalmaţiei şi, cu trenul, ne îndreptăm către[365]..., în Slovenia, unde voi petrece o zi şi jumătate cu Paul.

Aci, peisajul se schimbă complect, ne găsim între munţi şi

lacuri, e şi aci frumos, dar e altceva.

Paul are oaspeţi, în frumoasa lui casă, pe socrii săi. El, principele Nicolae, [îl] găsesc foarte îmbătrânit.

Prima zi, o frumoasă plimbare cu automobilul, cu care prilej am putut vorbi mult cu Paul. Are foarte mari greutăţi interne. Croaţii se mişcă, vor să aibă o mare autonomie, care ar lovi în unitatea iugoslavă, totuşi el se vede silit de a ceda întrucâtva; are mare încredere în noul ban al Croaţiei, Subašic[366], // pe *fila 99* care-l consideră complect devotat.

O altă serie de greutăţi vine din partea vechilor sârbi, mai ales a Bisericii, care se opune cu orice preţ la ratificarea Concordatului cu Sfântul Scaun.

Vorba a venit şi despre trecut, el a criticat multe din acţiunile lui Sandro, mai ales în ce priveşte Armata. Pretinde că a fost tras pe sfoară şi că nici ca organizare, nici [ca] armament, şi nici [ca] instrucţie Armata iugoslavă nu este la înălţimea cerinţelor.

Personalul politic este foarte slab şi, în general, necinstit. Problema cea grea de a găsi oameni credincioşi şi cari, în acelaşi timp, să fie capabili, este cauza pentru care se agaţă de Stojadinovic.

Cred că greşeşte, că nu e nici unul, nici altul. Zvonurile şi zâzania, dacă zâzania e, între Mignon şi // Paul, sunt convins că *fila 100* sunt opera acestui om, care are, pe de altă parte, o reputaţie de a fi un afacerist veros. Apropierea ce o face de Germania, exploatând în mod abil teama de bolşevism ce domină pe Paul, are la bază tot o cauză pur lucrativă. Din înţelegerile economice ce le face cu al 3-lea Reich are şi el o foarte mare parte de câştig.

În politica externă, găsesc, la Paul, lucruri cari mă cam îngrijoresc. Pe de o parte, este ideea dominantă, foarte bună, de a se sprijini pe Anglia, dar complementele sunt mai slabe. Mica Înţelegere o menţine din loialitate, dar pentru el este mai mult o alianţă cu România decât una tripartită, neavând prea mare dragoste pentru Beneš. Înţelegerea Balcanică îi place, căci are mare admiraţie pentru Turcia, legăturile // de familie *fila 101* îl atrag de partea Greciei şi are o ură teribilă faţă de Bulgaria

şi, mai ales, faţă de Boris[367], pe care-l consideră ca falsitatea personificată. În Germania nazistă, însă, vede un element de ordine şi progres şi, mai ales, o pavăză împotriva comunismului.

Iată politica lui complexă şi destul de puţin fermă, în care este susţinut de Stojadinovic, care el n-are nici măcar o opinie hotărâtă.

Mai complicată, încă, este situaţia faţă de Italia, de care ar voi să se apropie, ca să aibă linişte, dar în care n-are nici o încredere din cauza intrigilor cu Bulgaria şi Croaţia.

Insistenţa de a se ajunge la o înţelegere asupra Concordatului are şi aceasta [o] latură de apărare împotriva nefastei influenţe italiene prin canalul Bisericei Catolice.

fila 101A Pe acest ultim punct sunt cu totul // * de acord cu el.

A doua zi, am fost la vânătoare de capre negre. Locul frumos, în mijlocul stâncilor Alpilor Sloveni. Vânat a fost ceva, am tras 3 capre, destul de decent.

Prânzul l-am luat într-un foarte drăguţ pavilion de vânătoare.

La expediţia cinegetică a venit şi Stojadinovic, iar la masă Peterkins.

A fost o vreme splendidă.

Întorşi acasă, după o splendidă cină am pornit-o definitiv spre ţară, terminând astfel una din rarele vacanţe cari le-am putut petrece peste graniţă.

Impresia mea este că au fost zile folositoare; pe lângă aceste locuri noi pe care le-am putut cunoaşte, mai ales splendida Dalmaţie, am luat contacte pe cari le găsesc foarte folositoare

fila 102 pentru ţară, mai // ales acelea din Anglia.

Întors la Bucureşti, sosesc, în curând, Duduia şi Mihăiţă.

Ne pregătim să plecăm la Constanţa pentru tradiţionala serbare a Marinei şi, pe urmă, pentru câtva timp, la Eforie, în „Castelul pe Nisip"[368].

---

* În manuscris, fila 101 este numerotată de două ori *(Nota edit.)*

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 3

15 august – 31 decembrie 1937

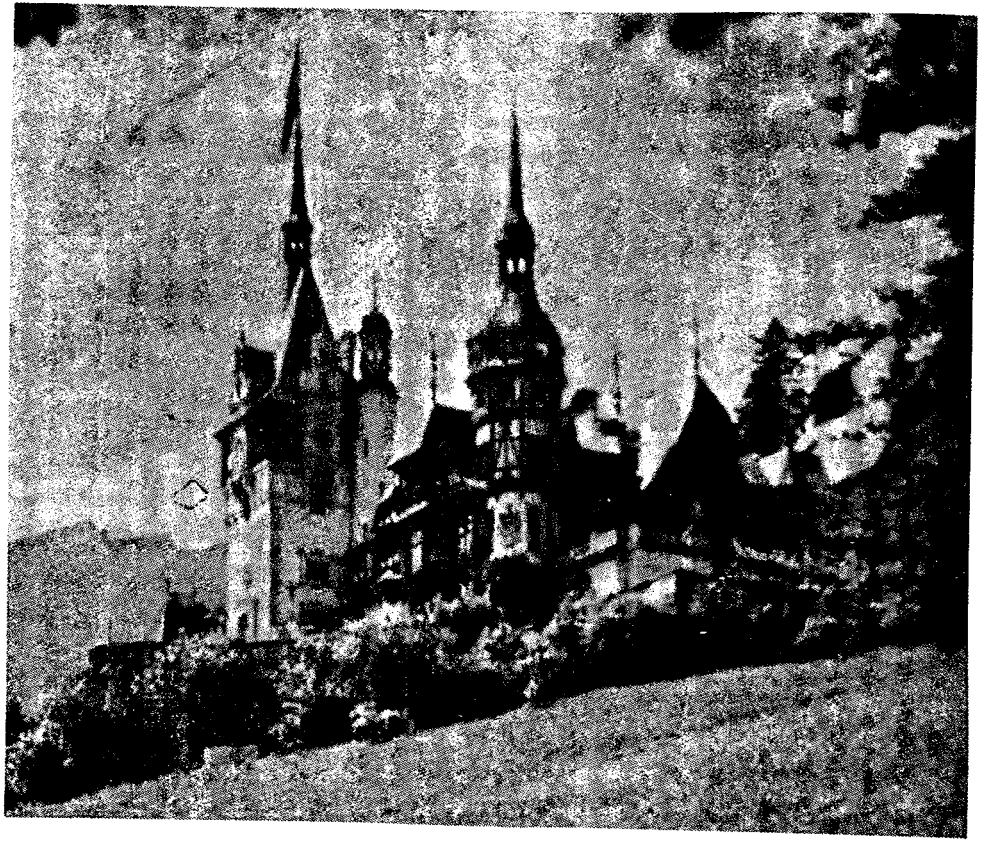

Duminică, 15 august

fila 1

După o noapte oribilă, de aproape complect nesomn, sosim cu trenul regal la Constanţa. Mă simt prost, „*Very sticky*“[369] şi nedormit, mare greutate să mă rad; semn prost. Recepţia, obişnuită. Salvele de 21 de tunuri, garda de onoare a Marinei (ofiţerii nu ştiu să salute cu sabia); Tătărăscu, Irimescu, amiral Bălănescu, generalul Ciupercă[370], Ilasievici şi primarul, cu pânea şi sarea.

După obişnuita trecere în revistă a companiei de onoare, trec să vizitez contratorpilorul francez „Vauban“, venit să ne facă o vizită cu prilejul serbării Marinei. Sunt primit, contra uzului, cu 21 de salve; obiceiul este că salvele se trag la plecare, nu la sosire. La scara ce duce de pe cheu, mă aşteaptă co[ntraamiralul] Fernet, comandantul escadrei de Orient, şi comandantul vasului, un căp[itan] – comandor. Trec aşa-zis în revistă echipajul, două grupuleţe de tunari aşezaţi pe // fiecare bord *fila 2* pe trei rânduri, aşa încât abia ai loc să treci. Vasul e frumos, vreo 2.200 tone, cu 42 nod[uri] viteză, construit în 1930. Pe urmă, la puntea de comandă, mi se arată două instrumente interesante: o sondă automatică continuă, care marchează din 100 în 100 metri adâncimile, şi un aparat care însemnează automatic cursul. Aceste două combinate sunt foarte interesante şi pentru serviciul hidrografic, ca să ridice exact harta fundului. După aceea, la Salonul amiralului, o cupă de şampanie.

Or fi, poate, buni navigatori şi buni tacticieni aceşti ofiţeri, dar, vai, nu dau impresia de a fi marinari (acaman). Au un aer [de] destrăbălaţi şi „*mal soignés*“[371], care te dezgustă. Şi vasul acesta, care este, într-adevăr, o foarte frumoasă şi interesantă unitate, face impresia şi este de o murdărie de nedescris. Puntea ruginită, când atingi balustradele scărilor rămâne jegul

pe mâini. Brr! e oribil. Totuşi, amiralul Fernet face o foarte
fila 3 frumoasă şi bună // impresie; om inteligent şi cu vederi largi, poţi să stai de vorbă cu el. Am vorbit mult seara, la masa de la Mamaia. Discuţii interesante asupra bătăliilor de la Coronel[372], Falkland[373] şi Skagerrak[374].

După această vizită, intrăm în programul obişnuit al Zilei Marinei. Ambarcaţi pe N.M.S. „Regina Maria", ieşim din port şi ne îndreptăm pe o mare ca un lac spre careul vaselor, unde se face obişnuita ceremonie. Singura modificare luată după „revista navală de la Spithead", N.M.S."Regina Maria" este urmată de S.M.R."România", pe bordul căreia sunt ambarcaţi invitaţii oficiali cari nu sunt poftiţi pe „R[egina] M[aria]".

Totul se petrece normal, şi discursul lui Bălănescu este mai potabil decât de obicei.

Urmează o pseudomanevră cu submarinul „Delfin", care simulează, printr-o imersiune, un atac asupra distrugătorului nostru.

Pe urmă, defilarea vaselor, în cap cu „Vauban". Încă o observaţie, la strigătul tradiţional de „Ura" al marinarilor, pe
fila 4 mai toate vasele // din lume semnalul se dă prin fluieri: la aceşti „marinari" francezi prin megafon, proastă impresie. În cursul conversaţiilor cu Franasovici, obţin cu uşurinţă ca P.C.A.[375] să fie trecut la Ministerul Marinei, aceasta complectează definitiv opera.

Întorşi la mal, chem la Pavilion pe Guţă[376] şi Radu Irimescu, ca să discutăm şi să cercetăm situaţia Armatei, după ultima discuţie ce am avut-o cu ministrul respectiv, starea morală fiind dezastruoasă din cauza carenţei şi mentalităţii moral-deficitare a şefilor. Tătărăscu este de părere că trebuiesc luate măsuri drastice şi că cel mai bun mijloc ar fi de [a] se scădea limita de vârstă a ofiţerilor superiori şi generali[lor] cu 4 ani şi de a tăia în carne vie.

Pentru asta trebuie un ministru de Război tânăr, plin de energie şi cu mult prestigiu în Armată; atât Guţă, cât şi Radu [Irimescu] s-au gândit la Paul Teodorescu. Sunt de acord cu ei

şi, reluând o veche discuţie avută cu Tătărăscu, am indicat că ar fi mai potrivit de a lua o astfel de măsură la // sfârşitul unei *fila 5* guvernări decât la începutul ei. Orisicum*, popularitatea Guvernului s-a irosit, şi dacă măsura... roadele dorite este un excelent mijloc de popularitate în viitor. Masa se ia cu alai pe S.M.R. „Regele Carol I". Discursuri, Radu Irimescu, lung şi interesant, an slab, dar anunţând un viitor şi mai strălucit pentru Marină.

Întors la Pavilion, iau o baie ca să mă ravigotez. Urmează, pe urmă, programul**, punerea pietrei fundamentale a noilor lucrări de apărare a malurilor, piatră definitivă s-ar putea mai bine spune, căci prima parte a lucrării este terminată. Pe urmă, dezvelirea statuii reginei Elisabeta (Carmen Sylva), o oroare cum n-am mai văzut, parcă este Messalina, nu biata mătuşă. Trecem, pe urmă, la Mamaia , unde se face distribuirea medaliilor Marinei. Mulţi decoraţi lipsesc. Între cei prezenţi, şi Tăutu[377], care pare foarte emoţionat de revedere după 12 ani. Irimescu mi-o remite şi mie. În acest timp şi până pe la 8, se desfăşoară un destul de bun program // de sporturi nautice. *fila 6* Înainte de masa care o dă Primăria la plaja Mamaia, m-am dus să vizitez hotelul O.N.T. în construcţie. E destul de bine, numai n-au urmat sfatul meu şi, din 130 de camere, n-au făcut decât 14 cu baie, ceea ce este o prostie. Îşi imaginează deştepţii, ca Sergiu Dumitru[378], că dacă te scalzi în mare n-ai nevoie de baie. Fac tărăboi pe această chestie, *ils ont l'aire assez gênant*[379].

Ziua se termină cu masă mare la Mamaia şi, pe urmă, cu maşina, la „Cetatea pe Nisip".

Luni, 16 august

Din nou n-am dormit toată noaptea, dar, totuşi, mă deştept

* Cuvinte suprimate de autor *(Nota edit.)*.

** Conform manuscrisului *(Nota edit.)*.

vioi. Facem plajă şi baie cu toţi. Mihăiţă, Duduia, Puiu Filitti, Ernest şi Radu. Soarele e puternic şi apa delicioasă. Voie bună
fila 7 şi veselie. Urdăreanu // a adus o barcă de cauciuc, pe care am botezat-o „Averoff", e bucuria lui Mihăiţă, care se bălăbăneşte şi înoată ca un peşte în Mare. După-amiaz, repaus, table, rummy, *je me sens heureux, D[uduia] est contente. Ce qui pour moi est vraiment une grande chose. C'est que les relations entre Mihăiţă et elle commencent par ce sejour ici à s'officialiser, pour ainsi dire, au moins aux yeux de la Cour. C'est un grand, grand jour pour moi. Tous ces êtres froids qui ne voient en moi que le souverain ne peuvent pas comprendre ce que cela veut dire pour moi ce fait. On lutte, souvent on est rebuffé, mais pas à pas on gagne du terrain et le jour de gloire et de complète victoire doit bien un jour arriver. Chérie, je t'aime, je t'adore*[380]

Marţi, 17 august

Nu mai spun ce a fost noaptea; arsura soarelui a durut, încât
fila 8 ne-a fost greu // să dormim. Dar, totuşi, am reînceput dimineaţa, cu rezultate oribile după-masă. Încercăm tot felul de alifii şi lapte, fără efect, tot arde şi te mănâncă. Din nou, o zi splendidă şi Marea ideală. Acelaşi program, numai spre seară D[uduia] a lipsit, având sindrofie la ea.

Miercuri, 18 august

Programul obişnuit dimineaţa, baia şi la soare. M-am copt rău de tot şi sufăr martir[i]ul, mă arde spatele şi pieptul de înnebunesc. Table, rummy etc.

Mihăiţă e foarte fericit şi mulţumit.

Cam multe înţepături între D[uduia] şi Ernest, *parfois c'est moins gênant, mais j'y suis habitué*[381]. //

Joi, 19 – Duminică, 29 august

fila 9

Primele zile se petrec în felul obişnuit, cu băile de mare şi de soare pe plajă, bineînţeles de astă dat bag de seamă să nu mă ard prea mult, căci tare e dureros.

Câteodată, seara, câte un pocher cu Malaxa; zilele, acele câteva, se petrec plăcut şi liniştite.

Cum, în judeţul Constanţa, lucrează una din echipele Fundaţiei, într-o după-amiază mă duc s-o văd la acţiune pe teren în satul Ferdinand I. Pare a lucra foarte bine şi în foarte bună înţelegere cu ţăranii şi cu autorităţile locale.

Satul îl cunoşteam pe vremuri, azi nu l-am recunoscut, atât s-a dezvoltat şi s-a curăţit.

Caracteristica lui este că e format din trei părţi bine distinse, una românească, alta a coloniştilor germani şi a...//

(Filele 10-14 lipsesc din manuscris)

greu n-a fost prea apăsătoare şi, după câteva zile, ne-am dus *fila 15*
la Sinaia.

Am avut audienţe mai ales cu Tătărăscu despre chestiunea Armatei şi cu Antonescu în vederea pregătirii întrunirei Consiliului Micei Înţelegeri, la Sinaia.[382]//

(Filele 16-21 lipsesc din manuscris)

Luni, 30 august

fila 22

Ziua, de dimineaţă, se arată frumos, dar, pe urmă, plouă. La prânz, Lady Asquith Oxford, împreună cu George şi Martha Bibescu. E extraordinară baba aceasta de 75 de ani, cu capul ei de papagal şi cu talia de silfidă. Mi-a făcut mare plăcere s-o revăd, căci e foarte simpatică. Vorbim de multe, o critică pe Walis. Nu iubeşte pe Hitler şi Mussolini, dar apreciază foarte mult pe Grandi[383]. Admiră fără rezervă casa, pe care o găseşte

delicioasă şi *„comely"*[384]. Admiră mult bogăţia ţării.

La ceai, D[uduia] a fost la Posada, ca s-o vază, a fost foarte drăguţă cu ea, spunându-i tot timpul *„Comme vous êtes jeune et jolie"*[385]. Pare că pe mine mă găseşte inteligent şi plăcut, *„mais mal élevé"*[386]. E încântată de băiat. //

fila 23

Marţi, 31 august

Cum m-am sculat, surpriză dezagreabilă, un articol curios în „Universul", cu foarte multe subînţelesuri, intitulat[387]... Se plânge, natural, de cenzură, atacă pe Paul Angelescu şi mai face aluzii cari mie îmi dau impresia că se referă la cazul Urdăreanu. La prânz, vorbesc lui Tătărăscu de acest caz , el declară că este în legătură cu dom' general Paul [Angelescu], pe care niciodată Stelian P[opescu] n-a putut să-l suporte şi pe care-l atacă şi mai mult că a primit preşedinţia „Astrei"; mă cam liniştesc aceste explicaţiuni.

Plouă torenţial. D[uduia] pleacă dimineaţa la Bucureşti.

La 12, [vine] Victor Antonescu ca să mă puie la curent cu lucrările Consiliului Micei Înţelegeri. Totul merge bine, cu toate că sunt unele divergenţe. În prim[ul] rând, cehii nu vor
fila 24 să primească chestia // ambasadelor, cu toate că eventualitatea a fost prevăzută în protocolul din 1933; aci se cam vede o intrigă franceză şi, probabil, şi a lui Titulescu, rămâne încă până astă-seară să se discute şi să se ajungă la o înţelegere. În general, se simte un sentiment de suspiciune faţă de cehi, cari, fiind într-o situaţie destul de delicată, sunt nervoşi şi se pretează la orice intrigă.

Fapte concrete, totuşi, s-au obţinut: proiectul de pact Mică Înţelegere-Franţa se amână ca fiind inoportun; se va apăra recunoaşterea imperiului italo-ethiopian şi, punctul cel mai important, înţelegerea cu Ungaria face progrese. Probabil că se va pune la punct complect protocolul secret prin care Mica

Înţelegere va recunoaşte înarmările ungare, şi Ungaria va propune membrilor Micei Înţelegeri, fiecărui[a] în parte, un pact de neagresiune. Singura dificultate este încă maniera în chestiunea minorităţilor. Ungurii cer preciziuni şi câteva acte de opinie // publică cari să fie chiar trecute în protocol; noi nu *fila 25* putem primi acest punct de vedere, dar suntem gata a da asigurări verbale. E, poate, lucrul cel mai important al Sesiunei actuale, căci dacă se ajunge la o împăciuire cu vecinii noştri din nord-vest se mai stinge un focar de agitaţiune internaţională şi se face un pas înainte spre pace.

După Antonescu, Stojadinovic, mai puţin sigur de dânsul ca în trecut, *toujours souriant neanmoins*[388]. Are mari dificultăţi interne, dar declară că le va învinge. E mulţumit de mersul Consiliului[389] şi-l laudă foarte mult pe Tătărăscu, pe care-l consideră ca un adevărat prieten. În chestiunea ungară, el e foarte mulţumit, mai ales că ei au primit să steie de vorbă cu noi trei împreună şi n-au insistat să ignoreze Mica Înţelegere. Mi-a spus că demult ar fi făcut acest gest, dar că, după Bulgaria şi Italia, de a mai veni şi cu Ungaria ar fi arătat prea // mult. Mai *fila 26* vorbim şi de viitorul Micei Înţelegeri şi de visul meu de a atrage şi Polonia în alianţa noastră. E total de acord şi adaugă: *„Alors, nous serrons une vrai grande puissance, une vrai force"*[390].

Ultimul înainte de a prânzi îl văd pe Krofta[391]. Vorbim, îndeosebi, de înţelegerea ceho-germană şi am insistat mult asupra absolutei necesităţi de a o aduce la îndeplinire; i-am spus că şi în Anglia mi s-a vorbit de această necesitate şi că se insistă. Răspunsul lui a fost că, incontestabil, vede şi el această necesitate, dar că prea marea insistenţă a Angliei face rău, căci sudeţii devin mai intransigenţi ştiindu-se susţinuţi de acea mare putere. Că conversaţii au fost şi că cu Hitler lucrurile au mers foarte bine, dar de când s-a amestecat Auswärtiges Amt[392] şi Neurath[393] lucrurile merg rău şi nu se face nici un progres.

Am uitat să adaug că Stojadinovic mi-a mai spus că Franţa ar da bani lui // Titulescu şi că ar fi dat 10 milioane Partidului *fila 27*

Naţional-Ţărănesc pentru alegeri. Dacă se adevereşte acest lucru, este grav şi s-ar putea considera ca un act de inimiciţie, prin imixtiunea unei ţări străine în chestiuni de politică internă.

Masa [o iau] la Peleş, cu membrii întrunirii. Krofta [e] foarte vorbăreţ.

După-masă, mă întorc la Bucureşti; a încetat să ploaie şi am putut merge bine, am făcut sub 2 ore.

Aci mă aşteaptă o altă bucurie. D[uduia] şi cu Ernest, c-o falcă în cer şi alta pe pământ, pe articolul lui Stelian [Popescu] de azi-dimineaţă. Pe la 8, vin la mine. Încerc să-i liniştesc. D[uduia] e cea mai nervoasă, dar, la sfârşit, se raliază la punctul meu de vedere, că este inutil de a se acţiona înainte de [a se] vedea dacă acele aluziuni sunt îndreptate în această direcţiune ori nu, ar fi de a afirma că este ceva când, poate, el nici nu se gândeşte la aceasta. La cină, D[uduia] şi Ernest. Pe urmă...//

(Fila 28 lipseşte din manuscris)

fila 29 roşu este foarte tare. Urmând principiul meu, afară de unele corecturi, mai mult de formă, cari, totuşi, sunt utile, îmi rezerv observaţiile principale pentru critică.

Plecând Motaş, rămâne şeful de Stat-Major, care-mi raportează cele văzute în Franţa şi în Turcia. În Franţa, a fost primit nu se poate mai bine, cu alai chiar. A văzut multe [lucruri] interesante, dar chiar acolo oameni cu reputaţie, cum e generalul Loiseau, fost profesor de tactică generală de la Şcoala de Război, fac greşeli. A văzut şi fortificaţiile, cam exagerate ca preţ pentru scopul ce-l au de jucat. În Turcia, impresie foarte bună despre trupă şi mareşalul Fevzi [Çakmak], dar altfel Comandamentul face o impresie slabă. Expune programul pentru generalul Gamelin, pe care-l modific pe alocuri. Pe urmă, stabilim data manevrelor [pentru] 10-15 octombrie. Vorbim încă de starea Armatei. Confirmă impresia lui Irimescu că

e ceva care nu e în regulă de punct de vedere moral şi al Comandamentului. Trebuiesc scoşi ofiţerii // cari nu dau nici *fila 30*
un randament şi avantajaţi acei cari promit şi pot fi buni şefi. Proiectul lui este de a chema pe comandanţii de divizii la verificări şi, la nevoie, să scoată pe acei slabi. Mă roagă să iau eu această chestiune în mână, ca să se puie Armata în stare de a lucra şi a-şi da pe deplin randamentul.

La masă, D[uduia]. I-am pregătit, Mihăiţă şi cu mine, darurile pe o masă cu torta de ziua ei. Cam devreme, dar noi doi, „bărbaţii ei", cum zice, am sărbătorit-o cu tot sufletul şi cu tot dragul. Să trăiască şi, prin fericirea şi mulţumirea ei, să ne facă şi pe noi fericiţi. După cină, o duc pe D[uduia] în oraş. Vine şi Mihăiţă în maşină; şi el e încântat de expediţia nocturnă.

Ziua Duduii, toate, toate urările mele cele mai bune de fericire şi de mulţumire. După aceste incidente din zilele trecute, ne-am legat // şi mai strâns, dacă se poate. Simt absolut *fila 31*
nevoia ei, face parte integrantă din chiar fiinţa mea. Să trăieşti, iubita mea, şi să fii fericită şi sănătoasă.

La 12, Alecu Zamfirescu. Se prezintă înainte de a pleca la Lvov pentru deschiderea Târgului de mostre. Hotărât, Smigly Rydz nu mai vine la manevre, fiindcă nu vrea să aibă aerul că e conferinţă în trei cu Gamelin. Totuşi, e gata de a veni cu orişice altă ocazie şi am propus, deci, ziua lui Mihăiţă. Z[amfirescu] face o lungă digresiune asupra politicei noastre externe şi, mai ales, asupra relaţiilor noastre faţă de Rusia. Consideră că nu ne apărăm destul prestigiul şi că nu reacţionăm suficient faţă de declaraţiile sovietice că graniţa noastră nu e fixată. În principiu, are, oareşicum, dreptate, dar, în practică, nu aduce nici un folos să fim prea ţepoşi. Trece, pe urmă, la chestiuni interne şi face o critică severă a administraţiei noastre interne. Repetă postulate[le] mele: Sănătate-Drumuri-Armată.

fila 32 După-amiaz, conferinţă de la 3-5 1/2 cu // Tătărăscu, Irimescu, Paul Teodorescu în vederea reformelor ce trebuiesc făcute în Armată. Lucru hotărât că, aşa cum merg lucrurile, nu pot continua cu şefii incapabili şi de mămăligă pe care-i avem. Trebuie o reformă a cadrelor şi o reformă a moralei, trebuie să înceteze acest spirit juridic şi să retrăiască Oştirea o viaţă într-un spirit ostăşesc.

În principiu, se stabilesc următoarele puncte cari vor trebui aduse la îndeplinire: scăderea limitei de vârstă la generali şi colonei cu 3 ani, schimbări în ce priveşte avantagiile de înaintare a ofiţerilor de Stat-Major şi acelora cari, în decursul gradului, au fost tot timpul propuşi la excepţional şi scoaterea anticipată la pensie a acelora cari au fost propuşi de trei ori „bun în grad".

Rămânând numai cei doi miniştri, hotărâm că vom propune lui Paul Teodorescu să devie subsecretar de Stat la Război, cu misiunea specială de a munci la această redresare morală atât de indispensabilă Oştirei. //

fila 33 Pe la 6 1/2, la D[uduia], sindrofie, Malaxa cu d-na, Urdăreanu şi Nicu Condiescu, ca s-o serbăm pe D[uduia]. Atmosferă veselă, fără nici o înţepătură.

Nicu s-a îmbătat şi şi-a dat drumul la gură, dând descripţiile cele mai comice asupra familiei sale. Rămân noaptea la D[uduia].

Vineri, 3 septembrie

Tătărăscu a cerut de urgenţă să mă vază, e în legătură cu chestiunea discutată ieri după-amiaz. Teodorescu face unele rezerve, adică cere că dacă se înhamă la această muncă să aibă o oarecare garanţie de continuitate.

Îl chemăm şi stăm de vorbă. După un *tour d'horizon* politic, constatăm că nici unul din partide n-are nici o obiecţiune în

contra lui personal, toţi îl admit. Pe urmă, zice că trebuie să fie şi oameni cu care se poate înţelege. Trebuie împlinit, întâi, Ministerul de // Război. Amândoi propun pe Ilasievici, fiind un *fila 34* om cu care se poate lucra şi având un oareşicare prestigiu, toţi ceilalţi nu sunt posibili. Cere şi plecarea în reformă care se va face a lui Sichitiu şi înlocuirea lui prin Ionescu Ştefan[394] Pentru Ilasievici mi-am rezervat răspunsul.

După-amiaz, Mitiţă Contantinescu vine să-mi facă raportul după doi ani de conducere a B.N.R. A avut foarte mari greutăţi de învins, dar a reuşit cu curăţirea Băncii şi ordinea în administraţie. Unde a reuşit mai greu a fost cu reorganizarea Creditului, aci n-a putut obţine de la Guvern lucrurile importante ce le-a cerut. Chestiunea băncilor, mai ales în noile provincii, prezintă o importanţă foarte mare, căci este o necesitate naţională ca Creditul să fie pus la dispoziţia elementului românesc, şi nu [a] celui minoritar, cum este astăzi. Speră că acolo unde nu mai sunt bănci să poată face ceva prin cooperative. I-am dat binecuvântarea mea să păşească la lucru.

Duduia, la cină, după ce pleacă la un // *rendez-vous* de *fila 35* informaţii. O duc cu maşina, însoţit de Mihăiţă. La 18 1/2, mă duc din nou s-o caut, ne-a făcut, ei şi mie, o plăcere nesfârşită. Parcă erau zilele de acuma 13 ani când plecam s-o caut la *rendez-vous. C'etait de bon temps*[395], parcă n-ar fi bune şi cele de astăzi!

Sâmbătă, 4 septembrie

De dimineaţă, [vine] Urdăreanu, ca să aranjez definitiv situaţia. El mi-a făcut un raport prin care cere să fie dezînsărcinat sau de mareşalat sau de administraţie. Am primit demisia lui [din] mareşalat şi l-am numit administrator al Domeniilor M.S. Regelui, însărcinat cu girarea averii personale.

La 12 1/2, Ilasievici şi Teodorescu depun jurământul.

Stăm,pe urmă, ceva de vorbă spre a da unele indicaţii de ce şi cum trebuie procedat. Găsesc hotărâre şi cele mai bune //
fila 36 intenţii spre a face reformele cerute şi a da îndrumarea voită. La masă, s-au continuat discuţiile şi s-au pus lui Tătărăscu unele probleme în legătură cu aprovizionarea Armatei, care vor trebui rezolvate, spre a da o mai bună posibilitate de lucru.

După prânz, Victor Antonescu, care se prezintă înainte de plecarea la Geneva. Lucruri ştiute.

Seara, cinematograf: *„Cântec de iubire"* şi ??*

Duminică, 5 septembrie

Dimineaţa, îmi văd de treabă, împachetând şi strângând încă ultimele lucruri înainte de plecare. D[uduia], la prânz. După-amiaz, la 4, deschiderea solemnă a celei de a VIII-a Balcaniade. Făcută după ritualul olimpic, a fost frumos şi impresionant: intrarea atleţilor, ridicarea steagurilor, pornirea
fila 37 celor o sută de porumbei, jurământul // olimpic, făcut de atletul nostru Ghiţescu. Am urmărit discursul lui Jean Cămărăşescu[396], pe urmă am declarat Jocurile deschise şi s-a cerut un moment de tăcere şi reculegere în amintirea baronului Pierre de Coubertin, fondatorul Jocurilor Olimpice[397]. El a murit zilele acestea şi a avut mulţumirea de a vedea că sămânţa care a sădit-o acuma 41 de ani a dat roade frumoase, deşi nu tocmai cum le-a dorit el, din cauza dominaţiunei profesionalismului şi dictaturei federaţiilor de specialitate.

Înaintea începerii probelor, am remis marele premiu al sporturilor căpitanului Henri Rang, care de atâtea ori ne-a reprezentat cu succes şi demnitate la atâtea concursuri hipice de peste graniţă.

Cu toată vremea puţin favorabilă, se ţin astăzi primele

* Conform originalului *(Nota edit.)*.

probe ale Jocurilor.

Sunt surprize la eliminatoare [le] de 100 m; noi ieşim frumos, Liess şi Ghiţescu luând primele locuri în seriile lor[398], deci speranţe pentru finală. La sărituri, mai slab, // cu toată săritura de 7.05 a grecului ...[399], care, depăşind [pragul], a reuşit una de 7,25, care, natural, n-a putut fi luată în consideraţie. Mai frumos a fost, însă, la 800 m, unde iugoslavul a făcut o cursă splendidă bătând şi recordul balcanic; concurentul nostru [Nemeş], ieşit al [treilea], a bătut şi recordul României[400]. *fila 38*

După această probă, am trebuit să părăsesc stadionul, plecând la vânătoare.

Toată lauda lui Cămărăşescu pentru felul cum a organizat acest concurs; de altfel, nu este prima dată când şi-a dat probele, dar este prima dată când în România se vede ceva aşa de perfect pe tărâmul sportiv.

Camera se plânge de eternul Neagu Boerescu[401], care nu face decât intrigi şi care, în spatele tuturor, a încercat să saboteze Comitetul Balcanic. E din clasa acelora cari doresc să ajungă peste cadavre.

La gară, aşteaptă invitaţii: Manu, Skupiewski, Urdăreanu, C. Sutzu, Dan Brătianu şi colonel Dombrowski. Seara, după masă, joc table cu Urd[ăreanu], conformându-mă cu sfatul D[uduii] //, care recomandă să fiu cât mai amabil cu el. *fila 39*

Luni, 6 septembrie

La 8, coborârea; societatea s-a mai întregit cu Mocsonyi şi Săulescu. Vremea e frumoasă şi vânat e berechet. Umblăm greu dimineaţa prin arătură. Mihăiţă se distruge trăgând bine şi mult. După-masă, Urdăreanu vine şi-mi spune că, într-adevăr, se simte prea obosit şi că nu poate să continue cu vânătoarea, cerând voie să plece la Bucureşti şi, de acolo, în

străinătate. N-am ce face şi i-am acordat cererea, sfătuindu-l, totuşi, să nu se ducă în oraşe mari, având, mai ales, nevoie de odihnă trupească şi mentală, de o complectă ozonificare a plămânilor şi capului.

fila 40 După-masă, continuăm după sistemul // lui Mocsonyi, care, având gută şi fiind din fire leneş, nu vrea să umble. Facem bătăi, desigur că tirul e mult mai frumos şi mai sportiv, dar rezultatul la tablou mult mai slab. Totuşi, am obţinut la sfârşitul zilei cel mai frumos rezultat ce l-am avut până aci: 417 potârnichi. În total, eu sunt responsabil pentru 61. Şi Mihăiţă a atins frumoasa cifră de 89, recordul României.

Seara, mă simt frânt, mi s-au umflat picioarele şi dacă n-aş avea energie sigur că pentru mâine aş zice să facem numai bătăi. Dar atuncea unul din scopurile acestor vânători n-ar fi atins pentru mine – mersul.

Marţi, 7 septembrie

Şi azi a fost o bună zi de vânătoare. Împletind bătăi cu streifuri, se atinge un bun rezultat, totalul de 354, din cari am

fila 41 69 în regiunea Şintea-Livada. Se vede // că şi fazanii au sporit aci în mod simţitor. Ca de obicei, telefonul cu D[uduia]; simt că nu e mulţumită. După lungi discuţii, obţin că s-a enervat pe chestia pazei şi supravegherii, care, în loc de a se slăbi, s-a înteţit. Trimit, seara, vorbă generalului Pârâianu[402] că sunt nemulţumit de nerespectarea ordinelor mele; el se scuză şi anunţă că va face o anchetă severă.

Ştiri internaţionale neplăcute, dar cari, în fondul sufletului meu, îmi fac plăcere. U.R.S.S. a trimis o notă Italiei în care o face responsabilă de torpilările vaselor sale. *C'est au moins du tempête*[403] căci fiind în Comisiunea de neintervenţie şi ţipând că Franco[404] este ajutat, şi-a dat arama pe faţă, arătând că, prin acest mijloc, este împiedecat de a ajuta pe roşii din Spania. Pe

de altă parte, vrea să caute ceartă Italiei din cauza Conferinței Mediteraneene ce începe zilele acestea la Nyon[405]. //

(Fila 42 lipsește din manuscris)

Miercuri, 8 septembrie *fila 43*

A treia zi de vânătoare, facem numai bătăi, cari reușesc destul de bine, mai ales una, în care se trag 50 de potârnichi.

Se cam iscă plângeri contra lui Dombrowski, care, după bunul obicei al șefului său, Manu, ia vânatul de la vecini. Aceasta mă face să produc această oribilă epigramă:

„Dom'colonel Dombrică,
A tras o turturică,
Dar fiind om fără frică,
Tabloul vecinului îl strică.

Sunt primele versuri pe cari le comit.

Zi foarte caldă. Rezultat satisfăcător: 531 de potârnichi, din care eu 46.

Pot zice că sunt mulțumit de aceste trei zile de vânătoare de aici [de] la Chișineu-Criș. Căci s-au împușcat, în total, 1100 de potârnichi, din cari eu 176. //

Joi, 9 septembrie *fila 44*

Schimbăm locul de vânătoare și, dimineața, debarcăm la Narău (Timiș-Torontal); este foarte, foarte cald și mă simt mort, după streifurile de dimineață. Aci, în această regiune, sunt mult mai puține potârnichi, și sistemul de bătăi nu dă rezultatul dorit, așa încât seara terminăm printr-un streif bun, care împlinește tabloul, căci la Tomnatic este vânat, dar nu vrea să zboare în bătaie.

Rezultatul zilei: 236 potârnichi, din cari eu sunt responsabil pentru 36.

Vineri, 10 septembrie

fila 45 Din nou mergem să vânăm, într-altă parte, la Conop, aproape de graniţa // ungurească. Frumoasă primire făcută de populaţia, şi românească, şi minoritară.

Vânat mult, dar vânt foarte tare, aşa încât potârnichile ne zbor peste cap.

După-masă, ne apucă o ploaie aşa cum n-am mai văzut de mult. Este păcat pentru sportul nostru, care promitea să fie bun.

Prea este un chin pentru bătăiaşi să treacă prin pământul desfundat şi păşuneţilor ca să continuăm şi, după două bătăi, încetăm.

Am stat de vorbă niţel cu vizitiul trăsùrei, un bogat ţăran şvab. Avea cai foarte frumoşi, produşi ai unui armăsar lipiţan de San Nicolau. Are pământ de 40 de iugăre şi sămânţă bună, la care este ajutat, câteodată, şi de faimoasa Staţie de experimentare, care produce una din cele mai bune seminţe de grâu din ţară. Pe moşia lui pune şi zarzavaturi. Face parte din societatea de vânătoare pe al cărei teritoriu am vânat: *„Ich bin ein Bauer, und man braucht auch etwass Sport“* [406] – îmi spuse el. //

fila 46 Rezultatul zilei, cu toată vremea oribilă şi cu faptul că n-am vânat în total decât o jumătate de zi: 244 de potârnichi, din cari eu 29. Toate aceste zile a fost o oarecare rivalitate între Mihăiţă şi mine pentru cine trage mai mult. Primele trei zile el a avut câştigul şi mi-a părut bine, căci e un semn că a devenit vânător şi un trăgaci foarte bun. El a fost cam bosumflat că, în ultimele două zile, am avut mai mult ca el, atâta este de ambiţios. M-a cam mâhnit această atitudine, căci arată un spirit antisportiv. Tot greşeala educaţiei lui Pălăngeanu[407].

Sâmbătă, 11 septembrie

Sosesc la Sinaia cu vreme frumoasă, dar răcoare. Mare bucurie s-o văd pe D[uduia] mea iubită. Încă cam supărată de chestiunea spionajului, care n-a încetat decât în ziua în //

(Fila 47 lipseşte din manuscris)

După-amiază, *the happy family*[408], D[uduia], Mihăiţă şi cu mine, ne plimbăm prin pădure. Pentru M[ihăiţă] este foarte bine, căci îi deschidem ochii la toate frumuseţile naturii, pe cari nu prea le gustă încă. *Ce fut charmant et je fus heureux comme un roi avec les deux êtres que j'aime le plus au monde*[409]. *fila 48*

Spre seară, generalul Pârâianu are raportul asupra neexecuţiei ordinului. El acuză pe faţă pe Cernat[410], care face ce vrea. Zice că este necinstit şi că a mai pus în urmărire şi pe Pitulescu[411], Malaxa, Kerciu, Victor Puşcariu.

Seara, cinematograf.

Vine o telegramă de la Nyon cerând autorizarea de a iscăli convenţia prin care se fac două zone în Mediterana, una franceză, şi alta engleză, lăsând loc şi pentru italieni, dacă vor să vie; dau autorizaţie.

Duminică, 12 septembrie

Vreme frumoasă, dimineaţa ne plimbăm, *the happy family*, pe Valea Peleşului; destupăm un izvor şi petrecem foarte bine.

După-amiaz, vine Puiu şi Ileana Mavrus să-l vază pe Mihăiţă; m-am dus şi eu să le vorbesc, căci n-am avut prilejul de la marea lor nenorocire. Moment incontestabil penibil, dar necesar. Am vorbit despre bietul Dan şi de oribila lui boală. Ei s-au legat de o mare dragoste pentru Mihăiţă, fiind cel mai bun prieten al lui Dan.

Seara, cinematograf. //

Luni, 13 septembrie *fila 49*

Vremea mai puţin frumoasă. Mihăiţă îşi vede de instrucţia lui militară. La 12 1/2, am în audienţă pe cardinalul Tisserant[412], şeful Congregaţiei Orientale. Bărbat frumos, cu barbă, seamănă oleacă cu generalul Gouraud[413]. Cunoaşte bine

Orientul, căci a călătorit în toate aceste ţări, chiar şi în Arabia şi Ethiopia, înainte de război. La noi nu fusese încă. Războiul l-a făcut întâi ca caporal, fiind chiar rănit. Pe urmă, a fost ofiţer-interpret pe lângă Ministerul de Război pentru chestiunile orientale. A terminat războiul ca locotenent. În timpurile din urmă, a fost la Biblioteca Vaticanului. În ţară a venit ca să viziteze episcopiile unite. Îndeosebi, este prieten cu Bălan[414] al Lugojului. Vorbind de aceşti vlădici, îl critică mult pe Rusu[415] de la Baia Mare, pe care-l consideră *„sournois"*[416]. Mi-a expus planul lui pe baza credinţei că în Biserica Catolică nu trebuie făcut deosebire de rit. Ritul este o chestiune geo-
fila 50 grafică nu // una de persoane, şi regula canonică este că nu poate fi decât o singură dioceză pe un anumit teritoriu. El vede, deci, cu timpul, transportarea Mitropoliei de la Blaj la Bucureşti, aşa ca această biserică să înceteze de a fi una ardelenească şi să devie românească, episcopul Bucureştiului rămânând, deci, numai un fel de *adlatus* pentru credincioşii de rit latin. Se întrevăd, de aici, posibilitatea desfiinţării episcopiilor catolice minoritare şi menţinerea numai, în cea mai mare parte a ţării, a celor unite, excepţie ar face numai Iaşi, unde nu prea sunt uniţi.

D[uduia] s-a hotărât să plece, poate în Tirol, poate mai departe. Dau, deci, după-amiaz dispoziţii pentru vize şi *laissez-passer*.

După-amiaz, Tătărăscu; discutăm eventualitatea morţii lui Masaryk[417] şi am hotărât că ar fi bine să meargă chiar el. Pe urmă, chestiunea minorităţilor ungureşti şi a aberaţiilor lui Ghibu[418], mai ales a procedurii lui, care este cu desăvârşire nelegală. Dr. Angelescu a fost şi este mare piedică de a putea face ceva rezonabil în această direcţie; de altfel, doctorului// *.

fila 51

Marţi, 14 septembrie

14, deci zi de sărbătoare pentru D[uduia] şi mine. Trece vremea; sunt 12 ani şi 7 luni de când suntem împreună, *cela*

* Urmează un pasaj acoperit, ilizibil. *(Nota edit.)*.

commence a compter et, comme dit D[uduia], les annés de Paris comptent double. Oui, cela compte şi atât de tare ne-am legat în aceşti ani, dragostea a devenit aşa de puternică şi de serioasă încât face parte chiar de fiinţa noastră, nu poate fi altfel[419].

Sunt deşteptat de vestea că Masaryk a repaus[at] astă-noapte; pare-se că doliul Cehoslo//vaciei este imens. D[uduia] *fila 52*
nu-i bine să plângă, are dureri peste tot corpul. La 6, vine Tătărăscu pentru a lua dispoziţiuni definitive în ce priveşte delegaţia la înmormântarea bătrânului preşedinte liberator. Luând legătura cu Stojadinovic, se hotărăşte ca să meargă preşedintele Consiliului, un delegat al meu, unul al Armatei şi doi parlamentari. Flondor[420] îmi aduce vizele *şi laissez-passer*-urile terminate. Neavând încredere în alţii, s-a dus personal; s-a achitat foarte bine de misiunea sa confidenţială.

Miercuri, 15 septembrie

Continuăm cu pregătirile de plecare ale D[uduii]. Puiu Filitti primeşte misiunea de a scoate tripticul de la A.C.R.R.; îi remit toate hârtiile şi pleacă la Bucureşti ca să le pregătească. Am hotărât că generalul Manu mă va reprezenta la Praga şi iau dispoziţiunile în consecinţă.

După lungi luni // de întrerupere, am reînceput să lucrez la *fila 53*
mărci.

La prânz, amiralul englez...[421] de pe vasele cari au venit la Constanţa şi Galaţi.

Joi, 16 septembrie

Cam acelaşi program ca în trecut, nimica nou de semnalat. Tripticul este în regulă, numai a reînceput un alt chin, locul pentru bagaje. O găsesc pe D[uduia] disperată şi, ca de obicei, primul ei gând este să nu mai plece; după mult chin, se găseşte o soluţiune şi lucrurile se împacă. În audienţa [de] după-amiaz, scriitorul englez Sittwell[422]. Face o călătorie prin ţară, voind să

scrie o carte. A stat câteva [zile] la Rucăr cu Dimăncescu şi, pe urmă, a fost luat în primire de d-na Callimachi, cu care a fost prin Deltă, la Sighişoara, şi mâne pleacă în Bucovina. Din păcate, n-a prea văzut pe ţăranul român, el este, îndeosebi, încântat de ţigani, lipoveni şi saşi. Cel puţin a putut constata că aceste minorităţi sunt mulţumite. //

fila 54 Seara, cinematograf.

Vineri, 17 septembrie

Ultima zi înainte de plecarea D[uduii], ocupată cu nenumărate pregătiri. Pentru a pune ultimele lucruri la punct, vin, spre seară, Puiu şi Ileana Mavrus.

După-masă, cinematograf.

Sâmbătă, 18 septembrie

La 6 1/2, pleacă Duduia de la mine şi, cam pe la 8, de la ea, în prima ei mare călătorie cu automobilul. A pus o grijă exagerată ca să ţie secretă plecarea. În tot cazul, cele mai fierbinţi şi pline de dragoste urări te întovărăşesc, iubita mea, în calea ta. Vei vedea lucruri frumoase şi îţi fac toate urările de bună petrecere. Singurul lucru ce mă doare este [că] nu sunt eu cu tine. Nici n-ai plecat bine şi mi-e dor, mi-e dor de tine.

După-amiaz, Ilasievici şi Irimescu. //

fila 55

Duminică, 19 septembre

Azi-noapte am aşteptat până la 3 dimineaţa telefonul D[uduii] de la Szolnok. A avut, lângă Sibiu, un accident; frânele, nefiind egal strânse, au derapat şi au trecut peste şanţ. Seara, ea a sosit la Budapesta, care este aşa de plină încât abia a găsit loc. M-am ocupat cu mărci şi am aşteptat până târziu noaptea telefonul.

Luni, 20 septembrie

Foarte multe audienţe. Negură[423], Franasovici, Sescioreanu şi Valer Pop. Rapoarte obişnute. Pregătirea serbărilor de la Alba-Iulia pentru inaugurarea monumentului lui Horea, Cloşca şi Crişan. Chestiunea drumurilor a fost dezbătută pe larg şi am venit la concluzia că va fi nevoie de un mare împrumut pentru a face ceva raţional şi folositor.

Seara, D[uduia] la // Viena. Cinematograf. *fila 56*

Marţi, 21 septembrie

Plec, pe la 9, la Bucureşti pentru parastasul lui Masaryk de la Patriarhie. Foarte multă lume în stradă şi caldă primire. Slujba bine, afară de mania care au luat-o de a cânta fără rost imnul naţional, parcă orişice ocazie ar fi o serbare naţională sau un *Tedeum*. Printr-un prilej ca astăzi pricep foarte bine să se cânte cel cehoslovac, dar al nostru n-are nici un rost.

De la Bucureşti, am fost la Bran ca să iau ceaiul cu mama. Tot drumul l-am făcut cu automotorul, a mers perfect şi s-a câştigat foarte mult timp. Pe mama am găsit-o destul de bine, deşi îmbătrânită şi cu părul aproape alb.

Seara, D[uduia] la Salzburg. //

Miercuri, 22 septembrie *fila 57*

La masă, Paul Teodorescu şi Malaxa. Cu cel de-al doilea conversaţie, după-masă, despre politică. Kerciu l-a rugat să transmită că Maniu vrea să se împace, adică să vie la Canossa.

Cu Teodorescu discutăm situaţia Armatei, a cărei stare morală e şi mai proastă decât credeam, lăbărţirea şi necinstea au devenit extreme. Studiem, în linii generale, marea mişcare care trebuie făcută după manevre, scăderea limitei de vârstă cu 2,3 ani şi scoaterea la pensie a celora cari au fost menţionaţi de

3 ori „bun în grad".

Pe urmă, Iamandi şi Cancicov.

Ştiri de la D[uduia] că e la Innsbruck, deci a sosit în inima Tirolului.

La 11, plecăm spre Reghin pentru anuala vânătoare de cerbi.

A fost un grav accident de c[ale] f[erată] la Ciucea, astăzi, vreo 7 morţi şi 20 de răniţi. //

fila 58

Joi, 23 septembrie

Ne găsim cu toţii, dimineaţa, la Reghin: eu, Mihăiţă, Friedel, Wilhelm Wied[424], mareşalul lui Friedel, Halberg, v[on] Cramon, Tonczi şi Radu.

Vremea e o splendoare. La Lăpuşna începem prin târnosirea bisericuţei, slujită de episcopul Colan din Cluj. Seara, la vânătoare, fără rezultat pentru nimeni.

Telefon[ul] Duduii de la Innsbruck.

Vineri, 23 septembrie

Eu ies dimineaţa la Şieuţ, şi reuşesc să capăt un cerb. E unul bătrân de 16.

Seara, fără succes pentru mine. Tonczi trage unul cam ca al meu, şi Friedel un ţap foarte frumos. Vremea e prea caldă şi, deci, cerbii rămân la adăpost.

fila 59

În timpul mersului meu după cerb, ne-am întâlnit, la 30 de metri, cu un urs. Din // păcate, a fugit aşa de repede în desiş încât n-am putut măcar să-mi scot arma de pe umăr.

Sâmbătă, 25 septembrie

Dimineaţa, mă odihnesc, sculându-mă târziu. Ca rezultat, astăzi, Mihăiţă – un cerb , cel mai bun din anul acesta. Cramon

şi el unul, foarte slab. Friedel a mai tras un ţap. De dimineaţă, o surpriză: D[uduia] a trimes vorbă că este în Paris – repede merge.

După-amiaz, pe Crisligiul, am auzit câţiva cerbi, dar n-am văzut decât de departe unul slab.

Seara, am vorbit cu D[uduia]; pleacă mâine la Londra. Pe Arlberg[425], a fost zăpadă, şi în Tirol a fost frig. Intenţionează să termine mai repede călătoria şi să se reîntoarcă. //

Duminică, 26 septembrie

fila 60

Am făcut, dimineaţa, un tur foarte frumos peste Meşteriţa şi ne-am întors pe la fundul Lăpuşnei. Am mers de [la] 4 până la 9 1/2 dimineaţa. Abia pe la sfârşit am auzit ceva şi am văzut de departe un foarte frumos cerb.

La toată lumea rezultatul de dimineaţă este zero.

După-amiaz, m-am odihnit.

Luni, 27 septembrie – Vineri, 15 octombrie

Acest răstimp între vânătoarea de la Lăpuşna şi ziua mea a fost ocupat mai ales cu manevrele, cari prezintă o deosebită importanţă politică, deoarece generalul Gamelin a venit să asiste la ele. Foarte amabil, încântat de toate măgulirile ce se dădeau generalissim-ului aliat *in spe*, nu ieşea din maniera lui doctrinară şi profesorală. Manevrele au fost pentru mine interesante, mai ales prin rezultatele lor negative. Am fost, adesea, supărat de lipsa de bun-simţ cu care comandanţii de partide // jonglau cu unităţile, ca şi cum n-ar fi fost nici timp, nici spaţiu, *fila 61* mai ales generalul Dumitrescu Petre, care a fost vădit protejat de Lucreţiu. Acest loc de la Sibiu este splendid, şi ca peisagiu, şi ca teren de manevre.

În ziua de repaus, am fost la Alba-Iulia pentru inaugurarea monumentului lui Horea, Cloşca şi Crişan. Destul de caldă manifestaţiune patriotică, care mai ales franţuzului i-a plăcut. După tradiţie, manevrele s-au terminat cu parada, critica şi

banchetul. Critica, pregătită cu Paul Teodorescu, n-a fost dulce, dar şi Gamelin a găsit punctele ei foarte justificate. La banchet, am avut prilejul de [a] adresa câteva cuvinte îndeosebi de calde generalissimului francez. Între altele, am reamintit că cauza noastră este comună, că, sufleteşte, formăm o singură oştire şi că unde se va bate Armata franceză acolo va fi cea română. Destul de amuzantă a fost mutra lui Friedel, care, apărând punctul de vedere german, a găsit că am fost prea departe. Se desemnează din partea lui o tendinţă de a încerca
fila 62 să mă convingă că şi politiceşte am // trebui să ne apropiem de Germania; câteodată am impresia că are o misiune, cu toate că se leapădă de orice contact oficial. Ca orice neamţ, e lipsit de psihologie şi, deci, apucă pe un drum greşit, care nu-i procură decât antipatii.

Sâmbătă, 16 octombrie

Ziua mea, sărbătorită după obişnuitul tipic: felicitările Curţii, cele ale Guvernului, masa cea mare în Sala de Marmură de la Peleş[426]. Mai intim, abia dimineaţa, când pot sta niţel cu Duduia şi Mihăiţă.

Seara, masă pusă de familie la „Foişor".

Duminică, 17 – Duminică, 24 octombrie

În 25, Mihăiţă trebuie să împlinească 16 ani. Tradiţia Casei
fila 63 domnitoare cere ca la acea vârstă // el să devie ofiţer. Va fi numit sublocotenent în Bat[alionul] 1 V[ânători de] M[unte], de care este legat prin botez şi prin tot timpul petrecut la Sinaia. El este destul de emoţionat şi, în acelaşi timp, măgulit de a fi centrul unei mari serbări, căci atât de punctul de vedere interior, cât şi exterior doresc ca acest eveniment, această nouă legătură între Dinastie şi Armată să fie sărbătorite cu mult alai şi fast.

Am făcut o mare schimbare, o reparare a unei greşeli cari s-a făcut faţă de mine. Mihăiţă va depune jurământul ca orişice alt ofiţer.

Zilele până la marele eveniment au fost unele de pregătire febrilă. Urdăreanu, întors şi pus din nou la punct, îşi poate demonstra din nou talentul lui de organizator.

Primul lucru a fost alegerea locului, care s-a găsit chiar în Valea Prahovei, pe un loc care este rezervat pentru un eventual aeroport; e destul de spaţios ca să se poată desfăşura toate trupele ce vor lua parte la paradă.

Pe urmă, invitaţiile ce s-au trimes în străină//tate şi la care *fila 64*
s-a răspuns foarte călduros. Vor veni să asiste: Paul al Iugoslaviei, Gustav Adolf al Suediei[427], Charles al Belgiei, Smigly Rydz din partea Poloniei, generalul Georges[428], delegatul francez, un general englez şi unul cehoslovac, deci o reprezentanţă destul de frumoasă.

Grija cea mare a lui Mihăiţă este formula jurământului; cu multă băgare de seamă a învăţat-o pe de rost şi în fiecare seară, în faţa mea şi a Duduii, o repetă, ca să nu facă nici o greşeală.

Cu câteva zile înainte de serbare, a sosit Paul, care vrea să se odihnească niţel şi [pe] care l-am numit şef al Batalionului 3 grăniceresc. Acest batalion din regiunea Orlat-Sibiu-Făgăraş este urmaşul aceluia care, în 1866, a apărat, sub baronul de Ursu Lissa[429], împotriva italienilor. În dimineaţa zilei de sâmbătă, 23, pe locul unde se va desfăşura serbarea pentru Mihăiţă, i-am predat Batalionul. Trebuie să zic că-i stă foarte bine în uniformă românească.

Până în seara de duminică, au sosit toţi // oaspeţii şi am *fila 65*
putut avea, la „Foişor", un dineu cu toţii.

Au adus şi daruri, unii. Pentru mine, din partea regelui, suedezul[430] mi-a adus „Ordinul Serafinilor"[431]. Mihăiţă a primit, din partea Belgiei, Marele Cordon al „Ordinului Leopold I"[432], [a] armatelor franceze şi cehoslovace o sabie de ofiţer al oştirilor respective şi aşa mai departe. E voie bună, afară de Smigly Rydz, care găseşte mijlocul de a fi, adesea, ofensat.

Luni, 25 octombrie

Ziua mare a sosit. Toată lumea e prezentă, afară de mama, care zice că nu se simte destul de bine şi n-a venit. Am impresia că este o mică pointă, fiind încă nemulţumită de felul cum fusese sărbătorită de cei 60 de ani ai ei. Este o supărare gratuită şi o lipsă de solidaritate [pe] care le-am resimţit destul de
fila 66 adânc. E păcat, căci, în aceste vremuri, cari nu // sunt uşoare, orice act de solidaritate este binevenit. Cu mama se simt totdeuna o hipertrofie a Reginei Maria şi influenţa ascunsă a lui Ştirbei, care veşnic stă de pândă.

Elisabeta a venit, deci partea feminină a familiei n-a lipsit complect.

Dimineaţa, mergem la locul serbării, acolo pe Valea Prahovei, pe de o parte stropit de apele râului, pe de alta dominat de măreţia Bucegilor. Vremea e splendidă, chiar şi natura parcă ia parte la serbare. Oaspeţii aşteaptă în tribună sosirea actorilor principali, Mihăiţă şi cu mine, cari sosim împreună.

Coborâm din maşină şi, împreună, trecem în revistă trupele adunate: prima Brigadă de Munte, Batalionul de Gardă şi Batalionul grăniceresc al lui Paul, deci o formaţie militară destul de importantă. Urmează slujba religioasă slujită de Pocitan[433], episcopul militar.

Pe urmă, ceremonia propriu-zisă a intrării lui Mihăiţă în rândurile Armatei. Ilasievici, ca ministru de Război, citeşte cu
fila 67 pieptul um//flat Decretul de înălţare la gradul de sublocotenent. Urmează momentul cel mai solemn. Mihăiţă caută cu privirea Duduia, care-i în tribună, şi, apoi, cu glas tare şi răspicat, aşa cum o repetase, cu mâna pe drapel, pronunţă formula de jurământ care-l leagă de Ţară şi Rege. Citesc, pe urmă, cuvântarea mea, care cred că e frumoasă, cam în alt gen decât aceea pe care mi-a rostit-o, iată acum 28 de ani, regele Carol I. Mai puţin teatral, mai puţin Hohenzollern, mai naţional, mai patriarhal democrat. Am făcut legătura între Dinastie, Armată şi Popor, am arătat că atât pentru un membru al

Familiei Regale, cât şi pentru naţiune Oştirea este o şcoală, este o egalizare a claselor, este o ideală înfrăţire naţională. Discursul [l-am] terminat din tot sufletul, poate mai emoţionat încă decât băiat[ul]; l-am îmbrăţişat pe Mihăiţă, strângându-l tare la pieptul meu.

Serbarea s-a terminat prin defilare. Foarte bine fiecare cu unitatea lui, cel mai mândru fiind Friedel, în capul Batalionului 3. //

La 1, dejun de gală la Peleş, toţi oaspeţii îşi prezintă feli- *fila 68*
citările; acei cari par foarte mulţumiţi, afară de principi, sunt generalul Georges şi cehoslovacul. La şampanie, toastez pentru Mihăiţă, la care el îmi răspunde.

O atitudine care mi-a făcut mare plăcere e aceea a lui Tătărăscu, care a participat foarte cald la această serbare, a văzut în ea că este stabilirea unei noi legături între Suveran şi Naţiune.

După-masă, audienţe ale delegaţilor şi un destul de dezagreabil incident cu Rydz Smigly, [pe] care Alecu Zamfirescu a încercat să-l dreagă încurcându-l şi mai mult. Mareşalul s-a declarat ofensat că n-a fost chemat mai intim la vorbă; când i-am spus că cu plăcere îl voi vedea spre a sta de vorbă, a răspuns că n-are nimica de spus şi l-am lăsat în plata Domnului şi să plece mâne, deşi l-am poftit la vânătoare. E un individ îngâmfat şi fără fond, crezându-se buricul pământului prin faptul că e mareşal, prin graţia lui Dumnezeu şi a amintirei răposatului Pilsudski. //

Seara, mare recepţie cu concert. Programul a fost ales de *fila 69*
Mihăiţă el însuşi, între cari *„Eine Kleine Nacht Musik"*, a lui Mozart, şi *„Neisprăvita"* [434] lui Schubert; cu mult gust şi-a ales muzica care-i place şi, aş putea zice, cu multă maturitate.

Totul s-a petrecut bine şi pot zice că această sărbătorire s-a petrecut în cele mai bune condiţiuni. Şi în sufletul şi mintea mea s-a deschis puhoiul de amintiri. Aşa de clar îmi amintesc ziua de acuma 28 de ani, când am devenit şi eu ofiţer. Îmi pot trasa toată cariera mea militară şi marele noroc ce am avut de a putea trece prin toată ierarhia comenzilor; astfel, nu prin şcoală şi profesori am învăţat milităria, comandanţii de companie şi de batalion mi-au fost adevăraţii dascăli.

Am o singură dorinţă în această zi, ca şi băiatului soarta să-i hărăzească acelaşi noroc. //

fila 70

Marţi, 26 octombrie - Luni, 1 noiembrie

Oaspeţii, în mare parte, au plecat chiar a doua zi, urmând un program stabilit, cum a fost pentru Gustav al Suediei, alţii întorcându-se la casele lor. O parte, însă, Paul, Friedel şi Charles au rămas cu mine încă câteva zile şi am plecat la vânătoare în regiunea Chişineu-Criş. O vreme frumoasă şi o vânătoare destul de mănoasă, mai ales în ceea ce priveşte potârnichii. Charles al Belgiei nu e vânător şi încerc să-i dau gustul punând lângă el pe Chefneux, care-i un bun meşter. La sfârşit, declară că este foarte mulţumit că a petrecut de minune şi că cu încă una-două experienţe de acest soi va lua gust.

În toate aceste zile, atât înainte, cât şi după ziua lui Mihăiţă, am stat mult de vorbă cu Paul. Simt la el un spirit care mă îngrijoreşte, o fi al lui sau al lui Stojadinovic, nu ştiu. Din cauza greutăţilor interne, care sunt foarte mari, începe să se desineze
fila 71 la // iugoslavi un fel de egoism care atinge solidaritatea Micei Înţelegeri şi celei [Înţelegerii] Balcanice. Germania, de la moartea lui Sandro, face mari progrese de influenţă, şi prestigiul lui Hitler şi al nazismului creşte. Acest lucru se vede prin puţina plăcere cu care au primit pe generalul Gamelin la manevre; l-au găsit insuportabil şi *„grincheux“*[435]. La baza întregei acestei atitudini este ceva foarte important: politica personală a lui Paul este condusă de teama şi de ura împotriva Sovietelor comuniste, orişice apropiere de U.R.S.S. i se pare suspectă ; deci aci răcirea faţă de Cehoslovacia şi de Franţa, de aci o stare morală de care Germania încearcă cu succes să profite. Lipsa de prevedere economică a marilor puteri occidentale vine şi uşurează şi mai mult această stare de lucruri, care e şi mai întărită prin lipsa de rezistenţă la încălcările Germaniei asupra tratatelor, cari sunt chiar baza pe care trăim. Toate acestea sunt constatări triste, foarte triste.

Marți, 2 noiembrie – 31 decembrie *fila 72*

Două luni de zile în cari am avut atâtea de făcut, atâtea dificultăți şi probleme politice de rezolvit încât mi-a fost imposibil de a continua de a-mi face zilnic însemnări. Mă văd, deci, silit de a rezuma, de a face un comentariu general asupra evenimentelor din acest răstimp. Fatalmente, vor fi mai puțin intime, dar vor reflecta mai clar evenimentele.

Pentru mine, fatalmente, cele de politică internă vor domina, şi două probleme vor avea cea mai mare importanță: cea militară, rezumată în noua Lege a înaintărilor [în grad], şi cea a terminării timpului de legislatură normală a liberalilor, prin cei patru ani de guvernare a lui Tătărăscu.

În urma manevrelor, s-a putut constata şi mai mult că în Armată este o boală cronică, se bate apa în piuă, Comandamentul s-a învechit, a pierdut din vigoare şi a crescut în favoritism şi admirație mutu // ală. S-a ajuns la un fel de şablon calcat *fila 73*
pe războiul de poziție din 1917, se trec prea uşor cu vederea noile mijloace, noile posibilități cari stau la îndemâna Comandamentului. Şefii au, adesea, o indulgență criminală față de subordonații lor, adevăratele valori sunt înecate în puhoiul mediocrității conştiincioase şi supuse părerii celor mari. Personalitatea dispare, iar periuța începe din nou a domina. Instrucția, adică fundamentul pregătirei de război a Oştirei, suferă din această cauză. De mult s-a constatat această stare de lucruri, şi chemarea la Ministerul Apărării Naționale a lui Ilasievici şi Paul Teodorescu a avut tocmai scopul de a îndrepta această stare de lucruri.

Ca întotdeuna, politica şi-a vârât coada, şi cei nemulțumiți – când vrei să faci ordine, sunt legiune – au început să facă obstrucțiune împotriva instrumentului reformei, noul proiect de lege asupra înaintărilor [în grad], şi poziției ofițerilor. Atacurile au fost cu atât mai violente încât s-au îndreptat împotriva lui

fila 74 [Paul] Teodo // rescu, cunoscut ca omul meu de încredere.

Ceea ce e mai trist e că atacurile au avut ecou şi în casa Urdăreanu, s-a făcut şi el coadă de topor. Tătărăscu, deşi era de acord, n-a susţinut destul de energic proiectul şi, astfel, o lege bună, deci severă, a trebuit să fie retrasă. Am putut, totuşi, obţine o scădere a limitei de vârstă [a pensionării] la generali, cari a provocat o oareşicare întinerire a cadrelor vechi; ei a trebuit să se supuie, dar au considerat că li s-a făcut o nedreptate, în cap cu Sichitiu şi Manu.

Între aceste evenimente, răspunzând la invitaţia ce mi-a făcut-o preşedintele Beneš, am fost pentru câteva zile la vânătoare la Zalovkovice, lângă Brünn[436], acolo unde vânasem şi anul trecut la sfârşitul vizitei oficiale făcute în Cehoslovacia. Aceste zile au fost întrebuinţate atât pentru plăcere, cât şi pentru lucruri utile. Din punct de vedere vânătoresc, au fost, într-adevăr, splendide. S-a vânat două zile, în două păduri diferite, cu rezultate fantastice. În ultima bătaie, pe un singur
fila 75 stand, am făcut 350 de // fazani în 20 de minute. Abia mai puteam să-mi ridic braţul.

Partea mai serioasă a fost vizita făcută Uzinelor „Zbrojowka"[437] din Brünn, unde se lucrează pentru noi noul „muscheton" al infanteriei, mitraliere şi puşti-mitraliere, cari se vor fabrica şi la noi în ţară, la Copşa Mică. Fabrica o văzusem la începuturile ei, acuma 12 ani; de atuncea, a progres[at], a devenit una din uzinele cele mai mari de armament din lume. Materialul ei este admirabil şi chemat de a da o nouă încredere infanteriei noastre.

Tot din această parte serioasă fac parte conversaţiile politice avute cu Beneš. Întâi, m-am achitat de misiunea de cari mă însărcinase Chamberlain şi Eden. Am arătat dorinţa Angliei de a se ajunge la o soluţie împăcţuitoare cu Germania în ceea ce priveşte sudeţii[438]. Preşedintele mi-a răspuns că cunoaşte această dorinţă a Guvernului englez, că nu este deloc

încăpăţânat în această direcţie, că e gata de a face toate concesiunile rezonabile, dar că este hotărât a păzi integritatea Cehoslova // ciei şi a nu periclita securitatea colectivă. Că întreagă *fila 76*
această chestiune este una artificială, un şantaj al Germaniei, al cărei instrument s-a făcut un oareşicare Heinlein[439], inventat de Hitler führerul sudeţilor. Presiunile aceste ale lui Chamberlain îl agasează, că ştie mai bine decât cei din Anglia cari sunt dedesubturile agitaţiei şi de unde vine realmente primejdia.

Fiind vorba de securitatea colectivă, ne-a dus să discutăm despre Mica Înţelegere. Aci, spiritul este cu totul diferit decât la prietenul meu Paul (prinţul Iugoslaviei). Teama de comunismul U.R.S.S. nu există, chiar legăturile strânse între Cehoslovacia şi Soviete sunt un fel de legătură între aceste alianţe şi colosul moscovit. Beneš crede în Mica Înţelegere, crede în Înţelegerea Balcanică, şi o cât mai mare strângere a rândurilor noastre o consideră cea mai mare garanţie pentru pace. Ne găsim în cel mai perfect unison pe această chestiune şi vorbim proiecte de viitor. Gândurile noastre merg departe, vedem strângerea alianţei Micei Înţelegeri, încât, cu // timpul, înţele- *fila 77*
gerea să devie o dispoziţiune constituţională. Singura divergenţă de păreri este asupra sprijinului Occidentului în caz de primejdie. El [Beneš] crede în el [în Occident] mai mult decât eu, care cred, mai ales, că trebuim să ne sprijinim, în primul rând, pe forţele noastre, ale Micei Înţelegeri, de unde nevoia de sprijinul ceh pentru grăbirea înarmării.

Am mai vorbit şi unele teorii sociologice privitoare la întărirea satelor, la întărirea familiei, ca nucleu social.

Întors din nou în ţară după această călătorie destul de plăcută, au început marile răscoliri politice, care vor avea urmări neaşteptate.

Pe la sfârşitul lui noiembrie, s-a terminat legislatura [liberală], prima care, de mulţi ani, şi-a îndeplinit termenul normal

şi legal de 4 ani. Aceasta înseamnă că vor trebui făcute noi alegeri.

Eu am fost foarte mulţumit de această guvernare a lui Tătărăscu, în decursul căreia s-au făcut progrese. Bineînţeles,
fila 78 opoziţia // cere să vie altcineva. Opoziţia, de fapt, sunt naţional-ţărăniştii, cu Maniu şi Garda de Fier a lui Zelea Codreanu[440]. Cu Maniu va fi greu, şi experienţele din trecut nu mă încurajează să fac apel la el, iar cu Codreanu este imposibil, vrea să facă o complectă răsturnare a ordinei sociale şi a politicei noastre externe tradiţionale.

Mă hotărăsc, deci, să fac patriotic* lui Tătărăscu să continue guvernarea şi să facă alegerile. Cu toată opoziţia lui Dinu Brătianu şi cu toate că erau considerente cari pledau contra, că după 4 ani Partidul [Naţional-Liberal] era uzat, totuşi a primit şi, prin mijlocul lui decembrie, au loc alegeri.[441]

S-a făcut, înainte, o remaniere, care l-a adus pe Franasovici la Ministerul de Interne. Fost subsecretar la Interne din timpul lui Ionel Brătianu[442] şi Duca[443], cunoştea meseria aceasta, dar şi el era un partizan al retragerei de la Guvern. Am impresia că nu şi-a dat prea multă silinţă, luând drept scuză recomandaţiile ca alegerile să fie cinstite, şi rezultatul a fost că Guver //
fila 79 nul a fost învins.

Rezultatele procentuale au fost următoarele:

- Liberalii..... 35,9 %
- Naţional-ţărăniştii..... 20,4 %
- Garda de Fier..... 15,5 %
- Naţional-creştinii..... 9,1 %

Neatingând cele 40 % [din voturi] spre a putea avea majoritatea, opoziţia nefiind dispusă să colaboreze, Tătărăscu n-a putut continua cum am dorit şi cum am crezut că ar fi fost bine.

* Conform cu originalul (*Nota edit.*).

Urmând uzanţele constituţionale, am făcut apel celui de al doilea partid de pe lista procentuală. Considerând că relaţiunile personale nu permiteau o bună colaborare cu Maniu, l-am chemat pe Mihalache, rugându-l pe el de a forma guvernul, punându-i, însă, o condiţie: de a colabora cu unele elemente naţionaliste de dreapta, cum sunt acelea grupate împrejurul lui Vaida-Voievod. Am făcut aceasta şi i-am explicat de ce: că, în aceste momente, când elementele extremiste ale Gărzii de Fier iau un avânt, consider bine ca o tentă naţionalistă să // fie *fila 80* indicată în guvern şi că aceasta să nu fie a Gărzii, care, astfel, ar putea fi demonetizată.

Mihalache, însă, face prostia că, plecând de la mine, dimineaţa îşi consultă prietenii şi, fără a lua contact cu Vaida, refuză, seara, însărcinarea dată. A fost o prostie de manevră politică, căci convingerea mea este că Vaida n-ar fi primit colaborarea cu elementele prea democratice, după gustul său, dimprejurul lui Mihalache şi Maniu. El ar fi fost, în acel caz, acela care se punea faţă de mine într-o lumină defavorabilă. S-ar fi făcut, astfel, apel la elementele naţionaliste, cari, refuzând, n-ar mai fi avut dreptul de a se considera lăsate la o parte, naţional-ţărăniştii puri ar fi avut, astfel, cea mai puternică armă pentru guvernarea lor. Intransigenţa Maniu-Madgearu, lipsa lor de supleţe politică au făcut ca acest plan al meu să cază în apă.

Maniu, în timpul alegerilor, mai făcuse un gest pe care îl consider complect lipsit de estetică [etică] politică. A făcut cu Codreanu // o înţelegere de control electoral, de control, de *fila 81* fapt, al cinstei alegerilor. S-a făcut mult zgomot împrejurul acestui aranjament, zgomot care a produs o confuzie şi care a făcut ca mulţi să crează că a fost un pact de sprijin reciproc electoral. Părerea mea este că, în fond, acesta a fost scopul ei, deşi Maniu a dezminţit cu vehemenţă acest lucru. În tot cazul, aspectul oricărei înţelegeri politice între partide atât de diame-

tral opuse ca program şi metode a fost şi aşa o lipsă de etică, care, în mentalitatea politicienilor, nu conta. Nevoia de a împiedica pe un rival să aibă succes şi de a lovi într-un inamic, în speţă eu, sub scuza liberală, justifică orice manevre, orice acuplare hibridă şi împotriva naturii. Poate dacă Maniu n-ar fi făcut acest gest, în care prea vădit a voit să facă şah regelui, aş fi fost mai bine dispus către el şi ai lui, am fi putut mai uşor să găsim un teren de înţelegere mutuală.

fila 82 Normal, după tabloul prezenţei electorale, aş fi trebuit să chem pe Codreanu. Nimeni, // în afară de legionari, n-ar fi aprobat acest gest. Pentru mine era o totală şi absolută imposibilitate. Metodele teroriste ce le adoptase, antisemitismul violent, ideile lor vădit radicale în politica externă, răsturnarea alianţelor, legătura antinaturală de a se apropia numai de Germania, în general toate metodele lor radicale[444] şi antisociale.

Mi-a rămas, deci, o singură soluţie constituţională, aceea de a face apel naţional-creştinilor lui Goga şi Cuza[445]. Este, desigur, o soluţiune proastă, dar, totuşi, cea mai puţin. Sunt perfect conştient că o guvernare cu aceste elemente destul de hotărât antisemite nu va putea fi una de lungă durată şi că, după aceea, voi fi liber să pot lua măsuri mai forte, măsuri cari să mă descătuşească, atât ţara, cât şi pe mine, de tirania adesea atât de nepatriotică a meschinelor interese de partid.

Cum era de aşteptat, atâta a aşteptat Goga, era împlinirea ambiţiilor sale; umflându-se ca un broscoi, primeşte a forma //
fila 83 guvernul în condiţiunile cari i le-am impus.

Procedând după aceeaşi metodă ca cu Mihalache, dar invers, am impus colaborarea unor elemente naţional-ţărăniste cari erau nemulţumite cu veşnicile acte de opoziţie sterilă ale lui Maniu. Guvernul s-a format cu [A.C.] Cuza vicepreşedinte, fără portofoliu, I. Antonescu[446] la Apărarea Naţională, o ultimă încercare cu acest ambiţios nestabil, cu trei naţional-

ţărănişti disidenţi: Armand Călinescu la Interne, o garanţie pentru mine, Rădulescu-Mehedinţi[447] la Justiţie şi Virgil Potârcă la Agricultură. Externele le-a luat cel mai deştept dintre toţi, Istrate Micescu[448]. Graţie infiltraţiunei democratice, am putut obţine o frână pentru anumite excese ce erau de temut şi foarte bine am făcut.

Acuma mai este un punct important: Goga, mai ales, şi [A.C.] Cuza sunt duşmani de moarte ai gardiştilor şi hotărâţi de a întreprinde orice pentru exterminarea lor. În aceasta vor fi perfect secondaţi de [Armand] Călinescu, care este complect de acord cu ei. //

Din primele zile au început greutăţile, mai ales pe terenul *fila 84* străinătăţii, cari, necunoscând dedesubturile acestei manevre politice, n-a văzut decât faţa antisemită a lucrurilor. Repercusiunile au şi început deîndată, pe terenul economic.

Bietul Micescu, în vederea unor violente atacuri care sunt de aşteptat la Geneva, trebuie să-şi pregătească cu multă grijă materialul şi pledoaria.

Prima măsură care vrea să o ia Goga este o reviziune a evreilor cari, după 1919, au intrat în mod fraudulos în ţară. Lor vrea să le ridice dreptul de cetăţenie. Cred că va atinge o foarte mică minoritate, şi asta poate [fi] o aruncare de lest folositoare în acest moment.

Ca întotdeuna, aşteptând sosirea unui nou an, am petrecut zilele de după Crăciun la Sinaia, cu Duduia şi Mihăiţă. E un repaus fizic şi moral înaintea furtunilor ce trebuiesc să vie.

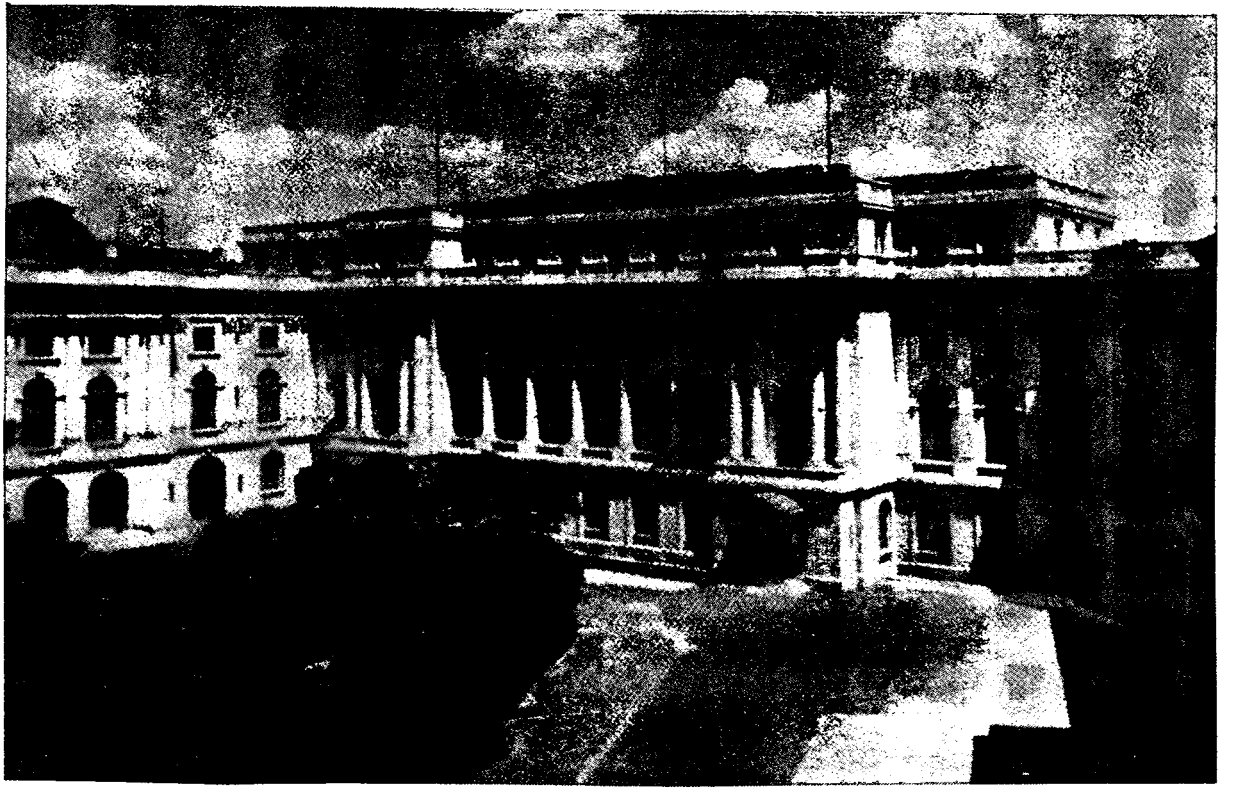

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 4

1 ianuarie – 13 iunie 1938

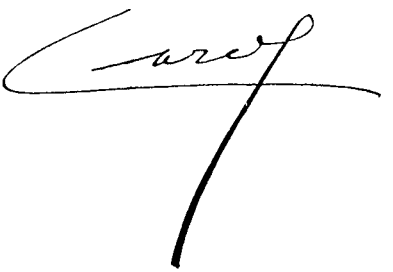

Regele Carol al-II-lea și Mihai, principele- moștenitor

(Filele 1-48 lipsesc din manuscris)

Miercuri, 18 mai*

fila 49

Dimineaţa, miniştri obişnuiţi. Comnen nu s-a întors încă, încât Afacerile Străine nici astăzi n-au venit. Primul a fost, cum îl numeşte Mihăiţă, Înalt Prea Primul[449], care, mâne, părăseşte ţara pentru vizita sa ca patriarh în Polonia[450].

Rânduim chestia interimatului, care o trec lui Argeşanu. Pare puţin logică această alegere, dar o fac ca să nu suscit gelozii în sânul Guvernului. Logic ar fi părut s-o dau lui Cancicov sau Călinescu, ca cei mai răsăriţi dintre excelenţe, dar, cu tot regimul nou, au mai rămas gelozii de partid şi ca să n-o dau unuia sau altuia am dat-o unui neutru.

Mai hotărâm că, la întoarcere, o să facem o altă schimbare: interimatul P.S.S. [Nicolae] Colan[451] de la Învăţământ o să fie trecut lui Călinescu, cel puţin pentru răstimpul [în] care trebuie să se facă curăţenie[452]. P.S. nu prea e energic şi, în aceste vremuri, trebuiesc luate măsuri cât mai energice spre a stârpi răul (legionarismul) până în temelii. Şi şcoala e //teribil de infectată. *fila 50*

Spre seară, la 5, plec la Scroviştea să-mi încerc norocul la ţapi. Norocul nu s-a arătat, n-am văzut decât 4 capre, nici un ţap n-a binevoit să se arate în raza mea vizuală. Dar a fost o zi splendidă, nu prea cald. Pădurea şi poienile răsunau de cântecul şi ciripitul păsărilor. Un grangure care, din păcate, nu s-a arătat, să-i pot admira penajul aurit, cânta de zor în spatele meu. Câţiva au trecut cu zborul lor ca o săgeată şi cântecul lor, parcă un râs de nepăsare, umplea văzduhul. Am schimbat de trei ori locul; la locul lui Ioniţă lătra** un ţap la desperare, dar,

---

* **Aşa cum face menţiune autorul în pagina de titlu - şi pe care o reproducem întocmai -, Caietul 4 debutează cu ziua de 1 ianuarie 1938. Prin smulgerea din manuscris a primelor 48 de file, data de început a acestui Caiet este 18 mai 1938.**

** Conform manuscrisului *(Nota edit.)*.

cu toate că celelalte zile spune-se că ar fi ieşit regulat, astăzi tot în pădure a rămas.

La 9 sunt acasă, cu nădejdea de a o găsi pe D[uduia] la telefon înainte de a pleca la serata lui Max [Auschnitt]; din păcate, plecase când telefonai.

Mihăiţă a avut mai mult noroc decât mine, a tras doi ţapi, din care unul destul de frumos, mai ales pentru Periş. //

*fila 52**

Joi, 19 mai*

Una din singurele nopţi când D[uduia] n-a dormit cu mine. Serata lui Max [Auschnitt] abia pe la 8.1/2 azi-de-dimineaţă s-a sfârşit; la această oră, [primesc] un telefon că abia la această oră s-a întors acasă.

La 12, [vine] Călinescu, spre a vorbi din nou chestiunea Gărzii [de Fier]. Găsesc că în rechizitoriul asupra lui Codreanu s-au făcut erori; de pildă, de a cita faptul că s-au găsit arme de vânătoare la percheziţiile ce s-au făcut, chiar dacă n-aveau permisele în regulă. Nu trebuie niciodată citat în aceste acte fapte cari pot minimaliza acuzarea. Mai a fost şi informaţia care am primit-o, că legăturile lui Codreanu cu exteriorul continuă prin intermediarul medicului de la Jilava. Călinescu confirmă aceasta şi-mi raportează că s-au şi luat măsuri, vinovatul fiind mutat.

Toată ziua, aşteptând veşti de la D[uduia], am aranjat mai departe colecţia de mărci.

Ne culcăm devreme. Încep căldurile. //

fila 53

Vineri, 20 mai

O zi caldă. De dimineaţă, miniştri – Ghelmegeanu, care-mi expune mai departe programul său. Nădăjduiesc că sistemul

* Autorul a omis din numerotare fila 51 (Nota edit.).

cel nou ce l-a recomandat inginerul Profiri[453] va da rezultatele dorite. Într-adevăr, deşi nu este ideal, totuşi dă posibilitatea de a avea şosele destul de civilizate cu 500.000 lei km, în loc de 2.000.000, cât cere o modernizare perfectă, şi se zice că mai permite modernizarea treptată când sporirea circulaţiei mecanice o cere. Ministrul mai raportează că la P.T.T. este harababură, din cauza unei legi de organizare din 1885 şi care nu mai corespunde cerinţelor de azi.

Tot în decursul zilei, l-am văzut pe Comnen, care-mi face raportul asupra Genevei. Foarte interesant. Pare-se că a fost prima sesiune [a Consiliului Societăţii Naţiunilor] în care toţi şi, mai ales, britanicii au fost mai realistici; nu s-a făcut atâta teorie, ci mai multă practică. Au fost şi lucruri penibile şi inutile, cum, de pildă, participarea Negusului[454] la şedinţa în care Lord Halifax[455] l-a înmormântat fără milă. //

Pentru noi, Comnen raportează că a fost foarte bine şi că *fila 54*
de mult, dacă nu niciodată, România a câştigat un prestigiu ce nu l-a mai avut.

Chestiunea gardiştilor şi hotărârea mea de a lua măsuri drastice pentru întrămarea ţării au făcut un excelent efect. S-a reuşit ca chestiunea minorităţilor să fie amânată *sine die* fără să fim siliţi a lua deciziuni drastice şi dezagreabile. Ceea ce pe terenul internaţional e cel mai important e unirea între Anglia şi Franţa, pare-se chiar în chestiunea Cehoslovaciei. Fără a o spune hotărât, dar, totuşi, în mod destul de clar, Anglia nu va lăsa Franţa singură. În tot cazul, dorinţa Albionului de a menţine pacea este foarte fermă.

Tot astăzi am primit de la ducele de Calabria Colanul Ordinului Constantinian al „Sf. Gheorghe". Unul din cele mai vechi şi frumoase Ordine. Tradiţia spune că ar fi fost înfiinţat de mâna Sf. Constantin[456], după bătălia contra lui Maxenţiu.

L-am mai văzut pe Argetoianu, care revine de la Londra. Şi el raportează că atmosfera pentru... //

(Filele 55 şi 56 lipsesc din manuscris)

fila 57

Sâmbătă, 21 mai

Sf. Constantin şi Elena.

Ziua Duduii; pare mulţumită şi se plânge mai puţin de dureri, astăzi. Doamne-Dumnezeule, păzeşte-o, dă-i sănătate, alină starea ei de nervi ca să pot să fiu şi eu liniştit. Iubirea mea pentru dânsa tot aşa de vie şi de adâncă este, nici nu pot să-mi închipui viaţa fără ea. Am avut proba zilele trecute, când n-a venit din cauza seratei lui Max [Auschnitt], cu toate că am adormit, totuşi chiar în somnul meu simţeam că-mi lipseşte ceva. Doamne-Doamne, dă-i putere să reziste la vremurile grele ce se arată.

Ştiri din Cehoslovacia continuă să vie variate, unele alarmante, altele mai liniştitoare. Comnen pare îngrijorat; eu sunt destul de plictisit, căci ne apucă aceste evenimente tocmai la epoca cea mai rea a pregătirei noastre. Pe de o parte, întârziere în livrările din străinătate, [pe de altă parte] şi fabricile noastre, cari nu sunt încă în lucru, afară de „Cugir" şi „Astra"*.

*fila 60** Din fericire, văd că Anglia [de] astă dată mişcă, // face presiuni la Berlin. Dau ordin lui Comnen să comunice lui Hoare [că] consider [că] cheia păcii este în mâna Angliei şi că totul depinde de fermitatea cu care ambasadorul Henderson va vorbi la Auswärtiges Amt. Din nenorocire, ca un adevărat englez, Hoare lipseşte astăzi din oraş; va fi chemat mâne şi i se va comunica.

Spre seară, vine ştirea că doi sudeţi cari azi-noapte voiau să treacă graniţa înspre Germania au fost împuşcaţi de către grănicerii cehi. Ribbentrop[457] a comunicat că Germania nu se poate dezinteresa de conaţionalii ei de lângă graniţa sa. Tonul

* Autorul a omis din numerotare filele 58 şi 59 *(Nota edit.)*.

presei germane este foarte viu. Iată punctele de îngrijorare. La Praga, pare-se că atmosfera s-a mai calmat şi, pe de altă parte, mişcările de trupe din Ungaria nu par a fi cu intenţiuni agresive. Cehii dezmint că ar fi chemat 5 contingente, ci numai unul, zic ei, şi ofiţeri tehnici de rezervă, aceasta în vederea păstrării ordinei în timpul alegerilor comunale.//

(Fila 61 lipseşte din manuscris)

Duminică, 22 mai

fila 62

Am petrecut o zi delicioasă la Scroviştea. A fost mai puţin cald decât ieri, cu toate că cerul era senin. O circulaţie enormă pe şosea. La întoarcere, seara pe la 7, am numărat între Tâncăbeşti şi linia forturilor 120 de maşini. Când mă gândesc la evenimentul ce a fost pe vremuri, în 1925, când între Sinaia şi Bucureşti am numărat 120 de maşini.

Ne-am dus să mâncăm la Scroviştea şi să alegem locul pentru casa cea nouă.

Zi de odihnă şi aer curat, care îţi ozoni//zează tot corpul. *fila 63*

Ştiri din Cehoslovacia mai liniştitoare. Seara, cinema: *„Pantofiorul ţarinei"*, cu Maria Cebotari, voce foarte plăcută, şi *„Viena – Petrograd"*, bun film din luptele polone pentru independenţă.

Luni, 23 mai

Dimineaţa, conferinţă cu Argeşanu, Călinescu, Comnen, Paul Teodorescu şi Glatz asupra situaţiei. Ministrul Afacerilor Străine face un expozeu asupra situaţiei. Un nou punct negru. S-au găsit explozibile sub un pod, la graniţă. Iritarea germanilor. Anglia se poartă bine. Ieri, de trei ori Henderson a făcut presiuni la Berlin.

Rezultatul conferinţei e că trebuie să facem toate eforturile

ca să rămânem neutri şi să încercăm să grăbim armamentul, mai
fila 64 ales în ce priveşte antiaeriana şi antitanc. // Eu, personal, nu văd decât un singur mod de scăpare pentru noi să nu se întâmple nimica. Situaţia noastră este cea mai urâtă, din cauza Rusiei. De altfel, această nenorocită alianţă ceho-sovietică este una din cauzele situaţiei de azi. Iată cum văd eu poziţia noastră. Dacă conflictul izbucneşte, sunt două ipoteze: ca el să fie localizat, ceea ce e foarte puţin probabil; ca el să fie generalizat. În ajutorul cehilor sar, conform cu tratatele, Franţa şi U.S.S.R. După cât se ştie, azi Anglia a promis să trimeată în Franţa două divizii şi de a-şi mişca flota, deci, probabil, intră şi ea în joc. Dacă Ungaria mişcă, ceea ce este problematic, situaţia noastră e clară, ne onorăm iscălitura, şi atunci soarta noastră este de partea aşa-numiţilor aliaţi.

Dacă Ungaria nu intră în horă, noi, conform cu politica noastră, nu intrăm automatic în contra Germaniei şi, deci, în principiu, rămânem neutri, dar? Iată, acest *dar* este Rusia. Spre
fila 65 a veni în // ajutorul aliatei sale, n-are decât două căi de trecut, prin Polonia, sau pe la noi, prin nordul Bucovinei. Nu cred că în starea actuală a Rusiei ea poate trimete trupe, dar desigur că nu va întârzia de a mişca cu aviaţia. Noi ce putem face? Sau să-i lăsăm să treacă, şi atunci aceasta însemnează că suntem antrenaţi imediat în contra Germaniei, căci ea niciodată nu va admite ca noi să ne facem complici cu U.S.S.R., şi, indirect, chiar să dăm o mână de ajutor duşmanilor ei. Dacă ne opunem, adică dacă tragem în avioanele ce trec chiar noaptea, suntem în stare de ostilitate faţă de ruşi şi de cehi şi iată-ne aruncaţi fără voia noastră de partea Germaniei.

Dacă avioanele ruseşti vor să treacă peste teritoriul polonez, sigur că aceştia se vor opune şi ei devin în stare de ostilitate faţă de U.S.S.R. Conform cu alianţa noastră, suntem, automatic, antrenaţi în aceeaşi situaţie.

Iată încurcătura noastră.

După-amiaz, două audienţe de prezentare, Franasovici şi Pangal[458]. //

Astăzi a şi început procesul lui Codreanu. Lucrurile merg normal, tribunalul energic. Se ridică, ca de obicei, incidente, din care unul mi se pare justificat, acel cu lipsa dosarelor. *fila 66*

D[uduia] a luat masa la Mogoşoaia ca să se întâlnească cu miss Sheila MacDonald[459]; a găsit-o simpatică. Vin din nou ştiri că atmosfera în Anglia[460] este foarte bună şi a crescut de când cu măsurile contra Gărzii de Fier.

La prânz, Ballif, Manta şi Mamulea. reveniţi de la „Weisser Hirsch"[461]. Ştirile despre mama pentru prezent destul de bune, dar pentru viitor mi se par nu prea încurajatoare. Eu rămân cu impresia, din cele spuse de ei, că starea ei nu se poate îmbunătăţi cu adevărat şi că *elle trainera comme cela toute sa vie*[462].

Marţi, 24 mai

De dimineaţă, program obişnuit, miniştrii // Marinescu, Ralea[463] şi Comnen. Nimica deosebit. Lucrurile cu cehii s-au liniştit pentru moment, pare-se mai îndeosebi graţie presiunei Angliei. *fila 67*

După-masă, [primesc] pe [Alexandru] Lapedatu pentru chestiunea candidaturilor de la Academie. S-a găsit o soluţie convenabilă, amânarea alegerii membrilor activi pe anul viitor, cei propuşi fiind imposibili: Crainic[464], Rebreanu[465], general [Ion] Antonescu.

Pe urmă, Glatz şi Malaxa. Aduc ştiri din Cehoslovacia, unde toată lumea părea foarte calmă. Nu a fost agitaţie şi se confirmă părerea mea de la început că a fost o panică sau un şantaj al lui Krofta. Beneš, optimist, dar hotărât să reziste.

Despre armament, în continuarea hotărârilor de ieri, intensificarea fabricaţiilor. Am făcut un cald apel lui Malaxa. Tre-

buie, însă, multă intervenţie, mai ales la nemţi, pentru maşinile de construcţie a antiaerianului de 37. Pentru tancuri, s-a hotărât a lua acele de la „Škoda"[466] şi cari au fost puse la punct.

fila 68 Procesul continuă ca şi ieri. Codreanu // duce o dârză şi bine chibzuită luptă.

Scrisorile de ameninţare continuă.

În Consiliul din [de] Miniştri de astă-seară, s-a hotărât punerea în aplicare pe timp de un an a articolului din Constituţie ce prevede pedeapsa cu moartea. Această deciziune s-a luat din cauza mulţimilor de scrisori de ameninţare ce s-au trimes persoanelor oficiale şi marcante în legătură [cu] procesul [lui] Codreanu. Această măsură a fost luată în Consiliul de astăzi de sub preşedinţia lui [Gheorghe] Argeşanu, ca să nu puie faţa bisericească a patriarhului într-o postură dificilă. I.P.S.S. [Miron Cristea] nu este contra măsurii, dar, fiind capul Bisericei, nu poate iscăli această hotărâre. E cazul de la Consiliu„ când nu s-a opus la articolul constituţional, dar s-a abţinut de la vot.

fila 69

Miercuri, 25 mai

Zi mai răcoroasă. De dimineaţă, miniştri, ca // de obicei; nimica de semnalat. După-masă, Malaxa, ca să mai discut chestia armamentului. Reiau tema de ieri, absoluta nevoie de [a] grăbi, mai ales unele părţi ale armamentului, antiaerianele şi antitancul, căci acestea ne lipsesc cu desăvârşire în armamentul nostru.

Malaxa este hotărât de a lupta fără preget şi cu cea mai mare energie pentru realizarea programului şi, după cum spune el, este o chestiune nu numai de apărare a Statului, dar şi una de apărare individuală. La ce servă ca fiecare să-şi păstreze banii dacă nu ne putem apăra; la războiu se duc şi banii, şi tot. Mă roagă cu insistenţă să m-ocup de accelerarea comen-

zilor şi să fac un control săptămânal al executării lor. O voi face.

La 5, am plecat cu Mihăiţă la Scroviştea, după ţapi. Vremea ideală pentru asta. Când ploaie, când linişte. Eu am avut noroc – 3 ţapi, din care unul destul de bun. M-a plouat zdravăn. Mihăiţă, nimica.

Seara, cinema, o delicioasă [comedie] cu // Barbara Stanwyck şi Herbert Marshall, *„Dejunul în doi"*, şi una mai puţin bună, cu Simone Simon. *fila 70*

Oareşicari îndoieli asupra atmosferei de la procesul Codreanu; el se apără destul de bine, deşi neagă chiar evidenţa. Avocaţii lui, decenţi. Actul de dare în judecată slab, făcut cu lacune şi acuzări uneori trase de păr.

O ştire tristă mi-a venit la prânz: s-a prăbuşit, azi-de-dimineaţă, lângă Pucheni, un avion, şi generalul Enescu Athanasie a fost carbonizat. L-am avut sub comandă, nu pot zice că a fost un ofiţer eminent, dar era dintre primii aviatori şi aveam multe amintiri cu el din război, când fusesem de mai multe ori la escadrila lui F..., la...!

Joi, 26 mai

La prânz, Înalt Prea Primul, încântat de călătoria lui în Polonia, unde a fost foarte călduros primit. Ca impresiuni deosebite, ura împotriva cehoslovacilor şi prietenie cu noi. Biserica lor ortodoxă este prea rusească, predomină spiritul strâmt şi habotnic ţarist. E foarte mulţumit de măsura cu pedeapsa cu moartea şi, mai ales, cu felul cum s-a rezolvit, fără a-l pune [pe el] în joc. A vorbit şi a aranjat cu P.S.S. [Nicolae] Colan pentru Ministerul Educaţiei Naţionale, a priceput problema şi pare-se // că mâne îmi va vorbi. *fila 71*

După-amiaz, [am] citit informaţii până ce am înnebunit.

Înainte de masă, a venit D[uduia]; a stat şi a citit, ea într-o parte, eu într-alta. Mi-a făcut o nesfârşită bucurie această

liniște familială. A rămas și la cină.

Seara, inaugurarea *„Marei Fresci"*[467] de la Ateneu. Serbare stil vechi, ca și Ateneul. A fost scăpat de foarte frumosul *„Poemul neamului"*[468], de Sabin Drăgoi. Nu prea este iubit de cei mai mulți muzicanți, dar eu îl consider ca unul din cei mai de valoare compozitori ai noștri. Discursurile au fost o jale: dr. [Constantin] Angelescu, Neica[469] și Ștefan Ion[470], plus *„Oda"*,[471] citită infect de Calboreanu de la Teatrul Național

„Fresca" e bine, în genul acesta de pictură. Compoziția e mai bine decât pictura; timpul, estompând, poate, unele culori prea vii, va îmbunătăți opera. //

(Fila 72 lipsește din manuscris)

fila 73 ... ales U.S.S.R.; mi-e teamă, însă, că Beneš, care prea a luat parte activă la politica mondială à la Titulescu (sau Titus à la Beneš), să nu primească această soluție. După câte știu, Germania ar accepta-o.

Din Bulgaria, după vizita lui Rüstü Aras, vin știri că ar fi dispuși să se înțeleagă cu vecinii balcanici. În schimbul recunoașterii dreptului lor de a se reînarma (fapt îndeplinit, de altfel), s-ar permite turcilor și grecilor abolirea zonelor demilitarizate, nouă ne-ar promite bunăvoință pentru rezolvirea tuturor chestiunilor litigioase. În principiu, suntem de acord, dar pentru noi nu este suficient, nouă ne trebuie mai mult. Ar fi de dorit să obținem de la ei dacă nu un pact de amiciție, unul de neagresiune, căci, după rezolvirea acestei chestiuni de principiu, toate celelalte chestiuni s-ar rezolvi fără greutate cu ceva bunăvoință din partea noastră.

Cu ungurii vine știrea, prin Polonia, că inițiativa care am luat- o și asupra căreia Comnen avea rezerve, de a trimete pe
fila 74 Bossy[472] la Horthy[473], a // făcut o excelentă impresiune. Suntem în momentul de a găsi o nouă formulă de înțelegere. Italia este binevoitoare, dar nu vrea să intervie prea energic spre a nu părea, probabil, să bareze drumul Germaniei.

Despre Italia, Ciano a trimes o dezminţire formală asupra împărţirei aşa-numitelor zone de influenţă; afirmă că această chestiune nici n-a fost pusă la Roma în întrevederea Duce-Führer.

Ultima chestiune e aceea a Dunării, în care ne îndrumăm rapid înspre desfiinţarea C[omisiei] E[uropene a D[unării][474]. Se preconizează o singură Comisiune pentru toată Dunărea, formată din riverani, împreună cu Franţa, Italia şi Anglia. Noi credem că e bine ca aceştia să facă parte, ca să nu fim lăsaţi singuri, în *tête-à-tête*, cu Germania. E, însă, teama că aceştia din urmă să nu admită această imixtiune; va trebui, mai întâi, să-i sondăm.

Mai este, totuşi, o chestiune: trecerea avioanelor din U.S.S.R. în Cehoslovacia peste teritoriul nostru. Polonezii zic că ar fi trecut 100, noi declarăm că 7 (au mai fost 4 sigure). //

Polonezii protestează împotriva acestor treceri. Desigur, şi *fila 75*
eu aş voi să le împiedec, dar nu văd legalmente cum. Aprovizionarea unei ţări aliate în timp de pace cu material de război este permisă. Am propus, totuşi, să nu mai treacă neanunţate şi noaptea, ca să avem un control.

Azi-seara, mi s-a raportat, prin P., că un ofiţer (lt.) s-ar fi prezintat la Della Porta[475], ataşatul militar italian, cerând ajutor ca să se facă contra mea *un coup de main*[476]. Della Porta a denunţat cazul, şi ofiţerul ar fi fost arestat. Oficial, nu ştiu nimic.

După-masă , în audienţă, d-na [Veturia] Goga, *soi-disant* să-mi spuie lucruri cari el, [Octavian Goga], avea intenţia de a le [spune] într-o audienţă pe care era s-o ceară după 10 mai. Cam acelaşi lucru ce mi l-a spus zilele trecute Hodoş[477]. Conversaţia cu Bethlen[478], care zice că conduce din umbră politica externă a Ungariei. Din ce s-ar fi înţeles pe baza „Pactului de la Ciucea", nu cunosc Pactul, şi ea a promis să mi-l trimeaţă. Pe urmă, Goga se laudă că, graţie lui, în ultima

adunare antirevizionistă, România n-a fost atacată. Pe urmă,
fila 76 mai spune // coana Veturia că n-are pretenţii politice şi că ar trebui găsit cineva care să conducă partidul[479], adică să fie un punct de raliere a foştilor partizani, până ce se va putea reorganiza legal partidul sub un om de valoare. În momentul de faţă, se gândeşte la Brătescu-Voineşti[480]. Mi-a mai vorbit de marea dragoste şi devotament ce le avea el pentru mine, de proiectul de mausoleu de la Ciucea şi de mănăstirea ce ar dori să se facă acolo. Arată o ură fără margini pentru Maniu.

Seara, Duduia fiind poftită la Marin Butculescu, eu am timp îndelungat să lucrez la mărci.

Sâmbătă, 28 mai

Dimineaţa, generalul [Gheorghe] Argeşanu, cu unele modificări la legea de înaintare [în grad]. N-am putut face ce gândeam, pentru căci circumstanţele şi persoanele mă împiedică. Aşa de îmbâcsite sunt comandamentele cu elemente
fila 77 slabe şi // nesigure încât o înaintare masivă de generali pe baza grad-funcţie ar fi imposibilă şi, pe urmă, după deblocarea care a făcut mult sânge rău, ar fi din nou o îngheţare a gradelor. Totuşi, conform cu noile modificări şi spre a răsplăti unele elemente bune, am făcut unele înaintări la generali: Motaş şi Florescu – generali de c[orp de] a[rmată], [Grigore] Crassu, Phleps, Cartianu, Bengliu[481] şi Glatz – g[enerali] de div[izie].

După-masă, serbarea patronului la pionierii de gardă. Program obişnuit, nimica de semnalat.

Seara, film: *„Dunja"*, cu Harry Baur, frumos, şi o foarte nostimă comedie.

Duminică, 29 mai

Nimic deosebit; timpul răcoare continuă, cu toate că sunt promisiuni de căldură.

D[upă]-a[miază], pocherul duminical. //

Luni, 30 mai

fila 76

Dimineaţa, miniştrii [Gheorghe] Argeşanu, Călinescu şi Cancicov. Mai important, Cancicov. A făcut, zilele acestea, o frumoasă operaţie financiară cu băncile: 2.500.000.000 lei pentru apărare naţională. În general, situaţia financiară se prezintă frumos şi promiţător.

După-amiază, la Academia Română, recepţia profesorului Săvulescu[482]. Ţine un discurs de recepţie interesant ca fond, căruia Ion Simionescu[483] îi răspunde foarte frumos, făcând apologia popularizării ştiinţei.

Seara, cinema: *„Fanny [Elssler]"*, cu Lilian Harvey, bunişor, sentimental, şi *„Fraţii Marx detectivi"*, absolut idiot.

Marţi, 31 mai

Încep cu miniştrii Ralea, Iamandi, cu mişcarea în Justiţie. După multe discuţii şi // proteste, Stârcea[484] şi Codin Ştefănescu[485] la Casaţie. Andrei Rădulescu[486] a devenit preşedintele Casaţiei. Îmi aduc încă foarte bine aminte recepţia lui la Academie. Nu pot, în amintirile mele, să localizez data[487], dar am impresia că a fost din timpul regelui Carol; am sentimentul că sunt veacuri de atuncea. *fila 79*

La 12, recepţia primului ambasador acreditat în ţară, cel polonez, contele Raczynsky[488]. Ceremonial ceva mai pompos decât pentru miniştri, aceasta este. El face un discurs anodin, la care răspund ceva mai cald. Nu face o impresie deosebită, cu toate că Comnen zice că e inteligent.

După primiri, [vine] Comnen la mine. Tot chestia Dunării preocupă în momentul de faţă, mai ales atitudinea Germaniei. Mi-e teamă că ea nu va admite în aceste comisiuni participarea

neriveranilor. Nouă ne trebuie absolut ca contrapondere Anglia, Franţa şi Italia.

Vin din străinătate, Franţa şi Cehoslovacia, gesturi de mulţumire pentru atitudinea noastră în criza de săptămâna trecută. Eu am // câştigat ca prestigiu internaţional şi se pare *fila 80* că vorba mea la Londra a avut un efect decisiv.

După-masă, audienţă, P.S.S. episcopul Popovici al Oradiei. Vine să-mi vorbească despre planul de clădire al Catedralei[489] Episcopale, care e o chestie de prestigiu şi de afirmare naţională la graniţa de vest. Pe urmă, despre gândul ce-l are de a face la Vadul-lu-Carol un centru de instrucţie bisericească. Sunt de acord, îndeosebi cu această din urmă propunere.

A doua audienţă este a colonelului Delmas[490], ataşatul militar francez, care-mi aduce din partea lui Daladier[491] o scrisoare de mulţumire pentru condoleanţele ce le-am trimes pentru colonelul Picot. Vorbim multe şi interesante chestiuni militare. Îmi spune că francezii au pregătit un tanc de 30 de tone şi mortiere de 28, 32, 40 pentru atacarea fortificaţiilor germane. Delmas îmi confirmă cele spuse de Comnen asupra mulţumirilor ce mi se aduc pentru intervenţia mea la Londra în chestia cehă.

Între telegramele venite astăzi este o conversaţie între [Radu] Djuvara şi Göring[492], al cărui ton nu-mi place. Face *fila 81* comparaţie // între cehi şi sârbii din 1914. *„Wir werden sie ausrotten“*[493] şi expresiuni de acest soi, cari mă îngrijoresc foarte mult. Nu este esenţa vorbelor care-mi displace, ci ambianţa generală a convorbirei, cu toate că ministrul nostru n-o găseşte prea rea şi observă o reală voinţă de a vrea pacea.

M-am culcat devreme, fiind frânt de oboseală.

Miercuri, 1 iunie

După regula obişnuită, dimineaţa miniştri. Paul Teodorescu, cu înaintările [în grad] şi cu raportul generalului Buicliu[494]

despre motoarele de la I.A.R. (afacerea Carp); reiese clar că a fost fraudă şi în comisia de recepţie; s-a lăsat tras pe sfoară. Pe urmă, patriarhul [Miron Cristea], cu nimica deosebit. Ultimul, Şişeşti[495], [pe] care-l şi păstrez la masă. Starea agriculturii este promiţătoare şi, dacă Dumnezeu are grijă de noi, vom avea o splendidă recoltă.

După-masă, la 3 1/2, Mitiţă Constantinescu, care expune continuarea programului său, pe care-l // urmăreşte cu toată energia. La patru, Consiliul de Miniştri, care ţine până la 7 trecute. Se discută chestiunile minorităţilor, în special cea maghiară. Eu întăresc nevoia de a face ceva în această direcţie, căci chiar dacă n-am voi, şi noi voim, vom fi împinşi de evenimente şi, îndeosebi, de cele din Cehoslovacia, unde se merge foarte departe. Se hotărăşte o comisiune interministerială, formată din Înalt Prea Primul, Comnen, Călinescu, Iamandi şi [Gheorghe] Argeşanu, la care să se cheme şi Vaida, spre a pregăti până în 10 zile un program. Pe urmă, se hotăreşte numirea a 8 controlori de Stat. *fila 82*

Ultima chestiune şi cea mai importantă a fost un schimb de vederi asupra politicei naţionaliste care trebuie dusă. După ce s-au luat măsuri împotriva Gărzii, este astăzi absolut necesar a se arăta că aceste măsuri nu s-au luat în contra mişcării naţionaliste, ci împotriva unor făuritori de dezordini şi anarhie. S-a adoptat punctul meu de vedere de a face o lege de precauţiune // a Statului asupra bunurilor celor ce se expatriază. Aceste bunuri trebuiesc luate de Stat şi revândute românilor, făcându-se, astfel, o operă nesimţită de naţionalizare. *fila 83*

S-au discutat mult tot felul de detalii, dar a fost bine ca să se vază fapte şi atmosferă, rămânând ca, într-un viitor Consiliu, să se vie cu propuneri practice şi să se ia soluţiuni.

Joi, 2 iunie

Nimica deosebit. Pe la 6 1/2, a venit D[uduia] la mine, ceea ce mi-a făcut o deosebită şi foarte mare bucurie. Stare sufle-

teasca deosebită.

Seara, cinema: *„Gentleman Amateur"*[496], [cu] Dug.jr., Elissa Landi, şi *„O aventură la Paris"*, cu Jean Gravey, Joan Blondell, cel mai bun film al lui Gravey, care vorbeşte la perfecţie englezeşte. //

fila 84

Vineri, 3 iunie

Din nou, astăzi, m-am uitat cu atenţie, de dimineaţă, la ziarul „România"[497]. Nu-mi place, prea miroase a tipăritură „Dimineaţa".

Miniştri: Cancicov, căruia îi merge mai bine. Ştiri bune financiare. Încasările merg foarte bine. I-am vorbit de ideea precauţiunei Statului asupra bunurilor emigranţilor.

Ghelmegeanu [vine] cu proiectul de lege al reorganizării Poştei, unde totul trebuie modernizat. Pe urmă, este şi reorganizarea sau, mai bine-zis, organizarea corpului inginerilor. Punctul meu de vedere, pe care l-am expus de multă vreme, este că trebuie format un corp în care să intre toţi inginerii din ţară, indiferent de funcţia lor, cu gradele respective. Înaintarea se va face pe corp.

După-masă, Sidorovici, cu programul serbărilor[498] şi cu proiectele de decoraţii. La sporturi, ca întotdeuna, s-a propus fără cap. Am tăiat în plin.

Seara, lucrez la mărci, D[uduia] fiind la Bătrânul ei. //

fila 85

Sâmbătă, 4 iunie

Nimica deosebit de spus. Spre seară, am fost la Periş după ţapi. Nu mi-a ieşit nimica, afară de, târziu, ceva, pe o linie; am tras la aproape 200 m, a căzut trăznit. Când mă apropii, este o capră. Iată o aventură care nu trebuie să se întâmple. Prima vină este a lui Chefneux, care mi-a spus să trag, a doua este a

mea, care n-am controlat să văd dacă este ţap.

Amintiri astăzi trec prin minte. Acuma opt ani pornesc la prânz din Coësmes[499] spre alte meleaguri şi alte destine.

Duminică, 5 iunie

Petrecem ziua la Scroviştea, D[uduia], Mihăiţă şi cu Ernest [Urdăreanu]. O zi delicioasă de linişte la ţară. N-a fost prea cald, ne-am distrat pe lac şi cu pliciul. Pe la 6, am plecat după ţapi, [de] astă dată cu noroc. Abia făcusem // vreo 300 paşi, că *fila 86*
unul îmi trece cărarea. L-am tras, urmărindu-l prin pădure. Norocul meu.

Întorşi seara, cinema. Mihăiţă, foarte agitat, a voit-o cu orice preţ pe Yvonica; n-a avut noroc, s-a aranjat pentru astă-seară.

Les enfants se développent![500]

Luni, 6 iunie

Zi consacrată sărbătoarei Cavalerilor „Virtuţii Aeronauticei".[501] Din cauza vizitei făcute la Giurgiu de generalul Valle[502], serbarea s-a amânat cu o jumătate de ceas. E vreme frumoasă şi destul de cald. Merg acolo însoţit de Mihăiţă.

Urmează, după programul obişnuit, slujba religioasă, care nu pot încă să obţin să fie cum vreau, pomenirea Cavalerilor morţi, decorarea noilor Cavaleri şi medaliaţi, defilarea. Între noii decoraţi, sunt italienii, generalul Valle primind „Ofiţer cu Spadă". Neaşteptând să-i dau loviturile de spadă, cu greu l-am putut // face să-şi scoboare mâna de la vizieră. *fila 87*

După decorare, generalul mi-a remis, în numele regelui-împărat[503] şi după ordinul Ducelui, ministrul Aerului[504], insigna de „Pilot de Onoare" al Aeronauticei italiene, gest care m-a mişcat mult.

Până la ora când trebuim să ne aşezăm la masă, m-am dus să inaugurez Expoziţia echipelor Fundaţiei. Gusti, în discursul său, face un expozeu al rezultatelor obţinute şi cari, într-adevăr, sunt foarte frumoase. Eu, în răspunsul meu, încerc, ca întotdeuna, să trag o morală. Punctul, [de] astă dată, a fost că n-am venit cu idei preconcepute să învăţăm pe ţărani, ci, învăţând realităţile din sate, să le folosim pentru facerea programelor noastre şi pentru a învăţa ce trebuie să învăţăm pe săteni; am făcut, apoi, un apel tineretului că mai bine lucră în acest soi decât cu idei *Ex cathedra*[505] să vrea să îndrepte lumea.

Masa voioasă, sunt între Valle şi G.V.B.[506]. Acesta n-are
fila 88 prea multe plângeri. Valle, interesant // şi aşa cum l-am cunoscut altădată, la Roma. Am vorbit de excursia ce am făcut-o atunci cu dirigeabilul. Mi-a spus că ei au renunţat definitiv la acest mijloc de luptă. Am mai vorbit şi diferite chestiuni de organizaţie. El nu crede în A.C.A. singură, fără aviaţie de vânătoare. Numărul avioanelor doborâte de ei în Spania este de 15 la 2 pentru roşii.

L-am făcut pe Victor Antonescu sublocotenent în retragere al Aviaţiei. A fost încântat.

Seara, cinema. Două filme detective, unul bun, celălalt idiot. Au fost numai D[uduia] şi Urdăreanu, Mihăiţă fiind ocupat, împlinindu-i-se dorul de ieri cu Yvonica.

La 10 şi 10, bem un păhărel de şampanie, fiind ora aterizării mele[507]. Din întâmplare, Ernest [Urdăreanu] fuse pe teren, îi spuse un mecanic de la Aeroport că soseam.

Câte amintiri în acea seară. Întâi, acel zbor peste munţi în necunoscut, bâjbâirile, cu toată ştiinţa lui Opriş[508], între Sinaia şi Timiş, înainte de a putea găsi sensul văii, trecerea peste
fila 89 Cazinoul şi Palatul de la // Sinaia, din nou la [Cabana] „Izvor", un nou zid de nori, lumina salvatoare a focului de la Moreni, luminele Bucureştilor, hopul peste firele telefonice de pe marginea Aerodromului, aterizarea. Astăzi, toate trec într-o clipă

prin mine, atuncea păreau eternităţi, şi-mi era un frig, acolo, sus, până ce, la înălţimea Ploieştilor, a început căldura binecuvântată a câmpiei.

Marţi, 7 iunie

În aceste zile, nu prea am speranţe de odihnă. Dintr-un frumos dor, pe de altă parte obositor, sunt închinate operilor mele*. Nu vreau prea să mă laud, dar ele au dat roadele cele mai frumoase şi, pe zi ce trece, aceste roade sporesc. Am găsit, cu noroc, şi colaboratori cari să m-ajute şi să mă priceapă, ceea ce e şi mai important. Sidorovici la „Straja Ţării" şi Gusti la Fundaţia „P[rincipele] C[arol]". // Acesta şi-a câştigat cu plin *fila 90*
merit Ordinul „Pentru Merit"[509], ce i-am conferit ieri.

De dimineaţă, la 11, în „Arenele Romane", deschiderea Congresului Căminelor Culturale. Coruri şi discursuri, începând prin acela al lui Gusti şi terminând prin al meu. Au vorbit câţiva ţărani, din cari doi s-au remarcat, unul prin căldura vorbei, şi altul prin adânca înţelegere a rosturilor căminurilor.

La 1, au ţinut absolut să defileze toţi delegaţii, vreo 4.000. Au trecut foarte frumos, în sunetul unei fanfare ţărăneşti din Vechiul Regat.

Masă dată pentru generalul Valle, subsecretarul de Stat al Aerului italian. Am continuat cu conversaţiile noastre de ieri. Concepţia lor [italienilor] este tocmai cea a mea, adică Aviaţia este independentă, pusă la dispoziţia Armatei de uscat sau Marinei, dar nu sub comanda lor. Marile unităţi cari se servesc de aviaţie nu dau ordine directe, ci cer aceste ordine de la comandanţii respectivi ai Aeronauticei. A rămas foarte impresionat // de Fabrica I.A.R. Zice că e admirabil înzestrată teh- *fila 91*

* Conform manuscrisului *(Nota edit.)*.

niceşte. Dacă producţia ar fi la înălţimea acestei înzestrări!

La 5, pe terenul U.F.S.S.R. de la Şosea, distribuirea noilor drapele şi fanioane unităţilor străjereşti şi decorarea celor ce au muncit cu râvnă în aceşti ani. Pe urmă, deschiderea şi vizitarea Expoziţiei străjereşti, adică a lucrărilor copiilor. S-au stabilit, pe teren, două tabere, una de băieţi, şi una de fete, spre demonstraţie. Expoziţia este bine. Cu toate că acuma se produc orori, este bine că tehnica lucrărilor există. Se vor putea îndrepta gustul şi utilitatea celor produse.

Seara, ne culcăm devreme, că mâne, ziua cea mare, cere scularea devreme.

D[uduia] îmi aduce doi Phoenixi delicioşi de jad.

Mihăiţă, ca adevărat fiu al lui tat-său, nu-mi va da cadoul decât mâne dimineaţă, *il garde les bonnes traditions de la Maison*[510]. //

fila 92

Miercuri, 8 iunie

De la 6 sunt deştept şi n-am mai putut dormi. M-a deşteptat căţeaua Pussy, care, cu teama ei de furtună, s-a vârât în mine. E adevărat că, uitându-mă pe fereastră, plouă, şi cerul e tare înnourat. Chem pe Sidorovici la telefon să vedem ce facem, căci cu ploaie serbarea n-are nici un farmec. Hotărăsc să aştept până la 7. La această oră, cerul, pe alocuri, s-a înseninat, încât se hotărăşte să urmăm programul stabilit. De grijă, n-am mai putut închide ochiul.

La 9 fără un sfert, când plec de acasă, plouă liniştit. Ajuns la Stadion, plouă continuu. Puţină lume, atmosferă rece, se vede, din cauza vremei. Trec în revistă şi facem ceremonialul. Ploaia se înteţeşte, încât, în momentul când vorbesc, cad picături aşa de mari pe hârtie încât citesc cu greutate. Nu se mai poate continua, mai ales cu copii cari sunt uzi leoarcă. Amân serbarea. La plecare, mă apucă disperarea şi mă podidesc lacrimele. Am bucuria, acasă, s-o găsesc pe D[uduia]. //

Dejunul oficial, ca de obicei. Asistă, în plus, generalul Valle şi domnul Miletic[511], ministrul Educaţiei Fizice iugoslav. În urarea care mi-a făcut-o Înalt Prea Primul, face o delicată legătură între ploaie şi belşug. *fila 93*

Străinii sunt foarte impresionaţi de disciplina copiilor sub ploaie. E adevărat că a fost foarte bună, cu toate că, în momentul când vorbeam, a fost un zumzet asurzitor. Ceea ce admir întotdeuna este repeziciunea şi ordinea cu care se evacuează terenul la aceste serbări ale „Strajei". Mulţi ofiţeri de Stat-Major ar putea să înveţe.

Ironie, după-amiaz ploaia a încetat şi soarele a ieşit. E zăduf. Am luat hotărârea că serbarea se va ţine mâne.

Malaxa îmi trimete un foarte frumos dar, manuscrise de-ale lui V.Alecsandri.

Am primit astăzi jaduri frumoase de la M[inisterul] A[părării] N[aţionale] şi de la Urdăreanu. În corespondenţă a venit o foarte frumoasă poezie de la o străjeriţă din cl.V din Sibiu. Adevărat simţ poetic, cu un ritm admirabil şi cu imagini de toată fru // museţea. *fila 94*

De la 7, pocher cu D[uduia], Malaxa, Max [Auschnitt] şi Urdăreanu. Punem, după-masă, discuri de Beethoven.

Joi, 9 iunie

Astăzi, norocul surâde, e o vreme splendidă, nu prea cald şi cu un soare strălucitor. Lume în stradă, urale, *un air de fête*[512]. Serbarea de ieri continuă astăzi cu toată strălucirea. Programul se execută la minune. Toţi [sunt] cât se poate de bine. Miletic e entuziasmat. Băieţii au făcut progrese mari, ajungând aproape la perfecţia fetelor.

Defilarea de comparat cu cele mai bune ale Armatei. Excelente sunt fanfarele străjereşti, cimpoaiele provoacă multe aplauze.

La prânz, dau o masă pentru ministrul Miletic, pe care-l găsesc foarte simpatic. El găseşte că mişcarea noastră a tinere-
fila 95 tului este admirabilă, mult superioară acelora // din alte ţări. Şi aşa este.

După-amiaz, am avut în audienţă pe Sir Bawerly Baxlin[513], m[embru al] P[arlamentului] şi personagiu important la Radio englezesc. El a venit, am impresia, ca să-şi deie seama de spiritul în aceste ţări; vine din Viena.

Vorbim, îndeosebi, despre politica britanică, care zice el că nu vrea să fie duşmănoasă Germaniei. I-am spus că este absolută nevoie ca Imperiul Britanic să priceapă că penetraţiunea Germaniei aci, actualmente progresivă, iar în curând din ce în ce mai violentă, este o primejdie pentru politica imperială, căci cu cât înaintează ei cu atât formează un sprijin în linia Londra-Indii. De aci nevoia ca Anglia să se intereseze cu atât mai mult de România economiceşte. Mi-a făgăduit că va expune acest punct de vedere, pe care-l consideră justificat, Lordului Halifax.

La 5, începerea Concursului hipic internaţional, organizat de Federaţia Ecvestră. Moruzi[514], preşedintele Juriului, îl văd pentru prima dată de la prostiile ce le-a făcut.

Mă culc devreme.

Vineri, 10 iunie

După aceste zile de sărbătoare, iată că începe din nou lucrul. Dimineaţa, miniştri. Mai important, Cancicov. Îmi dă un raport foarte îmbucurător asupra stării financiare. Impozitele intră bine.

După-masă, generalul Văitoianu[515] îmi raportează conversaţia lui cu generalul Valle. Ea întăreşte şi mai puternic cele ce le-am vorbit eu. În plus, e de observat că el a fost foarte mulţumit de I.A.R., pe care o consideră ca o fabrică perfect organizată şi de mare putere tehnică. În privinţa materialului,
fila 96 preconizează cât mai puţine tipuri, spre a // avea o cât mai mare posibilitate de interşanja[bi]litate a personalului şi pieselor de

schimb. El preconizează mai mult lemnul, mai ales pentru noi, care avem o materie primă perfectă şi în mare cantitate.

Pe urmă, Argetoianu. Zice că susţine în plin regimul, căci el totdeuna l-a preconizat, dar că un regim ca acesta trebuie să realizeze ceva pozitiv, mai ales drumuri, partea financiară nu-l îngrijoreşte. El nu crede în echilibrarea bugetelor, este o veche teorie a sa. Are, în principiu, dreptate, dar cum să se realizeze, iată toată greutatea. Şi eu văd că trebuie făcut ceva pozitiv, realizări cari să bată la ochi, dar eu ţin foarte mult la echilibrul financiar, iată marea, marea problemă. Pe urmă, marea parte a banilor noştri trebuiesc să meargă la înarmare. Prin ultimele evenimente s-au putut vedea lipsurile enorme ce le mai avem.

Seara, cinema, *„Vocea de privighetoare"*, cu Citto Alpar, prost, şi încă unul, mai bun. //

Sâmbătă, 11 iunie

fila 97

La prânz, Oulmont, un foarte plăcut ziarist francez, la masă. Este un regalist înfocat şi se zice că pe mine mă iubeşte foarte mult. Este minunat de progresele ce le-a făcut ţara. De disciplina copiilor la 8 iunie a rămas uimit. Scrie o carte asupra mea şi a făcut câteva excursii în ţară, condus de Stahl[516] şi Victor Ion Popa[517] de la Fundaţie. Mi-a povestit mai multe impresii din cele culese; am reţinut două. Vorbind cu un ţăran de lângă Braşov, acesta îi povestea cum m-a văzut pe mine la Sinaia când aveam 7 ani. Întrebându-l dacă azi m-ar mai recunoaşte, i-a răspuns într-un hohot de râs: *„Chiar noaptea!"*. Cealaltă: la serbarea din 8 [iunie] era aşezată lângă el o babă, care avea copii pe teren, care i-a spus că băieţii n-au dormit toată noaptea, uitându-se la ceas ca să nu fie în întârziere.

Încă una povestită de el. Vorbea la ţară cu unul care-şi avea copii la serbare şi, întrebându-l dacă nu-i pare rău că nu-i // poate vedea, acesta i-a spus: *„Am radio şi când aud strigătele* *fila 99**

* Fila 98 a fost omisă din numerotare *(Nota edit.)*.

de «Ura!» aud distinct glasul copiilor mei". Acestea erau ca să arate entuziasmul şi moralul poporului nostru.

El are legături cu ducele de Guise[518] şi, mai ales, cu contele de Paris[519], pe care-l considera mult superior tatălui său. Zice că mişcarea regalistă este foarte puternică în Franţa şi să nu ne mirăm dacă, într-un curând, nu vom avea surprize. Iată o confirmare din nou a ştirilor cari le primise Duduia acuma anul, la Paris.

La 7, pornesc cu trenul la Constanţa ca să mă îmbarc pe „Luceafărul"[520] pentru o excursie în Mare. Plec cu D[uduia], Urdăreanu, Mamulea, Stavăr[521], Puiu Filitti, Radu şi Pavelescu[522].

Prima dată când D[uduia] vine în tren cu mine. Este pentru sufletul meu o mare, foarte mare bucurie sufletească. În această chestie fiece pas înainte însemnează aşa de mult pentru mine.

Ajunşi pe bord, am fost foarte mulţumit de vas, e drăguţ şi face o bună impresie. //

fila 100

Duminică, 12 iunie

Ziua ne apucă pe bord, în drum spre Bosfor; pornim pe la 1 1/2. În cabine este o căldură insuportabilă, pe punte este răcoare. Luna străluceşte cum numai pe mare poate s-o facă. Nesfârşită bucuria asta de a putea vedea astfel un frumos vas despicând valurile închise ale Mării. Încercăm să ne culcăm şi să dormim. Imposibil, din cauza căldurei. Spre dimineaţă, ceva mişcare. Duduii îi e rău. Idem şi [lui] Stavăr. D[uduia] încearcă să se urce pe punte, dar tot n-are efect. Abia când suntem la intrarea în Bosfor se îndreaptă. Ce splendid acest canal, răscruce a lumei. Numai la 250 km de Constanţa parcă eşti într-o altă lume. Aci, între Europa şi Asia, altă vegetaţie, altă lumină. Ni se pare o idee originală de a face week-end-ul în

această parte a lumei. Nu ne oprim. Trecem până peste vârful vechiului Sarai... Ochii ţi se încântă privind aceste rămăşiţe emoţionante ale trecutului. Rumeli-Hisar, // Anatoli Hisar, cu *fila 101* turnurile atingând apa. Pe urmă, palatele vechi, cari par, cele mai multe, închise, casele pitoreşti de lemn, amintătoare povestirilor lui Loti[523] şi Claude Farrère[524]. Trecând ultimul cot, în faţa ochilor noştri apare, în toată splendoarea lui, Bizanţul; un atât enorm noian de istorie îţi vine în minte, purpura bizantină, splendoarea padişahilor, Constantin Brâncoveanu[525] şi atâtea altele. Splendid domină acest oraş, care astăzi moare, vechile locaşuri ale splendoarei creştinismului ortodox, astăzi turtite, însă, de turlele islamice.

Mă simt atât de fericit. Împlinirea acestui vis de ani, de a avea un iaht al meu, cu care să navig în libertate, şi, mai presus de astea, de a avea şi de a putea admira toate aceste frumuseţi cu tine, iubita mea. Aceste trei ceasuri şi mai bine petrecute în Bosfor au fost pentru mine, care, din cauza atâtor evenimente şi griji, am pierdut mult din entuziasmul meu, un adevărat reviriment al sufletului // şi fiinţei. *fila 102*

Din nou, la ieşire, se mişcă niţel vasul. Acelaşi efect asupra D[uduii]. Ea se culcă şi reuşeşte să adoarmă niţel.

O noapte şi mai splendidă. Râul argintiu al lunii mă farmecă.

Am putut adormi.

Luni, 13 iunie

La 7 1/2, sosim la Constanţa. Am mers foarte bine şi destul de repede. O [viteză] mijlocie de 14 mile. N-a fost în noaptea asta ceaţă, ca în cea trecută. Cine pare cel mai încântat, afară de Duduia, care, cu tot răul de mare, visează să reîncepem, este Mamulea, care, poate, prin acest fel, îl voi împăca cu marea.

Reîntors la Buc[ureşti], ne năpădesc căldurile. Este oribil, un zăduf îngrozitor. //

fila 103 La prânz, [sunt] poftiţi la masă noii preşedinţi de la Casaţie-Andrei Rădulescu, Cihodariu[526] şi Bădescu-Roşiori şi Liciu[527], primul-preşedinte al Curţii de Apel din Buc[ureşti]. Cei de la Casaţie, [fac] o foarte bună impresie, oameni liniştiţi şi cuminţi, având idei sănătoase şi văzând foarte bine rolul Justiţiei, aşa cum îl văd eu, nu numai [ca] o aplicare a legilor, dar şi [ca] o funcţie socială, care joacă un rol precumpănitor în unele momente. Mai ales Casaţia trebuie să-şi îndeplinească integral acest rol moral şi social, mai ales acuma, în aceste momente. Discutăm şi asupra reorganizării distribuţiei dreptăţii, mai ales asupra faptului că instanţele trebuiesc să se apropie de împricinaţi. Ei aprobă ideea judecătoriilor de împăciuire rurale, formate din notar (atunci când este licenţiat în Drept) şi de doi ţărani, cât şi ideea judecătorului ambulant.

A[ndrei] Rădulescu aminteşte cum acestea sunt chiar în
fila 104 tradiţia poporului şi cum acel // mare administrator al Regulamentului Organic, Kiseleff[528], a făcut înjghebări de acest soi.

După-amiaz, audienţe; contele Raczynsky, ambasadorul Poloniei. Nu mi-a făcut o prea bună impresie. Om pe care nu poţi să-l apuci, îţi scapă printre degete. I-am dat instrucţii să ia relaţiuni de la Beck asupra înţelegerilor ce le-au luat marile puteri asupra chestiunei exportului de evrei.

L-am mai văzut şi pe senatorul belgian Dernique, însărcinat cu tratativele comerciale. În concluzie, necesitatea de [a] întări aceste relaţii; este necesar a termina aranjarea chestiunei „Hidrofinei". Belgia este ţara care poate să ne ajute cel mai mult pentru reconstrucţia ţării. Belgia are bani şi poate să fie bancherii noştri. Ei pot strânge bani de la toţi, fără nici o latură politică.

E o căldură insuportabilă.

Seara, cinematograf, *„Un pariu original"*, cu Willy Fritsch şi Lilian Harvey şi...*

* Conform manuscrisului *(Nota edit.)*.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 5

14 iunie – 13 august 1938

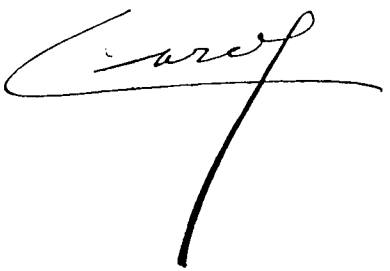

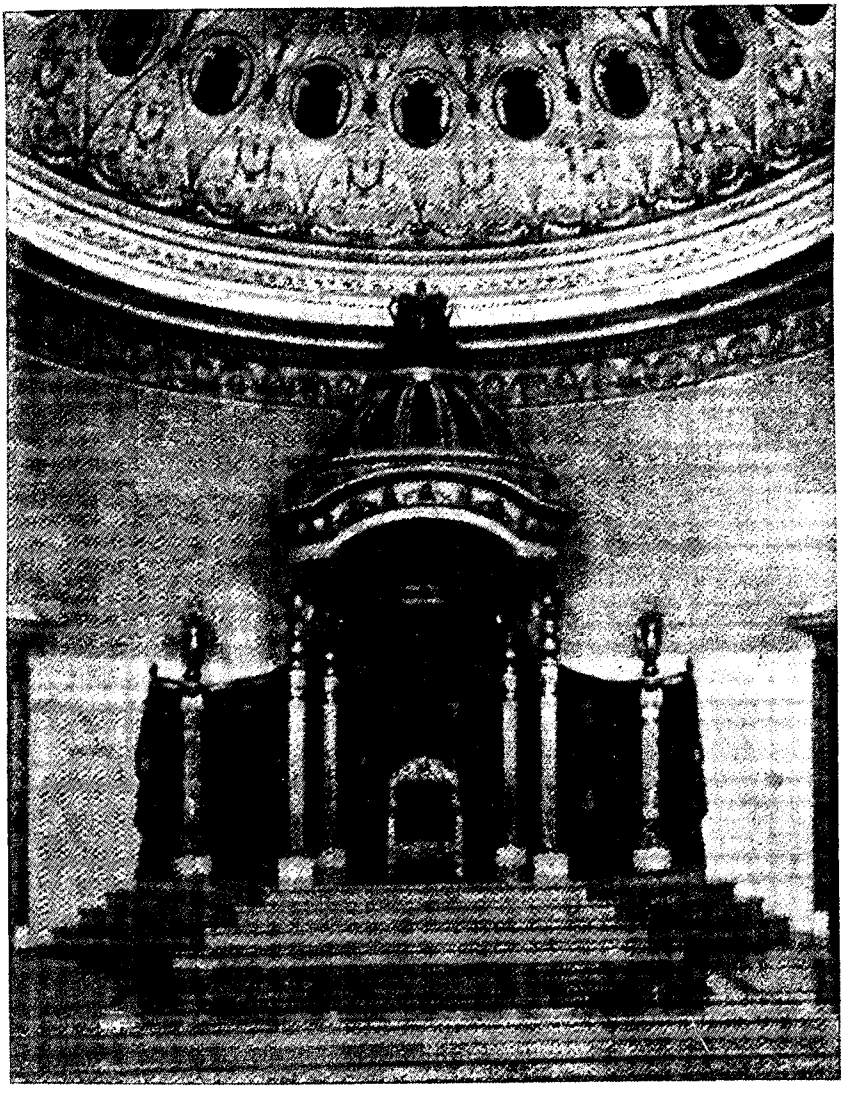

Sala tronului din Palatul Regal

Marți, 14 iunie

fila 1

De dimineață, miniștri obișnuiți. Cel mai interesant, dr.[Nicolae] Marinescu[529], care, din nou, se plânge de lipsa de conștiinciozitate a personalului. Pe urmă, atacă problema așa de importantă pentru noi a coordonării serviciilor sanitare; trebuie ca Sănătatea, Munca și Comunicațiile să se înțeleagă, să nu facă *„double emploi"*, ci să se ajute unele pe altele. Chestiunea trebuie rezolvată, cu toate că sunt gelozii de bisericuțe. Dacă nu va merge, voi trebui să-i strâng la un loc și să-i silesc.

Comnen, cu raportul său cu Bulgaria, bine; cu Ungaria, încă greu.

După-masă, Sir Reginald Hoare, care se prezintă pentru plecare în congediu. Atac în plin chestia economică pe tema cunoscută a intereselor imperiale engleze. El atacă cea ungurească din punctul de vedere al șicanelor agenților noștri administrativi periferici. Pe acest punct de vedere are dreptate. I-am mai vorbit de o intervenție la Sofia și i-am dat indicații să comunice conversația lui Chamberlain și Halifax. //

Ieri a apărut, în „Seara" lui Titeanu[530], un frumos articol asupra „Strajei [Țării]": *fila 2*

*CRUCEA ALBASTRĂ**

Ziua tineretului, reluată, la 9 iunie, cu entuziasm indescriptibil, rămâne memorabilă. Acum când maldărul articolelor și

* Articolul este decupat din ziar și inclus la fila 2 a Caietului 5.

reportagiilor festive este epuizat, sunt câteva fapte de reţinut şi de comentat special în legătură tocmai cu această zi. Fapte admirabile, pentru care orice apologiere este inutilă, dar a căror sobră constatare arată lămurit că, după cinci ani de la însămânţarea Străjeriei, rodul a prins.

În moralul şi ţinuta tineretului nostru – educat sub tutelarea Crucei albastre şi a Insignei regeşti – s-a petrecut o revoluţie. O metamorfoză de mentalitate şi de ideal. E clar că acestui tineret dezaxat, cules de pe maidanele nedumeririi şi ale lipsei de educaţie sau de pe potecile aventurei sau ale haiduciei, i s-a trasat un itinerar de viaţă spre orizonturi de desăvârşire şi de victorie personală. Dragostea de ţară şi cultul regelui, conştiinţa muncii, nobila cursă a stimulării, pregătirea luptei pentru viaţă, exaltarea afirmării celei bune şi a disciplinei inteligente formează catehismul noilor generaţii.

Să nu ne pierdem în retorică. Acestea sunt, însă, rezultatele pozitive, concrete după cinci ani de sforţări educative ale Strajei Regeşti.

Constatările acestea, care vin să repete ce am scris în zilele de recentă sărbătoare, sunt pornite de la lupte care meritau un comentar izolat. Episodul de la 8 Iunie – Ziua Ploii şi Restauraţiei Belşugului – cum i-au zis bătrânii, şi formidabila mobilizare de entuziasm din ziua următoare, marchează etape de evoluţie românească.

La 8 Iunie,

timp de două ceasuri, cu admirabila voie bună, străjerii au executat programul lor sub ropotul ploii torenţiale. Nimic şi nimeni nu-i putea opri decât ordinul regelui. Acest ordin de înţelepciune părintească a întristat armata copiilor, care era mândră de a arăta ce ştie şi ce poate. Era atâta zburdalnică impacienţă de orgoliu, atâta mobilizare inimoasă încât din ziua ceea se vedea clar că sufletul Străjeriei s-a născut.

Ziua Ploii – simbol de rod – a cimentat plastic careul de devotamente în jurul lui Carol al II-lea, atunci când Marele Străjer nu pleca, pentru a veghea la evacuarea ultimului copil de

pe Stadion, în timp ce ultimii copii întârziau pe teren cu ochii agățați de imaginea regească. Veniseră aceşti puşti, cu inimi de soldat, din cine ştie ce fund de țară, ca să arate regelui lor ce au învățat; ei nu se puteau împăca cu gândul la o renunțare.

De la acest păs copilăresc, de la tristețea celor care nu înțelegeau să plece fără să se fi arătat străjeri adevărați, au pornit ordinul de perseverare al regelui şi reluarea serbărilor de a doua zi.

Aci se intercalează un fapt unic.

După o evacuare care a fost un model de disciplină şi de îngrijire a copiilor, care onorează corpul medical român, străjerii s-au risipit. Hotărârea de a se relua serbarea a doua zi nu a fost definitivă decât pe seară.

S-a apelat la toate mijloacele de difuzare a ştirilor, dar acestea în zi de sărbătoare sunt inexistente. Ziarele n-au tipografii decât târziu, când ediţiile speciale sunt dovedite inutile. O ediție făcută întâmplător n-a avut, după cum era şi firesc, vânzătorii necesari şi pe care n-aveai de unde să-i iei. La radio, provincia ascultă, mai mult decât Bucureştiul, duminica, iar afară de aceasta nu toată lumea are radio. Înştiințarea repetată de câteva ori în cursul serii a fost un fel de semnal aruncat în larg de mare la simplă întâmplare.

Şi altceva nu avea ce să fie.

Mulți erau pesimişti. Din cei peste zece mii de străjeri, câți aveau să mai vină? Câți aveau să audă răzletul apel de la radio? Şi apoi cum le era sănătatea după duşul ceresc de dimineață? Întrebări care fluturau cu întristare pe buzele celor ce participau la drama copiilor inimoşi.

Aici au intervenit minunea forței străjereşti şi legătura de inimă care cimentează această organizație în jurul regelui.

A doua zi, miracolul se împlinise. Nu se ştie cum, prin ce căi şi prin ce mijloace, pădurea vlăstarelor tinere a fost prezentă. În întregime. E riguros exact că n-au lipsit din cei zece mii de străjeri decât trei.

Când romantismul inferior al haiduciei politice admira

legăturile de organizaţie militarizată ale unora , reţeaua de ripostă promptă la ordine, era vorba de concentrarea – pentru rău – a unor efective de duzină. Astăzi, tineretul străjeresc – într-o zi lipsită de orice mijloace de difuzare a unui cuvânt de ordine – a mobilizat întreaga organizaţie, dovedind existenţa unei vaste reţele de devotament, de pregătire, de pasiune.

Fără un suflet propriu al organizaţiei ca atare, rezultatul acesta formidabil nu putea fi atins.

Să adăugăm la această constatare, care este o formidabilă biruinţă a forţelor de organizare străjerească, spectacolul copiilor care au evadat din spitale pentru a veni la serbare, să prezentăm aci modele de controversă între medicul grijuliu şi copilul nerăbdător, transmiterea la ureche a ordinului de mobilizare de către puştiul-ştafetă sau fetiţa cu chemări de Ioana d'Arc?

Dar armata străjerească nu s-a mulţumit să se mobilizeze pe ea însăşi. A antrenat părinţii grijulii şi i-a contaminat de entuziasm. De aceea, a doua zi, bătrânii s-au dus cu toţii să vadă minunea celor tineri, să desluşească tainele predicei regale care a schimbat sufletul noilor generaţii.

Drumul a fost lung şi spinos. În drumul Străjeriei – ca în calea tuturor lucrurilor mari – s-au ridicat incredulii, nechemaţii, şovăitorii, duşmanii sau speculanţii, traficanţii de tineret. După cinci ani, Străjeria şi-a căpătat, însă, după cum se vede, sufletul autonom de organizaţie a inimilor pentru idealuri frumoase. Scepticii au dispărut, incredulii s-au convins, sabotorii au renunţat.

Crucea albastră şi regească vesteşte o adolescenţă renăscută, destinată marilor chemări.

Minunea aparţine unui om: Regelui Reformator. El a redat părinţilor copiii rătăciţi pe potecile haiduciei, iar ţării cetăţenii biruinţelor de mâine.

EUGEN TITEANU

Miercuri, 15 iunie

fila 3

Dimineaţa, miniştri obişnuiţi. Î[nalt] Pr[ea] Primul, Şişeşti, Mitiţă [Constantinescu] şi [Paul] Teodorescu. Agricultura se prezintă foarte frumos, cam lipsită de ploaie pentru păpuşoi.

După-amiaz, se prezintă Dianu[531], noul ministru la Moscova. Îi dau indicaţii asupra atitudinii pe care trebuie s-o aibă acolo. Relaţiunile noastre cu U.R.S.S. trebuie să fie corecte, chiar politicoase, dar nu îndrăgostiţi, corectă şi bună vecinătate. E un vecin cu care nu poţi fi duşmănos, dar interesele permanente ale României cer să nu fim nici prea prieteni. Nu-l invidiez în acel post, deşi este, incontestabil, foarte interesant.

La 4 1/2, [asist] la Concursul hipic internaţional; se dispută Cupa mea. Lupta e mare între francezi şi belgieni. Din fericire, au câştigat-o ăştia din urmă. Nu mi-ar fi convenit de punct de vedere politic să o ieie unul dintre cei mari. Echipa franceză s-a prezentat admirabil, şi unul dintre ei a luat premiul individual. Am fost foarte mirat de slăbiciunea // italienilor şi germanilor. *fila 3A*

Seara, am dat o masă tuturor echipierilor străini. Erau şi cucoanele concurente, numai grăsaci, toate urâte, afară de una, care pare cam curviştină. Lângă mine, la masă, neamţul, un oarecare Weber, tip de ţărănoi vulgar, dar deştept, pasionat după cai şi vânătoare, foarte uşor de vorbit cu el. Propune ca pentru anul viitor să se organizeze aci o săptămână hipică, cu o mare alergare internaţională. Am vorbit cu foarte mulţi, toţi şi-au exprimat mulţumirea de felul cum au fost primiţi şi de impecabila organizare a Concursului. //

Joi, 16 iunie

fila 4

Dimineaţa, miniştri, dintre aceia cari n-am putut să-i văd la ziua lor, Argeşanu, Călinescu şi Colan.

Cu Argeşanu insist să se organizeze cât mai urgent Casa de

Credit a Ofiţerilor. Aşa cum este acuma nu mai merge, căci nu corespunde la adevăratele nevoi ale ofiţerilor. Trebuie să se puie la dispoziţia lor un credit ieftin şi uşor de dobândit.

După-masă, [Ferdinand] Veverka, ministrul Cehoslovaciei. Vrea să mulţumească în numele Guvernului său pentru ajutorul ce l-am dat cu ocazia crizei. Acea vorbă spusă cu energie la Londra pare-se că a avut un efect admirabil.

Discutăm în general chestiunea. El o vede cum o văd şi eu, neutralizarea ţării lui şi, deci, stingerea focarului prin dispariţia Cehoslovaciei ca element activ din politica europeană. Nu crede, însă, că Beneš va accepta vreodată această soluţiune; îl văd nemulţumit de şeful lui de Stat. //

fila 5

Vineri, 17 iunie

Majoritatea miniştrilor lipsesc; Ralea, în Germania, Cancicov, la Balcic[532], în odihnă. Vine singur Colan, cu care aranjez ca luni să treacă interimatul lui Călinescu[533].

La prânz, îl am pe dl. V. Swietoslawski, ministrul de Instrucţie al Poloniei. Un om foarte plăcut şi instruit, dr. în chimie, camarad cu preşedintele [Moscicki]. A venit cu o suită de oameni distinşi, între cari contele Potocki, directorul Cultelor. În conversaţia cu ministrul, se discută nevoia de a întări relaţiunile intelectuale între ţările noastre. Văd cu mare interes că a studiat cu foarte multă documentaţie problemele, punând la bază cercetări statistice. Pe această bază vrea el să dezvolte învăţământul în ţara lui.

Cu contele Potocki am discutat chestiuni bisericeşti, îndeosebi legătura cu biserica noastră de Stat. La ei, Biserica Ortodoxă este rusificată şi are absolută lipsă (ca şi noi, de altfel) de
fila 6 ierarhi învăţaţi şi culţi. Stă // chiar mai prost ca noi. Din cauza lungii dominaţii ruseşti şi dominaţiunei catolice, ortodocşii sunt priviţi cu oareşicare sfială. Din aceste cauze, ei doresc o

apropiere de Biserica românească şi ar vedea cu ochi buni ca România să devină conducătoarea Ortodoxiei în lume.

La 3, plec cu trenul la Constanţa. Grupul, de astă dată, este compus din Duduia, Ernest [Urdăreanu], Malaxa, Mamulea, Puiu Filitti şi Radu. Sosim pe la 7 şi pornim spre Stambul, pe la 8 1/2; o noapte ideală şi marea bună. Celor cărora li e teamă de rău [de mare] Mamulea le administrează pilule, cari par a avea un foarte bun efect.

După-masă, stăm pe punte privind cu nesaţ lumina argintie a lunii şi vârfurile albe ale valurilor ce lovesc coca vasului. Din fericire, de astă dată răcoare şi se poate dormi bine.//

Sâmbătă, 18 iunie

fila 7

Suntem sculaţi pentru intrarea în Bosfor. La Büyükadere acostează o vedetă cu Tewfik Rüstü Aras şi Celâl Bayar[534], preşedintele Consiliului, cari vin să mă salute din partea lui Kemal Atatürk, care, fiind bolnav, regretă că nu mă poate primi.

Stau de vorbă cu ei până ce aruncăm ancora în rada Istanbulului. Vorbim, se înţelege, politică internaţională. Partea cea mai importantă o constituie relaţiunile cu Bulgaria. Aras îmi spune că are deplină încredere în regele Boris şi că vede absolută nevoie a se încheia cât mai curând o înţelegere cu ei, căci este o mare nevoie ca Balcanii să fie pacificaţi. I-am răspuns că şi [eu] sunt şi am fost totdeuna de această părere, toată politica mea a fost de înţelegere cu vecinii, dar că, cu toate că voim să facem această înţelegere, nu câştigăm nimica. Acordăm noi, ca şi ceilalţi, un câştig moral Bulgariei, dreptul de // reînarmare, fără a primi nici o compensaţie în schimb. Pe lângă *fila 8* aceasta, au mai avut loc, zilele trecute, unele incidente regretabile, cum au fost atacul comitagiilor (probabil, bandiţi ordinari), cari au omorât un grănicer, şi chestia Cupei „Turtucaia"

a ştafetelor graniţei. Acestea nu creează o atmosferă prielnică unei înţelegeri şi ca ea să se facă trebuie ca astfel de incidente să nu se mai petreacă. I-am rugat şi au promis să spuie un cuvânt hotărâtor la Sofia. Am mai cerut să se hotărască un schimb de ambasadori, şi aci [am] un rezultat favorabil, dar, totuşi, amânat până la adunarea Consiliului Înţelegerii Balcanice, spre a păstra forma.

Am observat un spirit foarte duşmănos faţă de cehi şi unul de dispreţ faţă de Franţa, cu toate că chestiunea Alexandrettei[535] sunt convinşi că se va rezolvi favorabil pentru ei.

Se pun complect la dispoziţie pentru vizita mea, păstrând,
fila 9 după dorinţa exprimată, // strictul incognito. Un lucru hazliu: când mi s-a prezintat preşedintele Consiliului, pe care nu-l întâlnisem încă, am întrebat ce meserie are, Aras mi-a răspus: *„Economist şi Revoluţionar!"*.

Mi s-a ataşat pe timpul cât stau aci pe dl Zeki Polar, şeful de Cabinet al lui Rüstü Aras, un tânăr dr. în drept din Paris, foarte agreabil, şi cu care se poate sta de vorbă.

Pe la 11, părăsim iahtul pe vedeta „Agiar", pusă la dispoziţie de Guvernul turc, şi începem vizitele.

Primul omagiu îl aducem perlei Bizanţului, „Sfânta Sofia". Nemaifiind religie de Stat, a fost uşor Turciei de astăzi să dezafecteze moscheea şi să transforme această bijuterie într-un muzeu de artă bizantină. Muzeul este încă în proiect, căci nu s-au scos decât marile pancarte verzi cu numele Profetului şi s-a început lucrul la dezvelirea şi repararea mozaicurilor. Este, într-adevăr, o splendoare această arhitectură simplă, absolut primitivă, dar de inspiraţie genială. Veşnic rămâne
fila 10 adevărul că simplicitatea este // ceea ce e mai frumos, dar ce greu este să faci ceva simplu şi sobru. Aci toată bogăţia se găseşte în mozaicurile cari, pe zi ce trece, se dezvelesc de tencuiala cari, de veacuri, le acoperă. A fost, probabil, un noroc această tencuială, căci ea a păstrat aceste minuni ale artei

veacurilor 5 şi 6 d. Hr. într-o perfectă frăgezime. Sunt părţi cari lipsesc, dar aceste lipsuri sunt, probabil, pricinuite de cutremurele de pământ, cari au fost foarte dese în acest colţ al pământului.

Întâi, ne-a condus aşa-numitul conservator, un tâmpit cu mutră de eunuc (tare am impresia că este, într-adevăr, o rămăşiţă a haremelor imperiale), dar ajunşi pe galerie avem norocul să fim întâmpinaţi de prof.Whitmore din Boston, însărcinat cu darea la iveală şi repararea mozaicurilor. El ne-a luat, pe D[uduia] şi pe mine, să ne arate lucrări cari nu sunt încă publice şi cari sunt adevăratele bijuterii ale bazilicei. Mai întâi, un cap al Sf.Ioan Botezătorul, comparabil cu cele mai frumoase picturi primitive italiene. La tot ce am văzut aci, aceeaşi frăgezime de culori, aceeaşi graţie în // desen, nimica din rigiditatea şi erotismul obişnuite al picturei bizantine. Sus, ne-am urcat pe schele, până în plafonul boltei altarului, unde stăpânesc – parcă azi au ieşit din mâna meşterului – *„Maica Domnului"* şi *„Cristul Pantocrator"*, nişte comori de nebănuit ale artei acesteia. Scări întortocheate, schele de ţi se par că la orice clipă se vor prăbuşi sub greutatea ta, dar tot urcăm până sus. O dată sosiţi în vârf, ca răsplată pentru suflet şi ochi, poţi să vezi minunea minunilor. Coborând, ne arată încă câteva portrete de împăraţi şi împărătese. O deosebită plăcere face să vezi un om ca prof. Whitmore, care, cu atâta dragoste şi grijă, lucrează aci de 7 ani. L-am întrebat cât timp crede că va avea de lucrat; mi-a răspuns: *„Până la moarte"*. *fila 11*

De aci, vizităm geamia „Sultan Ahmed"[536], una din cele [mai] frumoase musulmane. Cele 4 coloane de marmoră pe care se ţine toată clădirea şi faianţele albastre de pe pereţi îţi dau impresia de forţă şi de gingăşie. //

Până la masă, trecând prin aşa-numitul vechi Stambul, atât de cântat de Loti şi Farrère (astăzi complect dispărut, distrus în mare parte de foc), vizităm încă una din giuvaierile bizan- *fila 12*

tine, „Kahrie- Djami". O mică bisericuţă, clădită, mi se pare, de împăratul Theodosiu[537] (se zice că ar fi chiar înmormântat aci) şi în care se găsesc încă multe şi foarte frumoase mozaicuri ale veacului al XII-lea, dar, cu toate acestea, nu se pot compara cu acele din „Sf.Sofia". Mai sunt aci foarte interesante picturi, cari seamănă cu acele din bolniţa Horezului[538].

Masa o luăm la „Parc-Hotel", de unde e o splendidă vedere asupra radei. Admirăm formele elegante ale „Luceafărului". Mâncare foarte bună.

După-masă, la cererea expresă a Duduii, ne ducem la Marele Bazar. O porcărie fără seamăn, oriental în ce are mai abject şi mai murdar, cam tot *„bon pour les étrangères"*[539]. Forfoteală de lume, ca peste tot, în aceste părţi. Totuşi, găsim
fila 13 câteva covoare // frumoase, nimicuri de argint, 2 icoane de argint şi stofe persiane, nu prea scumpe.

Întors la bord, Rüstü Aras cere să mă vază şi-mi comunică că Atatürk doreşte, cu toate că e bolnav, să nu scape această ocazie ca să mă vază. Aranjez, deci, pentru mâne de dimineaţă la 12 vizita mea pe bordul iahtului său, „Savorona"[540].

Din ţară, o telegramă a lui Călinescu, că, în timpul transportului celor daţi în judecată de la Miercurea Ciucului, au sărit din tren şi au evadat Cantacuzino şi Cristescu (care, nu ştiu). Aceasta este plictisitor, căci eu îl consider pe nebunul acela cu nume de boier ca cel mai primejdios dintre toţi. Este un nebun capabil de orice.

Ne culcăm devreme, căci mâne de dimineaţă iarăşi la drum.

Duminică, 19 iunie

fila 14 La 10, plecăm tot cu aceeaşi vedetă să // continuăm vizita la muzee. Primul, în programul nostru, este Muzeul de Antichităţi. Aci se găseşte ca piesă principală aşa-numitul sarcofagiu al lui Alexandru cel Mare[541], una din splendorile artei

eleniste, deci de o epocă mai târzie. Toate haut-relief-urile sunt de o perfecţiune uimitoare şi au avantajul de a fi păstrat o parte din policromia lor originală. Mai sunt multe lucruri frumoase şi interesante aci. Încă vreo 4 sarcofagii minunate, cum e acela al bocitoarelor, dar nemica nu poate să bată în splendoare acea piesă unică din sculptura grecească.

La 12, eu mă găsesc la debarcaderul de Dolma Bokcé, unde mă aşteaptă Rüstü Aras ca să mă ducă la bordul iahtului „Savorona" pentru vizita lui [la] Kemal Atatürk. Cum mă urc pe bord, el mă primeşte cu câteva fraze bine simţite, în franţuzeşte. Am fost luat prin surprindere. Mi se spusese aziseară că e bolnav în pat şi că să scuzez că mă va primi culcat, încât nu m-aşteptam să fie chiar el la scară să mă // primească. *fila 15*
Mă conduce în cabina-birou, şi acolo, cu ţigări şi cafele (sistem vechi turc), stăm de vorbă. E un om de talie mijlocie (nordicii ar zice mic), aspect energic, nas pătlăgică, ochi albaştri, cu privire pătrunzătoare. Face bună impresie, dar şi mai bună când vorbeşte. E clar, energic şi precis în vorbe şi idei.

Reluăm în conversaţie mai toate punctele discutate ieri cu Aras şi constat un complect acord asupra tuturor chestiunilor. Aceeaşi impresie asupra Cehoslovaciei. Acuză pe Beneš de a nu pricepe situaţia de azi. Singura soluţie posibilă este federalizarea şi neutralizarea ţării; îi e, însă, teamă că preşedintele nu va primi această soluţie salvatoare.

Se înţelege că conversaţia alunecă asupra Înţelegerei Balcanice. Comunitatea de interese între noi, prietenia care ne strânge România de Turcia. Vorbeşte de prietenia puternică dintre Turcia şi Grecia, exemplu uimitor a două naţiuni cari, veacuri, s-au duşmănit şi cari, astăzi, sunt // strâns unite. Şi cine *fila 16*
a făcut această minune; pe de o parte, Gazi Kemal Paşa, acela care a izgonit pe greci din Asia Mică după crunta bătaie de la Eskişehir[542], şi Afim Karahiviar, iar pe de altă parte întâi Venizelos[543], eternul revoltat împotriva turcilor în Creta şi în

războiul din 1913, şi generalul Metaxas[544], şeful de Stat-Major al armatelor greceşti bătute de Kemal. E un frumos exemplu şi care ar trebui să fie un imbold pentru viitor. Vorbim de bulgari şi de proiectele în curs. Kemal îşi exprimă admiraţia şi încrederea în Boris. Atrag atenţia asupra incidentelor care ne-au plictisit zilele acestea. Dă toată garanţia că ei sunt pavăză pentru puterea bulgarilor în viitor. De aci conversaţia alunecă natural asupra nevoii ca Înţelegerea Balcanică să nu fie numai una politică, dar şi militară, armatele noastre să fie din ce în ce
fila 17 mai strânse. Eu mai adaug că legăturile economice sunt şi // ele un punct primordial de înţelegere. Mai adaug că, o dată Bulgaria atrasă în sfera noastră de acţiune, se va putea întinde Înţelegerea prin Polonia spre baltici. Răspuns: Turcia este foarte fericită de alianţa româno-polonă şi vede prin ea mijlocul de a putea avea cele mai bune legături cu Polonia, cum, de altfel, România trebuie să profite de legăturile turcilor cu U.R.S.S. Ştiu că aci stă greutatea pentru acest proiect. Ruşii nu prea văd cu ochi buni legăturile directe cu Polonia. Totuşi, nu cred să fie greutăţi de neînvins şi, cu răbdare, acea supremă virtute a regilor, voi putea, poate, într-o zi, să văd realizat acel vis: Uniunea Baltică – Marea Neagră – Balcani.

Atac, pe urmă, problema emigrării turcilor de la noi şi obţin ca această chestiune să nu fie grăbită. Kemal primeşte cu plăcere. Mai amintesc şi chestiunea ambasadorilor, primind asigurări, cu rezerva care mi-a făcut-o ieri Aras.

fila 18 După o oră de foarte agreabilă conver // saţie, iau rămas bun şi părăsesc „Savorona", cel mai mare (6.200 tone) iaht din lume. N-am putut să-l văd, dar ceialalţi zic că e de toată frumuseţea şi foarte spaţios.

Masa o luăm la „Therapia", hotel *quelconque,* masă mediocră, dar privelişte splendidă.

Ne întoarcem la Istanbul cu vedeta. Delicios drum, aproape de malul european.

La Stambul, continuăm a vizita locurile interesante, vechiul Sarai. Aci începem cu ceea ce este mai frumos, Tezaurul. Într-adevăr, este un tezaur plin de nestemate. Acuma vreo 16-17 [ani], l-am văzut. Atuncea era foarte prost aranjat, astăzi bogăţiile sunt expuse şi arătate în adevărata lor valoare. În prima sală, deosebite sunt costumele de paradă ale sultanilor, începând cu Mahomed II[545], cuceritorul Constantinopolului, şi până la Abdul Aziz[546]. Unul mai frumos ca altul, stofe splendide şi egrete împodobite cu nestemate. De remarcat un pumnal conţinând 3 smaragde mari de // toată frumuseţea şi o *fila 19* egretă cu un rubin splendid. Pe urmă, armura Cuceritorului Bagdadului[547], împodobită cu briliante şi smaragd. În a doua sală, predomină stofele, sunt uimitoare. Tot aici mai este şi un tron de aur bătut în smaragde.

Vizităm, pe urmă, chioşcurile şi haremul. Interesant de punct de vedere al vieţei, dar, altfel, oribil, în afară de faianţe, dintre cari unele sunt adevărat frumoase. Acest harem este un fel de închisoare cu anumite bogăţii, dacă vrei, de un gust adevărat *bon pour l'Orient*[548].

La insistenţa lui Malaxa, mai vizităm şi Muzeul de covoare de pe lângă Moscheea Suleimanie. Sunt, incontestabil, şi aci piese de toată frumuseţea, dar într-o stare de conservare mai mult decât mediocră.

Întorşi la iaht, mai toată lumea e moartă de oboseală, din cauza caldarâmului, îndeosebi D[uduia].

Seara, la masă, preşedintele Consiliului, Rüstü Aras, Lucasievici şi însoţitorul nostru din aceste zile. Şi D[uduia] este la masă, prima // dată cu lumea simandicoasă, lucru care pe mine *fila 20* mă face nespus de fericit; este încă un pas înainte.

Masa animată, comeseni agreabili. Se înţelege că se vorbeşte şi politică, în linii generale. Aras mulţumeşte cu plecăciuni pentru permisiunea de a mai încetini ritmul exportului de turci de la noi. El o consideră ca un succes diplomatic

al lui, şi eu, pe de altă parte, o consider ca o binefacere pentru noi. Frumos de tot este cum aceşti doi miniştri vorbesc cu căldură, respect şi dragoste de şeful lor. Pentru ei, şi ei zic pentru Turcia întreagă, şeful este Dumnezeul lor. Pe Dumnezeu poţi să-l discuţi, dar pe şeful nu. Tot ce porunceşte el este sfânt, dar ce porunceşte este adânc chibzuit şi discutat. Se hotărăşte după ce chestiunea a fost prelung dezbătută, după ce a luat toate avizurile cari le-a crezut de cuviinţă, dar o dată hotărârea luată, oricare ar fi ea, nu se mai discută, ci se execută, fără şovăire. Acelaşi lucru se petrece în toată Administraţia. Am mai vorbit şi despre situaţia economică, cari o zic că e
fila 21 foarte bună, // buget de 87 miliarde, care se obţine cu toată scăderea impozitelor. Organizaţia lor economică este în mâna unor anumite bănci „ale Statului" sau la care Statul are majoritatea. Căile ferate, în lungime de 10.000 km ale lor, au tarife scăzute, excedentare într-atâta încât toate noile investiţiuni se fac din beneficii.

La plecare, ei exprimă bucuria că am venit din nou pe la ei şi că l-am văzut pe Atatiirk. Pare-se că această vizită i-a făcut un foarte mare bine, s-a liniştit şi că se simte mult mai întrămat. Mi-a comunicat că îndată ce va fi destul de bine va reîntoarce vizita la Constanţa. Mi-e teamă că nu anul acesta, căci el trebuie să păstreze un repaoz complect de 4 luni.

Luni, 20 iunie

La 10, părăsim rada Stambulului şi ne îndreptăm către
fila 22 insula Prinkipo[549]. Faimoasa // şi atât de lăudata Prinkipo. Debarcăm cu o şalupă a iahtului, nu fără peripeţii. Cauza, pasagerii, nu marea. Fatalmente, când eşti pe mare nu eşti pe lac şi sunt valuri cari produc diferenţe de nivel. Malaxa nu prea părea fericit şi făcea observaţii ironico-amare ofiţerilor; Urdăreanu a călcat-o pe D[uduia].

Incontestabil că Prinkipo e frumos, dar mă aşteptam la mai mult. Pentru mine a fost o decepţie. Credeam că vegetaţia era mai luxuriantă, poate că în primăvară aşa este. Seamănă cu orice orăşel de pe Coasta de Azur sau riviera italiană. Suntem primiţi de suprefect (caimacan), cu nepoată-sa ca interpretă, căci el nu ştie boabă de altă limbă decât turca. Facem, într-o trăsură, turul insulei şi iar ne întoarcem la bord.

Plecăm spre Caspoli, unde ne oprim pentru o clipă ca să luăm provizii şi, pe urmă, spre casă. Pe tot lungul Bosforului, până în intrarea în Pontul Euxin, facem să ne urmărească vreo 20 de pescăruşi, dându-le pâne.

Ce spectacol splendid este să priveşti acel // splendid zbor *fila 23*
de planor ce-l fac aceste păsări, cum ştiu să profite de orice curent spre a se înălţa şi lua avânt, pe urmă răsturnările pe o aripă şi picajele drept pe suprafaţa valurilor spre a ridica în cioc bucata de pâne.

Pe Marea Neagră este ceva hulă şi un vânt destul de puternic. Stau cu D[uduia] şi Puiu [Filitti] pe bord. D[uduia] suportă cam de două ceasuri mişcarea, dar, pe urmă, i se împlineşte sorocul. Din fericire, tot răul ei nu durează un ceas şi poate să doarmă. La masă nu vine, de altfel suntem reduşi, căci şi Malaxa străluceşte prin absenţa sa şi Ernest [Urdăreanu] nu rezistă până la sfârşitul cinei.

Majoritatea celor [de] pe bord sunt bolnavi.

Marţi, 21 iunie

La 10, debarcarea şi pornirea cu trenul spre Bucureşti. E
destul de cald, // dar făcând curent te răcoreşti. La gară, Căli- *fila 24*
nescu, Comnen şi Ghelmegeanu. La patru, primesc în audienţă pe Hedwige, principesă Sixte-Bourbon-Parma. O femeie care ar putea fi frumoasă dacă n-ar avea o gură prea mare. E o mare prietenă a lui Paul. Conversaţie vioaie, admirativă a ţării. Po-

vesteşte anecdote politice, din care iată una: Era la masă cu Laval[550] şi încă unul dintre miniştrii francezi. Venind vorba despre familia regală franceză, întrebată dacă e bună înţelegere între descendenţii celor două linii, la care ea răspunde:

– *Les Bourbons ne peuvent pas tout-à-fait oublier que les Orléans ont voté la mort du roi.*

– *Mais alors si cela se saurait, cela pourrait leur faire beaucoup de tort*[551] – răspunde Laval. Iată oamenii cari au învăţat carte şi cari au pretenţia de a conduce lumea,e trist.

Seara, masa la Reg[imentul] „Mihai Viteazul", spre a serba cei şapte ani ai mei ca şef al Regimentului; de fapt, sunt 8 ani. După o cuvântare, comandantul, col. Niculescu-Cociu[552], îmi oferă insigna de 7 ani, pe care Paul Teodorescu, coman-//
fila 25 dantul de atunci, mi-o pune în piept. Urmează o mică reprezentaţie Manu[553] şi Tănase[554]. Atmosferă bună, cu toate că n-am putut lua suficient contact cu ofiţerii. Nu este, totuşi, acelaşi spirit ca la Cavalerie sau la Vânători.

Miercuri, 22 iunie

Miniştri obişnuiţi, dimineaţă; la prânz, [am] la masă pe patriarh, pe care-l pui la curent cu cele întâmplate la Stambul. Remit lui Adrian Maniu[555] marele premiu pentru literatură.

După-amiaz, Comnen, pentru cele ce le-am vorbit cu Aras şi Atatürk; este în toate de acord. Această punere la punct a chestiei era cu atât mai necesară cu cât intrigile în corpul diplomatic începeau să mişune, cel care inventează cele mai multe este porcul de S[556]... S-a dus până acolo încât să se
fila 26 povestească // că m-aş fi întâlnit cu un reprezentant al lui Stalin[557] şi câte şi mai câte inepţii de acest soi, mai mari sau mai mici.

Joi, 23 iunie

Cam cu o lună întârziere se deschide astăzi „Luna Cărţii". Călinescu îşi face prima apariţie publică în noua sa calitate de ministru al Educaţiei Publice[558]. Ţine un bun discurs. Urmează încă 4, destul de slabe. Răspund tuturor printr-o cuvântare în care, pentru prima dată, am amestecat cultura cu politica, arătând importanţa ce o au elementele de cultură în dezvoltarea politică a unui stat.

Expoziţia mai slabă ca producţie decât în trecut, afară de editurile mele, cari stăpânesc situaţia, şi *Enciclopedia românească*[559], care apare cu acest prilej. Pavilionul pe Cheiul Gârlei este frumos.

Căldură mare astăzi.

La prânz, dl. Villen Beyen, preşedintele // Băncii Reglementelor Internaţionale, şi Mitiţă Constantinescu, ca guvernator al B[ăncii] N[aţionale] a R[omâniei]. Nimica deosebit de spus. Pare un tânăr simpatic, care îşi cunoaşte meseria, dar nu prea mi-a făcut o mare impresie, poate şi căldura ajută la acest sentiment de apatie. *fila 27*

Vineri, 24 iunie

Un singur ministru, Ghelmegeanu. Pe urmă, depunerea jurământului noului episcop unitarian, dr Bela Varga[560]. Ţine un frumos discurs în româneşte, destul de pasabil. Eu vorbesc cu el în englezeşte. Îmi face o impresie bună şi se zice că e om de înţeles.

Urmează jurământul controlorilor generali Zenovie[561], grl. N. Mihăilescu, N. Leon[562], I. Teodorescu, avocat Sturdza şi general Iorgulescu. Îi reţin la dejun. Atmosfera caldă şi vioaie. Profit de ocazie să le dau instrucţii şi sfaturi. Par convinşi de nevoia lor şi de felul cum trebuiesc să-şi îndeplinească // îndatoririle. *fila 28*

La 16.30, un Consiliu pentru ridicarea vieţii sociale la sate. Asistă: I.P.S.S. [Miron Cristea], Ionescu-Şişeşti, Armand Călinescu, Ghelmegeanu, Mitiţă Constantinescu, Colan, Argeşanu, Ralea, dr. [Nicolae] Marinescu, Gusti, Ţoni[563], Măgureanu[564], Şoimescu, C. Teodorescu din partea cooperativelor şi grl. Alimănescu[565].

Gusti expune ideea şi fiecare, pe rând, îşi spune părerea. Văd cu plăcere că ideea a prins, dar, totuşi, văd marile greutăţi de realizare. De fapt, este vorba de a se generaliza, legifera şi susţine opera care până acuma am făcut-o numai eu cu Fundaţia „P[rincipele] C[arol]". Dacă reuşeşte, şi va trebui să reuşească, va fi salvarea satelor şi renaşterea României.

Sâmbătă, 25 iunie

Căldura domină ziua. Altfel, nimic de observat. //

fila 29

Duminică, 26 iunie

Tare e cald şi astăzi.

Dimineaţa fac pe putorile. Rămâne D[uduia] la masă. După tradiţie, mă duc la alergări, [la] Hipodromul „Băneasa", pentru Premiul Regal, câştigat şi anul acesta de Schwartz pentru [a] 6-a oară. Botos, îmi spune că doreşte s-o mai câştige de 60 de ori; neruşinare jidovească.

Îmi vin în minte zilele de înainte de război, când aceste alergări duminicale erau o funcţie socială aproape obligatoare pentru membrii familiei regale. De câte ori n-am primit observaţii de la mama că nu m-am dus şi că preferam partida zilnică de tenis.

Fiind cald şi sezonul prea înaintat, puţină lume.

Seara, obişnuitul dineu la „Jockey-Club". Mai multă lume ca oricând. Se vede că îngrijorările unor exageraţi despre

manifestaţiuni şi primejdii au fost complect exagerate. Masă bună, am vorbit cu cât mai multă lume. Cu Sola, care-mi anunţă că, pe la sfârşitul anului, //* va fi rechemat (din fericire) şi *fila 30** înlocuit cu Lachio, fratele şefului echipei de călăreţi, care a fost aci zilele trecute. L-am rugat să intervie la unguri pentru înţelegere. Mi-a spus că nu poate s-o facă.

Cu Bárdossy[566] am atacat din nou chestiunea înţelegerii dintre noi. S-a plâns de persecuţiile maghiarilor, cu foarte multe exagerări. Am impresia că e de bună-credinţă, dar tendenţios şi prost informat.

Am mai revăzut, cu mare plăcere, prieteni de altădată: Ionică Rosetti-Bălănescu, Nindi Romalo[567] şi Alecu Băicoianu[568]; acesta din urmă nu l-am mai văzut din timpul războiului.

Luni, 27 iunie

Dimineaţă, [Gheorghe] Argeşanu şi Călinescu; cu primul, lucruri curente, decretele noilor sublocotenenţi; din nou atrag atenţia asupra nevoii de a reorganiza Casa de Credit a Ofiţeri-// lor, aşa încât să poată [să] facă împrumuturi ieftine. *fila 30 A*

Cu Călinescu, vorba merge, mai ales, asupra noului său Minister, despre care el este îngrozit de ce a găsit acolo. O desăvârşită debandadă, o şperţuială fără seamăn, nici o regulă, nimica. De pildă, nu există o evidenţă a personalului de control, nu ştia nimeni cine sunt inspectorii, de cine, unde şi când au fost numiţi. Totul era la bunul plac al unor titanozauri, care exploatau publicul şi învăţătorii şi terorizau ministrul.

Din nou, căldura domină ziua. Spre seară, mă duc la Scroviştea pentru a vâna ţapi. Trebuiam să găsesc unul pe care-l văzuse Chefneux, foarte frumos, pare-se, era regulat, dar se

* După fila 30, apare o dereglare în fluenţa numerotării, după cum urmează: din nou fila 30, apoi fila 31, iarăşi filele 30 şi 31, după care se revine la normal. Pentru ordonarea numerotării ne-am servit de litere majuscule *(Nota edit.)*.

înţelege că tocmai când vin eu lipseşte de [din] politeţă şi se abţine de la vizita cotidiană, cu toate că l-am aşteptat 2 ceasuri.

Ne-a apucat o ploaie foarte binefăcătoare, care a răcorit mult aerul. Până la sfârşit, de pe un alt observator am tras un ţap nu prea frumos.

fila 31 La Bucureşti n-a plouat şi, cu toate că aerul // s-a răcorit, e zăduf şi în casă foarte cald.

Seara, cinematograf, filme nu prea frumoase.

Marţi, 28 iunie

Căldură înăbuşitoare toată ziua.

Dimineaţa, ca de obicei, miniştri: [Nicolae] Marinescu, Ralea şi Comnen.

Marinescu se plânge continuu de necinstea şi lipsa de capacitate ale personalului său. De pildă, citează cazul dr. Slătineanu (Turcul)[569], inspector general şi directorul Institutului de Igienă din Iaşi, care, de ani de zile, întrebuinţează Sanatoriul Erbiceni ca proprietatea sa, dând Statului un venit anual de numai 9.000 lei; o ruşine!

Nu există un inventar al avutului Statului. La el la Minister a găsit că erau proprietăţi de vreo 20.000 hectare cari, se
fila 31 A înţelege, nu dau nici un // venit. Bani sunt mulţi, nu suficienţi, dar bugetul a fost prost alcătuit şi se irosesc banii.

Ralea povesteşte din Germania, de unde s-a întors foarte impresionat de ce a văzut ca organizaţie muncitorească.

Comnen, lucruri curente. Am mai revizuit noua lege a Ministerului.

După-masă, Thierry[570], ministrul Franţei; îmi aduce Medalia de Aur a Educaţiei Fizice, ca o recunoştinţă a muncii mele străjereşti, aşa zice el. Adevărul este, însă, altul. Din nu ştiu ce cauză, preşedintele Republicii[571] a uitat să mă felicite anul acesta pentru 10 Mai şi 8 Iunie, am reclamat şi, drept compen-

saţie, mi-a trimis medalia. *C'est au moins un geste aimable*[572].

Pe urmă, se prezintă ataşaţii militari bulgari pentru schimbul de serviciu.

La 4 1/2, Consiliu de Miniştri; foarte lung, ţine până la 8 – 8 1/4.

E de alcătuit un program redus de guvernare şi [de] intensificat propaganda asupra rezultatelor regimului. Fiecare ministru şi-a expus realizările şi proiectele. S-au făcut foarte multe cari nu se văd, s-a lucrat pe tăcute, // dar s-a lucrat. Puţini *fila 31 B* pot să-şi închipuie câte au fost de dres, ce enormă curăţire a trebuit să [se] facă. Nu s-a luat nici o hotărâre, urmarea fiind pe joi, la 11.

Seara, două filme foarte bune: *„Se caută femeia"*, cu Maureen O. Sullivan şi Mac Gray, şi *„Sub două drapele"*, cu Ronald Colman şi Claudette Colbert.

Miercuri, 29 iunie

Sf. Petru şi Pavel, zi colosal de caldă. E sărbătoare, profit să nu fac nimica. Pun în regulă unele scripte şi lucrez la mărci.

Seara, cinema. Două filme bune, unul nemţesc: *„O anumită femeie"*[573], după Oscar Wilde, şi altul, detectiv, american.

Azi-de-dimineaţă, s-a întors Mihăiţă din cursul de sintetizare, e foarte mulţumit şi vorbăreţ chiar. //

Joi, 30 iunie *fila 32*

Din nou o zi foarte caldă şi în care am avut berechet de lucru.

Dimineaţa, la 11, Consiliu de Miniştri, în continuare de marţi. Au fost prezenţi Cancicov şi Iamandi. S-a continuat cu expunerile şi s-a trecut la discuţii. Aceeaşi impresie domină, că, într-adevăr, s-au făcut multe, adică s-a dres mult din cele ce le-a lăsat trecutul.

Hotărârea ce s-a luat e că se va redacta (Î[nalt] Prea Primul cu Călinescu) o declarație ministerială, în care să se arate ce s-a făcut și care este programul de realizări imediate ale Guvernului. Călinescu, cu concursul celorlalți miniștri și cu organele tehnice, va pregăti un film de propagandă, care, prin imagini și grafice, să arate realizările din aceste 4 luni.

După-masă, un francez, dl. Champion, mare industriaș și petrolist (e interesat în „Steaua Română"). Întâi, reclamă că Ministerul de Comunicații nu s-a ținut de contractul ce l-a avut
fila 33 cu Uzinele Franco- Române din Galați. I-am explicat, // pe cât se poate, că toate aceste contracte au fost prea oneroase pentru buget și, deci, a trebuit să fie reduse. Este o măsură generală, și nu specială pentru Societatea ce-l interesează. Pe urmă, mi-a vorbit de intenționea sa de a crea noi fabrici pentru armament. L-am sfătuit să n-o mai facă, căci Statul nu mai poate susține mai multe decât sunt, dar dacă vrea să facă un lucru util și are bani pentru industrie să înjghebeze una chimică, care lipsește cu desăvârșire la noi în țară. În această direcție e cu atât mai ușor pentru dânsul cu cât, fiind interesat în petrol, o poate organiza ca o anexă a acesteia. Baza acelor mai multe din aceste industrii este gudronul din reziduuri. Petrolul este tot așa de utilizabil pentru aceasta ca cărbunele. Mi-a răspuns că ideea e bună și că va lua imediat măsuri de studiu.

La 6, serbarea de 25 de ani a Reg[imentului] 1 Grăniceri. Mor de căldură, fiind în kaki și cu pelerina „Mihai Viteazul". Serbarea, foarte bine. Decorez drapelul cu însemnul onorific de 25 ani. Urmează o serbare sportivă foarte reușită, perfect // organizată și executată. Regimentul are și o capelă, lucru
fila 34 foarte rar și care ar trebui generalizat. Am fost foarte mulțumit de ce am văzut.

Înainte de masă, D[uduia] vine să-[și] ia rămas bun, căci la 22 va pleca spre Sibiu.

Noaptea, din fericire, răcoare și pot dormi.

Vineri, 1 iulie

Ziua consacrată înaintării noilor sublocotenenţi. Anul acesta s-a ales pentru tradiţionala serbare Şcoala de ofiţeri de infanterie „Principele Carol" din Sibiu. În drum spre şcoală, măsurile de ordine au cam golit străzile, dar mai aproape de Şcoală se mai îndeseşte lumea; destul entuziasm. Salutul străjeresc domină peste tot.

Serbarea, în speţă, bine, afară de unele detalii, cari încă nu le pot obţine. La mulţi dintre comandanţii noştri militari este // o lipsă de simţul de estetică care, adesea, lezează bunul-simţ. *fila 35*
N-au idee acum să întrebuinţeze spaţiul bine, sau e lăbărţat sau prea înghesuit. E şi o rutină proastă şi o lene de gândire. Ar putea să înveţe de la „Straja Ţării", unde, poate, graţie profesoarelor de balet, aranjamentele de ansamblu sunt perfecte.

Promoţia din anul acesta e botezată „Şelimbăr"[574], ceea ce mi-a permis să fac un frumos discurs, în care am făcut antiteza între bătălia care ne-a dat prima Unire şi între unirea definitivă realizată prin credinţă, cât şi între victoria din 1599 şi drama din 1601[575].

La masa elevilor, şeful promoţiei de infanterie ţine o foarte frumoasă şi inimoasă cuvântare. Promit, cu începere de anul acesta, să dăruiesc şefilor de promoţie din fiecare şcoală sabia lor de ofiţer.

După serbare, vizitez arsenalul Frontului de Vest, foarte bine înzestrat şi condus de lt.col. Ţuchel. Un singur păcat, că este în mijlocul oraşului şi n-are legătură de c[ale] f[erată].

După-masă, plec la Orăştie, spre a vedea // staţia de *fila 36*
încărcare a „Reşiţei"[576]. Până la Sebeş, şoseaua internaţională perfectă, dar de aci înainte un dezastru; să vedem ce vor da lucrările din anul acesta.

N-am fost mulţumit de ce am văzut. Din cauza unor greşeli tehnice, instalaţia e în mare întârziere. Trebuia să fie gata la 1

octombrie anul trecut şi tare mi-e teamă că abia la acea dată anul acesta va fi în stare de a funcţiona.

Telefonat D[uduii], care e mulţumită de serata ei de aziseară la Clubul marei finanţe. Primită de Argetoianu cu gluma: *„Je crois que vous êtes encore plus inconue que moi"*[577], a fost punctul de atracţiune al serei.

Eu sunt foarte mulţumit de orice manifestaţie de acest soi, căci fiecare este un pas înainte pe calea normalizării şi împăciuirei lucrurilor.

Bonne nuit, ma chérie, je t'adore![578] //

fila 37

Sâmbătă, 2 iulie

În continuarea vizitării fabricilor de armament, astăzi, la 8,45, debarcarea la Braşov. Malaxa ne aşteaptă în gară şi plec cu el şi Mihăiţă la staţia sa de încărcare din Tohanul Vechi[579]. Aci mă aşteaptă o adevărată surpriză plăcută, instalaţia e gata şi în plin lucru. Cu cât ieri am fost nemulţumit, cu atât astăzi sunt pe deplin satisfăcut. Cu talentul său de organizare, în 9 luni a construit şi pus în funcţionare această fabrică, care pentru cauze de siguranţă se întinde pe o suprafaţă de 250 hectare. Vizităm diferite secţiuni. Întâi, focoasele. Extrem de interesant de văzut cum se montează şi se încarcă aceste mici obiecte, adevărate ceasornice, şi cari trebuiesc să fie de o precizie extremă ca să funcţioneze cum şi când trebuie şi, în acelaşi timp, să nu prezinte nici o primejdie.

Pe urmă, staţia de încărcare a proiectilelor propriu-zise. Totul în lucru şi gata de livrare un număr de 3.000 de bucăţi.

fila 38 Mi-a săltat inima de mândrie văzând această frumoasă // realizare românească. Popotă pentru lucrători, unde pot mânca [cu] 3 lei un fel, şi Cazinoul funcţionarilor, toate perfect amenajate. Mai vizităm şi infermeria, se poate mai bine zice micul spital de 16 paturi, cu toate cele necesare, chiar sală de operaţie, după ultimele cerinţe ale vremei.

În Cazinou, ni se dă o gustare sau, mai bine-zis, o adevărată masă, un banchet. Mâncare excelentă şi din belşug, ţuică superlativă, vinuri extra. Cu toată căldura, mănânc, aşa e de bun.

De aci, [plecăm] la Braşov, unde, în galop, vizităm uzinele de tunuri şi muniţiuni „Astra-Reşiţa". Bucurie de a le vedea în lucru. Se termină al doilea lot de tunuri amovibile de 75 mm şi în plin lucru se găseşte al 3-lea lot[580]. Sunt condus de directorul, inginerul Ghenea[581], fiul generalului. Se pare că a moştenit calităţile tatălui său; lucrează cu pricepere şi energie.

Unul dintre visurile mele de 8 ani, în sfârşit, îl văd realizat: fabrica de tunuri româneşti. Este incontestabil meritul lui Malaxa şi Tătărăscu, care, cu străduinţă, au reuşit să realizeze acest // lucru, în care prea puţini au crezut. *fila 39*

Cred că decoraţia „M[area] Cr[uce] a Coroanei", care i-am înmânat-o azi lui Malaxa, e pe deplin meritată.

Termin printr-o vizită mai puţin îmbucurătoare, [la] Fabrica „Voina", unde ar fi trebuit să se fabrice mortierele „Brandt". Cu mare întârziere, se lucrează numai la corpurile de obuze şi la părţile accesorii ale mortierului. Ţeava, lucrul de fapt cel mai important şi cel mai uşor, nici vorbă; de altfel, nici n-am văzut vreo instalaţie pentru aceasta.

Când se cheltuiesc atâţia bani vreau să şi văd un randament real.

După această vizită, întoarcerea la Bucureşti, în căldură. D[uduia] e, din păcate, pentru mine ocupată, are invitaţi sau, mai bine-zis, s-a invitat lume la dânsa. Mă bucuram atâta, după două zile de absenţă, să regăsesc pe iubita mea. //

Duminică, 3 iulie *fila 40*

Azi, căldura a bătut recordul, au fost 38 gr[ade] la umbră şi peste 50 pe pământ. Văicăreală toată ziua din această cauză, chiar eu, care suport foarte bine, fără să mă plâng, aceste intemperii.

La 7, pocher, Ernest [Urdăreanu], Nicu Condiescu şi Gavrilă [Marinescu]. Jucăm pe terasă şi ne bucurăm de orice adiere.

Duduia e prăpădită.

Luni, 4 iulie

Noaptea, din fericire, s-a răcorit, am putut dormi fără prea mare chin.

Miniştri obişnuiţi, dimineaţa; nimica demn de însemnat.

La 4 1/2, Consiliul de Miniştri, care a ţinut până la 8. S-a discutat chestiunea scumpetei şi s-a ajuns la concluziunea că se
fila 41 vor lua // [măsuri] administrative şi se vor înfiinţa comitete cetăţeneşti de control. Pe urmă, pentru funcţionari, se va crea un lucru pe care de ani de zile îl preconizez – economatele pe ministere, în care ei vor găsi cele necesare la preţuri reduse.

Se discută etern chestiunea de a ridica lefurile funcţionarilor; eu sunt contra, căci nu ajută la nimic, imediat se ridică preţul vieţei, rezultatul, deci, nul. Eu propun să se vândă tuturor funcţionarilor cele necesare, hrană, îmbrăcăminte, coloniale etc., la preţuri cari să întreacă foarte puţin cele de en gros. Spre a împiedica abuzurile, s-ar da, o dată cu leafa, un carnet de bonuri, cari să reprezinte drepturile pe un timp anumit.

Specula, în timpul din urmă, a luat nişte proporţii uimitoare; sunt anumite alimente cari de la producător la consumator cresc cu 450 %.

Temperatura mai decentă, a plouat şi s-a răcorit.

D[uduia] are lume la ea. Mă culc devreme.

fila 42 Soseşte, astă-seară, trista veste a morţii // Suzanei Lenglen[582], cea mai mare campioană de tenis a zilelor noastre. Consider că a fost mai mare chiar decât Tilden[583]. Moare la 59 de ani[584], de anemie pernicioasă.

Marți, 5 iulie

Dimineața, examenul de limba română al lui Mihăiță. Constat că posedă materia, dar e leneș în exprimare și vorbește mult profesorul, care, de altfel, face o bună impresie, Nedioglu, și e foarte iubit de copii.

După furtuna de azi-seară și ploaia din timpul nopții, temperatura este, într-adevăr, plăcută, chiar casa se răcorește.

După-amiaz, la Periș, după țapi. Trag în unul, care nu se găsește, cu toate că am impresia că l-am țintit bine *. Mihăiță are unul.

O seară într-adevăr splendidă și un apus de soare de toată frumusețea. E o bucurie // când, trecând pe lângă câmp, vezi *fila 43*
holdele secerate așezate snopuri-snopuri aurii. Ploaia de ieri și de azi la prânz trebuie să fi fost admirabilă pentru porumb, care cam suferă de secetă.

D[uduia] lipsește și azi, fiind poftită la Kaufmann[585].

Miercuri, 6 iulie

Dimineața, miniștri. Mai interesanți Mitiță [Constantinescu] și Comnen. Știri proaste pentru noi din Anglia. După vizita lui Tătărăscu[586], se ajunsese, oficios, la o înțelegere că vor trimite la noi pe Sir Leith-Ross[587], consilierul economic al Guvernului, să înceapă tratative cu noi. Pare-se că, după aranjamentul anglo-german asupra datoriilor austriece, spre a nu speria pe cei din urmă, a intervenit încetinirea în dorința de a ne veni întrajutor economicește. Foarte mult rău a făcut, în această direcție, presa englezească, care prea din cale afară a // trâmbițat *Urbi et Orbi*[588] că Anglia ne va ajuta ca să puie o frână *fila 44*

* A doua zi, țapul s-a găsit; destul de bun. Sunt mândru că până azi n-am scăpat decât unul, anul acesta *(Nota autorului)*.

expansiunei germane în părţile noastre. Se mai şopteşte că germanii ar fi cerut această frânare ca o compensaţie pentru acordul încheiat. Este foarte plictisitor, căci tocmai acuma este timpul cel mai prielnic ca să se facă aranjamentele cele mai folositoare.

Ce oarbe sunt aceste ţări ale Occidentului şi câtă răbdare trebuie să avem noi ca să îndurăm atâtea să nu ne aruncăm definitiv în braţele lui Hitler. Sigur că mulţi ne-ar înjura dacă am face asta, dar şi mulţi ar fi foarte bucuroşi. Eu rămân la părerea mea, adică a păstra cât mai mult independenţa noastră politică şi economică, dar pentru aceasta trebuie să fim şi noi ajutaţi oleacă de aşa-numiţii noştri prieteni din Apus. Greu este să duci o politică rectilinie, să te ţii de un plan şi de un scop; şi scopul meu este Anglia.

Din Bulgaria, pe de altă parte, ştiri bune. Pretenţiunile lor au scăzut foarte mult. Azi nu mai cer decât: //

fila 45 1. Egalitatea de tratament în chestiunea şcolară, fără a mai cere redeschiderea şcolilor închise.

2. Plata datoriilor pentru exproprierea supuşilor bulgari să se facă din sumele ce ni le datoresc în virtutea reparaţiilor.

3. Plata pensiei invalizilor bulgari din Cadrilater.

Comnen a şi răspuns, fără întârziere, că pe aceste baze se poate trata. Poate că din această parte va răsări o licărire de împăciuire.

La 3 1/2, Fabricius îmi aduce o scrisoare din partea lui Hitler, în care-mi exprimă deosebita lui mulţumire pentru activitatea lui Comnen la Berlin.

La 4, Gusti.

La 4 1/2, consiliul interministerial, în care se discută serviciul social obligator. Legea, aşa cum fusese pregătită de Gusti, nu mi-a plăcut, căci prea punea înainte Fundaţia „Principele Carol" şi prea făcea din ea o instituţie de Stat. După lungi

fila 46 discuţii, s-a ajuns la, cred, soluţiunea cea // mai bună, păstrând

toate principiile de lucru ale vechii legi, păstrând Fundaţiei rolul primordial în această foarte mare operă, dar nu subjugându-o propriu- zis Statului. S-a format „Straja Ţării" pentru adulţi.

A fost un zăduf teribil între 7-9.

Seara, cinema.

Joi, 7 iulie

Dimineaţa, ultimul examen al lui Mihăiţă, limba latină. *Il a, depuis hier, le trac*[589]. Rezultatul, nu prea rău. A putut face, fără prea mare greutate, o traducere din Cicerone şi Ovidiu.

La prânz, Eliza Brătianu[590] şi Vaida, la masă. Este prima mea întâlnire cu văduva marelui meu duşman de când m-am întors în ţară. Ultimul burete peste urile trecute. Aceeaşi energie, aceeaşi deşteptăciune ce o ştiam, şi are acuma 68 de ani. A fost foarte emo // ţionată de această întâlnire. Mai tot timpul *fila 47* am vorbit despre Fundaţia ei, pe care o conduce cu o energie şi devotament fără pereche. Am promis să mă duc [în] una din zilele astea să vizitez biblioteca.

Cu Vaida am vorbit chestiunea minorităţilor.

În decursul după-amiezei, Mamulea vine la mine să-mi deie un raport asupra stării mamei, în legătură cu hotărârea ei de a se întoarce la 15 în ţară[591]. Convingerea lui este că e foarte primejdios să revie tocmai acum, abia 10 zile după ultima hemoragie, exemplu trecutului arătând că orice mişcare mai vie produce accidente de acest soi, cari, chiar rămânând pe loc, sunt dezagreabile, dar cari, în decursul unei călătorii cu trenul, care, oricât de bun ar fi el, tot zguduie, pot să fie foarte primejdioase, dacă nu fatale.

Am hotărât mâne o conferinţă cu Ballif şi profesorul Hortolomei spre a aviza.

fila 48 Dimineaţa, primisem o scrisoare de la // mama, în care-mi vorbeşte despre această întoarcere şi de hotărârea ei de a nu se lăsa îngrijită în nici un caz de Mamulea. A ales pe dr. Lascăr[592], care să lucreze sub directiva dr. Stiirmer. Pe urmă, mai cere şi un nou ofiţer de ordonanţă, în ordinea de preferinţă Pălăngeanu, Olteanu şi... *. Singurul posibil e ultimul.

Mai puţin cald astăzi. Seara lucrez la aceste însemnări şi la mărci, *D*[uduia] fiind poftită la miliardari.

Vineri, 8 iulie

Dimineaţă foarte plină. Încep cu ora de lucru a lui Călinescu, ca ministru al Educaţiei Naţionale. A început să facă curăţenie şi ordine. Mi-a prezintat două decrete importante, unul care pune regulă în chestia transferărilor şi altul cu inspectorii. A găsit acolo o harababură nemaipomenită. //
fila 49 Mişunau samsarii, care se îndeletniceau cu mutările; hârtii trimise de Siguranţă aruncate după un dulap, neînregistrate şi, probabil, nici citite, o dezordine şi necinste fără seamăn.

Pe urmă, Colan, foarte puţin, şi Ghelmegeanu, cu multe de la Comunicaţii. Întâmpină oareşicari dificultăţi cu drumurile din cauza degradării extreme a şoselelor cari se repară şi fiindcă acei de la carierele de granit din Turcoaia fac dificultăţi la licitaţii. La C.F.R. a luat anumite măsuri tarifiale şi îmbunătăţiri de transport în vederea ieftinirii traiului.

Pare-se că măsurile hotărâte în Consiliul [de Miniştri] de luni au fost foarte populare şi încep să dea roade.

La masă, şcoala lui Mihăiţă, elevi şi profesori, atmosferă foarte bună.

La 3, conferinţă pentru sănătatea mamei: Ballif, Urdăreanu, Hortolomei şi Mamulea. Începem prin expunerea lui Ma-

* Indescifrabil *(Nota edit.)*.

mulea, ceva mai gravă decât aceea ce mi-a făcut-o ieri. Hortolomei e tocmai de părerea lui. Cât despre // proiectul de a se face ablaţiunea splinei, el declară că nu-şi ia răspunderea acestei operaţiuni, în care, de altfel, n-are încredere ca rezultat, în cazul de faţă. Singurul lucru, după părerea medicilor noştri, ce se poate face este linişte şi dietă. Concluzia e că boala este incurabilă şi că singura garanţie este regimul mai sus-arătat. Rezultatul conferinţei: Ballif şi Hortolomei vor pleca cât mai curând la Dresda spre a face un efort suprem pentru a împiedica călătoria. Se va întruni un Consiliu de Miniştri, în care se va pune chestiunea, şi patriarhul [Miron Cristea] va scrie o scrisoare în care s-o roage să fie cuminte. Mamulea va pleca la Banloc[593] şi Milocer[594] să puie în curent pe Elisabeta, Mignon şi Paul cu situaţia. *fila 50*

Stând de vorbă cu Ballif, el crede că toate eforturile sunt inutile şi că tot va veni. Am impresia că mama îşi dă foarte bine seama că nu se mai poate însănătoşi şi că se simte pierdută, atunci preferă s-o termine // la ea acasă decât între străini. *fila 51*

La 6, serbarea de sfârşit de an a şcolii lui Mihăiţă. Foarte bine şi literar, cu toate că, uneori, cam pesimist. Programul şi toate cele ce s-au produs au fost întocmite de ei, adică, îndeosebi, de Gramotă, care, cu acest prilej, a arătat talent şi concepţie.

Seara, vorbesc cu Mignon, care, din nenorocire, mâne trebuie să plece neapărat la Londra.

Pe urmă, cinema. //

(Fila52 lipseşte din manuscris)

Luni, 11 iulie *fila 53*

E răcoare şi plăcut astăzi.

Dimineaţa, miniştrii Călinescu şi [Gheorghe] Argeşanu. Nimica deosebit. Comnen, cu chestia Dunării, unde din ce în

ce se simte, sub formă de mare amabilitate, tendinţa Germaniei de a acapara şi domina tot cursul Dunării. Aceasta nu ne convine, nici chiar Ungariei. Trebuie, prin forme ce sunt de
fila 54 găsit, să menţinem punctul nostru de vedere // în neexcluderea Franţei, Angliei şi Italiei din comisiunile respective, ca să avem un punct de sprijin pentru bararea hegemoniei Germaniei. Dar tocmai asta nu vrea ea şi încearcă să ne capteze, oferind ajutorul ei pentru desfiinţarea C[omisiei] E[conomice a] D[unării]. Nouă ne-ar conveni ca să se unifice cele două comisiuni şi ca Germania să participe la dânsele.

După-amiaz, Paul Teodorescu, cu situaţia Aeronauticei şi Marinei. Lipsurile sunt îngrozitoare şi trebuiesc bani, mulţi bani. Seara, cinema, filme slabe; e sezonul mort.

Cine a fost mai ales bucuros de această zi plăcută la ţară a fost Mihăiţă, care cere repetirea ei cât mai des.

Noaptea se ridică un vânt puternic, care răcoreşte mult temperatura.

Marţi, 12 iulie

Dimineaţa, miniştrii [Nicolae] Marinescu şi Ralea. Acesta, întors din Italia, unde avu putinţa să vază organizaţia „Dopolavoro"[595]. Găseşte că cu toate că în Germania s-a făcut mai mult şi sunt mult superiori, totuşi, aşa cum e în Italia, se apropie mai mult de posibilităţile şi caracterul nostru. //

fila 55 La 1, jurământul controlorului general Sabin Banciu, un foarte de treabă şi cinstit general ardelean.

După-amiaz, la 3 1/2, [H.L.] Farquhar, însărcinatul de afaceri al Marii Britanii; vine să-mi comunice că voi primi, în curând, o scrisoare din partea regelui, în care voi fi poftit să-mi fac vizita în noiembrie. I-am vorbit şi de chestiunea economică, rugându-l să arate încă o dată că în ce grea situaţie ne pune amânarea tratativelor.

Pe urmă, Franasovici, care-mi face un raport asupra Poloniei. Este foarte fericit acolo. Se găseşte întărit ca sănătate şi ca om. Arciszewski, care, din cauza nevestei, nu poate primi vreun post în străinătate, rămâne un credincios prieten al României şi îi este de cel mai mare ajutor. Ca politică generală, tendinţa înspre Germania şi o vădită rezervă faţă de Soviete din partea lui Beck, cu toate frânele profranceze ale lui Smigly Rydz. Ura contra Cehoslovaciei este unanimă în convingerea că lucrurile nu se vor putea aranja, şi atuncea vor avea şi ei parte la împărţeală. // Că ideea lui Beck de a forma axa Baltica *fila 56*
– Marea Neagră a întâmpinat, sub această formă, opoziţia scandinavilor şi neîncrederea balticilor, iată de ce, în momentul de faţă, se mulţumeşte de a ţine un contact strâns pe această linie.

Preşedintele Moscicki ia importanţă şi începe să joace un rol în politica interioară.

La 4 1/2, Consiliul de Miniştri pentru chestiunea minorităţilor. În principiu, toată lumea [este] de acord că, fără a face concesiuni noi, trebuiesc puse la punct anumite chestiuni şi că Administraţia trebuie să observe strict legile şi regulamentele, încetând cu şicanele locale. S-a ridicat chestiunea dacă, în momentele acestea de acut naţionalism, este bine să se facă acest gest. S-a hotărât cu da, fiindcă: 1) Naţionaliştii noştri n-au fost decât antisemiţi, şi nu antiminoritari; 2) Din nenorocire, situaţia internaţională ne-o impune, mai ales cu Cehoslovacia e silită să meargă foarte departe.

Eu unul am fost şi voi fi totdeuna de părere că largheţea faţă de minorităţi nu primejduieşte întru nimica siguranţa Statului, // căci ei, fiind oportunişti, vor aplica totdeuna dictonul „*Ubi bene,* *fila 57*
ibi patria".

Patriarhul [Miron Cristea], în decursul discuţiilor, ne-a povestit lucruri extrem de importante asupra Unirei şi, îndeosebi, despre atitudinea „marilor patrioţi" ardeleni, în special Maniu.

Spune că singur el, Valer Braniște[596], bănățenii și Hossu[597] au fost pentru unirea necondiționată și că pertractările celorlalți, în cap cu Maniu, au fost infinit de ridicole. Maniu voia o autonomie pe 10 ani a Ardealului și că acele faimoase hotărâri de la Alba Iulia au fost luate fără consensul poporului. În timp ce ei pertractau în sală, el, Miron Cristea și Hossu s-au înfățișat poporului și au anunțat Unirea fără condiții. La toate întrunirile preliminare din timpul războiului ei n-au voit să participe.

S-a hotărât, după cele discutate, să se formeze două comisiuni interministeriale, cari, în 8 zile, să dea programul pentru minorități și pentru propășirea românilor pe tărâm economic, mai ales în Ardeal.

Știri proaspete astă-seară despre cehi. Hitler a declarat ambasadorului Angliei că dacă până în septembrie chestiunea sudeților nu este rezolvită o va rezolvi el. Beneș trăgănează fără sfârșit.

Cu Călinescu am vorbit despre numirea lui Titeanu ca subsecretar de Stat al Propagandei; este de acord.

Miercuri, 13 iulie

fila 58

Dimineața, miniștri. Nimica deosebit.

D[upă]-[amiaz], generalul Glatz cu raportul asupra // stării armamentului. În afară de acele fabrici ce le-am citat cu ocazia vizitelor [de] la începutul lunei, restul merge greu. „Voina" pare-se că s-a pus la punct în urma certei ce i-am făcut. „Concordia" lucrează bine la muniții. Se perfectează contractele cu „Zbrojowka" pentru arme și mitraliere. Același lucru se face cu „Rheinmetal" cu tunul A.C.A.[598] 37 mm; până la manevre vom putea avea 24 de piese și în 8 luni mașinele pentru fabricarea lor la „Astra". Car[tușul] de 47 mm antitanc – o întârziere mare, din cauza greutăților de a pune la punct

prototipul la „Schneider". „Astrei" i se vor da, în curând, obuzierele de 100 de fabricat complect. Soluție mai bună decât de a retuba atâtea modele disparate. Corturi s-au comandat în Italia, iar căștile în Olanda.

Pe urmă, Sidorovici, reîntors de la Congresul „Kraft durch Freunde"[599] și de la „Sokoliada"[600]. A fost primit nu se poate mai bine peste tot. Noi ne-am prezintat perfect. „Straja [Țării]" este nesfârșit de apreciată peste tot. Pare-se că ministrul // iugoslav Miletic ne ridică în slava cerului. *fila 59*

Impresia generală este că Germania se prepară foarte puternic, are un sistem de organizare și propagandă nemaipomenit. În Cehoslovacia, cam depresiune, toată lumea are aerul de a spune că e sfârșitul. Sidorovici mi-a mai spus că gardismul nu e mort și că continuă să lucreze activ, deși ascuns.

În Italia, Sola nu ne-a făcut nici un serviciu, dimpotrivă; bine că pleacă.

Lapedatu și Săveanu[601] nu prea se poartă bine, fac propagandă pentru revenirea la era partidelor.

Seara, cinema, un film amuzant: *„Nebuniile tinereții"*, cu W. Powell; al doilea, slab.

Cum intram în cinema, un puternic cutremur de pământ, tot teatrul troznea. A doua zi, am aflat că a fost gradul 4. //

Joi, 14 iulie *fila 60*

Nimica deosebit, afară [de] obișnuita partidă. Mama, cu toate insistențele lui Ballif și Hortolomei, a hotărât să se întoarcă și va sosi sâmbătă la Sinaia. Pare-se că nu e nemica de făcut ca s-o oprească, așa ne comunică Ballif de la Dresda.

Vineri, 15 iulie

Dimineața, ca miniștri, numai Ghelmegeanu. Mă pune la curent cu lucrările programului de înfăptuire a drumurilor.

Pe urmă, am depunerea jurământului lui Titeanu ca subsecretar de Stat al Propagandei. E inteligent şi capabil, e ziarist, nădăjduiesc, deci, că va putea face treabă. Îl chem o clipă după depunerea jurământului ca să-i dau unele indicaţiuni de felul cum văd că trebuie acţionat. Nu e vorba numai de o propagandă externă, dar şi de una internă. Ţara trebuie ţinută la //
fila 61 curent şi electrizată asupra înfăptuirilor regimului şi Guvernului. Cu toate criticile pe cari unii le aduc, se lucrează serios şi cu inimă.

La prânz, G.V.B. Cu toate că are plângeri, totuşi îl găsesc mai calm decât de obicei.

La 4, Callimachi, care mi-aduce dar o foarte frumoasă carabină-express „Purdey", care şi-[o] făcuse în vederea unor vânători în Africa. Sănătatea nemaipermiţându-i să vâneze, a crezut că e mai bine ca această armă să aparţină cuiva care o va aprecia, decât unui terchea-berchea oareşicare.

Mama sosind mâne la Sinaia, plecăm la 6,10, cu maşina; o splendidă zi de vară, drumul liber, aşa încât mi-am bătut recordul, sosind la „Foişor" la 7,30.

Sâmbătă, 16 iulie

Seara trebuia să sosească mama; ne vine, însă, ştirea că a
fila 62 avut din nou o hemoragie // foarte gravă şi că doctorii au considerat că trebuie să se oprească câteva ceasuri. Cu toată căldura zilei, trenul ei s-a oprit pentru astăzi la Cernăuţi. După ştirile ce le-am primit, zguduirea trenului în Polonia şi faptul [că] l-a primit pe Franasovici la una din gări au emoţionat-o şi i-au dat din nou o criză. Tot mult înjuratul Mamulea a avut dreptate, prea este greu de suportat o călătorie de acest gen. Un lucru care mă îngrijoreşte încă este că Ballif[602] a telefonat că la gară [mama] nu doreşte pe nimeni.

La 5 1/2, îl văd pe Călinescu.

Seara, cinema.

Duminică, 17 iulie

La 8 1/2, soseşte mama, cu Mihăiţă. Mă duc la gară s-o primesc. Mă urc în tren, unde este şi Elisabeta. O găsesc mult mai vioaie decât mă aşteptam după accidentul // de ieri. Ne *fila 63* spune cât de fericită este de a se fi întors acasă şi cum vrea, după o odihnă aci, să se ducă la Bran şi Balcic. Spectacol trist. Ea, atât de vioaie, trebuie dată jos din vagon pe braţe şi transportată cu Salvarea până la „Pelişor". Am aflat că, într-adevăr, e foarte slabă şi că a trebuit să i se facă o injecţie ca să-i deie forţe. Aceasta explică vioiciunea ei de azi-dimineaţă.

Spre seară, mă duc s-o văd; este liniştită în pat şi se uită la *„scrap-book"*[603] pe care şi-l făcuse cu atâta drag în timpul bolii. O găsesc foarte, foarte slăbită. După vreun ceas, ne spune că se simte obosită şi să revenim mâne. Mie mi-a spus că mai are aşa de multe să-mi spuie.

Vorbind cu doctorii, aflu că stare ei este foarte gravă, că accidente ca acelea ce le-a avut la Cernăuţi se pot repeta. Dacă nu se repetă prea des şi cu prea multă acuitate, nu e nici o primejdie, dar să spere că o să poată să-şi reia activitatea şi să trăiască o viaţă normală, nici o speranţă. Visurile // ei de a *fila 64* merge la Bran şi Balcic trebuiesc amânate cât mai mult, trebuie să rămâie pentru moment liniştită aci.

S-a şi dat un comunicat că, pentru un timp determinat, nu va primi pe absolut nimeni.

Teama noastră sunt cucoanele, mai ales Irina Procopiu[604], care, cu cancanurile şi cererile ei, o neliniştesc. Biata madam cutare ar avea aşa o plăcere s-o vază pe M[aiestatea]V[oastră] sau madam X e bolnavă şi bătrână şi dacă n-o vede pe M.V. acuma îi e teamă că n-o va mai putea vedea niciodată, ori madam Y are un prieten care suferă de aceeaşi boală ca M.V. şi ar voi să spuie ce minuni a făcut cutare doctor sau cutare tratament. Toate acestea trebuiesc cu desăvârşire oprite şi pentru mult timp.

Cu toate că nu cred că starea ei este disperată, totuşi cred că e foarte gravă şi sunt foarte îngrijorat. Medicul cu care a venit din străinătate, dr. Stiirmer, directorul de la „Weisser
fila 65 Hirsch", face bună impresie şi // atât Hortolomei, cât şi Ballif mi-au spus că a făcut tot ce era posibil. Cât despre faptul că mama a venit cu toate primejdiile călătoriei, Ballif îmi povesteşte că nimica în lume n-ar fi putut s-o reţie, orişice efort ar fi fost inutil.

Luni, 18 iulie

Cu toate nădejdile ce le-am putut avea ieri, astăzi, la 5,38 seara, s-a stins mama, fără durere.

Dimineaţa, mi se telefonează că, în decursul nopţii, a avut din nou o puternică hemoragie. În total, în aceste două zile, a pierdut peste 2 1/2 litri sânge. Situaţia devine, deci, foarte gravă şi eu, în sufletul meu, de dimineaţa nu mai aveam speranţe, cu toate cele spuse de doctori, cari declară că dacă trece ziua fără accident sunt speranţe că va putea rezista încă o bucată de vreme. //

fila 66 Mă duc de dimineaţă la „Pelişor" şi o văd, mai întâi, pe Elisabeta, care-mi spune că doctorii au rugat să nu se ducă nimeni s-o vază azi-de-dimineaţă. Cu toate acestea, m-am dus, n-am putut să-i vorbesc, căci e prea slabă, totuşi mi-a surâs. Vorbind cu Hortolomei şi Stiirmer, ei zic că e prea puţin de făcut, căci pierderea de sânge e enormă şi permeabilitatea vinelor esofagului aşa de mare încât orice ridicare a presiunei poate provoca o nouă hemoragie, care va fi instantaneu fatală.

Ne hotărâm cu Elisabeta să chemăm imediat pe Mignon, Ileana şi Nicky şi telegrafiem la rudele cele mai apropiate.

După-masă, la 2, Zwiedineck[605] îmi telefonează că nu e nici o înrăutăţire, dar la 2 1/2 din nou îmi telefonează că puterile scad şi că ar fi bine să viu imediat la „Pelişor".

Iau imediat măsuri să fie chemaţi la Sinaia patriarhul, ministrul de Interne şi cel de Justiţie, ca să fie la dispoziţie pentru orice eventualitate. Plec la „Pelişor" cu Mihăiţă. Jos mă întâmpină Zwiedineck, care-mi spune că merge foarte rău. // Intrând la mama, o găsesc pe Elisabeta acolo. Sărutând mâna *fila 67* mamei, ea deschide ochii şi îmi surâde pentru ultima dată. De atunci şi până la sfârşit am rămas, cu intermitenţe, la ea în odaie. Dureri n-are, dar slăbiciunea se accentuează pe clipă ce trece, foarte rar deschide ochii şi respiră greu de tot, Pe la 4 1/2, soseşte patriarhul [Miron Cristea], pe care-l duc s-o vază; pe la 5, face o scurtă rugăciune şi apoi se retrage alături. Stăm de vorbă [cu] I.P.S.S. şi spune această frază: *„În tot cazul, se va putea spune că a fost o femeie care şi-a trăit viaţa intens"*. Abia a terminat, şi intră Hortolomei, care ne face semn că totul s-a sfârşit. A închis ochii fără durere. Inima foarte puternică a funcţionat până la capăt şi aşta a şi fost cauza care a făcut să reziste aşa de mult. De fapt, s-a sfârşit din lipsa de sânge, inima devenise o pompă care nu mai avea ce pompa.

Imediat, începe activitatea pentru nenumăratele măsuri ce trebuiesc luate, telegrame la toţi şefii de state şi primele dispoziţiuni pentru înmormântare.

După-masă, vine Iamandi, pe care, împreună cu Urdăreanu, îl însărcinăm cu păstrarea lucrurilor rămase, cu testamentul etc. Testamentul îl deschid şi-l parcurg spre a vedea dacă nu sunt dispoziţiuni speciale referitoare la // înmormântare. *fila 68* Găsesc dispoziţiunea ca ea să fie înmormântată la Curtea de Argeş, iar inima ei la Balcic, în „Stella Marris"[606]. Răsfoind aşa, în treacăt, testamentul, văd că eu primesc Balcicul, şi Ileana, Bran, fetele bijuterii, iar Nicky numai bani; destul de neechitabil.

Iată că s-a stins şi ea, mama; s-a dus ultimul de [din] vechea generaţie din familia noastră. Ce fiinţă plină de energie şi de impulsie a fost ea, ceea ce a făcut-o, adesea, nedreaptă şi, mai

ales, faţă de mine. Atâtea legende nedrepte s-au răspândit asupra raporturilor noastre. În anii din urmă, am fost acuzat că am persecutat-o; nu e adevărat. Am fost, însă, obligat să iau anumite măsuri, căci ea devenise centrul de atracţiune al tuturor nemulţumiţilor şi frondeurilor. N-a priceput că, ca mamă, avea dreptul de a-mi face reproşuri mie, dar n-avea dreptul de a face cor cu toţi acei cari mă [defăimau] în faţa ei. Trebuie să mărturisesc că de un an încoace purtarea ei s-a îndreptat şi că, adesea, mai ales în străinătate, m-a apărat.

fila 69 Pentru înmormântare am hotărât că va // trebui făcută cu tot fastul cuvenit „Reginei Maria". O vom transporta la Peleş, unde vreo două zile va rămânea expusă pentru populaţia din regiune, pe urmă la Cotroceni şi de acolo la [Curtea de] Argeş. Vom lua tot timpul necesar ca eventualele delegaţiuni străine să poată veni.

Fapt important, Mihăiţă, telefonând seara mamă-si[607], am vorbit şi eu la telefon ca să-i dau trista veste. La aceasta am fost îndemnat de D[uduia], care a şi asistat la conversaţie.

Marţi, 19 iulie

Conform programului stabilit, ceva înainte de 11 ne-am întrunit, în holul de la „Pelişor", Guvernul şi Casele respective. Patriarhul prezintă, în numele Guvernului şi al Ţării, condoleanţe. Ne urcăm în camera unde a murit mama şi unde, în decursul nopţei, fusese îmbălsămată. După o scurtă slujbă, sicriul este ridicat pe braţe de ofiţerii Reg[imentului] 4 Roşiori şi dus la Peleş. Au fost momente foarte impresionante şi zguduitoare, mai ales acela când o scoborau pe scara din

fila 70 „Pelişor" ca s-o // scoată pentru ultima oară din casa în care a trăit cu atâta energie şi intensitate.

Transportul s-a făcut bine, cu toate că coşciugul era greu şi ofiţerii neobişnuiţi cu acest fel de lucru. Am ţinut ca această

primă parte a ceremoniilor să se facă cu multă demnitate şi simplicitate, cu cât mai puţin alai. Depusă pe catafalc în holul cel mare al Peleşului, s-a ţinut o scurtă şi foarte demnă slujbă de către stareţul mânăstirei [Sinaia]. Seara, din nouă slujbă, după toate regulile.

Azi, am avut mai mult timp pentru reflexie. Vorbind cu D[uduia] şi cu Elisabeta, mi s- au înfăţişat în faţa mintei coincidenţe aşa de curioase. Singurii copii cari am vegheat-o până în ultima clipă am fost tocmai noi doi, de cari era mai puţin legată. Pe masă, lângă patul ei, o singură fotografie, aceea a lui Mihăiţă cu mine. Vorbind cu medicii, am priceput astăzi de ce această insistenţă a mamei să se întoarcă cu orice preţ în ţară. Am, şi mulţi cu mine, convingerea că în subconştientul ei simţea că era sfârşitul şi voia să închiză // ochii la ea acasă. *fila 71*

Cu Elisabeta am mai stat de vorbă asupra grijilor noastre pentru zilele ce vor veni şi, mai ales, asupra împărţirei lucrurilor. Grija noastră cea mai mare este Ileana, fiind aceea care a fost mai iubită de mama şi cea mai părtinită, prin câte am putut vedea în testament, să nu ridice pretenţiuni exagerate şi să nu facă greutăţi fără rost, care să tulbure seninătatea acestor clipe triste. Am hotărât ca deschiderea testamentului să nu se facă decât după înmormântare. Toate lucrurile răzleţe ce se vor găsi, hârtii, scrisori etc., să fie puse pachet şi sigilate de noi.

Telegramele încep a curge în mare mulţime. Străinii se anunţă. Friedel şi Ioşchi, Paul, o delegaţie franceză şi, probabil, cineva din Anglia. Ca să nu pierd timpul, şi încep cu mulţumirile.

Toate acestea au venit aşa de fulgerător; e adevărat că, în fundul sufletului meu, mă aşteptam la un sfârşit destul de apropiat, dar în nici un caz nu credeam să se întâmple // a doua *fila 72* zi după sosirea în ţară.

Miercuri, 20 iulie

De dimineaţă, la 11, obişnuita slujbă. Coincidenţă curioasă, azi e ziua morţii tatii, deci amândoi s-au stins, la 11 ani distanţă,

aproape în aceeaşi zi. Lumea, rea cum este, a şi început anumite critici. Găseşte că e prea simplu îmbrăcată, că n-ar trebui să fie în acea rochie de interior albă, dar în straie domneşti. Eu sunt cu totul de altă părere, găsesc că aşa e mai demn, că aşa îi stă mai bine, în această simplicitate feminină, căci oricât credea ea, a fost, înainte de toate, femeie. O găsesc foarte frumoasă cum doarme acolo, pe catafalc, simplă şi neîmpodobită, parcă ar fi Albă ca Zăpada din povestirile lui Andersen[608]. E o apariţiune parcă atinsă de toiagul unei zâne.

fila 73 Foarte multă lume trece, sunt scene duioase, dar şi unele groteşti, de pildă doamna Victor // Antonescu, care a dat o întreagă reprezentaţie de istericale, idem şi Mary Franasovici. La toate scenele duioase se mai adaugă şi unele groteşti, cum, de pildă, indignarea lui Hélène Perticari[609] împotriva telefonistului, care i-a zis: *„Sărut mâna, coniţă!"*, în loc de *„Sărut mâna, doamnă!"*. A fost scandal cu ea, căci, nefăcând parte din Curte, n-a fost poftită; luând în consideraţie că e o foarte veche prietenă a noastră şi că aproape face parte din Casă, am admis să ieie parte cu Curtea la toate. Altă persoană imposibilă este Irina Procopiu, care, ieri, a stat lângă catafalc cu gura ei *„en cou de poule"* [610] şi primea condoleanţe ca şi cum ar fi făcut parte din familie.

Ne mai vin reprezentanţi din Germania, şeful Protocolului, Dörnberg[611]; Turcia – Rüstü Aras; Polonia – contele Szembeck[612]; Anglia trimete pe George Kent[613] şi Marina[614]; Franţa pe generalul Mittelhausser[615], un amiral şi un general de aviaţie; Belgia, [pe] marele mareşal; Paul vine cu Olga şi soacra sa; Aunt Sandy Hohenlohe cu fiicele. Am telegrafiat şi lui Friedel Hohenlohe să vie.

fila 74 A sosit, după-amiaz, Ileana cu Anton[616], ambii // foarte trişti. Pentru Ileana incontestabil că este o foarte mare pierdere, căci în toate toanele ei singură mama o susţinea.

Înainte de slujba de seară, care o facem la 19,30, a sosit şi

Nicky. Am trecut să-l caut la „Casa de Cavaleri“[617]. Revederea a fost foarte emoţionantă. După slujbă, am evacuat toată lumea din hol. Nicky şi cu Ileana s-au dus să se îngenuncheze în faţa catafalcului; m-am dus şi eu cu ei. Le-am vorbit spunându-le că cu dispariţia mamei am rămas eu centrul familiei şi, deci, împrejurul meu trebuiesc să roiască astăzi, că, din nenorocire, nu sunt numai frate, dar şi rege al acestei ţări şi, deci, sunt silit să iau, adesea, măsuri cari nu sunt plăcute. Cer, totuşi, să-mi făgăduiască acum, în faţa acestui catafalc, că vor fi fraţi buni şi că vom rămâne etern uniţi şi prieteni, ştiind că eu sunt şeful necontestat. Nicky a răspuns fără şovăială, pe urmă şi Ileana.

Seara, masa la mine, la „Foişor“. S-a ridicat chestiunea ce va purta Nicky [la înmormântare], eu am propus ca, fiind „Cavaler de Malta“, să poarte uniforma // respectivă. A fost *fila 75* complect de acord.

Joi, 21 iulie

La ora 7 1/2, slujba la Peleş, după care sicriul, ridicat de ofiţerii [Regimentului] 4 Roşiori, a fost aşezat pe un afet de 75 al Reg[imentului] 2 R[oşiori] şi am pornit în cortegiu la gară. Este o vreme splendidă. Pe jos, urmam eu, Nicky şi Mihăiţă, urmaţi de Casele respective şi de personalul mamei. Fetele au mers cu trăsura.

Trecem pe ultimul ei drum din Sinaia, spalier de trupe şi lume deosebită; cu toate că s-a mers destul de repede, totuşi am sosit în întârziere la gară.

Cu trenul care pleacă la 9 1/4, sosim la 11,45 la Cotroceni, unde ne aşteaptă alaiul cel mare, Guvernul, consilierii regali, marii demnitari. Sicriul, coborât din tren, este aşezat, mai întâi, pe un catafalc în faţa // Gării [Cotroceni], unde, după o slujbă *fila 76* mai slabă ca acelea din Sinaia, e dus pe braţe în sala cea mare a Cotrocenilor. Spalier[ul] format din Reg[imentele] Gardă

Călare şi 4 Roşiori, cu sabia întoarsă cu vârful la pământ şi capul aplecat, după sistemul englez, face un efect foarte frumos şi demn.

Seara, din nou slujbă.

S-au mai anunţat ca delegaţii: Cehoslovacia – general Sirowy[618]; Italia – un maistru de ceremonii; Grecia – amiralul Paparigopoulos; Danemarca, Egipt, Japonia, Suedia şi Norvegia, reprezentate prin miniştrii lor respectivi. Mai aflăm că Friedel vine cu Ethe şi că soseşte şi marele duce Dimitri.

Masa de seară o iau toţi la mine.

Nicky e foarte bine şi rezonabil. Ileana n-are manifestaţii dezagreabile, afară de aceea că pozează în stăpâna casei, la Cotroceni. Toţi au fost de acord cu măsurile ce le-am luat.

Cu Urdăreanu am mai lucrat la punerea la punct a detaliilor.

Mai suntem anunţaţi că vine şi ducele de Nemours, fiul
fila 77 ducelui de Vendôme, ca reprezentant // al mamei sale[619] (sic??) *.

Vineri, 22 iulie

Obişnuitele slujbe, dimineaţa şi seara. Continuăm cu organizarea detaliilor, cari reprezintă oareşicari dificultăţi. Mâne sosesc oaspeţii. Nicky, perfect şi foarte trist. Ileana, rece şi, câteodată, *„monte sur ses grands chevaux"*[620], atitudine care am observat-o după a doua zi; adesea, se consideră stăpână şi aceea care, fiind cea mai apropiată de mama, atotştiutoare.

Printre telegramele ce le-am primit, au fost două importante: Horthy, foarte caldă, şi Kalinin[621], foarte corectă. Slujbele sunt urâte, cu toată grija ce şi-o dau popii. Am hotărât că mâne va sluji părintele Nae Popescu, spre a face totul demn.

Am mai luat dispoziţia că mâne seară sicriul va fi transportat

* Conform manuscrisului *(Nota edit.)*.

fără alai şi depus în Sala Tronului, de unde va porni poimâine cortegiul. // Căldurile au început a fi serioase, şi drumul până *fila 78* la Gara Mogoşoaia e foarte lung. Nemours nu mai vine, căci a cerut să i se plătească biletul.

Sâmbătă, 23 iulie

Astăzi a fost ziua tuturor sosirilor: la 10.25, Paul, Olga şi marea ducesă Elena, soacră-sa. De la gară, mergem imediat la Cotroceni, unde are loc obişnuita slujbă. Oficiază, ca preot principal, de astă dată, părintele Nae [Popescu]; el [e] mult mai demn, el are o voce atât de caldă şi frumoasă şi slujeşte aşa cum trebuie, fără cântecul nazal de proveniență grecească.

Ne reîntoarcem cu Paul şi Olga la Palat, unde-i duc la apartamentele lor. Prânzul, la mine. La 14.30 iarăşi la gară, ca să primim restul celor ce vin: Mignon, George Kent şi Marina, Friedel, Ioşchi, Ethe, Aunt Sandy cu copiii ei. Imediat, la Cotroceni, unde mergem direct la catafalc. Pentru mine zi plină, căci de la 16,1/2 încolo // trebuie să primesc delegaţiile *fila 79* străine, începând cu generalul Mittelhausser, pe urmă Sirowy, urmat de italianul, belgianul, germanul etc.

Circumstanţe oribile. Nu ştii ce să spui acestor domni, care şi ei fac feţe-feţe.

La 7 1/2, slujba de seară, ultima din Cotroceni, la care asistă toţi. A fost un moment extrem de emoţionant când Zwiedineck, luând din sicriu caseta cu inima[622], mi-a înmânat-o ca s-o învelesc, aşa cum a fost dorinţa mamei, în drapelele englezesc şi românesc. Am chemat fraţii să mă ajute şi pe toţi ne-au podidit lacrimile.

Învelită în drapele, caseta am depus-o într-una mai mare. Pe urmă, luată de adjutant, a fost dusă şi aşezată în biserica din Cotroceni, unde va rămânea până în ziua când vom hotărî transportul la Balcic.

Urmează cina la Palat, unde, lângă cei citaţi ca sosiţi astăzi, a mai fost şi Wilhelm Wied cu copiii. Dimitri nu soseşte decât după-masă. A mai sosit, în timpul după-amiezei, şi Kiril al
fila 80 Bulgariei[623]. Înainte de cină, distribui decoraţiile acelora // cari n-aveau.

După cină, iarăşi pe drum, ne întoarcem la Cotroceni, unde numai în faţa copiilor şi a lui Friedel ridicăm coşciugul, care a fost închis. Cu un singur preot, părintele Nae [Popescu], este transportat de ofiţerii R[egimentului] 4 R[oşiori] şi depus într-un automobil şi dus la Palatul din oraş. Aci, cu acelaşi ceremonial, coşciugul a fost depus pe catafalcul din Sala Tronului. Foarte impresionantă şi simplă ceremonie, un adevărat adio intim al nostru mamei.

Am stat puţin de vorbă cu Mignon, dar o găsesc complect de acord cu acele ce am hotărât.

Seara o termin liniştit cu D[uduia] şi Paul, la *Căsuţa mea*.

Duminică, 24 iulie

Azi a fost înmormântarea, o zi foarte caldă; mai ales străinii au suferit mult. Totul s-a petrecut perfect. Urdăreanu şi-a
fila 81 trecut // nu se poate mai bine examenul. Începem devreme, din cauza căldurii şi a drumului lung de parcurs. La 8 1/2, toată lumea întrunită în Sala Tronului; începe slujba oficială, în primul rând de mitropolitul Moldovei[624], bine. Pe urmă, ofiţerii au ridicat sicriul. Filarmonica a intonat *„Moartea lui Siegfried"* din *„Götterdämmerung"*[625]. A fost un moment foarte emoţionant când au răsunat acele trei note cu toba, *„pam, pam, pam"*, m-au năpădit lacrimile şi celor mai mulţi acelaşi lucru li s-a întâmplat. Într-adevăr, în rotonda unde a fost aşezată orchestra răsuna melodia cu atâta maiestuozitate, cu atâta amploare încât chiar dacă n-ar fi fost aşa de triste împrejurări tot te-ai fi simţit adânc mişcat. Totul a fost demn,

afară de o clipă: Elisabeta a avut un moment de istericale când s-a intonat „*Veşnica pomenire*", a avut un ţipăt şi s-a aruncat pe umărul meu.

Sicriul aşezat pe afet, ne încolonăm în cortegiu; muzicile din cap, în loc de marş funebru, cântă „*Slankemen*", marşul Reg[imentului] 4 R[oşiori]. Acest ultim salut al Capitalei [adus] Reginei Unităţii Naţionale şi a Războiului [Reîntregirii] a fost, într-adevăr, ceea ce ea ar fi dorit, // demn, solemn şi sărbătoresc. *fila 82* Nu numai că toate zilele acestea lumea n-a contenit de a trece pe dinaintea catafalcului la Cotroceni, încât am fost obligaţi chiar să prelungim şi noaptea permisul de trecere, dar astăzi străzile au fost tixite de lume cum n-a mai văzut Bucureştiul de mult. Drumul până la Gara Mogoşoaia s-a parcurs bine, fără nici un incident. Chiar bătrânii consilieri regali de la cordoane au suportat drumul şi căldura perfect. Trupele înşirate, atitudine bună, deşi felul de a-şi ţine arma cu patul în sus era ceva nou. În faţa Gării Mogoşoaia erau aşezaţi străjerii, toţi cu lumânări; spectacol foarte frumos.

La 12.00, sosim la Gara Mogoşoaia, şi sicriul e pus în tren. Pornim spre Curtea de Argeş. În tren, căldura e teribilă, toţi s-au pus la cămaşă. Am vorbit ceva cu toţi. George Kent îmi comunică din partea lui Berti că nădăjduieşte că acest doliu nu va împiedica vizita proiectată la Londra. Am răspuns că nu şi că sper că de astă dată Hitler nu o va împiedica din nou. Cu Paul prea puţin am vorbit chestiuni // politice. Situaţia Cehos- *fila 83* lovaciei ne îngrijoreşte şi, deci, şi viitorul Micei Înţelegeri.

La 4 1/2, sosim la Curtea de Argeş, unde se re-formează cortegiul ca la Bucureşti, îndreptându-ne spre mănăstire. Cu toate că drumul n-a ţinut decât ceva peste o oră, am fost aşa de obosit încât credeam că nu vom mai ajunge.

Slujba în faţa mănăstirei a fost oribilă, deşi principalul slujitor era mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului. Popii s-au zăpăcit şi au cântat halandala; prin aceasta, atmosfera de so-

lemnitate şi reculegere de la Bucureşti a dispărut aci.

La 6.00, frânţi de oboseală, ne întoarcem şi pornim spre Bucureşti, unde sosim la 9.00.

Paul, Olga, George Kent, Marina şi Aunt Elen ne părăsesc la Piteşti.

Mai am de însemnat că, din cauza situaţiei particulare în care s-a pus Nicky, am fost obligat, ca să nu-l jignesc prea mult punându-i numele de Brana pe lista oficială a cortegiului, să-l însemnez ca „al doilea fiu al reginei Maria". Am aflat că în public a făcut o admirabilă impresie faptul că l-am chemat şi că
*fila 85** a fost // primit absolut ca unul din familie. Lucrul era, de altfel, foarte natural şi, pe urmă, eu aveam o tristă experienţă în această direcţie şi ceea ce am îndurat eu cu prilejul morţii mamei n-am voit ca fratele meu să o îndureze astăzi. Nicky pare a fi priceput această situaţie şi s-a purtat în toate nu se poate mai bine.

Luni, 25 iulie

Cei rămaşi au luat prânzul la mine. A mai plecat azi-de-dimineaţă şi Kiril.

După-masă, la 18.00, ne-am întrunit cu toţii la Cotroceni pentru deschiderea testamentului. S-a şi făcut împărţirea bijuteriilor, lucru la care surorile ţineau colosal de mult. Cu Nicky am strâns de peste tot hârtiile importante şi neimportante, pe cari le-am pus în plicuri şi le-am sigilat.

fila 86 Cât despre testament, el e făcut cu tâlc, ca // Ileana să fie protejată şi eu să plătesc toate oalele sparte. Trebuie să mărturisesc că nu-mi convine şi că va trebui să se găsească o soluţie echitabilă pentru toţi, mai ales că surorile au în plus bijuteriile, care, nefiind înscrise în testament, dar numai în scrisori ce le

* Fila 84 a fost omisă din numerotare *(Nota edit.)*.

au la mână, mie mi-ar rămâne de plătit enorm de mult, Ileana primind în plus partea sufletului[626].

Mi-e teamă de complicaţii, afară de Nicky, care se ţine strâns de mine şi se poartă cât se poate de frumos.

La deschiderea testamentului au asistat, afară de noi, copiii, Friedel, Iamandi, Urdăreanu şi preşedintele Tribunalului.

O veste tristă: zilele acestea a murit subit de meningită tuberculoasă Grămadă, unul din colegii lui Mihăiţă, poate cel mai inteligent dintre toţi. Era nepotul luptătorului bucovinean Grămadă[627], care a căzut la Cireşoaia. Mihăiţă este foarte impresionat de toate aceste evenimente din urmă.

Marţi, 26 – Vineri, 29 iulie

Toate aceste zile au fost, îndeosebi, ocupate cu aranjarea chestiei moştenirei. În liniile mari, totul a mers foarte bine, actul de împărţire propus de mine a fost acceptat şi iscălit // fără *fila 87* discuţii de toţi. În linii generale, el conţine următoarele dispoziţiuni: ceea ce a fost lăsat hotărât în testament nu se mai discută, dar se face o evaluare şi se calculează cu un preţ mediu egal pentru toţi. Din restul moştenirei se fac părţi egale pentru toţi. Ileana ia partea sufletului, şi Mignon, Nicky primesc partea lor în bani. Eu, după ce am plătit din solda mea legatele ce cădeau în sarcina mea, renunţ la rest şi se adaugă la părţile celorlalţi moştenitori. Nicky şi cu mine renunţăm de a ridica vreo pretenţie asupra valorii bijuteriilor, pe cari binevoim a le considera ca daruri făcute în viaţă.

Pe lângă testament, a mai fost şi un caiet, în care multe din lucrurile ei mama le împărţea printre noi toţi şi [la] o grămadă de alte persoane cunoscute şi necunoscute. Am procedat la această împărţire complectând, pe ici-colo, unele scăpări din vedere. Pot să zic că, în general, împărţirea s-a făcut fără prea

multe discuţii, cel puţin cu noi, fraţii, între surori au mai fost,
fila 88 căci ele // au arătat mai mult decât noi un spirit de acaparare. O chestiune foarte delicată a fost aceea a memoriilor şi a corespondenţei. Nouă ne fusese teamă că memoriile erau lăsate lui [Barbu] Ştirbei; din fericire, nu, ele fuseseră depozitate în lăzi la Legaţia Angliei şi nu puteau fi remise decât lui Ileana. S-a stabilit între noi, a iscălit şi Mihăiţă, ca moştenitor viitor, că ele vor fi sigilate şi ne-am luat angajamentul că ele nu pot fi deschise decât după 20 de ani, şi atuncea numai cu consimţământul tuturor; în tot cazul, ele nu pot fi publicate decât după moartea ultimului dintre copii. Toate celelalte manuscrise le-am pus într-o ladă şi le-am făcut dar Academiei Române. Pentru veniturile publicaţiilor ei s-au hotărât că ele vor forma un fond cultural, care va purta numele ei.

În aceste zile, au continuat plecările. Marţi – Ethe şi Dimitri, miercuri Hohenzollernii şi Hohenlohii. Am fost la gară cu ei. E prima dată când am revăzut Gara de Nord de când fusese refăcută. E, într-adevăr, foarte civilizată şi ne face cinste.

Mai toate zilele am mâncat împreună, fie la mine, fie la Cotroceni, fie la Elisabeta. Marţi seara au fost împreună la
fila 89 mine D[uduia], Friedel // şi Ioşchi.

Joi am primit încă ultimele delegaţiuni pe cari nu le văzusem: contele Szembeck şi Rüstü Aras. Acesta îmi spune că lui Kemal [Atatürk] nu-i merge bine, dacă se îngrijeşte bine el mai poate dura un an, doi, altfel, cel mult patru luni.

În tot cazul, zilele acestea au fost zile de muncă intensivă de dimineaţa până seara şi sunt mândru că în 5 zile am putut lichida atâtea lucruri fără prea multe ciocniri. Mai rămân unele lucruri foarte mici şi fără importanţă, pe cari le vom termina în zilele ce vin.

Toate aceste zile au fost foarte calde.

Sâmbătă, 30 iulie

Astăzi se oficiază, la Curtea de Argeş, parastasul de o săptămână de la moartea mamei. Mergem Nicky, Mihăiţă, Anton[628] şi cu mine. Surorile şi cucoanele au rămas la // *fila 90* Bucureşti, unde au asistat la o slujbă la Cotroceni. În drum am stat de vorbă mult cu Nicky de ale aviaţiei şi marinei, în cari chestiuni văd că are idei bune şi rezonabile; pe urmă, şi de situaţia lui. Ce-l doare, îndeosebi, este chestia numelui, ar dori foarte mult să i se deie un titlu. I-am făgăduit că de îndată ce va fi posibil o voi face, şi lucrul nu este exclus, căci, prin noua Constituţie, nu mai este interzisă conferirea şi purtarea titlurilor. I-am mai spus că toată situaţia lui depinde numai de purtarea lui. Trebuie să vază că aşa cum l-am primit, ca un frate şi cu braţele deschise, poate spera şi că dacă se poartă aşa cum s-a purtat acuma voi avea cele mai bune intenţii faţă de el.

Cine se arată încântat de această revedere este Iorga, care ne-a felicitat la gară la Curtea de Argeş şi ne-a spus că veşnic ar voi să ne vază aşa împreună.

La 7 1/2, pleacă Ileana şi Anton. Nu i-am mai dus la gară, fiind rupt de oboseală. //

Duminică, 31 iulie – Sâmbătă, 6 august *fila 91*

Încetul cu încetul, viaţa îşi reia cursul normal, aşa este cursul lucrurilor. Am mai lucrat la Cotroceni pentru anumite împărţiri. Mignon şi Elisabeta au continuat de a alege anumite lucruri cari le rezervăm pentru muzeu. Adică, nu doresc să se facă din nou greşeala din trecut să se irosească lucrurile, deci am ales dintre lucrurile mai caracteristice ale mamei, haine, rochii, mărunţişuri, cari le-am pus la o parte şi vor fi expuse în Palat, în sălile rezervate pentru muzeul familiei regale. Una din

zilele acestea l-am adus pe Nicky şi i-am arătat construcţia nouă, care înaintează foarte încet, dar care, totuşi, se desinează destul de bine; i-a plăcut.

Luni, 1 august, a fost în audienţă colonelul Bohm de la Telefoane. Am vorbit despre cum merg lucrurile şi pare destul de mulţumit, cere, însă, să i se aranjeze transferul.

Joi, 4, pleacă Nicky, după ce a petrecut 2 săptămâni în ţară; am fost larg cu dânsul, şi el s-a purtat, trebuie s-o mărturisesc,
fila 92 foarte bine //. Şi Mihăiţă a plecat zilele acestea la Brioni, pentru convenţionala vacanţă[629] cu mamă-sa.

Vineri, 5, Gusti, cu care punem la punct chestiunea privitoare la proiectul de Lege a Serviciului Social. Este o nouă concepţie a noastră pentru a generaliza experienţa făcută de echipele mele în ţară şi cari a dat aşa de frumoase rezultate.

Sâmbătă seara plecăm cu D[uduia], Ernest, Stavăr şi Rusescu spre Balcic.

Duminică, 7 august – Marţi, 9 august

Sosirea la Bazargic, de unde, cu automobilele, la Balcic. Fac act de proprietate şi iau în primire noul meu loc. Pentru mine n-a fost nici o surpriză, dar, mai ales, pentru D[uduia] a fost o revelaţie. A exclamat că pricepe de ce mamei i-a plăcut aşa de mult şi de ce a dorit ca inima ei să se odihnească aci.

Au fost aceste 3 zile de delicioasă odihnă fără griji, în acest
fila 93 colţ de rai. Ne-am plimbat // peste tot, am stat să ne odihnim în diferitele chioşcuri, mai ales în cel nou, cu pardoseala de marmoră neagră. Dimineaţa, baie în Mare, apa delicios de caldă, toţi, până şi câinii erau fericiţi. Pentru Mihăiţă am hotărât să-l punem în *„Ciupercă"*, desigur o casă care să-i facă mare plăcere, e un vis.

Nopţile au fost o minune, cu o lună splendid de strălucită şi cu ropotul lin al Mării, care-ţi leagănă somnul. D[uduia] devine

din ce în ce mai pasionată pentru Mare, ceea ce îmi pare bine, căci şi mie îmi place aşa de mult.

Desigur că aci ne vom face un colţişor care să ne placă şi să ne priască.

Totuşi, impresie tristă mi-a făcut grădina, nu e îngrijită aşa cum era pe vremuri. Bine zisesem eu mamei să nu-l ieie [angajeze] pe Guttman, căci nu face parale.

Pentru D[uduia] vreau să-i iau casa A.C.F., care este a Ileanei, căci nu-mi convine să am această instituţie în nasul meu. Cu mare părere de rău plecăm de aci, unde a fost aşa de frumos, ca să ne îmbâcsim // din nou în cuptorul Bucureştiului. *fila 94*

Pentru la anul vom sta mai mult. Nu ne vom atinge de nimica, căci aşa cum le-a aranjat mama casele se pot locui, cu tot stilul lor special.

Miercuri, 10 august

Reîntors la Bucureşti, scobor din tren la [Gara] Mogoşoaia, la 9 dimineaţa, şi, întors la Palat, începe iarăşi maşina de lucru. Văd astăzi pe Comnen şi Iamandi. Ne năzăreşte iarăşi un dor de ducă în câteva zile; după ce va fi pusă la punct Legea administrativă, care a fost amânată din cauza morţii mamei, şi voi fi primit jurământul rezidenţilor regali, căci la această denumire ne-am oprit pentru şefii ţinuturilor, vom pluti din nou spre Orient cu acea frumoasă lebădă care-i „Luceafărul". // Un singur regret, că Mihăiţă, care-i ocupat cu vacanţa obligatorie, nu va fi cu noi. *fila 95*

Joi, 11 august

Afară de miniştri obişnuiţi, astăzi am mai văzut pe Cădere[630], care îl iau cu părere de rău de la Belgrad şi-l fac rezident regal la Galaţi. Am trebuit să-l chem personal ca să-l

conving şi n-a fost deloc uşor. S-a mai prezintat astăzi şi colonelul Gerstenberg[631], ataşatul aerian german, om de încredere al lui Göring şi prieten cu Friedel.

Mai văd şi pe doctorii Hortolomei şi Mamulea, din cauza braţului meu, care tare mă doare. Hotărăsc să mi se facă un tratament cu raze ultrascurte, încât cred că din cauza loviturei ce am primit-o am o strivire a muşchilor. Mă plictiseşte, căci, pe zi ce trece, mă doare mai mult; din câte a putut constata Hortolomei, nu e nici o leziune a osului, cum am crezut-o eu şi D[uduia]. Dacă razele nu-şi vor face efectul, va trebui, //
fila 96 totuşi, să mi se facă o radiografie.

Vineri, 12 august

Afară de miniştri, nimica deosebit de însemnat. Ne bucurăm de croaziera cu „Luceafărul". E cald.

Sâmbătă, 13 august

După o lungă aşteptare, pricinuită, pe de o parte, de doliul nostru, dar şi de ultimele puneri la punct asupra persoanelor, Cădere, Grigorcea, am putut promulga azi-de-dimineaţă noua Lege administrativă. Cred că legea e bună. Ideea aceasta a descentralizării de mult este în aer. Primul proiect (după câte ştiu eu), după cel pur teoretic al guberniilor lui P.P. Carp[632], a fost întocmit la Iaşi de Centrul de studii al // Partidului Liberal,
fila 96A care împarte ţara, dacă nu mă înşel, în 5 provincii (era vorba de Vechiul Regat numai). Pe urmă, a venit, ca o primă realizare, aceea din 1929 a lui Maniu[633], greşită din punct de vedere politic şi administrativ. Dominau, în acea vreme, ideea de provincie istorică (Ardeal, Moldova, Bucovina etc.) şi ideea ultrafalşă administrativă că şefii regiunilor erau reprezen-

tanţii periferiei pe lângă Centru, în loc de a fi exponenţii Centrului în provincii. Cu toată dorinţa lui Maniu şi tocmai din cauza greşelilor ei organice, lipsa reală de autoritate, n-a putut obţine de la ministere să se facă o reală descentralizare. Spiritul vechi al supracentralismului domina, cu toată aparenţa de autoritate a partidului „celui mai popular". De atuncea, adică de când m-am întors, mă domină gândul să fac această reală descentralizare, să creez prin acest mijloc centre de viaţă periferică, absolut necesare şi ca dezvoltare culturală, şi ca siguranţă politică. Bucureştiul trebuie descongestionat, miniştrii, prin trecerea unora din atribuţiunile lor asupra rezidenţilor regali, // vor fi mai liberi să-şi îndeplinească cu mai mult folos rolul *fila 97* şi misiunea lor de îndrumători şi de controlori ai bunului mers al departamentului. Legea actuală este cea mai bună dintre cele ce s-au alcătuit până astăzi în această direcţie şi multe din principiile ei sunt gândite şi formulate de mine. Unul din marile progrese este că s-a rezolvit destul de serios problema finanţelor locale, fără de care orice descentralizare nu poate avea viaţă.

Că toată lumea este mulţumită n-aş putea zice, mai sunt destui care critică din deosebite cauze. Unul dintre bosumflaţi este Iorga, căruia nu-i plac rezidenţii. Lui Negruzzi[634] îi reproşează barba, lui Dănilă Pop[635] că a luptat împotriva ruşilor în marele război, şi aşa mai departe. Cu toate acestea, a trimes lui Călinescu o telegramă în care-l felicită pentru Lege. Sucit om.

Înainte de ceremonia promulgării, am avut depunerea jurământului noului episcop catolic de Alba Iulia, monseniorul Vorbuch // ner[636]. Singurul lui păcat, pentru moment, este că *fila 97 A* vorbeşte stricat româneşte şi că e cam bolnăvicios.

La masă, patriarhul [Miron Cristea] şi Călinescu. După-masă, am pus ordine în decoraţiile rămase de la părinţi. Cele

ale mamei complecte, ale tatii cele mai multe prezente, ale regelui Carol şi reginei Elisabeta majoritatea lipsă, cu toate că cele mai interesante au rămas.

Seara, cinema, un foarte bun film al lui Clive Brook, *„Declasaţii"*.

ÎNSEMNĂRI ZILNICE

Caietul 6

14 august – [4 septembrie 1938]

Regele Carol al II-lea îl decorează pe inginerul Gr. Zamfirescu, inventatorul și constructorul avionului S.E.T. În mijloc, regina Maria; în stânga, Iuliu Maniu

Duminică, 14 august

fila 1

Pe la 3.00, plecăm cu trenul din Gara Mogoşoaia spre Constanţa, unde ne ambarcăm pe „Luceafărul" pentru o săptămână de odihnă pe Mare. D[uduia], Urdăreanu, Rusescu, Radu [Irimescu] şi Mamulea. În tren, foarte cald. La Constanţa ne mai aşteaptă Max Auschnitt şi Lizi.

Sosit la Constanţa, vizitez, mai întâi, noul vas al S[erviciului] M[aritim] R[omân], „Transilvania"[637], foarte bine şi foarte civilizat.

La 8.00, pornim la drum, sub comanda noului comandant, de astă dată definitiv, lt. comandor [Carol] Prosinag, ceilalţi ofiţeri – cei obişnuiţi.

Marea ideală, cabina cea nouă foarte plăcută şi nu prea caldă. Luna ca în poveşti.

Luni, 15 august

fila 2

De dimineaţă, pe punte, pentru intrarea în // Bosfor. Ca şi rândul trecut, la Büyükdere vine vedeta cu Rüstü Aras, secretarul general al preşedintelui şi un adjunct să mă salute. Merg cu noi până la Istanbul. Profit de ocazie ca să vorbesc ceva politică. Problema cehă, care ne îngrijoreşte îndeosebi, căci nu pare a se lumina. Încăpăţânarea şi purtarea cu vorba a lui Beneš riscă să exaspereze pe germani; totuşi, R[üstü] A[ras] nu crede în război. Pe urmă, îi mai atrag atenţia asupra bulgarilor, care, oricare ar fi angajările lor şi felul cinstit de a se purta al lui Kiosseivanov[638], totuşi trebuiesc supravegheaţi şi readuşi

din timp în timp la ordine. Starea lui Kemal [Atatürk] tot nu se îmbunătăţeşte, dar, cu o bună îngrijire, poate scăpa.

E o zi splendidă, caldă, zi de mare orientală. În rada [portului] Istanbul ne oprim ca să ne aprovizionăm şi să-l aşteptăm pe Polar Bekir, pe care l-am cerut din nou lui R[üstü Aras] să fie ataşat pe lângă noi şi de astă dată.

Înainte de ora mesei de prânz, pornim din nou, [de] astă dată prin Marmara, spre Dardanele. Marea este de o culoare de // neînchipuit de frumoasă.

fila 3

Marţi, 16 august

Deşteptarea la Çanak[639], vestit din timpul marelui război. Aşa-numitul orăşel este oribil, adevărata mizerie orientală. Sub supravegherea valiului, şefului Garnizoanei, comandantului Jandarmeriei etc., plecăm cu automobilele, pe un drum destul de prost, spre Troia[640]. Troia, aproape baza istoriei, legendă crezută [ca] atare de atâtea generaţii, graţie intuiţiei lui Schliemann[641] şi ajutorului lui, Dörpfeld[642], devenită realitate istorică. Voi avea bucuria să calc pe acest pământ sfânt al Antichităţii, unde atâtea fiinţe imortale au călcat şi au populat, prin amintirea lor, cântecele civilizaţiei în care trăim. Ahile, Elena, Hector, Priam, Enea, prototipi eterni ai tuturor sentimentelor şi faptelor omeneşti.

fila 4 Iată oraşul; realitatea astăzi e mai sear // bădă. Poate, dacă am fi avut norocul să avem cu noi pe cineva care, cunoscând locurile, putea să ne înfăţişeze acele vremuri eroice, am fi simţit mai puţin soarele şi praful. Dar, totuşi, trebuie să mărturisesc că am fost cuprins de o reală emoţie văzând aceste meleaguri. Prea puţin s-a săpat, abia câteva ziduri neprecise s-au dezgropat şi, totuşi! Troia!

Mână de oameni a aşezat, acum atâtea mii de ani, aci, piatră peste piatră, sânge de erou a stropit aceste pajişti şi, pe urmă, nemuritorul cântăreţ Homer[643] a dat poporului său, atât de despărţit prin lupte fratricide, o comoară a trecutului de care

trebuia să fie mândru şi pe care s-a clădit o civilizaţie nepieritoare. O, ironie! Această civilizaţie a folosit altora, aş putea zice tuturora, omenirei întregi, numai poporului din care s-a născut nu.

Întorşi la bord, pe o mare ca un lac, de un safiriu nemaipomenit, pornim, ieşind din Dardanele, pe drumul Smirnei[644]. Trecem printre insulele greceşti, fiecare // o fărâmătură de *fila 5* istorie: Tenedos, Naxos, Lesbos, Chios, Samothrace[645].

După apusul soarelui, intrăm şi ancorăm în Golful Smirnei; de departe se văd, în fund, luminile etajate ale oraşului.

Miercuri, 17 august

... La 10 1/2, pornim din Izmir ca să parcurgem cei 60 km, aşa ni se anunţase, până la oraşul Bergama[646], lângă care sunt ruinele acestei faimoase cetăţi elinice, al cărei tezaur principal, templul lui Jupiter, cu faimoasa friză, se găseşte în „Kaiser Friedrich Museum" din Berlin. Drumul destul de // prost, deşi *fila 6* ni se anunţase că e bun, şi [facem] vreo 120 km, în loc de 60, până la locul unde trebuim să ajungem. Căldura e destul de mare şi maşina scutură, iar şoferul, un tâmpit, nu se uită la drum şi, la fiecare hop, parcă intenţionat, întoarce capul şi apasă pe accelerator, deci o adevărată plăcere, chiar şi pentru cineva care nu-i suferind. Rezultatul, destul de dezastruos pentru nervii D[uduii].

N-aş putea zice că peisajul e pitoresc, prea e searbăd, totuşi ceva mai puţin decât ieri. Culturi de tutun şi adevărate păduri de smochine, cu pomi seculari, luând formele cele mai fantastice, încărcate cu belşug de poame. Terenul destul de deluros şi acoperit, pe vârfuri mai ales, cu arbuşti cari, din depărtare, dau iluzia de verdeaţă; când te apropii, vezi că e numai rarişte printre bolovani. Câteva colţuri sunt adevărat frumoase, mai ales când te apropii de golfurile Mării, de un safiriu incomparabil, cea mai minunată orgie de ultramarin. Ici-colo, scene pitoreşti: bătrâni sau babe cu copiii lor. //

fila 7 Începem prin a lua dejunul, destul de decent servit, într-un hotel *„plus que modeste"*, care poartă titlul pompos de „Bergama Pallas". Din fericire, reprezentantul intelectualităţii, de astă dată, este un individ care ştie ceva şi are interes pentru săpăturile de aci.

Începem vizita prin Muzeul local, în care s-au strâns multe din cele ce s-au găsit în săpăturile de aci. Sunt unele bucăţi chiar foarte frumoase, mai ales câteva mici statuiete de bună factură elenică şi vreo două straşini, de [din] care cu figuri la colţuri. Vizităm, pe urmă, templul lui Asclepios[647], de fapt un sanatoriu în care înfloreau psihanaliza şi psihoterapia. Se găsesc aci terme, temple, gimnaze, teatre, tot ceea ce se între-
fila 8 buinţează şi astăzi.Izvorul // sacru curge şi azi în mijlocul acestui lăcaş, care, în timpul lui de glorie şi înflorire, trebuia să fie splendid. Trecând oraşelul Bergama, unde sunt încă multe rămăşiţe antice,elenice, romane şi bizantine, dar ale cărui forme sunt orientalismul neprihănit, urcăm pe Acropole. De aci au început să se întindă acele trei cetăţi principale, din cari au rămas încă destul de multe urme interesante. Palatul regilor, teatrul splendid, aşezat pe coasta dealului, putând conţine, în 80 de trepte circulare, 15.000 de spectatori. Ruinele Bibliotecei, care, bogată de 25.000 de volume[648], fusese luată de Antoniu[649] şi dăruită Cleopatrei[650]. Aşezată în Alexandria, a fost distrusă în faimosul incendiu. Agora, soclul pe care fusese aşezat templul lui Jupiter etc., etc. Timpul fiind prea scurt şi drumul până la Smirna lung, n-am putut vedea lucrurile prea în detaliu.

Reîntoarcerea am făcut-o cu o altă maşină şi cu un alt şofer; a mers mai bine, dar lung, nesfârşit de lung mi s-a părut. //

fila 9 Seara, valiul (prefectul) ne-a dat o masă într-un parc-restaurant. Temperatura plăcută, dar mâncarea infectă. Eu, D[uduia] şi Urdăreanu am încercat să fumăm din narghilea, probabil că se poate fuma când eşti obişnuit, dar e destul de tare şi vai de plămâni, atâta trebuie să tragi ca să vie fumul.

Scene comice s-au petrecut, pare-se, între D[uduia] şi valiul. Ea, nesimţindu-se bine, nu s-a dat jos din automobil ca să viziteze templele etc., la Bergama. Valiul a rămas cu ea ca să-i facă onorurile. La toate întrebările ce i le punea răspundea halandala: *„Ah, oui! Ah, non!"*, la întâmplare, pare-se că dădea un efect din cele mai comice.

Joi, 18 august

Rămânem dimineaţa la Smirna. D[duduia], obosită, rămâne pe vas. Urdăreanu, graţie dispoziţiunilor ce le-a luat, de a opri toate maşinile, a // reuşit, în sfârşit, să doarmă. Am pornit să *fila 10* văd oraşul. Partea nouă nu arată nici un farmec deosebit, este încă în dezvoltare, n-are nici un caracter. Partea veche, adică aceea care a scăpat de focul din timpul războiului greco-turc din 1922, mai puţin murdară decât m-aşteptam; este destul de pitoresc. Străzile strâmte, cu case joase, adevărat orientale, unele în trepte, zarzavaturi multe, pătlăgele, harbuzi dau pete frumoase de culoare pe aceste caldarâmuri de piatră rotundă. Partea comercială, de fapt un fel de bazar, prin care, însă, poţi să treci cu trăsura, e amuzantă; cumpăr ceva olărie şi linguri de aramă. Acestea din urmă de la un bătrân turc cu un surâs foarte simpatic, aşa cum îl cunoaştem din poze – îi lipsea numai fesul – îmbrăcat, cu toată căldura covârşitoare, cu vreo 4 rânduri de haine.

Masa o luăm pe bord, invitat fiind valiul Izmirului.

La 4, plecăm spre Caspoli. Marea ideală, stau întins şi citesc pe punte. Seara, pocher. Duduia are din nou o criză oribilă de nervi, stă pe punte, se uită la Mare // şi plânge. Nu doarme toată *fila 11* noaptea.

Vineri, 19 august

Debarcăm pe la 1 la Floria, plaja Stambulului. Masa ni se serveşte în pavilionul lui Atatürk, care mi-l pune la dispoziţie.

E clădit pe piloturi, în Mare, foarte drăguţ, stil modern, după planurile unui tânăr arhitect turc; e confortabil şi bine conceput. Masa excelentă.

Pentru cei care nu cunosc Caspoli, vizităm din nou tezaurul vechiului Sarai – , porţelanurile chinezeşti şi celelalte săli. Cucoanele înnebunesc după smaragdele şi rubinele, cari sunt, într- adevăr, splendide, iar eu din nou după stofele acelea de nepreţuit. Ce n-aş da să pot să cotrobăiesc în lăzile din depozitul lor şi în cari se zice că mai sunt nenumărate comori. Privim enormitatea îmbrăcămintelor acestor padişahi, hainele sunt croite pentru. //

(Fila 12 lipseşte din manuscris)

fila 13 După-masă, am jucat pocher; un joc infernal.

Sâmbătă, 20 august

Sosim la 8.1/2 în Constanţa; afară de acea oră a ieşirei din Bosfor, Marea excelentă până în ţară. Când am debarcat, a fost plăcut, în cursul zilei s-a încălzit bine de tot, seara e răcoare.

Nimica deosebit de însemnat, toată ziua am fost ocupat cu citirea corespondenţei şi punerea la punct a hârtiilor ce s-au strâns în acest răstimp.

D[uduia] la cină. La 9.1/2, ne culcăm; devreme. O găsesc ceva mai calmă.

Duminică, 21 august

fila 14 Nimic deosebit de însemnat; zi frumoasă, // caldă. Seara chiar răcoare, pe când jucam pocher pe terasă.

Primesc veşti de la Comnen, din Bled[651], că nu se poate încheia cu ungurii aşa cum speram, căci ei nu vor să se angajeze faţă de cehi[652]. Totuşi, se va propune un fel de *„Gentleman's*

agreement" oral[653], e o soluţie tranzitorie, tot mai bună decât// nimic. Seara, Mihăiţă telefonează din Brioni, este foarte mândru de a fi câştigat prima cupă de polo.

Luni, 22 august

Dimineaţa, miniştri. Cu [Gheorghe] Argeşanu discuţie asupra proiectului meu de a da pâne ofiţerilor cu preţ redus. Se creează dificultăţi, am impresia că e rea-voinţă vădită din partea intendenţei şi birourilor, cari nu se pot lapăda de vechea rutină.

După-masă, Dianu, ministrul nostru din Moscova. Ştirile ce le aduce nu sunt deloc // îmbucurătoare. Graţie acestui nou *fila 15* sistem de epuraţie, condus cu o deosebită energie de şeful G.P.U.[654], situaţia a devenit intolerabilă, suspiciuni, spionaj şi duşmănie. Litvinov este inteligent, dar nu este considerat politiceşte decât un element de categoria a 2-a, aşa că influenţa lui e scăzută faţă [de] G.P.U., care este stăpânul necontestat al ţării.

La 7, doctor Hortolomei şi Gatoschi[655] să-mi facă raze ultrascurte pentru braţul ce mă doare.

Seara, cinema, *„[La] Habanera"*, cu Zarah Leander; film frumos, muzica delicioasă, dar eroina joacă prea actoriceşte şi lipsită de natural.

Marţi, 23 august

Dimineaţa, ministrul dr. [Nicolae] Marinescu. Afară de chestiunile curente, discutăm şi aceea a spitalurilor şi a Eforiei, care este într-un hal fără de hal. Încurajat de cele // ce mi le-a *fila 16* spus azi-seara dr. Hortolomei, discutând această chestiune şi cerând să se rezolve cât mai repede şi favorabil în interesul general, şi nu personal, cum a fost până astăzi. *.

* Conform originalului *(Nota edit.)*.

Pe urmă, am primit pe noul ataşat militar german, lt. colonel Wahle[656], un saxon simpatic, face o foarte bună impresie şi e cel recomandat de Friedel.

După-masă, o foarte interesantă audienţă, George Lansburry[657], fostul şef al Labour Party. Plecat din acesta din cauza divergenţelor pe chestia sancţiunilor,el s-a făcut un fel de apostol al păcii prin cooperaţia economică; şi-a luat toiagul şi a făcut înconjurul tuturor ţărilor, a stat de vorbă cu toţi, şi dictatori, şi democraţi. S-a adeverit, prin înţelegerea perfectă a ideilor între el şi mine, că greşit se pune problema când se discută pe baze de ideologii politice interne chestiuni de interes general economic şi bunăvoinţă între popoare. El crede, cum cred şi eu, în faptul că economicul trebuie să primeze politicul, că planul înjghebat de Van Zeeland [...] //

[*Fila 17 lipseşte din manuscris*]

fiila 18 Seara, cinema, *„Arsène Lupin"*, film american slab.

Bate vântul tare, aşa încât nici n-am putut termina cina pe terasă.

Miercuri, 24 – Vineri, 26 august

Afară de ocupaţiile obişnuite, miniştri, după program; nimic foarte important. Am primit în audienţă de plecare pe fostul ataşat militar german, colonel Toussaint, şi, într-altă zi, vineri, Nunţiul [papal], mgr. Cassulo. Acesta mi-a vorbit de chestiunile ce le are la inimă şi cari, unele din ele, sunt drepte: subvenţia care trebuie s-o dăm pentru bursele Colegiului românesc de la „[De] Propaganda Fide"[658]; este în tot interesul nostru să pregătim elemente româneşti ca preoţi şi, mai târziu, ca episcopi catolici şi să nu lăsăm veşnic aceste posturi în mânile minoritarilor. A doua chestiune este dorinţa maicelor [de la] „St. Vincent-de-Paul"[659], ramura germană, de a

clădi un spital // în Bucureşti şi de a se ocupa de lagărul leproşilor de la Tichileşti. Ambele chestiuni fusese promise de guvernele trecute, dar bigotismul ortodox al patriarhului nu permite o rezolvire imediată. *fila 19*

Sâmbătă, 27 august

Dimineaţa, la 9, plec la Curtea de Argeş pentru parastasul de 40 de zile al mamei. Cum trece vreme şi [ale] ei valuri, după vorba poeţilor.

Vremea e răcoare şi frumoasă, atât la plecare, cât şi la Argeş. Parastasul, decent. Vizitez Palatul şi, la întoarcere, la gară, îl iau pe patriarh cu mine în maşină. La urcare, îmi spune: *„Mi-e teamă să [nu mi] se urce la cap"*. Îi răspund: *„De asta nu mi-e teamă"*.

După-masă, în tren, se încălzeşte tare şi temperatura urcată ţine până la Comarnic. Iau reşedinţa la Sinaia.

Seara, cinema. //

Duminică, 28 august *fila 20*

Sinaia, ca întotdeuna la această epocă, jumătate de zi frumos, jumătate ploaie. Temperatura agreabilă, chiar răcoare, aş putea zice.

Ziua se petrece fără ceva deosebit. După-amiază, D[uduia] merge la Braşov, iar eu să-mi văd florile. Grădinarul Funge, cu toate lacunele lui administrative, a reuşit pe deplin şi ceea ce a produs ca flori e o bucurie.

Discut cu Duduia posibilitatea de a îndeplini gândul nostru de a aranja odaia [din] fund, unde să pot lucra la mărci, ca să nu stau toată ziua în iatac.

Seara, cinema.

Luni, 29 august

fila 21 Ura! Ne sculăm mai devreme astăzi, cu tot efectul soporific al Sinaiei. // Dimineaţa, cu D[uduia], la „Pelişor". Nu mai fusesem de la înmormântare şi-mi revine tot timpul în minte tabloul când ofiţerii din R[egimentul] 4 R[oşiori] scoborau sicriul pe scara din hol.

Văd cu plăcere că au rămas multe lucruri frumoase în casă, cari îmi revin, deci, mie şi nu am nevoie de a fi prea gelos pentru mobilele vechi ce le-au primit ceialalţi.

După-masă, D[uduia], luată de un avânt de energie, s-a hotărât să aranjeze odaia din fund a „Foişorului". Cu măsuţe, cu bibelouri, cu tablouri, cu stofe luate de mai peste tot din „Pelişor", ea aranjează o odăiţă adorabilă, în care va fi o adevărată bucurie să trăieşti şi să lucrezi. Din nou, am putut admira deosebitul ei talent, gust şi imaginaţia pentru aceasta. Trebuie să mărturisesc că mie îmi lipseşte cu desăvârşire acest talent. Gândindu-mă la trecut, constatăm cum se transformă lucrurile. Odaia aceasta fusese clădită cu scopul că aci va locui ea ascunsă de ochii lumei; astăzi, prin aceste transformări, *fila 22* devine colţul cel mai dulce al casei. // Începem să transformăm şi salonul de sus şi holul de jos.

Seara, cinema.

Din lume au venit, zilele acestea, ştiri destul de îngrijorătoare. Mulţi se aşteaptă la evenimente tragice. Eu nu sunt pesimist şi nu cred în război, cu toate că cei mai mulţi cred că suntem aproape de el. E adevărat că, aşa cum se arată lucrurile zilele acestea, suntem pe pragul lui, dar pragul nu e trecut. Nu cred că Germania vrea şi poate să rişte aşa ceva şi foarte just a zis Schacht[660]: un război se sfârşeşte cu cartela de pâne, dar nu se începe cu ea.

Cehii fac, în sfârşit, concesii sudeţilor (alias Germaniei), dar pretenţiunile lor sunt foarte exagerate. Ce orb a fost Beneš

când, anul trecut, i-am vorbit de nevoia de a face concesiuni. Cu toate insistenţele mele, care erau şi ale Angliei (vorbeam autorizat şi de Chamberlain, şi [de] Eden), n-a voit să vază realitatea. Era stăpânit de mirajul Genevei[661] şi al Tratatului de la Versailles şi, deci, trăgăna la infinit. //

Marţi, 30 august

fila 23

Continuăm să aranjăm casa, care, pe clipă ce trece, ia un aspect mai frumos sub bagheta magică a zânei Duduia. Odăile se umplu de lucruri frumoase şi se colorează de florile splendide ale lui Funge.

Salonul s-a terminat, holul idem, şi biroul meu s-a transformat şi el.

Seara, cinema, un foarte frumos film american după romanul lui Remarque *„Cei trei camarazi“*[662].

Miercuri, 31 august

Continuăm încă cu aranjamentele din casă; odăiţa nouă a luat o formă definitivă foarte nostimă, încât e o bucurie să trăieşti şi să lucrezi în ea. Şi holul de jos este şi el pus definitiv la punct.

La prânz, dl. consilier regal Costică Argeto // ianu, zis şi „Baba“, care, plecând în străinătate, a dorit să mă vază. *Îl est à son mieux agréable et pas trop mordant*[663]. Are neplăceri cu Consiliul Economic. Există o inimiciţie între el şi Mitiţă [Constantinescu], deci în loc de a fi o rodnică colaborare, sunt continuie înţepături sterile. El [Argetoianu] are, e adevărat, idei cari sunt tendinţe îndepărtate bune, dar cari trebuiesc mai bine marcate ca atare, iar Mitiţă nu crede în cinstea intenţiunilor sale. A rămas să văd, în absenţa lui, ce trebuie făcut pentru a netezi aceste asperităţi dăunătoare. *fila 24*

La 4, Comnen, cu raportul de la Bled. Lucrul important este că Stojadinovic a arătat o dragoste mult mai puţin caldă decât în trecut pentru Germania, dar rămâne totdeuna de o impulsivitate de comitagiu. Pe urmă, Krofta a pus întrebarea că ce o să facă aliaţii Cehoslovaciei dacă Ungaria lasă să treacă trupele germane fără a rezista sau cu o rezistenţă *pro forma*. Stojadi-
fila 25 novic, fără a se gândi, a răspuns că // va sări în ajutor, iar Comnen, mai diplomat, a răspuns că nu poate răspunde fără a refera în o chestie aşa de gravă Guvernului său şi mie. Este un punct foarte plictisitor pentru noi şi, discutând, am venit la concluzia că în primul [rând] să ne informăm ce vor face marile puteri occidentale şi, îndeosebi, Anglia.

Pe urmă, i-am cerut lui Comnen să ia măsuri împotriva lui Paraschivescu[664], secretarul general de la Externe, din cauza lipsei de grijă şi contravenirei ordinilor date în ceea ce priveşte distribuirea paşapoartelor diplomatice. Am hotărât, cu toată opoziţia ministrului, că va fi îndepărat.

După cină, cinematograf, aşteptând reîntoarcerea lui Mihăiţă. A sosit sănătos, bine dispus şi cu o foame de lup. Primirea ce i-a făcut-o câinele său, Rex, a fost mişcătoare.

Joi, 1 septembrie

Zi frumoasă. Dimineaţa ne plimbăm, seara avem un film splendid. *„Revolt in the Mountains"*, cu Sobu – scene luate din viaţa englezilor.//

Filele 26 şi 27 lipsesc din manuscris.

*fila 28**

Vineri, 2 septembrie

După miezul nopţii, fiind 2 sept., o serbăm pe D[uduia] cu şampanie.

A venit un memoriu de la Comnen cu privire la punctul important de care mi-a vorbit zilele trecute. E adevărat că ne găsim într-o situaţiune politică extrem de gravă şi care ne poate antrena la o modificare a politicei noastre externe, ce am ţinut-o cu dinţii de câţiva ani.

Legăturile cât mai strânse cu Franţa şi, îndeosebi, cu Anglia, fidelitate absolută aliaţilor noştri (adesea, foarte greu) şi să nu ne lăsăm angajaţi niciodată într-un complex care să ne aducă în mod automat în conflict cu Germania, iar faţă de U.R.S.S. nici o legătură prea strânsă care să facă pe germani să crează că facem un act ostil lor.

Prin posibilitatea unor noi situaţii faţă de atitudinea eventuală a Ungariei, riscăm, prin // noi angajamente ce ni s-ar cere, *fila 29*
să fim duşi automatic într-o acţiune împotriva Germaniei, ceea ce nu vreau cu nici un preţ.

Alte puncte grele sunt:

1. Atitudinea Poloniei; eu cred că, cu tot flirtul cu Germania, iniţiat de Beck, nu va fi definitiv progermană, ci de neutralitate amicală faţă de ea, cel puţin la început. Noi suntem legaţi de ei printr-un tratat şi, deci, nu avem complecta libertate [de] acţiune.

2. Trecerea trupelor ruse pe teritoriul nostru este o imposibilitate şi nici un român n-o va admite.

Cheia situaţiei tot Anglia este şi trebuie să vedem ce vom face şi ce sfat ne vor da.

La prânz, Ernest [Urdăreanu]. După prânz, cu D[uduia] şi Mihăiţă, ne-am plimbat prin „parc". Mi-a năzărit o nebunie, să transform nu numai interiorul „Pelişorului", dar şi exteriorul.

A fost, astăzi, o zi splendidă, chiar caldă.

Seara, la masă, Urdăreanu, Puiu [Filitti] şi Rusescu; pe urmă, după obicei, cinematograf. //

fila 30

Sâmbătă, 3 septembrie

Dimineaţa, sculat târziu; nimica important de însemnat.

La 15, Comnen, în legătură cu raportul de ieri. Reluăm discuţia, căci îi e teamă că i se va pune întrebarea de către cei mari la Geneva, ceea ce ar fi foarte dezagreabil.

Raţionamentele ce le-am însemnat ieri rămân în picioare. Mai sunt de adăugat 2 puncte:

După ştiri aduse de [Radu] Djuvara, Polonia ar fi îngrijorată dacă Germania s-ar întinde prea mult înspre sud-est, şi atitudinea Ungariei va depinde foarte mult de Polonia.

Să reamintesc cele discutate. Dacă Ungaria lasă să treacă trupele germane pe teritoriul ei fără a se opune sau cu o opunere *pro forma*, joacă *casus foederis*[665] faţă de cehi, şi dacă joacă ce trebuie să facem. Iată premisa.

Spre a lua o hotărâre, trebuie să ştim:

1) Care este atitudinea marilor puteri. După câte se ştie, astăzi Franţa şi Marea Britanie sunt solidare, susţinute fiind,
fila 31 cel, puţin // moralmente, de U.S.A.

2) Care va fi atitudinea Poloniei. Noi presupunem că va fi de neutralitate şi, la început, binevoitoare Germaniei.

3) Care este punctul de vedere al Înţelegerei Balcanice. Ea va trebui cel puţin să ne asigure spatele faţă de Bulgaria. Credem că aceasta o va face, dorind, totuşi, să rămâie neutră. Turcia va fi binevoitoare faţă de U.R.S.S., iar Grecia nu va putea mişca prea mult de teama Italiei.

O clarificare şi o hotărâre asupra situaţiei noastre nu se vor putea lua până la luminarea acestor puncte. Mergând la Geneva, Comnen va avea misiunea principală de luminare şi va trebui să ceară sfatul Angliei, care ţine de netăgăduit în mână cheia situaţiei.

Seara, cinema, un film amuzant: *„3 fete de măritat"*, cu Loretta Young, Mac Murray şi alte două fete foarte drăgălaşe. //

Duminică, 4 septembrie *fila 32*

O zi foarte frumoasă, masa o luăm la 12.1/2, aşa încât D[uduia] să poată să se întoarcă acasă din cauza curselor de automobil.

La 3, merg şi eu cu Mihăiţă la start, lângă gară, să văd, mai întâi, pornirea motocicliştilor. Unul dintre ei, Lautmann, avu ghinionul de a avea două porniri falşe, căci aparatul de cronometrare a funcţionat foarte defectuos.

Pe urmă, ne-am dus la marele viraj de la „Furnica", de unde am privit restul alergării. Cu toate că aspectul a fost mult mai puţin bun ca în trecut, s-au bătut toate recordurile. Cele vechi au fost:

1) *Categoria „Curse":* Iorgu Ghica, pe *„Masaratti"* – 2'28"19 (1936);

2) *Categoria „Sport":* P. Cristea, pe *„Ford"* – 2'37"60 (1937);

3) *Motociclete:* Th. Kunz, pe *„Ariel"* – 2'39"35 (1936);

4) *Ataşuri:* B.B. Assan, pe *„Rudge"-Jap* – 2'53"19 (1937).

Cele de astăzi sunt următoarele:

1) *Categoria „Curse":* P. Cristea, pe *„B.M.W.* – 2'20"76; //

2) *Categoria „Sport"* *fila 33*

a) W.R. Young, pe *B.M.W.* – 2'37"58

b) Willy Rautaustrauch, pe *B.M.W.* – 2'33'58;

3) *Motociclete* a) Ion Popa, pe *„Norton"* – 2'34"65;

b) Nic. Niculici – 2'33'56.

La 7 fără un sfert, după vechiul obicei, am făcut distribuirea premiilor pe terasa Corpului de Gardă.

Înainte de aceasta, l-am primit pe Radu Djuvara, care a venit de la Berlin să facă un raport ministrului său. El este mai optimist decât ştirile din ultimile zile. Consideră că Germania nu va face război şi că, în tot cazul, Hitler nu vrea să-l facă. Primejdia rămân, totuşi, Himmler[666] şi Hess[667], cari împing din răsputeri. Confirmă că atitudinea Ungariei depinde de Polo-

nia. Un punct interesant este convingerea lui că Italia va mobiliza cel puţin dacă mobilizează Franţa şi că este probabil că va sări în ajutorul Franţei.

Noua Germanie ne cere să rămânem neutri, ceea ce, zice el, va face şi Iugoslavia după declaraţia lui Paul către Friedel.

fila 34 Mi-a cerut să-l autorizez să declare Führerului că noi nu // vom lăsa să treacă trupele ruseşti pe teritoriul nostru. I-am spus că nu pot lua un angajament ferm, dar că dacă i se pune întrebarea să răspunză că ei cunosc punctul nostru de vedere şi că în această privinţă nimica nu s-a schimbat.

Seara, la D[uduia], joc table cu Ernest [Urdăreanu].

GLOSAR*

ACUPLARE – (< fr. **accoupler**), a se asocia, a se înhăita (politic).

AMOVIBIL (<fr. **amovible**), care poate fi detaşat de restul ansamblului.

BARBACANĂ – (<arab. **barbak-kaneh**), fortificaţie medievală, de obicei semicirculară, destinată să protejeze intrarea unei cetăţi, a unui cap de pod etc.

BĂTAIE – (<lat. **batt[u]alia**), stârnire a vânatului.

BĂTĂIAŞ – (**bătaie + aş**), hăitaş, gonaş.

BOLNIŢĂ – (<sl. **bolinica**), aşezământ spitalicesc pe lângă o mănăstire.

COCĂ – (<fr. **coque**), ansamblul format din scheletul şi învelişul exterior al unei nave.

COMITAGII (<tc. **komitaci**), terorişti care operau în serviciul Bulgariei, urmărind revizuirea tratatelor de pace. (Sensul iniţial: luptători bulgari sau macedoneni împotriva dominaţiei otomane).

CONSERVATOR – (<fr. **conservateur**; lat. **conservator**), persoană însărcinată cu conducerea unui muzeu, a unei colecţii etc.

DEBACLU – (<fr. **débâcle**), dezastru.

INTERŞANJABILITATE – (< fr. **interchangeabilité**), înlocuirea de persoane sau de obiecte cu altele asemănătoare, având aceeaşi destinaţie.

LEGIUNE – (<fr. **légion;** lat. **legio-onis**), mulţime.

LEST – (<fr. **lest**), balast.

LIPIŢAN – (<germ. **Lipitzaner**), rasă de cai de talie înaltă, utilizaţi la călărie, precum şi la tracţiunea uşoară.

PASAJ – cârd, stol.

* Marcăm, aici, numai sensurile lexicale proprii contextului.

PICHET – joc de cărţi care se joacă în două persoane, cu 32 de cărţi.

PILOT – PILOŢI –(<fr. **pilot**), stâlp de susţinere. Autorul utilizează pluralul **piloturi.**

POINTĂ – (<fr. **point**), împunsătură, înţepătură.

PRODIJ – (<fr. **prodigue**), extraordinar, sclipitor (Aici cu sensul de **copil-minune**).

RAVIGOTA – (<fr. **ravigoter**), a se revigora, a se reconforta.

STREIF – (<germ.), vânătoare în linie, cu puşcaşii intercalaţi printre gonaşi.

TORTĂ – (<germ. **Torta**), variantă feminină a substantivului neutru **tort.**

TRĂGĂNA – (<lat. pop.), tărăgăna.

VILAIET – (<arab. **wilaya**), circumscripţie administrativ-teritorială, (judeţ), condusă de un **valiu** (prefect).

NOTE

CAIETUL 1

1. **PĂSĂRICA – ELLA FILITTI,** tânăra de care – se spune – principele Carol de Hohenzollern ar fi fost totalmente cucerit. Principele Nicolae o considera „**marele amor**" al fratelui său.

2. Despre însemnările de tinereţe ale principelui Carol, a se vedea şi **Cuvânt înainte** la acest volum.

3. Adică de la revenirea lui Carol în ţară, la 6 iunie 1930, după un autoexil de patru ani.

4. A se vedea: **Maria, regina României. Povestea vieţii mele.** În româneşte de Mărgărita Miller-Verghi. Ediţia I. Vol. I-III. Bucureşti, 1934-1936, care acoperă perioada de până la 18 noiembrie/1 decembrie 1918. Restul memoriilor reginei avea să rămână atunci în manuscris.

5. **ALEXANDRU AVERESCU** (1859-1938) – mareşal al României, strateg şi om politic, conducătorul **Ligii Poporului** (1918), devenită, în 1920, **Partidul Poporului.** Membru al Academiei Române. General şi ministru de Război (martie 1907 – martie 1909). În 1911 – 1913, şeful Marelui Stat-Major. Se ilustrează la comanda Corpului II Armată (1916-1918), învingător la Mărăşti (iulie 1917). Prim-ministru şi ad-interim la Ministerul Afacerilor Străine (ianuarie-martie 1918), în care calitate discută cu reprezentanţii diplomaţiei germane condiţiile păcii; ministru de Interne (decembrie 1919). Prim-ministru şi ministru de Interne (martie 1920 – decembrie 1921); ministru al Industriei şi Comerţului (noiembrie 1920-decembrie 1921). Prim-ministru (martie 1926- iunie 1927). Din martie 1927, şi ministru al Finanţelor, iar în februarie-martie 1938 ministru secretar de Stat. Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938).

6. A se vedea: Mareşal Alexandru Averescu. **Notiţe zilnice din război. 1916-1918.** 2 vol. Vol. 1: **Neutralitatea (1914-1916)**; vol. II: **Războiul (1916-1918),** Bucureşti, Cultura Naţională, 1937.

7. **I. MAMULEA** – şef al spitalului din Sinaia, apoi medic curant al familiei regale.

8. **MARIA (ALEXANDRA VICTORIA) DE SAXA – COBURG – GOTHA** (1875- 1938) – regină a României. Principesă de Marea Britanie şi Irlanda. Al doilea copil al lui Alfred – duce de Edinburg, apoi de Saxa-Coburg-Gotha (fiu al reginei Victoria a Angliei) şi al ducesei Maria Alexandrova, unica fiică a ţarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Se căsătoreşte, în decembrie 1892, cu viitorul rege al României, principele Ferdinand. Cuplul regal a avut şase copii: **Carol, Elisabeta, Maria**

(Mărioara), Nicolae, Ileana şi **Mircea** (1914 - 1916). Publică povestiri, memorii şi un roman.

9. Regina Maria suferea de o boală rar întâlnită a tractului digestiv (iniţial, s-a crezut că e cancer), care avea să o răpună. Comunicatele oficiale evocau o maladie a ficatului şi splinei – „ciroză hepatosplenică" –, cea care îi provoca, periodic, hemoragii violente.

10. **ION GH. NANU-MUSCEL** (1862-1938) – medic, profesor universitar, om politic de orientare conservatoare, senator. După primul război mondial, conduce clinica medicală a Spitalului „Colţea". Autor a numeroase lucrări, publicate în anii 1892-1934, considerate contribuţii de autoritate în semiologie, holeră, pneumonie, febră recurentă. Inventatorul pilulei care-i poartă numele.

11. **IOAN MANTA** – medic, profesor universitar.

12. **NICOLAE HORTOLOMEI** (1885 –1961) – medic savant, cu reputate contribuţii la chirurgia hipertiroidiilor, tuberculozei renale, bolilor neoplazice; profesor universitar, membru al Academiei Române. Ministru al Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (noiembrie 1939-iulie 1940).

13. Regele Carol îşi lua, în fiecare săptămână, o „zi liberă", pe care şi-o stabilea de fiecare dată.

14. **GHEORGHE TĂTĂRĂSCU** (1886-1957) – jurist, om politic, lider al P.N.L., deputat, membru al Academiei Române. Apropiat al lui Carol al II-lea. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (1923 -1926; 1927-1928); ministru al Industriei şi Comerţului (1933-1934). Prim- ministru (1934-1937); ambasador al României la Paris (1938-1939). Prim-ministru (noiembrie 1939 - iulie 1940). Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru de Externe (martie 1945-noiembrie 1947). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938). După 1947, supus la ani de detenţiune şi domiciliu forţat.

15. **GABRIEL (GAVRILĂ) MARINESCU** (1886-1940) – general. Joacă un important rol în readucerea lui Carol pe tronul României, în 1930, şi devine, după Restauraţie, un personaj influent, o figură centrală a camarilei de la Palat. Prefect al Poliţiei Capitalei (februarie 1937-noiembrie 1939); subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (23 februarie - 20 decembrie 1937; 1 februarie-20 septembrie 1939); ministru de Interne (21-27 septembrie 1939); ministru al Ordinei Publice (28 septembrie-24 noiembrie 1939). Asasinat de legionari, la închisoarea Jilava.

16. La 1 martie 1937, profesorul universitar Traian Bratu, rectorul Universităţii din Iaşi, a fost atacat pe stradă de trei studenţi legionari, anterior exmatriculaţi de el. În tentativa de a-l ucide, aceştia l-au străpuns cu cuţitul şi i-au tăiat o ureche. În urma atentatului, Cabinetul Tătărăscu a închis universităţile, care, şi aşa, erau frecventate de un număr din ce în ce mai restrâns de studenţi.

17. **NICOLAE DE HOHENZOLLERN** (1903-1977) – inginer; principe al României, regent. Al doilea fiu, după Carol, al regelui Ferdinand I şi al reginei Maria. Botezat de ţarul Nicolae al II-lea al Rusiei. Desemnat să formeze Regenţa, în temeiul Legii din 4 ianuarie 1926, împreună cu Miron Cristea, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, şi cu Gheorghe Buzdugan, prim-preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie şi de Justiţie (înlocuit, în octombrie 1929, cu magistratul Constantin Sărăţeanu). Regenţa şi-a exercitat prerogativele regale, respectiv tutelarea lui Mihai, care era minor, în răstimpul de la decesul regelui Ferdinand (20 iulie 1927) până la Restauraţie (8 iunie 1930). General de corp de armată, viceamiral şi inspector general al armatelor de aer, uscat şi apă. Comandant al cercetaşilor României. Intră în dizgraţie şi, începând cu data de 9 aprilie 1937, este constrâns să renunţe la drepturile şi prerogativele princiare, fiind exclus din familia regală, ca urmare a refuzului de a anula căsătoria morganatică încheiată în 1931 cu Ioana Doletti (născută Dumitrescu), dar şi a unor dedesubturi politice. Va pleca peste hotare, luându-şi numele de **Nicolae Brana**.

18. Principele Nicolae nu a obstrucţionat reîntoarcerea în ţară a lui Carol al II-lea, ci, din contra, a sprijinit-o. El a fost acela care l-a întâmpinat, la Palatul Cotroceni, pe viitorul suveran, la revenirea sa în Bucureşti, în seara zilei de 6 iunie 1930.

19. **PAUL ANGELESCU** (1872-1949) – general de corp de armată, om politic liberal, senator de drept. Apropiat al Elenei Lupescu. În cea mai mare parte a carierei sale, funcţionează în Statul-Major al Casei Regale, ca adjutant regal şi ca şef al Casei Militare Regale . Comandantul Diviziei a XV-a („Divizia de Oţel") în bătălia de la Mărăşeşti. Ministru de Război (iunie 1927- noiembrie 1928); ministru de Stat (noiembrie 1933 – iunie 1934); din nou ministru de Război (iunie 1934 – 28 august 1937), funcţie din care demisionează, fiind numit preşedintele Consiliului de Administraţie al Societăţii „Astra-Vagoane".

20. **ALEXANDRU LAPEDATU** (1876-1954) – istoric, profesor universitar, membru al Academiei Române şi preşedinte al acesteia (1935,1937); om politic liberal, deputat, senator. Director al Arhivelor Statului (1923); consilier al delegaţiei române la Conferinţa Păcii de la Paris (1918-1920) şi la Conferinţa de la Geneva (1922). Ministru al Cultelor şi Artelor (octombrie 1923-martie 1926; iunie 1927-noiembrie 1928); ministru secretar de Stat (noiembrie 1933 – iunie 1934); din nou ministru al Cultelor şi Artelor (din iunie 1934) şi ministru secretar de Stat (august 1936-decembrie 1937).

21. **ION I. NISTOR** (1876-1962) – istoric, profesor universitar, membru al Academiei Române, om politic liberal, conducător al luptei naţionale a românilor din Bucovina. Rector al Universităţii din Cernăuţi. Ministru al Bucovinei (decembrie 1918-mai 1920; ianuarie 1922 – martie 1926), al Basarabiei (14 februarie – 27 septembrie 1919), al Lucrărilor Publice (iunie 1927-noiembrie 1928), ministru de Stat (noiembrie 1933 – iunie 1934), ministru al Muncii (9 iunie-23 septembrie 1935),

al Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (septembrie 1935-august 1936), din nou ministru al Muncii (august 1936- decembrie 1937), al Cultelor al Artelor (noiembrie 1939-mai 1940).

22. **ION INCULEŢ** (1884-1940) – matematician şi astronom, conferenţiar universitar (la Universitatea din Sankt- Petersburg), membru al Academiei Române, om politic liberal, fruntaş al luptei naţionale a românilor din Basarabia. Din 1918, deputat în mai multe rânduri în Parlamentul României. Ministru al Basarabiei (aprilie 1918 - februarie 1919; 27 septembrie - 12 decembrie 1919; 13 martie - 2 mai 1920; ianuarie 1922 – martie 1926); ministru al Sănătăţii (iunie 1926-noiembrie 1928), de Interne (noiembrie 1933-august 1936); vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi ministru secretar de Stat (august 1936-noiembrie 1937), ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (17 noiembrie – 28 decembrie 1937); ministru secretar de Stat (28 iunie – 4 iulie 1940).

23. **CHESTIUNEA IAŞI** – anchetarea şi judecarea celor care au atentat la viaţa rectorului Universităţii ieşene, profesorul Traian Bratu.

24. **CHESTIUNEA ENERGIEI**- a atitudinii **energice**.

25. **HAIDUC** – personaj din aparatul de Poliţie şi Siguranţă.

26. **GARDA DE FIER** – organizaţie cu caracter extremist, fascist, constituită în 1930 ca secţie politică a **„Legiunii Arhanghelului Mihail"** (1927). Dizolvată în ianuarie 1931, şi-a continuat activitatea sub numele de **Gruparea Corneliu Zelea Codreanu**. În 1935, va reapărea sub numele de **Partidul „Totul pentru Ţară"**, care avea, în fapt, acelaşi fond programatic cu cel al Gărzii de Fier.

27. **DUDUIA** – apelativ al **ELENEI (MAGDA) WOLF-LUPESCU** (1899-1977) – fosta soţie a căpitanului Tempeanu de la Vânătorii de Munte şi fiica unui negustor evreu, care şi-a schimbat numele în Lupescu. În 1925, devine metresă a lui Carol al II-lea şi**"Cucoana"** sau **„Madame de Barry"** a României. (autentica **Madame de Barry** fusese metresa regelui francez Ludovic al XV-lea). Aşa cum notează regele în **Însemnări zilnice** (a se vedea volumul de faţă), la 14 martie 1937 se împlineau 12 ani şi o lună de la prima întâlnire cu **„Duduia"**, de unde rezultă că respectiva întâlnire trebuie să fi avut loc la 14 februarie 1925, deci după patru ani de la căsătoria suveranului, la 10 martie 1921, cu principesa Elena a Greciei şi cu trei ani înainte de anularea acestei căsătorii, la 21 iunie 1928. Elena Lupescu era nu numai curtezana făţişă ci, în acelaşi timp, principalul actor politic din umbră, practic cu cea mai mare înrâurire asupra regelui, a politicii României. În septembrie 1940, îl urmează pe Carol în exil şi se căsătoreşte cu el, la 7 iulie 1947. Moare la exact 30 de ani de la acest eveniment.

28. **COTROCENI** – iniţial, pădure la marginea Bucureştilor. Scurt timp după venirea sa pe tronul Ţării Româneşti, la 1678, Şerban Cantacuzino ridică aici o

impunătoare cruce, pe locul unde stătuse ascuns de oamenii lui Gheorghe Duca, iar în apropierea crucii clădeşte biserica şi mănăstirea Cotroceni. Palatul Cotroceni va fi construit între 1679 şi 1682, sub acelaşi domnitor, care, apoi, vine aici în fiecare vară. Alţi domnitori îl folosesc ca reşedinţă ocazională sau ca loc de refugiu în timpul unor calamităţi (incendii, molime), făcându-i reparaţii şi îmbunătăţiri. De la sfârşitul veacului al XVIII-lea, Palatul găzduieşte ceremoniile ocazionale de primire a unor oaspeţi însemnaţi şi tot aici sunt celebrate căsătoriile unor fii de mari dregători. Datorită poziţiei lui strategice, diverşi comandanţi de oşti îşi stabilesc sediul în Palat, ca, de pildă, Soliman-paşa, Ibrahim-paşa, generalul rus Miloradovici (1806), Tudor Vladimirescu (1821), Fuad-paşa, Tinghir- paşa (1848). În 1888, guvernul decide înlocuirea vechi clădiri cu un palat nou şi încredinţează lucrările arhitectului francez Paul Gottereau. Ulterior, Palatul va fi afectat familiei regale. În prezent, reşedinţă prezidenţială.

29. **MIHAI I DE HOHENZOLLERN** (n. 25 octombrie 1921) – prinţ- moştenitor şi, apoi, rege al României (1927-1930; 1940-1947). Unicul fiu al regelui Carol al II-lea şi al principesei Elena. În urma renunţării tatălui său, principele Carol, la succesiunea tronului, este proclamat, la 4 ianuarie 1926, moştenitor al Coroanei. La încetarea din viaţă a regelui Ferdinand I de Hohenzollern (20 iulie 1927), este proclamat rege al României. Fiind minor, domneşte sub Regenţă (1927-1930), iar când, la 8 iunie 1930, tatăl său e proclamat rege, redevine prinţ-moştenitor şi, în acelaşi timp, **Mare Voievod de Alba-Iulia.** Revine pe tron la 6 septembrie 1940, când Carol al II-lea este forţat să abdice, şi domneşte până la 30 decembrie 1947, când, în împrejurările ştiute, semnează actul de abdicare şi pleacă peste hotare. În prezent, trăieşte în Elveţia, la Versoix.

La 10 iunie 1948, se căsătoreşte cu principesa Anna de Bourbon-Parma. Are cinci fete: **Margareta** (n. 1949), **Elena** (n. 1950). **Irina** (n. 1953), **Sofia** (n. 1957) şi **Maria** (n. 1964).

Viaţa ex-suveranului în exil a fost anevoioasă şi lipsită de orizont. Sunt sugestive remarcile sale în acest sens: *„După primii doi-trei ani, am fost într-o situaţie extrem de dificilă. Comuniştii ne-au dat 50.000 dolari şi 280.000 franci elveţieni. Cu aceşti bani am trăit timp de doi ani, apoi ne-am mutat în Anglia, şi acolo am lucrat într-o grădină de zarzavaturi şi flori. Vindeam produsele în satul în care ne aflam. M-am ocupat de grădinărit până în 1954. Apoi, am venit în Elveţia şi, spre norocul meu, am întâlnit un industriaş american în domeniul aviaţiei. Doi ani de zile am executat, ca pilot, zboruri de încercare şi de demonstraţii. După doi ani, am strâns o mică economie, formând, împreună cu alţi câţiva piloţi, o mică societate electronică, la Geneva. După şase-şapte ani, concurenţa ne-a învins. A trebuit să ne încetăm activitatea. Ulterior, prin unchiul meu, regele Carol al Greciei, am putut intra în contact cu industriaşi greci, ocupându-mă pentru ei de operaţii financiare. A trebuit să obţin o licienţă în acest domeniu. Astfel*

am trăit.

A fost foarte greu, uneori imposibil să mă apropii de guvernele din lumea liberă. Aparenta mea tăcere se datorează, în bună parte, atitudinii reticente a guvernelor din Vest. Cu toate că, în fiecare an, am trimis mesaje la B.B.C. şi la «Europa Liberă», presa din ţările democratice nu le-a preluat. Până când a început «sistematizarea» lui Ceauşescu, aproape nimeni nu a vrut să mă asculte". **(Regele Mihai se destăinuie /I/.** În: „România liberă", anul XLIX, nr. 14.456, serie nouă nr. 422 din 18 iunie 1991).

30. **„Astăzi au ieşit primele brânduşe în grădină".**

31. **„E o uşurare, biata de ea; cu toate necazurile acestea pe capul ei, cu tatăl bolnav etc. etc., n-are pic de linişte".**

32. **MIRCEA CANCICOV** (1885-1959) – mare financiar, om politic liberal; membru de onoare al Academiei Române. Subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1934 – august 1936), ministru secretar de Stat la Departamentul Finanţelor (august 1936 – noiembrie 1937), ministru de Finanţe (17 noiembrie – 27 decembrie 1937),ministru de Finanţe şi ministru de Justiţie ad-interim (10 februarie – 29 martie 1938), apoi exclusiv ministru de Finanţe (martie 1938 – ianuarie 1939), ministru al Economiei Naţionale şi preşedintele Casei Autonome de Finanţe şi Amortizare – C.A.F.A. (11 mai – 3 iulie 1940).

33. **COMISIUNEA TEHNICĂ BUGETARĂ** – organism care aviza propunerile de bugete ale ministerelor şi ale unităţilor administrative pendinte de Stat.

34. **BANCA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI** – înfiinţată în 1880, sub forma de societate anonimă cu participarea Statului (capitalul B.N.R. era de 30 de milioane de lei aur, Statul participând cu o treime, iar particularii cu două treimi). Primul director ales a fost T. Mehedinţeanu, al doilea Eugen Carada. A controlat întreaga viaţă economică a României.

35. **NICKY** – apelativ de familie al principelui Nicolae de Hohenzollern.

36. **JEANA – IOANA DOLETTI** (1907-1963), – fiica unui anume **DUMITRESCU**, zis TOHANI. Iniţial, căsătorită cu fiul lui N. N. Săveanu, ministru, ulterior preşedinte al Camerei, apoi cu principele Nicolae de Hohenzollern, fratele lui Carol al II-lea. Aceasta din urmă căsătorie a fost încheiată la 28 octombrie 1931, în comuna Tohani, pe atunci în judeţul Buzău. Regele a refuzat să recunoască legalitatea ei. În virtutea Articolului 12 din **Legea pentru actele civile ale membrilor familiei domnitoare,** căsătoria a fost considerată ca inexistentă, iar Tribunalul Ilfov, prin sentinţa din 7 decembrie 1931, a declarat nul actul de căsătorie.

37. Casa Regală.

38. **„Liniştea de dinaintea furtunii".**

39. **ALFRED CORTOT** (1877-1962) – pianist şi şef de orchestră francez, fonda-

torul Şcolii Normale de Muzică. În 1905, formează, împreună cu Jacques Thibaud şi cu Pablo Casals, un trio artistic de celebritate mondială.

40. **„Cam distrus în acest moment, dar asta face parte din încercările vieţii".**

41. La 13 februarie 1937, au avut loc, la Bucureşti, funeraliile a două principale căpetenii legionare: **Ion I. Moţa** (1902-1937), membru fondator al Gărzii de Fier, vicepreşedinte al **Partidului „Totul pentru Ţară"**, şi **Vasile Marin** (1904-1937), conducător de Bucureşti şi Ilfov al aceluiaşi partid, care au participat, alături de franchişti, la războiul civil din Spania, unde şi-au pierdut viaţa. La funeralii, care au luat proporţiile unei mari manifestaţii legionare, au fost de faţă ministrul celui de-al III-lea Reich la Bucureşti, Wilhelm Fabricius, şi însărcinatul cu Afaceri al Portugaliei, ceea ce a produs consternarea autorităţilor şi a populaţiei.

42. **JAN SEBA** (n. 1886) – inginer, diplomat şi om politic cehoslovac. În 1918, şeful Misiunii militare cehoslovace la Roma; consul general la Triest şi, respectiv, Hamburg; ministru plenipotenţiar la Belgrad (1922-1929). Secretar general al Partidului Ceh Naţional- Socialist (1929-1932). Din noiembrie 1932, trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al Cehoslovaciei la Bucureşti.

43. **PROSTIA LUI SEBA** – Diplomatul cehoslovac a intervenit în confruntările generate de **„Afacerea Škoda"**, în sensul menţinerii ei în actualitate, ceea ce l-a supărat pe suveranul României. Tot el a publicat o carte, în limba cehă, asupra politicii Micii Antante faţă de Rusia, în care făcea aprecieri inexacte şi defăimătoare la adresa României. Surse poloneze, aflând din timp despre conţinutul cărţii, au avertizat pe O. Goga şi G. Brătianu, care au adus chestiunea în dezbaterea Camerei. S-a cerut şi s-a obţinut, astfel, rechemarea lui Seba.

44. „N-au apărut decât mâţâşorii, nimic altceva n-a înmugurit".

45. **RADU – RADU RUSESCU**, — colonel, prim-adjutant regal.

46. **GHERGHIŢA** – domeniu regal, lângă Ploieşti.

47. **ALEXANDRU (SANDI) SCANAVI** – persoană influentă pe lângă Carol al II-lea. Originar dintr-o familie grecească de la Rostov pe Don, ultimul descendent al familiei Scanavi din Fanar, cu important rol în Imperiul otoman la începutul secolului al XVIII-lea. Administrator al averii principesei Elisabeta, sora regelui Carol al II-lea.

48. **LUCIAN SKUPIEWSKI** (n. 1876) – medic, şef de spital, om politic de orientare liberală, deputat, senator. Ajutor de primar (1914), apoi, din 1920, prim-ajutor de primar al Capitalei.

49. **ERNEST BALLIF** – general de divizie. Mare maestru al Curţii Regale şi administrator al Domeniilor Coroanei; membru al Consiliului de administraţie al Societăţii Bancare Române. Consilier regal (din martie 1938).

50. **BASIL CHEFNEUX** – personaj din serviciul Palatul Regal.

51. **IGNACY MOSCICKI** (1867-1946) – fizician, autor de lucrări în domeniul electrochimiei şi om politic polonez. Preşedinte al Poloniei din 1926, reales în 1939. După cotropirea Poloniei de către Germania nazistă, se refugiază în România. Este găzduit la Bicaz, apoi la Craiova. În decembrie 1939, i se pune la dispoziţie un tren pentru a pleca în Elveţia.

52. **„Devine morocănos".**

53. **MIGNON – MARIA (MĂRIOARA)** (1900-1961) – principesă a României, cea de a doua fiică a regelui Ferdinand I şi a reginei Maria, soră a lui Carol al II-lea. La 8 iunie 1922 se căsătoreşte cu regele Aleksandru I Karagheorghevic al sârbilor, croaţilor şi slovenilor, asasinat în octombrie 1934, la Marsilia. Regină – văduvă a Iugoslaviei.

54. **ALEXANDRU MANOLESCU** – colonel, aghiotantul principelui Nicolae de Hohenzollern. C. Argetoianu îl numeşte, în **Memoriile** sale, **„omul prinţului"**. Fost director al Institutului de Educaţie Fizică.

55. Gara Cotroceni se afla la Palatul Cotroceni, vizavi de Statuia „Leu", şi asigura relaţia feroviară cu reţeaua C.F.R.

56. **„Un camarad gras, zâmbitor şi bun".**

57. **AUNT TORIA** (Mătuşa Toria) – **VICTORIA AUGUSTA**, împărăteasă a Germaniei, soţia lui Frederic al III-lea; mătuşă a reginei Maria a României.

58. **RICHARD FRANASOVICI** (1883-1950) – jurist, diplomat şi om politic de orientare conservatoare, conservator-democrată, apoi liberală, deputat. Colaborator al lui Ion I.C. Brătianu. Membru al camarilei regale. Aparţine unei familii de sârbi din Banat stabiliţi pe la 1830 în Turnu-Severin. Primeşte cetăţenia română în 1906. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1923 – martie 1926; iunie 1927 – noiembrie 1928), ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (noiembrie 1933 – noiembrie 1937), din nou ministru de Interne (17 noiembrie – 27 decembrie 1937). Ambasadorul României la Varşovia (mai 1938 – august 1939) şi la Paris (septembrie 1939 – iunie 1940).

59. Succesiunea la guvern era la ordinea zilei, întrucât mandatul liberalilor se încheia în acel an (1937).

60. **VIRGIL N. MADGEARU** (1887-1940) – reputat economist şi sociolog, principalul artizan al doctrinei ţărăniste, cel mai proeminent teoretician al agrarianismului democratic în această parte a Europei, profesor universitar, om politic naţional-ţărănist. Secretar general al Partidului Ţărănesc, apoi al Partidului Naţional-Ţărănesc, teoretician al P.N.Ţ. în domeniul economic-financiar. Ministru al Industriei şi Comerţului (noiembrie 1928 – iunie 1929), Finanţelor (noiembrie 1929 - iunie 1930), Industriei şi Comerţului (iunie – octombrie 1930), Agriculturii şi Domeniilor

(octombrie 1930 – aprilie 1931), din nou ministru al Industriei şi Comerţului (august – octombrie 1932) şi al Finanţelor (octombrie 1932 – noiembrie 1933). Asasinat de legionari, în noiembrie 1940, în pădurea Snagov.

61. Mai exact, pentru locul de **inspector general al Armatei.**

62. **DIMITRIE MOTAŞ** (1879-1942) – general de corp de armată. Inspector general al Artileriei. De la 1 februarie 1939, membru de drept al Consiliului Superior al Armatei. Comandantul Grupului de Armate **„Vest"**, constituit la 11 septembrie 1939, în condiţiile invadării Poloniei de către armatele Germaniei naziste.

63. **GH.I. FLORESCU** (1879-1955) – general de corp de armată. Inspector general al Armatei. De la 1 februarie 1939, membru de drept al Consiliului Superior al Armatei. Consilier regal.

64. **C.S.A** – Consiliul Superior al Armatei.

65. **NICOLAE UICĂ** (1877-1940) – general de divizie. Şef de Stat-Major în timpul primului război mondial. Ministru secretar de Stat la Departamentul Apărării Naţionale (noiembrie 1933 – august 1936).

66. **N. TODICESCU** – general, inspector general al Infanteriei.

67. **FLORIAN I. ŢENESCU** (n. 1884) – general de corp de armată. Adjutant regal (septembrie 1917 – aprilie 1924). În aprilie-noiembrie 1937, director al Învăţământului Militar Superior la Marele Stat-Major. Din noiembrie 1937, comandantul Corpului IV Armată, iar din februarie 1939 inspector general de armată şi şef al Marelui Stat- Major. Membru de drept al Consiliului Superior al Armatei (de la 1 februarie 1939).

68. **ILIE PARTENIE** – general, comandantul Corpului V Armată.

69. **PETRE DUMITRESCU** – general de divizie. Inspector general al Artileriei; membru în Consiliul Superior al Armatei.

70. **C.A.** – Corp de Armată.

71. **GHEORGHE ARGEŞANU** (1883-1940) – general, om politic. În 1937, comandantul Corpului II Armată; ministru al Apărării Naţionale (30 martie – 12 octombrie 1938); preşedinte ad-interim, apoi preşedinte al Consiliului de Miniştri (21-27 septembrie 1939). Asasinat de legionari, în închisoarea Jilava.

72. **NICOLAE MIHĂILESCU** – general de divizie. Din iunie 1938 controlor general al Statului clasa I în Corpul Superior de Control.

73. **TRAIAN GRIGORESCU** (1887-1969) – general, fiul generalului Eremia Grigorescu. Aghiotant regal (1930-1936) şi organizatorul şcolii Marelui Voievod Mihai.

74. **Mare maestru de vânătoare.**

75. **Maestru de vânătoare.**

76. **ANDREA CASSULO** (n. 1869) – episcop italian. Din 1921, delegat apostolic în Egipt şi Arabia. Între 1936 şi 1947, Nunţiu papal la Bucureşti.

77. **„Intenţii frumoase".**

78. **ION BUTZĂ** (1862-1918) – medic, general; participant la războiul reîntregirii naţionale.

79. **NICOLAE PETRESCU-COMNEN** (1881-1958) – jurist, diplomat de carieră, om politic, deputat. Delegat al României la Societatea Naţiunilor (1923-1928 şi 1938), la Conferinţa dezarmării ş.a.; ministru plenipotenţiar în Elveţia (1923-1928), Germania (1932-1938), subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (10 februarie – 29 martie 1938). Ministru al Afacerilor Străine (30 martie – 20 decembrie 1938); ministru plenipotenţiar la Vatican (decembrie 1938 – octombrie 1940). Pus în retragere în mai 1941.

80. **VALERIU (VALER) POP** (1892-1958) – jurist, om politic liberal, una din figurile de prim-plan ale grupului **„Păreri Libere"** din cadrul P.N.L. Ministru de Stat al Ardealului (iulie 1931 – ianuarie 1932), ministru al Justiţiei (9 ianuarie – 6 iunie 1932), din nou ministru de Stat (octombrie 1934 – august 1936), al Industriei şi Comerţului (august 1936 – noiembrie 1937), ministru secretar de Stat (17 noiembrie – 28 decembrie 1937). Ministru plenipotenţiar onorar; preşedinte al Comisiei Internaţionale pentru relaţiile cu Ungaria (1942). Trimis să semneze, împreună cu Mihail Manoilescu, în calitate de reprezentanţi ai Guvernului Gigurtu, Diktatul de la Viena din 30 august 1940.

81. Decretul-lege pentru reglementarea şi controlul cartelurilor din 10 mai 1937.

82. **CONSTANTIN (DINU) I.C. BRĂTIANU** (1866-1950) – fiu al lui Ion C. Brătianu. Inginer, om politic liberal, deputat, senator, vicepreşedinte: al P.N. L; ministru de Finanţe (noiembrie 1933 – ianuarie 1934). Preşedinte al Partidului Naţional-Liberal (1934-1947). Adversar al Restauraţiei carliste din 1930. Moare în închisoare, la Sighet.

83. Primul-ministru Gheorghe Tătărăscu vizitează Cehoslovacia la 22-25 martie 1937.

84. **VICTOR ANTONESCU** (1871-1947) – jurist, diplomat, profesor universitar, om politic de orientare liberală, deputat. Ministru plenipotenţiar la Paris şi Geneva, apoi ministru de Justiţie (ianuarie 1914 – decembrie 1916; noiembrie 1933 – februarie 1935), de Finanţe (1916-1917; februarie 1935 – august 1936), de Externe, imediat după înlăturarea lui Nicolae Titulescu (august 1936-decembrie 1937), ministru plenipotenţiar la Paris şi Geneva. Membru al Consiliului de Coroană.

85. Şarja de la Robăneşti a Cavaleriei, în primul război mondial.

86. **JEAN ALEXANDRU STERIADI** (1880-1956) – pictor, grafician, gravor şi

desenator; profesor universitar, membru al Academiei Române.

87. **ALEXANDRU BUSUIOCEANU** (1895-1961) - istoric şi critic de artă, poet şi eseist; docent de istoria artei la Universitatea din Bucureşti. În 1938 se stabileşte în Spania.

88. **NICOLAE SAMSONOVICI** (1877-1950) – general de corp de armată. Se ilustrează în luptele de la Mărăşeşti din vara anului 1917, fiind şef de Stat-Major. Ministru al Apărării Naţionale (august 1932 – noiembrie 1933), al Industriei şi Comerţului (1933); şef al Marelui Stat-Major, titularizat (decembrie 1934 – februarie 1937). După trecerea în rezervă, preşedintele Consiliului de Administraţie al Societăţii **Uzinele Metalurgice din Copşa Mică şi Cugir**.

89. **GHEORGHE MANU** – general adjutant, inspector general de armată. Va fi unul din semnatarii cererii de autorizare a constituirii Frontului Renaşterii Naţionale. În 1939, este numit de către rege senator pentru o perioadă de nouă ani.

90. **GEORGE PLAGINO** – preşedintele Uniunii Federaţiilor Sportive din România, membru al Comitetului Internaţional Olimpic pentru România.

91. **G. LAKEMAN** – descendent al ofiţerului şi diplomatului britanic **Stephen Bartlett Lakeman**, care a servit în armata turcă sub numele de **Mazar-Paşa**. În locuinţa sa din Bucureşti s-a constituit, în 1875, coaliţia grupărilor liberale cunoscută sub numele de **„Coaliţia de la Mazar-Paşa"**.

92. **CONSTANTIN ILASIEVICI** (n. 1880) – general de corp de armată. De la Restauraţie până în 1937, mareşal al Palatului, iar din 1936 comandant al Corpului II Armată. Ministru al Apărării Naţionale (august-decembrie 1937); şef al Casei Militare Regale (de la 1 februarie 1939). De la aceeaşi dată, membru de drept al Consiliului Superior al Armatei.

93. **VICTOR DOMBROWSKI** – colonel, comandantul Regimentului de Gardă Călare, general; primar general al Capitalei (de la 1 octombrie 1938).

94. **„Îmi oferă bucuros această plăcere"**.

95. **ERNEST URDĂREANU** (1897-1959) – ofiţer de cavalerie, descendent al boierilor gorjeni de la Urdari. Intim al regelui şi colaborator consecvent al acestuia. Vine la Palat în 1931 şi cunoaşte o rapidă ascensiune, mai ales după îndepărtarea lui Constantin (Puiu) Dumitrescu, devenind figură centrală a camarilei. Adjutant regal (1933 – 1934), prefect al Palatului (1935-1936), vicemareşal (1936) şi mareşal (1937) al Palatului. La 4 septembrie 1937, demisionează din mareşalat, fiind numit, în aceeaşi zi, administratorul Domeniilor M.S. Regelui, însărcinat cu girarea averii lui personale. Ministru al Casei Regale (1938). Şef de Stat-Major al Partidului Naţiunii şi ministru de Stat (din iunie 1940). Membru al Consiliului de Coroană. Împreună cu soţia sa, Monique Urdăreanu, îl va însoţi pe Carol în exil, încă din septembrie 1940. Familia

Urdăreanu a păstrat arhiva ex-regelui, inclusiv **Însemnările zilnice.**

96. **MAX AUSCHNITT** (AUŞNIT) (1888-1959) – economist, mare industriaş şi financiar din România interbelică, senator. Principalul acţionar şi conducătorul uzinelor Reşiţa şi Titan-Nădrag-Călan; preşedinte al **Asociaţiunii Generale de Industrie din Banat** şi vicepreşedinte al **Uniunii Generale a Industriaşilor din România (U.G.I.R)**, al **Societăţii de Telefoane Române**, precum şi al **Băncii Chrissoveloni.** Figură de prim-plan a camarilei de la Palat.

97. **NICOLAE MALAXA** – inginer, proprietarul uzinelor din Bucureşti care i-au purtat numele, magnat al industriei siderurgice româneşti. Personaj cu o poziţie influenţă deosebită în cadrul camarilei de la Palat. Moare în exil.

98. Mesajul de închidere a Sesiunii Parlamentare.

99. Vizita primului-ministru Gheorghe Tătărăscu în capitala Cehoslovaciei a avut loc la 22-25 martie 1937.

100. **MICA ÎNŢELEGERE** sau **MICA ANTANTĂ** – alianţă politică şi militară închegată în 1920 – 1921 de România, Cehoslovacia şi Iugoslavia, în scopul păstrării statu-quo-ului creat în Europa Centrală şi de Sud-Est după primul război mondial şi consacrat în tratatele de pace de la Saint-Germain (1919) şi Trianon (1920), precum şi al preîntâmpinării actelor agresive ale statelor revizioniste şi revanşarde. A contribuit la menţinerea păcii în regiunea central- europeană şi dunăreană, la dezvoltarea legăturilor de colaborare şi prietenie între statele membre, precum şi cu celelalte state din această zonă geografică, a acţionat în direcţia înfăptuirii politicii de securitate colectivă, a întăririi capacităţii de acţiune a Societăţii Naţiunilor. Mica Înţelegere a fost influenţată de politica vădit conciliatoristă a Marii Britanii şi de pasivitatea Franţei, precum şi de contradicţiile şi de disensiunile interbalcanice (mai ales după martie 1936). S-a destrămat o dată cu cotropirea Cehoslovaciei de către Germania nazistă.

101. **DAN BRĂTIANU** – fiu al lui Dinu Brătianu.

102. **NICOLAE DONICI** – proprietar, astronom, membru onorific al Academiei Române. Din 1924, în conducerea Fundaţiei Culturale „Principele Carol".

103. Referire la **Legea pentru învăţământul universitar**, căreia i- au fost aduse unele completări în şedinţele din 17 şi 18 martie 1937 ale Parlamentului.

104. **AUNT BEE** – mătuşa BEE (sau BABY) – diminutiv al infantei **BEATRICE**, sora mai mică a reginei Maria a României.

105. **ALFONSO DE BOURBON – ORLÉANS** – soţul principesei Beatrice, sora mai mică a reginei Maria a României.

106. **RADU IRIMESCU** – inginer, general. Comandant de escadrilă în primul război mondial. Director la Uzinele „Reşiţa", senator. Primul subsecretar de Stat al

Aerului de pe lângă Departamentul Apărării Naţionale (iulie 1932 – aprilie 1935); ministru al Departamentului Aerului şi Marinei (ianuarie 1937 – februarie 1938). Ministru plenipotenţiar la Washington (de la 1 aprilie 1938).

107. **MATILA COSTIESCU-GHICA** – diplomat, ministru. A funcţionat la Legaţia României de la Londra.

108. Victor Antonescu a vizitat Turcia, în calitate de ministru al Afacerilor Străine, la 17-21 martie 1937.

109. **MUSTAFA KEMAL-PAŞA** – din 1934 **MUSTAFA KEMAL ATATÜRK** (1881- 1938) – general, om politic şi reformator turc, considerat cel mai mare erou naţional al Turciei. Participant la **Revoluţia „Junilor Turci"** (1908-1909) şi conducătorul războiului de eliberare naţională (1919-1922). Primul preşedinte al Republicii Turcia (1923-1938) şi fondatorul Statului turc modern.

110. **TEWFIK RÜSTÜ ARAS** – diplomat turc. Ministru al Afacerilor Externe al Turciei (1925-1938); ambasador în Marea Britanie (1939- 1943).

111. **ÎNŢELEGEREA BALCANICĂ** sau **ALIANŢA BALCANICĂ** – alianţă regională cu caracter politic şi militar, constituită pe baza Pactului Balcanic semnat la Atena în ziua de 9 februarie 1934 de către miniştrii de Externe ai României, Iugoslaviei, Greciei şi Turciei. Scopul alianţei: apărarea păcii şi securităţii în sud-estul Europei. Forţele revizioniste din Peninsula Balcanică, îndeosebi cele din Bulgaria şi Albania, precum şi amestecul din afară al puterilor revanşarde au frânat realizarea unei alianţe largi a tuturor statelor din acest spaţiu geografic în măsură să înfrunte pericolele externe crescânde în deceniul al patrulea. Înţelegerea Balcanică a avut, alături de Mica Înţelegere, o activitate diplomatică susţinută menită a conduce la rezolvarea problemelor balcanice de către statele din acest spaţiu, fără imixtiunea marilor puteri. Ca urmare, s-a bucurat de sprijinul popoarelor balcanice, de încrederea şi simpatia statelor mici şi mijlocii din Europa. În condiţiile creşterii pericolului de agresiune din partea puterilor Axei, guvernul bulgar, sub presiunea opiniei publice interne, a semnat acordul de la Salonic (iulie 1938), act care promitea extinderea colaborării politice şi militare de apărare în Balcani. Evoluţia raportului internaţional de forţe în ajunul războiului, izbucnirea celei de-a doua conflagraţii mondiale, divergenţele şi contradicţiile interbalcanice perpetuate şi agravate prin politica deliberată a Germaniei naziste şi Italiei fasciste, criza politică internă ce se manifesta în fiecare ţară balcanică s-au repercutat negativ şi asupra Înţelegerii Balcanice. În toamna anului 1940, ea s-a destrămat, iar statele din sud-estul Europei, izolate, fără nici un sprijin din afară, au căzut, rând pe rând, sub dominaţia Axei.

112. **„A fost o după-amiază încântătoare, aşa cum se cade unei vechi căsnicii ca a noastre, calmi şi fericiţi întreaga după-amiază."**

113. Probabil, **ANTON MOCSONYI (MOCIONI)** (n. 1882) – jurist, mare maes-

tru de vânătoare al Curții regelui Carol al II-lea; ministru de Stat.

114. **DINU SUTZU** – colonel de cavalerie.

115. **GALEAZZO CIANO** (1903-1944) – jurist, diplomat și om politic italian. În 1930, se căsătorește cu fiica lui Mussolini, Eda. Ministru de Externe al Italiei (iunie 1936 – februarie 1943). Arestat în 1943 și acuzat de complot împotriva lui Mussolini, cu care intrase în divergențe, este executat în ianuarie 1944.

116. **ELISABETA (CHARLOTTE-JOSEFINA-VICTORIA-ALEXANDRA)** (1894-1954) – principesă a României, regină a Greciei. Fiică a regelui Ferdinand I și a reginei Maria, soră a regelui Carol al II-lea. La 27 februarie 1921, se căsătorește cu diadohul George al Greciei (1890-1947), care este încoronat rege (1921-1924). În urma detronării, cei doi vin în România. Li se amenajează un apartament în Palatul de la Cotroceni, până la cumpărarea casei lui Marie-Angele Polizu din calea Victoriei. În 1934, divorțează, iar Elisabeta își stabilește reședința la moșia de la Banloc (jud. Timiș), proprietate a sa. În ianuarie 1948, părăsește țara.

117. **IOAN E. COSTINESCU** (1871-1951) – medic, cu contribuții în medicina socială; industriaș, proprietarul uzinelor cu același nume de la Sinaia, unul dintre principalii fabricanți de materiale pentru înzestrarea Armatei, printre care muniție antitanc și corpuri de proiectile; om politic liberal, deputat. Primar al Capitalei (1922-1928); ministru al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale (februarie- octombrie 1934), al Sănătății (octombrie 1934 – septembrie 1935), ad-interim (august-septembrie 1935), apoi titular (septembrie 1935-august 1936) la Ministerul Industriei și Comerțului; ministru al Sănătății și Ocrotirilor Sociale (1936-1937), al Muncii, Sănătății și Ocrotirilor Sociale (1938). Moare în închisoarea de la Sighet.

118. Corect: **PĂTÂRLAGELE** – comună în județul Buzău.

119. **CONSTANTIN ANGELESCU** (1869-1948) – medic, profesor universitar, membru al Academiei Române; om politic liberal, deputat, senator. Continuator al operei lui Spiru Haret de orientare, organizare și dezvoltare a școlii românești. Ministru al Lucrărilor Publice și Comunicațiilor (ianuarie 1914-decembrie 1916); ministru al României în S.U.A. (1917-1918); ministru al Instrucțiunii Publice și Cultelor (decembrie 1918-septembrie 1919; ianuarie 1922-martie 1926; noiembrie 1927-noiembrie 1928; noiembrie 1933-decembrie 1937); prim-ministru (decembrie 1933-ianuarie 1934), ministru de Stat (10 februarie-30 martie 1938). Membru al Consiliului de Coroană.

120. **EMMANUEL DE MARTONNE** (1873-1955) – geograf francez, profesor universitar. Creatorul noii școli franceze de la începutul secolului al XX-lea în geografie fizică. Întreprinde cercetări de teren în România și predă la Universitatea din Cluj. În perioada tratatelor de pace care au urmat încheierii primului război mondial, susține, prin scrisul său, cauza națională a românilor.

121. **„MAREA CRUCE A STELEI"** – al cincelea grad al celui mai vechi Ordin Naţional – **„Steaua României"**, creat de domnitorul Alexandru Ioan Cuza, în 1864, şi instituit definitiv, la 10 mai 1877, de către domnitorul Carol I, care îi stabileşte următoarele cinci grade: I **Cavaleri;** II **Ofiţeri; Comandanţi (Comandori);** IV **Mare Ofiţer;** V **Mare Cruce.** În 1938, regele Carol al II-lea îi adaugă gradul denumit **Clasa I,** ierarhizat între gradele **Mare Ofiţer** şi **Mare Cruce.**

122. **GRIGORE ANTIPA** (1867-1944) – biolog, creatorul şcolii româneşti de hidrobiologie şi ihtiologie, iniţiatorul dioramelor şi unul dintre fondatorii muzeologiei moderne. Profesor universitar, membru al Academiei Române. Întemeietorul Muzeului de Istorie Naturală care-i poartă numele. Preşedinte al Înaltului Consiliu Economic, preşedinte al Consiliului Superior pentru Îmbunătăţirea Terenurilor, vicepreşedinte al Comisiei pentru Exploatarea Ştiinţifică a Mediteranei. Membru al mai multor academii, precum şi al unor societăţi ştiinţifice străine în domeniile zootehnic, oceanografic, geografic şi agricol.

123. **EMIL RACOVIŢĂ** (1868-1947) – biolog de renume mondial, profesor universitar, rector al Universităţii din Cluj, preşedinte al Academiei Române. Lucrarea sa **Essai sur les problèmes biospéologiques** (1907) pune bazele biospeologiei ca ştiinţă. În 1920, fondează, la Cluj, primul institut de speologie din lume, care avea să devină centrul studiilor mondiale în domeniu.

124. **LUDOVIC MRAZEC** (1867-1944) – geolog şi petrolog, profesor universitar, membru al Academiei Române. Întemeietor al **Institutului Geologic al României** şi director al acestuia (1906-1928).

125. **DIMITRIE N. VOINOV** (1867-1951) – biolog, profesor universitar de zoologie şi morfologie generală, membru al Academiei Române. Cercetările sale de histologie şi citologie marchează contribuţii hotărâtoare la cunoaşterea unor constituenţi celulari.

126. **NICOLAE BĂNESCU** (1878-1971) – istoric, specialist în bizantologie, filolog, profesor universitar, membru al Academiei Române, deputat.

127. La 25 martie 1937, se încheie, la Belgrad, Tratatul de prietenie şi neutralitate italo-iugoslav.

128. **MILAN STOJADINOVIC** (1888-1961) – om politic iugoslav, întemeietorul Partidului Uniunea Radicală. Ministru de Finanţe (1922- 1926; 1934), prim-ministru şi ministru al Afacerilor Străine (iunie 1935-februarie 1939).

129. **EDVARD BENEŠ** (1884-1948) – om politic şi diplomat cehoslovac, unul dintre fondatorii Micii Înţelegeri. Ministru de Externe (1918- 1935); prim-ministru (1921-1922); preşedinte al Republicii Cehoslovace în 1935-1938; 1938-1945 (în emigraţie) şi 1945-1948.

130. **MILAN HODZA** (1878-1944) – jurist, publicist şi om politic cehoslovac, conducător al **Partidului Agrarian,** deputat. Până la primul război mondial, consilier al prinţului-moştenitor Franz Ferdinand. În 1918, promovează uniunea politică a cehilor şi slovacilor. Preşedinte al Consiliului de Miniştri al Cehoslovaciei (noiembrie 1935-septembrie 1938) şi ministru de Externe (decembrie 1935-februarie 1936). Demisionează în timpul „crizei müncheneze" şi pleacă în exil.

131. **NICOLAE COSTĂCHESCU** (1876-1939) – chimist, elev al lui Petre Poni, cu contribuţii în domeniul valorificării petrolului şi sării, precum şi al chimiei complecşilor; membru al Academiei Române şi a numeroase societăţi ştiinţifice din ţară şi de peste hotare. Om politic naţional-ţărănist, apropiat monarhiei. Ministru al Cultelor şi Instrucţiunii Publice (noiembrie 1928-iunie 1930; iunie 1930-aprilie 1931).

132. **D.R. – D.R. IOANIŢESCU** (1885-1969) – jurist, profesor universitar, om politic naţional-ţărănist, în mai multe rânduri ministru la Muncă, Sănătate, Agricultură, subsecretar de Stat la Interne, parlamentar. Fondatorul **Institutului de Studii şi Educaţie Muncitorească** (1938). Autor de lucrări în domeniile legislativ, politic, social ş.a.

133. **GHEORGHE (GEORGE) I. BRĂTIANU** (1898-1953) – unul dintre marii istorici români, cu contribuţii fundamentale de istorie naţională şi universală (istoria bizantină, a Evului Mediu timpuriu, a formării statului feudal la români), profesor universitar, membru al Academiei Române, om politic liberal, deputat. Fiul lui Ion (Ionel) I.C. Brătianu şi al Mariei Moruzi. În iunie 1930, este exclus din P.N.L., întrucât se pronunţase în favoarea Restauraţiei carliste. În acelaşi an, fondează Partidul Naţional-Liberal Georgist, constituit prin desprinderea din P.N.L. În februarie 1938, revine în P.N.L. Joacă un rol important în evenimentele de la 23 august 1944. În anii 1947-1950, are domiciliu forţat. În mai 1950, este arestat şi deţinut, fără să fi fost judecat sau condamnat. Moare la 24 aprilie 1953, în închisoarea de la Sighet, în împrejurări încă incomplet elucidate.

134. **STELIAN POPEŞTEANU** – corect **STELIAN POPESCU** (1874-1950) – jurist, ziarist, proprietarul şi directorul „Universului", cel mai răspândit ziar din România acelei epoci, om politic, deputat. Ministru al Justiţiei (decembrie 1921 – ianuarie 1922; iunie 1927 – noiembrie 1928). Preşedintele **Ligii Antirevizioniste Române.** În primăvara anului 1944, pleacă în Elveţia. Decedează în Spania, la Madrid, în urma unui accident.

135. **GANDHI** – poreclă.

136. **„Domneşte buna dispoziţie."**

137. **VICTOR IAMANDI** (1891-1940) – ziarist, om politic liberal, deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1933- iunie 1934), ministru secretar de Stat (din octombrie 1934), ministru al Cultelor (august 1936-decembrie

1937), al Educaţiei Naţionale şi ad- interim la Culte şi Arte (10 februarie-30 martie 1938), al Justiţiei (2 februarie-24 noiembrie 1939). Consilier regal (din 1939). Asasinat de legionari, în noiembrie 1940, la Jilava.

138. Încoronarea lui **George al VI-lea** (1895-1952), rege al Marii Britanii (1936-1952) şi împărat al Indiilor (1936-1947). Al doilea fiu al regelui George al V-lea, căruia îi succede la tron. La ceremoniile de încoronare, desfăşurate la Londra, în ziua de 12 mai 1937, avea să participe, ca reprezentant al regelui Carol al II-lea, principele-moştenitor Mihai.

139. **SABIN MANUILĂ** (1894-1964) – cunoscut statistician, autor a numeroase lucrări de statistică demografică şi demografie istorică; om politic. Conduce, ani în şir, Direcţia de Statistică din Bucureşti. După al doilea război mondial, emigrează în S.U.A., unde se consacră unei prodigioase cariere ştiinţifice.

140. **IONICĂ ROSETTI-BĂLĂNESCU** – jurist şi om politic, partizan al lui C. Argetoianu, deputat. Frate cu lingvistul, filologul şi editorul Alexandru Rosetti.

141. **„STRAJA ŢĂRII"** – organizaţie de tineret cu profil de cercetăşie, înfiinţată de Carol al II-lea, în 1934. Cuprindea, obligatoriu, toate persoanele în vârstă de 7-18 ani băieţi şi 7-21 de ani fete, organizaţi în legiuni, centuri, stoluri. Conducătorii acestora erau pregătiţi în tabere speciale pentru: apărare pasivă; formaţiuni sanitare, poştă-telegraf-telefon, radiotelegrafie, localizarea incendiilor, ateliere şi industrii. Desfiinţată în septembrie 1940.

142. **ION MACOVEI** (n. 1895) – inginer. Din septembrie 1935, subdirector general, iar din septembrie 1936 director general al Regiei Autonome C.F.R. În iunie-septembrie 1940, ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor.

143. **GR. CORNICIOIU** – general, comandantul Corpului de Grăniceri. Secretar general al Ministerului Apărării Naţionale.

144. **ION SICHITIU** (1878-1953)- general de corp de armată. Comandantul forţelor aeriene (din 1932); şef al Marelui Stat-Major General al Armatei (1937); ministru al Agriculturii şi Domeniilor (iunie 1941-septembrie 1942).

145. **A.C.A. – Apărarea contra Aeronavelor,** denumire de epocă desemnând **Apărarea Antiaeriană.**

146. **IULIU MANIU** (1873-1953) – jurist, om politic, fruntaş al luptei pentru reîntregirea naţional-statală, lider naţional-ţărănist, deputat, membru de onoare al Academiei Române. Descendent, după tată, din Simion Bărnuţiu, iar după mamă din Iuliu Coroianu. În 1897, este ales în Comitetul de conducere al Partidului Naţional Român din Transilvania. Între 1906 şi 1910, deputat în Parlamentul de la Budapesta, unde se distinge ca promotor al luptei naţionale a parlamentarilor români. În 1918, organizează, la Viena, o veritabilă armată românească, alcătuită din românii

răspândiţi în unităţile militare austro-ungare. La Adunarea Naţională de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918 expune Discursul-program al Partidului Naţional Român. Marele Consiliu Naţional îl alege preşedinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei (1918-1920) şi şef al Departamentului Interne. Preşedinte al Partidului Naţional Român (1918-1926), apoi al Partidului Naţional-Ţărănesc (1926-1933; 1937-1947); prim-ministru (noiembrie 1928 – octombrie 1930; octombrie 1932-ianuarie 1933). Anticarlist consecvent, se împotriveşte regimului de autoritate personală al regelui Carol al II-lea şi al camarilei acestuia. Joacă un rol de prim rang în pregătirea, împreună cu principalele forţe politice ale ţării, a cotiturii de la 23 august 1944. Arestat în 1947, este judecat şi condamnat de Curtea Marţială din Bucureşti, în noiembrie a aceluiaşi an, la muncă silnică pe viaţă. Moare în închisoarea de la Sighet, la 5 februarie 1953.

147. **„Să acţioneze temeinic".**

148. **„Lucrul cel mai trist în toată această poveste este că mi-am pierdut orice încredere şi că dorinţa mea intimă este ca deznodământul să fie cel pe care fratele meu n-ar trebui să-l dorească".**

149. **PRAT Y SOUTZO** – reprezentantul neoficial al lui Franco în România.

150. **ION MIHALACHE** (1881-1963) – învăţător, om politic, fondatorul Partidului Ţărănesc (1918), preşedinte al Partidului Naţional- Ţărănesc (1933-1937), deputat. Ministru al Agriculturii şi Domeniilor (decembrie 1919-martie 1920; noiembrie 1928-octombrie 1930), de Interne (octombrie 1930-aprilie 1931; august 1932- ianuarie 1933). Arestat, judecat şi condamnat, în 1947, la detenţiune pe viaţă. Moare în închisoarea de la Râmnicu-Sărat.

151. **GRIGORE FILIPESCU** (1886-1938) – jurist, om politic, preşedinte al Partidului Conservator-Democrat, deputat, senator. Preşedinte al Societăţii de Telefoane Bucureşti şi al Societăţii pentru Distribuirea Tutunului. Moare la 24 august 1938, la Geneva.

152. **ALEXANDRU VAIDA-VOIEVOD** (1872-1950)- medic, om politic, fruntaş al Partidului Naţional din Transilvania şi al Partidului Naţional-Ţărănesc, militant pentru eliberarea românilor de peste Carpaţi şi pentru reîntregirea naţională; deputat. Membru în Consiliul Dirigent ales la Marea Adunare Naţională de la Alba-Iulia din 1 Decembrie 1918 (1918-1920). În mai multe rânduri ministru (al Transilvaniei, de Externe, de Interne, al Industriei şi Comerţului, ad-interim la Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale). Participant la Conferinţa Păcii de la Paris, în 1919. Prim-ministru (1-5 decembrie 1919; 6 iunie – 20 octombrie 1932; 14 ianuarie – 14 octombrie 1933). În 1935, se retrage din P.N.Ţ. şi formează gruparea **„Frontul Românesc"**. Ministru de Stat (10 februarie-30 martie 1938; 28 iunie-4 iulie 1940). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938). Moare în închisoare.

153. **MIHAIL GHELMEGEANU** (n. 1896)- jurist, publicist, om politic naţional-ţărănist, deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul Domeniilor şi Agriculturii (iunie 1932-iunie 1933), Finanţe (iunie- noiembrie 1933); ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor (martie 1938-noiembrie 1939), de Interne (noiembrie 1939-iulie 1940). Susţinător al regimului de autoritate personală instaurat de Carol al II-lea. În intervalul martie 1945-februarie 1946, preşedintele **Comisiei pentru Aplicarea Armistiţiului**

154. **ARMAND CĂLINESCU** (1893-1939) – jurist, economist, om politic, lider al P.N.Ţ., colaborator apropiat al lui Carol al II- lea. Unul dintre marii adversari ai Gărzii de Fier. Secretar de Stat la Ministerul de Interne (noiembrie 1930-aprilie 1931; iunie-august 1932) şi la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (august-octombrie 1932), apoi exclusiv la Ministerul de Interne (octombrie 1932- noiembrie 1933). Ministru la Interne (1937-1939), ad-interim la Ministerul Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (martie-aprilie 1938) şi la Educaţia Naţională (iunie-decembrie 1938). Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (februarie 1939) şi, în acelaşi timp, ad- interim la Apărarea Naţională. Preşedinte al Consiliului de Miniştri (martie-septembrie 1939). Asasinat de un comando de legionari, pe o stradă din centrul Capitalei, în apropierea Palatului Regal.

155. **VIRGIL POTÂRCĂ** (n. 1888) – jurist, om politic naţional- ţărănist. Subsecretar de Stat la Ministerul Agriculturii (noiembrie 1928-aprilie 1931), ministru la Justiţie (iunie-august 1932), Lucrări Publice şi Comunicaţii şi, în acelaşi timp, ad-interim la Agricultură şi Domenii (decembrie 1937-februarie 1938).

156. **„CREZUL NOSTRU"** – publicaţie clandestină anticarlistă, datorată cunoscutului chirurg şi anatomist **Dimitrie Gerota** (1867- 1938), care o multiplica la locuinţa sa şi o distribuia, prin poştă, în mediile intelectuale.

157. **ILEANA** (1909-1991) – principesă a României. Cea mai mică dintre fiicele regelui Ferdinand I şi reginei Maria, copilul preferat al acesteia. Se căsătoreşte, mai întâi, cu arhiducele Anton de Habsburg, la 26 iulie 1931, căsătorie oficiată la Sinaia, devenind arhiducesă de Habsburg, cu reşedinţa la Moedlich- Viena, apoi cu dr. Ştefan Isărescu. (Carol a acceptat căsătoria cu Anton de Habsburg, punând, însă, condiţia ca noua pereche să se stabilească peste hotare, întrucât prezenţa unui Habsburg în România putea nemulţumi, îndeosebi pe românii din Transilvania). În februarie 1948, părăseşte definitiv România. Se stabileşte în S.U.A., unde se călugăreşte (1960), luându-şi numele de **Maica Alexandra**. Devine stareţa mănăstirii ortodoxe române **„Schimbarea la Faţă"** din Ely Wood City, Statul Pensylvania (S.U.A.)

158. **SITTA** – apelativ de familie al reginei-mamă **ELENA** a României (1896-1982), soţia regelui Carol al II-lea al României şi mama Marelui Voievod Mihai, viitorul rege al României. Al treilea copil (după George şi Alexandru) al regelui

Constantin Demosthene al Greciei şi reginei Sofia-Dorothea de Prusia, nepoată a regelui George I al Greciei, vară de gradul II cu ţarul Nicolae al II-lea al Rusiei. Se căsătoreşte cu principele Carol de Hohenzollern la 10 martie 1921. După anularea acestei căsătorii, la 21 iunie 1928, pleacă în Italia. Regele Carol decide ca, în noua situaţie, ea să poarte titlul de „Majestate", şi nu de „Regină". Revine în România în perioada celei de a doua domnii a regelui Mihai (1940-1947).

159. Articolul 13 al **Legii pentru actele civile ale membrilor familiei domnitoare** prevedea că principele-moştenitor, principii şi principesele României care încheie căsătorii fără consimţământul regelui încetează de drept de a mai face parte din familia regală, pierzând toate drepturile şi prerogativele care decurgeau din această calitate.

160. **CONSILIUL DE COROANĂ** – organ permanent consultativ **„asupra problemelor de Stat de însemnătate excepţională"** instituit de Carol al II- lea la 30 martie 1938, în condiţiile în care dizolva partidele politice şi concentra puterea în mâinile sale. Alături de Frontul Renaşterii Naţionale – unicul partid politic în Stat – Consiliul de Coroană era menit să accentueze poziţia regelui în viaţa politică a ţării. Consilierii regali, având rangul de miniştri de Stat, erau desemnaţi de suveran din rândul demnitarilor Statului, Bisericii, Armatei, Casei Regale şi al altor personalităţi de vază. Prin Legea-decret nr. 1421 din 30 martie 1938, au fost numiţi următorii consilieri regali: patriarhul Miron Cristea, mareşalul Alexandru Averescu, mareşalul Constantin Prezan, generalul Arthur Văitoianu, Alexandru Vaida-Voievod, G.G. Mironescu, Nicolae Iorga, dr. Constantin Angelescu, Gheorghe Tătărăscu, Constantin Argetoianu, generalul Ernest Ballif. A funcţionat până în septembrie 1940.

161. **VIOREL VIRGIL TILEA** (1896-1973) – jurist, diplomat, om politic naţional-ţărănist, iniţiatorul organizaţiei naţional-ţărăniste **„Chemarea"**, deputat. Secretar particular al lui Iuliu Maniu (1919). Secretar în delegaţia română la Conferinţa de pace de la Londra (1919-1922). Subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (octombrie 1930-aprilie 1931; 6 iunie – 20 octombrie 1932); ministru al României la Londra (1939-1940). La încheierea misiunii, rămâne în Anglia.

162. Congresul General al P.N.Ţ., întrunit la 4 aprilie 1937, ratifică hotărârea Comitetului Central Executiv, alegând în fruntea partidului pe Ion Mihalache. Pentru moment, Iuliu Maniu renunţă la activităţile politice, plecând peste hotare (la Viena, apoi la Paris).

163. **NICOLAE (NICU) M. CONDIESCU** (1880-1939) – general de brigadă, scriitor, membru de onoare al Academiei Române. Adjutant regal şi sfetnic apropiat al lui Carol al II-lea; bibliotecar al Palatului şi secretar general al **Fundaţiei Culturale Regale „Principele Carol"**. Preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

A nu se confunda cu **NICOLAE CONDEESCU** (1876-1936) – general de divizie,

unul dintre întemeietorii **Academiei de Ştiinţe a României** (martie 1935), devenită, în 1938, **Institutul de Ştiinţe al României.**

164. **CONSTANTIN DINU HIOTT** – jurist, diplomat. Fost mareşal al Palatului, înlocuit de Carol al II-lea cu generalul Constantin Ilasievici. Consilier de legaţie şi ministru plenipotenţiar; membru în delegaţia română la tratativele cu Ungaria de la Turnu-Severin din august 1940.

165. **PAUL TEODORESCU** (1887-1981) – colonel, apoi general de corp de armată. Apropiat al regelui Carol al II-lea. Ataşat militar la Paris (1932); şeful Statului-Major al Aviaţiei (1934); comandant al Şcolii Superioare de Război (1936-1937); subsecretar de Stat la Ministerul Apărării Naţionale (august 1937-martie 1938); ministru al Aerului şi Marinei (martie 1938-mai 1940).

166. **DUILIU MARCU** (1885-1966) – arhitect, profesor universitar, membru al Academiei Române. Autorul proiectelor unor edificii reprezentative prin modernitate şi proeminenţă artistică: Biblioteca Academiei, Hotelul „Athenée-Palace", Palatul Victoriei şi clădirile aparţinătoare (toate din Bucureşti), Opera şi Institutul Politehnic din Timişoara ş.a.

167.**MITIŢĂ CONSTANTINESCU** (1890-1946) – economist, cu contribuţii la dezvoltarea economică a ţării şi la crearea complexului industrial naţional, om politic, fruntaş al P.N.L., deputat. Subsecretar de Stat la Ministerul de Finanţe (1933-1935). Din 1935, cu mici întreruperi, guvernatorul Băncii Naţionale a României; ministru al Industriei şi Comerţului (martie 1938-februarie 1939), al Finanţelor (februarie 1939-iulie 1940).

168. **VASILE P. SASSU** (n. 1878) – jurist, om politic liberal, deputat, senator. Ministru al Industriei şi Comerţului (ianuarie 1922- octombrie 1923; 30 ianuarie – 26 februarie 1934), Agriculturii şi Domeniilor (octombrie 1934-februarie 1937), Justiţiei şi ad-interim al Agriculturii şi Domeniilor (februarie-decembrie 1937).

169. **ŞTEFAN ŞOIMESCU** – filosof, asistent la Facultatea de Litere din Bucureşti; inspector general şcolar. Membru în Consiliul de Direcţie al **„Strajei Ţării"**, comandantul Falangei de Străjeri. Administrator al Casei Şcoalelor.

170. **NISSA CĂMĂRĂŞESCU** – membră a Comitetului permanent de direcţie al **„Strajei Ţării"**, împreună cu Ştefan Şoimescu şi cu generalul Manolescu, comandantul străjeriţelor din unităţile Capitalei.

171. Mişcarea cercetăşească, ale cărei ţeluri erau educarea tineretului în spiritul pacific şi respectul faţă de semeni, apare în Anglia, la 1907. În România, ea debutează în 1913. Oficial, Cercetăşia românească este recunoscută în 1914, sub denumirea de **Asociaţia Cercetaşii României**. Primul preşedinte: colonelul adj., apoi generalul G. Berindei. Ţara noastră s-a aflat printre fondatorii **Organizaţiei Mondiale a Mişcării Scout (OMMS).**

172. **„Pentru mine, e o foarte grea problemă de conştiinţă, am convingerea că totul e fără rost; dacă, cel puţin, aş putea avea certitudinea că atitudinea lui [Nicolae] faţă de mine va fi loială, că el se va mulţumi să trăiască în linişte cu Jeana, fără să se afişeze peste tot cu ea şi să o prezinte drept soţia lui, totul ar fi foarte bine, dar, din nefericire, se întâmplă exact pe dos".**

173. **NICOLAE IORGA** (1871-1940) – una dintre cele mai proeminente figuri ale spiritualităţii româneşti: istoric şi istoric literar, poet, prozator, dramaturg, eseist, ziarist, profesor universitar la Bucureşti şi la Sorbona. Autorul a circa 1400 de cărţi. Deputat, senator de drept, om politic. Membru al Academiei Române, a numeroase academii, societăţi şi institute ştiinţifice de peste hotare. Secretar al **Ligii Culturale** (1907), întemeietor şi animator al **Universităţii Populare de la Vălenii de Munte** (1908), iar împreună cu V. Pârvan şi C. Murgoci al **Institutului Sud-Est European** (1913). Fondator, împreună cu A.C. Cuza, al Partidului Naţional-Democrat (1910), devenit, în 1932, Partidul Naţionalist Democrat. Are un rol de prim-plan în opera de reîntregire naţională, la 1918. Preşedinte al Camerei Deputaţilor (1919-1920). Prim-ministru şi ministru al Instrucţiunii Publice şi Cultelor (aprilie 1931-iunie 1932); ministru secretar de Stat (10 februarie-29 martie 1938). Consilier regal (din martie 1938). Asasinat din legionari în noaptea de 27 spre 28 noiembrie 1940, la marginea comunei Strejnic de lângă Ploieşti.

174. **OCTAVIAN GOGA** (1881-1938) – poet, ziarist, profesor universitar, preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români, membru al Academiei Române. Om politic, fruntaş al luptei pentru reîntregirea naţională. În 1932, fondează **Partidul Naţional Agrar**, care fuzionează cu Liga Apărării Naţional-Creştine, formându-se, astfel, **Partidul Naţional-Creştin** (iulie 1935), al cărui preşedinte activ este, împreună cu A.C. Cuza. Ministrul al Instrucţiunii Publice şi Cultelor (5-16 decembrie 1919), ministru de Stat (18 martie-13 iunie 1920), ministru al Cultelor şi Artelor (iunie 1920-decembrie 1921), de Interne (30 martie-14 iulie 1926). Prim-ministru şi ministru de Stat (28 decembrie 1937-10 februarie 1938).

175. **CONSTANTIN PREZAN** (1861-1943) – mareşal al României, membru de onoare al Academiei Române, senator de drept. Ofiţer de Stat-Major, expert în genistică. Adjutant regal. În anii angajării României în primul război mondial, se află la comanda Armatei a IV-a de Nord (august-octombrie 1916), apoi a grupului de Armate Sud (noiembrie- decembrie 1916). Şef al Marelui Cartier General Român (1916-1918), al Statului-Major General (1917-1920). Se ilustrează în opera de refacere a Armatei române şi în conducerea operaţiunilor victorioase ale acesteia din vara anului 1917. Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938).

176. **CONSTANTIN ARGETOIANU** (1871-1952) – jurist, diplomat, om politic, preşedintele **Partidului Agrar**, fondat în 1932, deputat, senator. Ataşat (1898), apoi secretar şi consilier (1913) la Legaţia României de la Viena, ministru la Justiţie

(ianuarie-martie 1918), Finanţe (martie-iunie 1920, 1931-1932), Interne (iunie 1927-noiembrie 1928), Finanţe (aprilie 1931-iunie 1932), Industrie şi Comerţ (10 februarie-30 martie 1938). Prim-ministru (29 septembrie-23 noiembrie 1939). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938). Preşedintele Asociaţiei Finanţei şi Marii Industrii. Moare în detenţiune, la Sighet.

177. **GRIGORE N. IUNIAN** (1882-1939) – jurist şi om politic, deputat, senator de drept. Iniţial, liberal; în 1917, părăseşte P.N.L. şi înfiinţează, la Iaşi, împreună cu alţi oameni politici, **Partidul Muncii.** Va trece, în 1920, în Partidul Ţărănesc. După constituirea P.N.Ţ., va face parte din conducerea acestuia ca vicepreşedinte, iar în 1932 va înfiinţa **Partidul Ţărănesc Radical.** Ministru al Muncii şi Ocrotirilor Sociale (6-22 iunie 1927), al Justiţiei (noiembrie 1928 – iunie 1930; 13 iunie – 19 noiembrie 1930).

178. **„Dar să revenim la oile noastre".**

179. Statutul Casei Regale.

180. **„A fost vrednic de plâns şi n-are nici măcar scuza de a fi vrut să fie oribil".**

181. **„Tata-mare", „Tataia".**

182. **„O mică gâlceavă".**

183. **„Toată lumea e scandalizată de atitudinea lui Iorga. În altă ordine de idei, cu Duduia..."**

184. **YVONICA** – tânără aleasă de Palatul Regal pentru iniţierea sexuală a principelui-moştenitor Mihai.

185. **FUNDAŢIA CULTURALĂ REGALĂ „PRINCIPELE CAROL"** – aşezământ creat în 1922 în vederea asigurării, printr-o reţea de unităţi aparţinătoare căminelor culturale (biblioteci, muzee etnografice locale, cooperative menite a regenera industriile casnice, şcoli ţărăneşti ş.a.), ridicarea culturală şi, implicit, materială a vieţii satului. Expoziţia la care se referă Carol al II-lea a fost inaugurată în preziua desfăşurării, la **„Arenele Romane"** din Capitală, a adunării generale pe ţară a Fundaţiei.

186. **ION MOCSONYI-STÂRCEA** (1909-1992) – diplomat. Secretar al Secţiunii din Geneva a Secretariatului Permanent al Micii Înţelegeri, ataşat de legaţie la Secretariatul General al Ligii Naţiunilor de la Geneva (1937); secretar de legaţie III în Ministerul Afacerilor Externe (1941). Consilier principal al regelui Mihai, apoi mareşal al Curţii Regale. Are un important rol în pregătirea şi reuşita loviturii de Stat de la 23 august 1944. Judecat în 1947 şi condamnat la închisoare. Eliberat în 1963, emigrează legal din ţară.

187. **ION COANDĂ** – amiral. Organizator al Serviciului Maritim Român (1897). După reîntregirea naţională, comisar general al Guvernului în sudul Basarabiei şi Delta Dunării. Din 1933, preşedintele Ligii Navale Române.

188. **MIHAIL M. ROMNICEANU** (n. 1891) – bancher, om politic liberal, membru al Comitetului Executiv al P.N.L., senator. Raportor al Legii conversiunii datoriilor pentru noile Statute ale Băncii Naţionale. Unul dintre directorii B.N.R. în timpul regimului antonescian.

189. **ALEXANDRU ALEXANDRINI** (n. 1902) – jurist, om politic liberal. Fost şeful de Cabinet şi secretarul primului-ministru I.G. Duca; secretarul Comisiei de anchetă parlamentară în „Afacerea Škoda".

190. **DIMITRIE GUSTI** (1880-1955) – sociolog, filosof, etician, profesor universitar, senator. Creatorul şcolii sociologice (monografice) de la Bucureşti. Membru al Academiei Române, al mai multor societăţi de sociologie de peste hotare. În 1918, întemeiază, la Iaşi, **Societatea pentru Studiul Sociologiei**, care devine **Institutul Social Român** (1921-1948), aflat sub preşedinţia sa. Din 1934, director general al **Fundaţiei Culturale „Principele Carol"**. Ministru al Instrucţiunii Publice, Cultelor şi Artelor (iunie 1932-noiembrie 1933).

191. **ALEXANDRU THEODOR CISAR** (n. 1880) – prelat romano-catolic. Episcop de Iaşi (din 1920), apoi arhiepiscop la Bucureşti (din 1924). Senator de drept. Primul arhiepiscop catolic din ţară cu cetăţenie română şi care îşi ţine prelegerile exclusiv în limba română, în Catedrala „Sf. Iosif" din Bucureşti.

192. **CHARLES UPSON CLARK** – profesor universitar american, membru al Academiei Române. Cunoscător îndeaproape al românilor (vine în ţara noastră după primul război mondial şi învaţă limba română). Susţine numeroase conferinţe (peste 100) şi scrie mai multe cărţi despre România.

193. **„Să te culci în linişte. Simt şi eu că sunt cu nervii la pământ. Dar noaptea e un sfetnic bun".**

194. **GHEORGHE AURELIAN** – diplomat. Ministrul României la Praga (ianuarie 1937-mai 1938) şi Sofia (mai 1938-aprilie 1939).

195. **GHEORGHE (GEORGE) CRUŢESCU** – ministrul României pe lângă Societatea Naţiunilor, apoi şeful protocolului din Ministerul Afacerilor Străine.

196. **CHARLES OULMONT** – ziarist francez, redactor la „Paris-Midi"; colaborator al ziarului „Timpul", de sub direcţia lui Grigore Cafencu.

197. **MASSINI** – colonel, şeful muzicii Batalionului de Gardă Regal.

198. **G. SESCIOREANU** – moşier, preşedintele Uniunii Camerelor de Agricultură.

199. **CONSTANTIN A. GAROFLID** (1872-1942) – medic prin formaţie, se consacră agriculturii şi silviculturii, devenind expert în aceste domenii. Autor al unor lucrări privind economia, finanţele, agricultura, viticultura. Om politic, fondatorul şi conducătorul **Ligii Agrare**, creată în martie 1929, prin desprinderea grupului pe

care-l conducea de Partidul Poporului. Autor al Legii reformei agrare în România. Secretar general la Consiliul de Miniştri (1918), ministru al Agriculturii (1921, 1926). Senator al Camerei profesionale (1928), deputat al Ligii Agrare (1930). Preşedinte al Uniunii Centrale a Sindicatelor Viticole, organizaţie a marilor viticultori, calitate în care este numit membru în Consiliul Superior Economic. Unul dintre semnatarii cererii de autorizare a înfiinţării Frontului Renaşterii Naţionale (1938).

200. **WILHELM FABRICIUS** (1882-1946) – diplomat şi om politic german. Ministrul celui de-al III-lea Reich la Bucureşti (aprilie 1936-ianuarie 1941).

201. **JÖSEF BECK** (1894-1944) – colonel, om politic şi diplomat polonez, deputat, unul dintre liderii grupării politice a lui Pilsudski, al cărui şef de Cabinet a fost în anii 1926-1930. Ministru fără portofoliu, apoi subsecretar de Stat (1930-1932), ministru al Afacerilor Străine (noiembrie 1932-septembrie 1939). În împrejurările ocupării Poloniei de către Germania nazistă, se refugiază în România, împreună cu ceilalţi membri ai Guvernului polonez. Moare în comuna Stăneşti.

202. **BENITO MUSSOLINI** (1883-1945) – teoreticianul şi conducătorul fascismului italian, dictatorul Italiei fasciste. În 1919, constituie „fasciile de luptă", apoi, în 1921, organizează fascismul ca partid politic, iar în octombrie 1922 instaurează dictatura fascistă în Peninsulă, în urma „marşului asupra Romei". După ieşirea Italiei din războiul hitlerist (septembrie 1943) şi acceptarea capitulării ei necondiţionate, în partea de nord şi centrală a ţării, ocupată de hitlerişti, aceştia organizează „Republica de la Salo" şi îl aduc pe Mussolini în fruntea guvernului marionetă. Capturat, judecat, condamnat la moarte şi executat de partizanii italieni, în aprilie 1945, împreună cu metresa lui, Claretta Petacci.

203. **NICOLAE M. POPESCU** (1881-1963) – preot, istoric, profesor universitar, membru al Academiei Române. Subsecretar de Stat la Ministerul Cultelor şi Artelor (30 martie 1938-28 septembrie 1939).

204. **„A fost, într-adevăr, plăcut".**

205. **8 IUNIE** – ziua Restauraţiei carliste – era serbată în fiecare an.

206. **ARTHUR N. LORENTZ** – arhitect, văr al Elenei Lupescu. Specialist, mai ales, în decoraţiuni interioare. A amenajat noua Sală a Tronului de la Palatul Regal.

207. **„COMANDERIA STELEI"** – al treilea grad al Ordinului Naţional **„Steaua României"**.

208. **„După o matură chibzuinţă".**

209. **PALATUL REGAL** – construcţie monumentală în inima Bucureştiului. Pe acest loc se ridică, la sfârşitul secolului al XVIII-lea, o casă boierească, proprietate a demnitarului Iordache Coflescu, cumpărată apoi, cu 45.000 de taleri, de către marele logofăt Dinicu Golescu. Acesta o reface în stilul neoclasic şi o extinde. Edificiul este

vândut, în 1832, Consiliului Administrativ de Stat şi serveşte ca sediu al Comandamentului Militar şi al unor instituţii administrative. Sub voievodul Alexandru Ghica, devine, la 1838, palat princiar şi este supus unor ample lucrări de restructurare şi de extindere. Alci se instalează, la 1848, Guvernul Provizoriu, apoi, până la abdicare, în 1866, domnitorul Al.I.Cuza, care îl reamenajează. Tot aici se încoronează Carol de Hohenzollern, primul rege al României. Pentru a face faţă serviciilor de Curte, Palatului i se adaugă un nou corp de clădire, conceput de arhitectul francez Paul Gottereau. Dar, la 1927, acest ansamblu este parţial distrus de flăcările unui incendiu. Va fi reconstruit în actuala formă în anii '30, după planurile arhitecţilor Nicolae Nenciulescu, D.Dobrescu, N.Lupu şi inginerului Emil Prager. Interioarele Palatului prezintă o împletire de stiluri. Cele două holuri de la intrările principale sunt realizate în stil neobizantin; sufrageria, în stil neoclasic britanic „Adam"; salonul verde şi Sala Tronului cuprind elemente ale Renaşterii italiene. Saloanele de recepţie de la etajul I sunt ornamentate cu coloane de marmură galbenă – de Sienna –, albă – de Carara – şi gri – de Ruşchita. „Scara Voievozilor", care duce la Sala Tronului, e împodobită cu picturi murale. Plafonul original era pictat şi decorat cu stuc aurit. Palatul, grav avariat de bombardamentele din timpul celui de-al doilea război mondial, mai ales aripa stângă, este reconstruit. După abdicarea regelui Mihai, în 1948, aici se amenajează Muzeului Naţional de Artă. În 1961, aripa stângă a Palatului devine sediul Consiliului de Stat. În timpul evenimentelor din decembrie 1989 avea să sufere, de asemenea, importante avarii.

210. **TILICĂ PAPAZOGLU** – general, comandantul Pieţei.

211. „**COMANDERIA COROANEI**" – al treilea grad (**Comandori**) al Ordinului „**Coroana României**", creat de regele Carol I în 1881, cu prilejul proclamării Regatului, pentru răsplătirea serviciilor deosebite aduse Statului. Celelalte grade ale acestui Ordin erau: **I. Cavaleri; II. Ofiţeri; IV. Mari Ofiţeri; V. Mari Cruci.**

212. **CONSTANTIN DINU CESIANU** (1887-1983) – jurist, diplomat. Trimis extraordinar şi ministru plenipotenţiar al României la Paris.

213. **NICOLAE TITULESCU** (1882-1941) – personalitate politică şi diplomatică de prim-plan a perioadei interbelice, denumit şi „**Ministrul Europei**" sau „**Omul Genevei**"; jurist, profesor universitar, membru al Academiei Române, preşedinte al Academiei Diplomatice Internaţionale, deputat. Ministru de Finanţe (1917; 1920-1921); delegat la Conferinţa de Pace şi semnatar al Tratatului de la Trianon (1920); ministru plenipotenţiar la Londra (1922-1927); ministru al Afacerilor Străine (1927-1928; 1932-1936). Delegat permanent al României la Societatea Naţiunilor (1920-1936); preşedinte al Societăţii Naţiunilor (1930-1931). Adversar declarat al lui Carol al II-lea. Înlăturat din guvern în august 1936, se autoexilează în Franţa. În **Testamentul** său, redactat în ianuarie 1940, la Saint-Moritz, cât şi în **Codicilul** la **Testament**, roagă prietenii şi rudele „**să aibă grijă să fiu îngropat la Braşov. Voiesc ca rămăşiţele**

mele să se odihnească în Transilvania".

214. **H. CATARGI** – diplomat, senator.

215. **SAINT-MORITZ** – staţiune elveţiană de vilegiatură şi sporturi de iarnă, situată pe malul lacului cu acelaşi nume, la 1820 m altitudine.

216. **BARBU ŞTIRBEI** (1873-1946) – prinţ, om politic. Membru de onoare al Academiei Române. Fratele Elizei Brătianu, soţie a lui I.C. Brătianu. Prim-ministru, ministru de Interne şi ad-interim la Finanţe şi Externe (4-20 iunie 1927). Face opoziţie, izolată, împotriva lui Carol al II-lea, care nutrea o mare şi făţişă adversitate faţă de el. Pentru a scăpa de eventuale consecinţe, în 1930 pleacă în străinătate. Prinţul Nicolae, cu care era în relaţii prieteneşti, desigur ascunse, îi scria, la 16 iunie 1932: „ţin să îţi reînnoiesc sfatul ce ţi l-am dat de a mai prelungi şederea dumitale în străinătate, aceasta fiindcă sunt pozitiv informat că, întorcându-te în ţară, viaţa ţi-ar fi în pericol". (Biblioteca Academiei Române, Arhiva C. Kirileanu, XXIII, varia 1). În ultima perioadă a celui de-al doilea război mondial este desemnat să reprezinte România la negocierile separate de armistiţiu cu emisarii S.U.A., Angliei şi U.R.S.S. În august-septembrie 1944, face parte din delegaţia României trimisă la Moscova pentru negocierea armistiţiului impus de puterile Naţiunilor Unite.

217. **CANTEMIR** – diplomat, secretar al Legaţiei române de la Helsinki şi, respectiv, Berna.

218. **GRIGORE NICULESCU-BUZEŞTI** (1908-1949) – jurist, diplomat. Ataşat de legaţie (1930), secretar de legaţie (1933, 1939, 1940), însărcinat cu afaceri la Riga (1939-1940). Ministru de Externe în guvernul C. Sănătescu (23 august-4 septembrie 1944). Reuşeşte să se refugieze în Occident.

219. **V. ATANASIU** – diplomat.

220. **LOUIS GEORGES MANDEL** (1885-1944) – om politic francez, colaborator apropiat al lui Clemenceau. Între 1938 şi 1940, ministru al Coloniilor, iar din martie 1940, ministru de Interne. Adversar al politicii müncheneze, pleacă în Maroc şi încearcă să intre în legătură cu Guvernul englez. Este arestat şi readus în Franţa, apoi, în noiembrie 1942, preluat de autorităţile naziste. Acestea îl predau miliţiei de la Vichy, care îl asasinează.

221. **„Niciodată n-am fost într-atât de acord cu regele Carol; el nu vrea să audă de mine, eu nu vreau să aud de el".**

222. **LÉON BLUM** (1877-1950) – om politic şi scriitor francez, conducătorul Partidului Socialist SFIO. Prim-ministru al guvernului de Front Popular de la 4 iunie 1936 la 26 iunie 1937, când demisionează. Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri (iunie 1937-ianuarie 1938) în două echipe guvernamentale care aveau să continue mai atenuat politica de Front Popular. Face parte din grupul celor 80 de parlamentari

care se împotrivesc acordării de puteri depline mareşalului Pétain (iulie 1940). Arestat de către autorităţile de la Vichy, este predat naziştilor şi deportat, împreună cu soţia, în Germania. Eliberat de americani în 1945. Din nou prim-ministru (decembrie 1946-iunie 1947).

223. **YVON DELBOS** (1885-1956) – om politic francez de orientare radical-socialistă, deputat. Ministru al Instrucţiunii Publice (din 1925), vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor (1932), ministru al Justiţiei (din 1936), apoi al Afacerilor Străine (din 1938) şi al Educaţiei Naţionale (1939-1940). Deportat în 1943.

224. **QUAI D'ORSAY** – porţiune a cheiului Senei, în centrul Parisului, care a împrumutat numele său Palatului Ministerului de Externe al Franţei, aflat în acest loc.

225. **„Democraţia e în pericol, Franţa şi Marea Britanie sunt campionii democraţiei. România, cu monarhia ei personală, se lasă antrenată de anumite grupuri fasciste şi de combinaţii guvernamentale lipsite de autoritate.**

1. A tolerat şi a ajutat Garda de Fier.

2. Guvernul nu face nimic. Regele este atras de partea guvernării autoritare, deci de partea fascismului."

226. **„DAILY MAIL"** – cotidian londonez, lansat în 1896. Cunoaşte, rapid, o mare popularitate. Între 1920 şi 1930, are cel mai mare tiraj în publicistica britanică. (De pildă, în 1929, acesta se ridica la două milioane de exemplare).

227. **EMILE BURÉ** (1876-1952) – ziarist francez, fondatorul cotidianului „L'Ordre" (1929), cu recunoscută influenţă în mediile politice.

228. **FRONTUL POPULAR** – coaliţie de forţe politice franceze de stânga, care cuprinde partidele socialist, comunist, S.F.I.O., socialist- independent, radical, cele două confederaţii sindicale – C.G.T. (socialistă) şi C.G.T.U. (comunistă), precum şi o serie de organizaţii, ca: Liga pentru Drepturile Omului, Comitetul de Vigilenţă al Intelectualilor Antifascişti. Câştigă alegerile legislative în mai 1936 la cel de-al doilea tur de scrutin. Pe această bază, în iunie 1936, Léon Blum formează un Cabinet din care fac parte socialişti şi radicali şi care e sprijinit de comunişti. Îi urmează alte două guvernări, prima în iunie 1937-martie 1938, care continuă mai atenuat politica de Front Popular, şi o a doua, a lui Léon Blum (martie- aprilie 1938), care eşuează foarte curând. Frontul Popular nu reuşeşte o transformare profundă a structurilor economice-sociale franceze şi nici organizarea în afară a rezistenţei împotriva statelor fasciste.

229. **JOSEPH PAUL-BONCOUR** (1873-1971) – jurist, diplomat şi om politic francez. Fondatorul Uniunii Socialiste Republicane (1931); ministru de Război (1932); ministru de Externe (1932-1934); prim- ministru (1932-1933); din nou

ministru de Externe (martie-aprilie 1938).

230. **ROBERT ANTHONY EDEN, CONTE DE AVON** (1897-1977) – om politic britanic, lider conservator, deputat. Secretar parlamentar al lui Chamberlain (1926-1929), subsecretar de Stat la Ministerul Afacerilor Străine (1931-1933), Lord al Sigiliului Privat (1934-1935), ministru de Externe (1935-1938), al Coloniilor (1939), din nou de Externe (1940-1945; 1951-1955). Prim-ministru (1955-1957) şi conducătorul Partidului Conservator. Demisionează în 1957, între altele din raţiuni de sănătate.

231. **ROBERT GILBERT VANSITTART** (1881-1957) – diplomat şi scriitor britanic. Subsecretar de Stat permanent pentru Afaceri Externe (1930- 1938); consilier diplomatic principal al secretarului pentru Afaceri Externe (1938-1941).

232. **S.D.N. – SOCIÉTÉ DES NATIONS – SOCIETATEA NAŢIUNILOR** sau **LIGA NAŢIUNILOR** – organizaţie internaţională constituită în ianuarie 1920, având ca scop dezvoltarea cooperării între popoare, garantarea păcii şi securităţii internaţionale. Ideea înfiinţării unei asemenea organizaţii datează din veacul al XVIII-lea şi este readusă în actualitate la începutul anului 1918 de către preşedintele S.U.A., Thomas Woodrow Wilson. În rândul celor 32 de ţări fondatoare ale acestei organizaţii internaţionale se află şi România. Societatea Naţiunilor avea următoarele organe principale: **Adunarea tuturor statelor membre** (fiecare cu un vot); **Consiliul** (organ executiv), format din cinci membri permanenţi (Franţa, Marea Britanie, Italia, Japonia, China) şi un număr de membri nepermanenţi, aleşi pe trei ani; **Secretariatul**, condus de un secretar general şi alcătuit din 600 de funcţionari. În 1937, Societatea Naţiunilor a avut 58 de membri. În circumstanţele politice internaţionale din deceniul al patrulea, şi-a pierdut tot mai mult rolul pentru care a fost creată, iar o dată cu izbucnirea celui de-al doilea război mondial n-a mai funcţionat. A fost desfiinţată oficial în 1946.

233. **„S-a pus o recompensă pe capul lui".**

234. **„Dă impresia că-l trage pe sfoară pe Venizelos al său".**

235. **PERTINAX** – ziarist francez, colaborator permanent la cotidianul **„l'Écho de Paris"**, cunoscător al mediilor politice româneşti şi adeptul viziunii politice a lui Nicolae Titulescu.

236. **„L'HUMANITÉ"** – cotidian francez, fondat în 1904 şi condus, până în 1914, de Jean Jaurès (1859-1914). O dată cu constituirea Partidului Comunist Francez, în 1920, devine organul central de presă al acestuia.

237. **GABRIEL PÉRI** (1902-1941) – ziarist şi om politic francez de orientare comunistă. Secretar general al Tineretului Comunist (1922), apoi şeful secţiei **„Politică Externă „** al cotidianului P.C.F. „l'Humanité" (1924-1939). Executat de nazişti.

238. „**LE POPULAIRE**" – cotidian al Partidului Socialist S.F.I.O., creat în 1921, în urma sciziunii intervenite la Congresul de la Tours, de către Jean Longuet şi Paul Faure, sub direcţia politică a lui Léon Blum. Cunoaşte o cotă mai mare de interes la publicul cititor în anii 1930-1939. În perioada de început al celui de-al doilea război mondial, are un tiraj de circa 60.000 de exemplare. Îşi întrerupe activitatea în 1940 şi reapare, după eliberare, sub direcţia lui Léon Blum, ca organ oficial al S.F.I.O.

239. „**L'OEUVRE**" – publicaţie franceză, înfiinţată în 1902, iniţial ca mensual, apoi ca săptămânal (1909) şi cotidian (1910). După primul război mondial, trece pe poziţii radicale de stânga, socialiste şi anticlericale. Din 1939, devine una dintre publicaţiile colaboraţioniste parisiene. Îşi încetează apariţia în 1944.

240. „**L'ÉCHO DE PARIS**" – cotidian politic de orientare conservatoare, fondat în 1884. Îşi oferă coloanele lui Maurice Barrès (1862-1923), scriitor şi om politic. În 1938 este cumpărat de Leon Bailby, directorul ziarului „Jour" şi devine „Le Jour – Écho de Paris", care apare până în 1942.

241. „**29 aprilie 1937. Sosirea lui Titulescu la Paris.**

Această sosire a fost pregătită de cunoscutul ziarist **Pertinax**, care a acţionat în numele lui Titulescu pe lângă Quai d'Orsay. Titulescu îşi pregătise îndelung călătoria la Paris, dorind ca aceasta să facă vâlvă şi să aibă ecou imediat în presa franceză şi în cea mondială. A fost, însă, nevoit să-şi amâne sosirea, mai întâi din motive de sănătate, apoi datorită situaţiei interne a României, care nu părea destul de clară diriguitorilor politici francezi.

Trebuie semnalat un fapt bizar: extraordinara şi chiar excesiva bunăvoinţă arătată lui Titulescu de către şeful Secţiei Externe a publicaţiei comuniste «l'Humanité», Gabriel Péri. Acesta anunţase, cu surle şi tobe, sosirea lui Titulescu, aşa cum făcuseră şi şefii secţiilor Externe de la publicaţiile «Populaire», de orientare socialistă, şi «l'Oeuvre». În acest fel, cele trei principale jurnale ale Frontului Popular francez erau de acord să-l prezinte pe Titulescu drept singurul în stare «să salveze alianţa franco-română» şi «elementele antifasciste din România». În ceea ce îl priveşte pe Pertinax, el colaborarează, aşa cum se ştie, la «l'Écho de Paris», publicaţie de dreapta, dar este cunoscut ca unul care primeşte subsidii din partea Ambasadei U.R.S.S. la Paris. Se hotărâse organizarea vizitei lui Titulescu de îndată ce rezultatele sejurului colonelului Beck la Bucureşti vor fi fost comunicate la Quai d'Orsay de către Legaţia Franţei în România şi Ministerul Afacerilor Străine al Republicii Cehoslovace. Cele două surse de informare au fost de acord să declare că vizita colonelului Beck a dăunat simţitor soliditătii alianţei franco-române şi Micii Înţelegeri. Praga a formulat extrem de direct această teză, iar Osusky i-a vorbit pe faţă lui Delbos despre o ruptură definitivă a Micii Înţelegeri, pregătită de Beck în timpul sejurului său din luna mai la Roma.

În aceste circumstanţe, Guvernul francez era nevoit să reacţioneze şi, mai ales, să se informeze de la o sursă atât de în curent cu problemele din România cum este dl.

Titulescu.

Acesta din urmă a fost primit cu o pompă puţin obişnuită pentru foşti miniştri. Dineurile, prânzurile, primirile la preşedintele Republicii – toate acestea făceau să se presupună că sosirea lui Titulescu la Paris va căpăta o amploare mult mai mare decât simpla vizită a unui fost ministru de Externe dintr-o ţară prietenă. Într- adevăr, primii paşi ai lui Titulescu au lăsat impresia că el se arată gata să dea acestei vizite o semnificaţie politică de o reală actualitate".

242. **NICOLAE GRIGORESCU** (1837-1907) – pictor şi desenator, unul dintre fondatorii şcolii moderne româneşti de pictură, membru al Academiei Române.

243. **AL. G. DONESCU** (n. 1876) – jurist, deputat, om politic de orientare liberală. Primar general al Capitalei. Partizan al colaborării forţelor politice cu regimul carlist.

244. **„BENE MERENTI"** – medalie, instituită în 1876, pentru răsplătirea meritelor în ştiinţă, artă, literatură, industrie, agricultură ş.a.

245. **GEORGE AL VI-LEA** (1895-1952) – rege al Marii Britanii (1936- 1952) şi împărat al Indiei (1936-1948). Al doilea fiu al regelui George al V-lea, care era văr cu regina Maria a României.

246. **EDUARD AL VII-LEA** (1841-1910) – rege al Marii Britanii şi Irlandei (1901-1910), fiul mai mare al reginei Victoria. În 1863, se căsătoreşte cu principesa daneză Alexandra. Unul dintre artizanii Antantei Cordiale.

247. **GEORGE AL V-LEA** (1865-1936) – rege al Marii Britanii şi Irlandei (1910-1936). Al doilea fiu al lui Eduard al VII-lea. În 1916, renunţă la titlurile germane şi schimbă numele familiei regale din **Saxa-Coburg-Gotha** în acela de **Windsor**.

CAIETUL 2

248. Ethiopia a fost cucerită, în 1935-1936, de Italia mussoliniană.

249. **„Un moment de reîntinerire, mi se părea că înăuntrul meu anii făceau cale întoarsă; un sentiment foarte ciudat şi agreabil."**

250. **„Dispoziţia mea lasă, adesea, de dorit."**

251. **DAN MAVRUS** – coleg de clasă cu Marele Voievod Mihai şi premiantul acesteia. Când s-a îmbolnăvit de cancer, Mihai, care-l considera prietenul său de suflet, i-a asigurat cheltuielile pentru deplasare şi tratament la Paris.

252. Marele Voievod Mihai plecase la Londra în ziua de 8 mai 1937, însoţit de Radu Irimescu, ministrul Aerului şi Marinei, şi de comandorul Preda Fundăţeanu, aghiotant regal.

253. **ABRAMI** – medic, profesor universitar.

254. **„Puştiul meu s-a făcut fermecător, şi o scrisoare de la Paul al Iugoslaviei îmi confirmă asta din plin; se pare că, într-adevăr, a făcut o foarte bună impresie peste tot unde a fost."**

255. **ALMERIA** – oraş în sudul Spaniei (Andaluzia), port la Marea Mediterană.

256. **„E tare îmbufnat."**

257. **PREDA FUNDĂŢEANU** – comandor, adjutant regal, directorul şcolii Marelui Voievod Mihai de la Castelul Peleş.

258. Discursuri prevăzute a fi rostite de suveran cu prilejul vizitei în România a preşedintelui polonez Ignacy Moscicki, proiectate a avea loc la 7-9 iunie 1937.

259. **MAKSIM MAKSIMOVICI LITVINOV** (1876-1951) – diplomat şi om politic sovietic. Comisar al poporului pentru Afacerile Străine (1930-1939). Înlocuit cu V.M. Molotov şi retrogradat vicecomisar al poporului pentru Afacerile Străine. Ambasador al U.R.S.S. în S.U.A. (1941-1943). În continuare, vicecomisar al poporului pentru Afacerile Străine.

260. **TALLOIRES** – localitate franceză situată pe malul lacului Annecy, la 35 km de Geneva; staţiune de vară.

261. **„Care va suporta consecinţele."**

262. Carol al II-lea organiza asemenea festivităţi nu în ultimul rând pentru a-şi arăta recunoştinţa faţă de cei care îl sprijiniseră în actul Restauraţiei din iunie 1930.

263. **GEORGE-VALENTIN BIBESCU** (1880-1941) – prinţ, fiul lui George Bibescu (1834-1902) – unul dintre ofiţerii români ai lui Napoleon al III-lea şi nepotul lui Gheorghe Dimitrie Bibescu (1804-1873), domnitor al Ţării Româneşti (1842-1848). Văr primar al poetei române de limba franceză Ana Brâncoveanu, contesă de Noailles. Căsătorit, în 1902, cu Martha Lahovary Mavrocordat. Continuator al operei de pionerat deschise de Traian Vuia în aviaţia mondială. As al automobilisticii şi pilotajului european. Obţine brevetul internaţional de zbor cu nr. 20. Între 1930 şi 1941, preşedinte al Federaţiei Aeronautice Internaţionale. Din 1939, senator de drept, pentru merite în domeniul aviaţiei.

264. **TEOFIL G. SIDOROVICI** – ofiţer, adjutant regal. Comandantul **„Strajei Ţării"**, organizaţie de îndrumare şi educare a tineretului, constituită prin Decretul-lege din 7 octombrie 1937 de către Carol al II-lea, care era şi comandantul ei suprem, **„Marele Străjer al Ţării"**. Comandantul **„Strajei Ţării"** avea aceleaşi drepturi de decizie în conducerea organizaţiei ca şi miniştrii în coordonarea departamentelor respective.

265. **MIROSLAV ARCISZEWSKI** – ministru al Poloniei în România (1932-1938). Din iulie 1938, locţiilor permanent al ministrului de Externe, ca succesor al contelui Szembeck.

266. **„FOIŞOR"** – unul dintre palatele complexului Peleş. A fost locuit de regele Ferdinand şi de regina Maria până la naşterea principelui Nicolae, când cuplul regal s-a mutat la „Pelişor".

267. **ALEXANDRU GLATZ** – general. Secretar general la Ministerul Apărării Naţionale, apoi subsecretar de Stat la acelaşi Minister (februarie 1937 – octombrie 1938).

268. Carol al II-lea a vizitat Polonia la 26-30 iunie 1937. S-a convenit, cu acest prilej, asupra ridicării relaţiilor diplomatice dintre cele două ţări la nivel de ambasadă.

269. **EXPOZIŢIA INTERNAŢIONALĂ** (corect – **EXPOZIŢIA UNIVERSALĂ**) – debutează în 1851, la Londra, fiind urmată de o serie pariziană, în 1855, 1867, 1878, 1889, 1900 şi 1937. Asemenea manifestări prilejuiesc ridicarea, în capitala Franţei, a unor monumente celebre, cum e cazul, în 1889, al **Turnului Eiffel**, simbol al forţei şi dificultăţilor învinse, sau, în 1937, al celebrelor **Palais de la découverte, Palais de Chaillot, Palais de Tokyo.**

270. **„De viaţă, vesel"**.

271. **„LAZIENKI"** – palat în Varşovia, construit la începutul secolului al XVII-lea şi destinat a servi ca reşedinţă regelui Sigismund al II-lea. În 1674, avea să fie cedat mareşalului Coroanei, Lubomirski, care îl renovează şi dă forme baroce interioarelor. În mijlocul Parcului, care se întindea între Palat şi Vistula, se vor ridica un Pavilion al Băilor şi un Ermitaj (sihăstrie). În 1764, Palatul este cumpărat de regele Stanislas-August şi redevine reşedinţă regală. I se adaugă un etaj (al treilea) şi se trece la ridicarea de pavilioane laterale mai vaste decât Palatul însuşi. Pavilionul Băilor, amplasat în mijlocul unei insule, este reconstruit în mai multe rânduri. Interioarele lui sunt decorate în stil clasic, după cum faţada este înlocuită cu una clasică. Acest mic Pavilion al Băilor devine un mare pavilion şi dă numele său întregului complex (**băi**, în poloneză = **lazienki**). El are un mare rol în istoria arhitecturii poloneze, aici fiind introduse, în premieră, formele neoclasice. În acelaşi complex se află **Casa Albă, Palatul Myslewice, Castelul de Apă, Casa Turcă,** mai multe teatre ş.a. Jefuit şi incendiat de nazişti în anii celui de-al doilea război mondial, a fost reconstruit, lucrările terminându-se în 1965.

272. **AUGUST AL III-LEA** (1696-1763) – elector de Saxa şi rege al Poloniei (1733-1763).

273. Regele Ferdinand I şi regina Maria vizitaseră Polonia la 23- 28 iunie 1923. Era prima vizită a unui şef de Stat al României în această ţară.

274. **MOKOTÓW** – zonă din apropierea Varşoviei.

275. Câmpul aviatic de la OKECIE se afla, de asemenea, în apropierea Capitalei poloneze.

276. „**BELVEDERE**" – palat în Varşovia, construit la 1659. În 1774, aici avea să fie instalată o manufactură de faianţă şi de porţelanuri. Remaniat în 1822 de arhitectul Kurbicki, în stil Empire. După 1918, devine reşedinţă oficială.

277. **JÓZEF PILSUDSKI** (1867-1935) – mareşal şi om politic polonez, unul dintre fondatorii şi liderii Partidului Socialist Polonez (1892). În 1918, preia comanda Armatei şi devine şeful Statului (1918-1922). În 1926, organizează o lovitură de stat şi instaurează dictatura militară, denumită „Sanacja". Cumulează funcţiile de şef al Statului, ministru de Război (1926-1935) şi prim-ministru (1926-1928; 1930). Duce o politică de apropiere faţă de Germania nazistă, cu care semnează pactul de neagresiune din ianuarie 1934.

278. **WACLAW STACHIEWICZ** – general de brigadă polonez, şeful Marelui Stat-Major al Armatei poloneze, care, la scurtă vreme (3-9 iulie 1937), avea să viziteze România.

279. **MIHAIL NIKOLAEVICI TUHACEVSKI** (1893-1938) – mareşal sovietic, denumit şi „Napoleonul Roşu". În 1917, i se încredinţează comanda unei armate. Luptă în războiul civil împotriva armatei lui Kolceak şi Denikin şi în războiul polono-sovietic din 1920. Principal organizator al Armatei Roşii. În 1937, va fi numit în fruntea districtului militar Volga. Foarte curând, este demis din funcţii, condamnat la moarte şi executat.

280. „**MIHAI VITEAZUL**" – ordin militar creat în 1916 de regele Ferdinand I pentru răsplătirea faptelor de eroism ale ofiţerilor în faţa duşmanului. Prima dintre cele trei clase ale acestui Ordin era cea mai înaltă decoraţie de război.

281. **MAREA CRUCE „COROANA ROMÂNIEI"** – al cincelea grad al Ordinului Naţional „Coroana României".

282. **FELICJAN SLAWOJ-SKLADKOWSKI** – fost premier al Poloniei.

283. **ADAM SAPIEHA** (1867-1951) – arhiepiscop al Cracoviei (din 1925) şi cardinal (din 1936).

284. Înainte de sosirea lui Carol al II-lea în Polonia, arhiepiscopul de Cracovia a mutat osemintele mareşalului Pilsudski din cripta regilor într-o altă criptă, special construită. Întrucât în programul suveranului României figura şi o vizită la mormântul mareşalului, faptul a fost interpretat ca o manevră a prelatului polonez menită a o împiedica.

285. **WAWEL** – castel construit pe o colină stâncoasă care domină oraşul Cracovia, considerat monumentul istoric, artistic şi cultural de valoare aparte pentru polonezi. În timpul contopirii triburilor slave cu organismele statale, devine reşedinţa puterii supreme. Din anul 1000 este şi sediul puterii bisericeşti. În secolele XI-XII, sunt ridicate aici două catedrale romanice. Din cea de a doua s-a menţinut cripta

subterană. Între 1332 şi 1364 va fi clădită o a treia catedrală, care se păstrează până azi, în stilul arhitecturii gotice poloneze. În secolul al XI-lea, în locul castelului din lemn, se înalţă unul din zid, care este extins mereu, mai ales în părţile fortificate. Wawel devine, în secolul al XIV-lea, reşedinţă regală. Cazimir al III-lea cel Mare, regele polonezilor între 1333 şi 1370, întemeietorul Universităii din Cracovia (1364), ridică aici un impunător castel gotic. O nouă clădire avea să fie construită în prima jumătate a secolului al XVI-lea, un palat în stil renascentist, o capodoperă a genului, şi o cupolă acoperită cu solzi de aur lângă catedrala-muzeu a ultimilor Jagelloni. În criptele catedralei întemeiate în anul 1000 se află mormintele suveranilor Poloniei, precum şi cenuşa unor mari fii ai ţării, cum sunt Adam Mickiewicz sau Tadeusz Kosciuszko, iar în navele catedralei mormintele în piatră ale unor regi, impresionante creaţii ale artei sculpturale.

286 **JAN III SOBIESKI** (1624-1696) – rege al Poloniei (1674-1696). În 1667, devine voievod de Cracovia, iar în urma înfrângerii turcilor la Hotin (1673) este ales rege. Contribuie decisiv, prin victoria asupra turcilor (Kahlenberg, septembrie 1683), la eliberarea Vienei asediate. În timpul domniei lui Constantin Cantemir întreprinde două campanii împotriva Moldovei (1686, 1691) şi invadează de mai multe ori Basarabia.

287. **ADAM JERZY C. CZARTORYSCY** (1770-1861) – principe polonez, om politic. În 1831, preşedintele Guvernului Provizoriu de la Varşovia. Se refugiază în Franţa, unde devine conducătorul emigraţiei monarhiste poloneze.

288. Serbările arcăşeşti au avut loc în comuna Bucşoaia din fostul judeţ Câmpulung, localitatea natală a lui Teofil Sidorovici. Regele Carol a fost proclamat, cu acest prilej, „**Mare vornic al arcaşilor**", iar voievodul Mihai – „**Căpitan de arcaşi**".

289. **MOHAMED al V-lea** (1909-1961) – sultan, sub numele de **Mohamed ben Youssef** (1927-1953; 1955-1957) şi rege al Marocului (1957-1961).

290. **ALBERT LEBRUN** (1871-1950) – inginer şi om politic francez. Între 1911 şi 1920, ministru în mai multe rânduri.În 1931, preşedinte al Senatului. După asasinarea lui Paul Doumer de către revoluţionarul rus Gorgulov, este ales preşedinte al Republicii (mai 1932) şi reales în această calitate în 1939. Se retrage în iulie 1940.

291. **LINIA MAGINOT** – sistem de fortificaţii subterane la graniţa franco-germană, construit între 1927 şi 1936. Inspiratorul proiectului a fost **Paul Painlevé** (1863-1933), matematician şi om politic francez. În 1927, în calitate de ministru de Război al Republicii Franceze, solicită în acest scop colaborarea lui André Maginot (1877-1932), om politic francez, care a dat numele fortificaţiei.

292. **„Puşcaşi-marini"**.

293. **EDOUARD HERRIOT** (1872-1957) – om politic şi scriitor francez, preşedintele Partidului Radical-Socialist (1919-1957). Primar al Lyonului (1905-

1955). În mai multe rânduri, preşedinte al Consiliului de Miniştri (1924-1925, 1926-1932); preşedinte al Camerei Deputaţilor (1936-1940), apoi al Adunării Naţionale (1947-1954).

294. **PALATUL ÉLISÉE** – reşedinţă pariziană a preşedinţilor Franţei. Construit în 1728 de arhitectul Molet, pentru contele d'Évreux. A fost locuit, între alţii, de doamna de Pompadour, de ultima ducesă de Bourbon, căreia i-a aparţinut din 1790 şi până la arestarea ei, în 1793, apoi a devenit proprietate naţională. În 1797, ia numele de Élisée.

295. **HENRI PHIPLIPPE PÉTAIN** (1856-1951) – mareşal şi om politic francez. Invingătorul de la Verdun, în 1916. Comandant-şef al Armatei franceze de nord-est (1917-1918), ministru de Război (1934), ambasadorul Franţei la Madrid (1939), Şeful Statului şi prim-ministru al regimului de la Vichy (1940-1944). Condamnat la moarte în 1945, i se comută pedeapsa la detenţiune pe viaţă.

296. **MAURICE GUSTAVE GAMELIN** (1872-1958) – general francez, şeful Statului-Major al Armatei franceze (din 1935) şi viitorul comandant al forţelor armate aliate franco-engleze (septembrie 1939 – mai 1940).

297. **CHARLES AUGUST PAUL NOGUÈS** (1876-1971) – general francez. Rezident general în Maroc (din 1936).

298. **ALEXANDRE MILLERAND** (1859-1943) – om politic francez. Ministru de Război (1914-1915); preşedinte al Republicii (1920-1924).

299. **ELENA VĂCĂRESCU** (1886-1947) – scriitoare română de limbă franceză, promotor al cauzei naţionale a românilor. Doamnă de onoare a reginei Elisabeta (Carmen Sylva) şi cu mare influenţă la Palatul Regal. Se autoexilează din cauza evenimentelor generate de ceea ce s-a considerat a fi o idilă între ea şi principele Ferdinand, adus în România ca moştenitor al tronului. Membră a Consiliului Naţional al Unităţii Naţionale din Paris, alături de Take Ionescu, Nicolae Titulescu, Traian Vuia, Octavian Goga ş.a. Face parte din delegaţia română la Conferinţa Păcii de la Paris (1919-1920) şi la semnarea Tratatului de pace, precum şi din delegaţia ţării noastre la Conferinţa de Pace de la Paris din 1946.

300. Castelul din Coësmes, lângă Bellême, în Normandia, reşedinţă franceză a principelui Carol în anii autoexilului.

301. **VASILE GRIGORCEA** (n. 1883) – jurist, diplomat, deputat. Din noiembrie 1928, ministru plenipotenţiar al României la Budapesta; secretar general la Ministerul de Externe; din noiembrie 1936, ministru plenipotenţiar la Londra.

302. **REGINALD HARVEY HOARE** (1882-1954) – diplomat, frate cu Samuel John Gurney Hoare. Ministru al Marii Britanii la Bucureşti (februarie 1935 – februarie 1941).

303. **DEM. DIMĂNCESCU** – consilier de presă la Legaţia României de la Londra. Din 1938, director general al Presei şi Propagandei Naţionale. Preşedinte activ al Asociaţiei Cercetaşilor de Război.

304. **„WALLACE COLLECTION"** – colecţie de artă, cuprinzând, prin excelenţă, obiecte de artă franceză din secolele XVII şi XVIII care au aparţinut colecţionarului şi filantropului englez **Richard Wallace**, fiind moştenită de la tatăl său natural, marchizul de Hertford. Văduva lui Wallace a donat această colecţie Statului britanic, în 1897.

305. **ALI** – văr al lui Carol al II-lea, director la Compania „Ford".

306. **BUCKINGHAM** – palatul suveranilor Marii Britanii, ridicat în 1705 de către John Sheffield, duce de Buckingham, în Parcul „Saint-James" din Londra. În 1761, este cumpărat de George al III-lea (1738-1820), rege al Marii Britanii şi Irlandei (1760-1820), şi reconstruit la 1825.

307. **BERTHY** – diminutiv al regelui **George al VI-lea** al Marii Britanii.

308. **ELISABETA A II-A** (1926) – actuala regină-mamă a Regatului Unit al Marii Britanii şi Irlandei de Nord. La 20 noiembrie 1947, se căsătoreşte cu prinţul Philip, duce de Edinburgh. La ceremonie participă şi regele Mihai I al României. Succesiunea la tron are loc la 6 februarie 1952, iar încoronarea la 2 iunie 1953.

309. **ARTHUR NEVILLE CHAMBERLAIN** (1969-1940) – om politic englez, lider al Partidului Conservator. Ministru al Finanţelor (1931); prim- ministru (mai 1937 – mai 1940); prim-lord al Trezoreriei. Unul dintre promotorii principali şi semnatarii Acordului de la München din septembrie 1938.

310. **MARGOT ASQUITH (Lady Oxford)** – scriitoare, fiică de nobili scoţieni. Văduva lui **Herberth Henry Oxford on Asquith** (1852-1928), pair al Angliei, cavaler al Ordinului Jaretierei, om politic liberal, prim-ministru al Marii Britanii (1908-1916). Margot Asquith este mama scriitoarei **Elizabeth Asquith** (1897-1945), devenită **Bibescu** prin căsătoria cu principele Anton Bibescu.

311. **ANTON BIBESCU** (1878-1951) – diplomat, scriitor. Văr cu **George-Valentin Bibescu**. Căsătorit, în 1919, cu **Elizabeth Asquith**. Debutează în diplomaţie ca ataşat la legaţiile României de la Londra şi, respectiv, Petrograd; ministru plenipotenţiar la Washington (1920- 1926) şi Madrid (1927-1931). În 1937, este numit delegat al României în Comisiei Apelor, cu sediul la Geneva.

312. **ALFRED DUFF COOPER** (1890-1954) – om politic britanic, de orientare conservatoare, diplomat şi scriitor, deputat. Secretar de Stat la Ministerul de Război (1935-1937). Prim-Lord al amiralităţii (1937-1938), ministru al Informaţiilor (1940-1941). Reprezentantul britanic pe lângă Comitetul Francez de Eliberare Naţională (1943- 1944); ambasadorul Marii Britanii în Franţa (1944-1947).

313. **DIANA COOPER** – soţia lui **Alfred Duff Cooper.**

314. **WINSTON LEONARD SPENCER CHURCHILL** (1874-1965) – om politic britanic, liderul Partidului Conservator, unul dintre artizanii victoriei Aliaţilor asupra Axei. În mai multe rânduri, ministru, apoi Prim Lord al Amiralităţii (1911). Prim- ministru (1940-1945; 1951-1955).

315. **ADOLF HITLER** (numele iniţial **SCHICKLGRUBER)** (1889-1945) – om politic şi de Stat german, unul dintre fondatorii doctrinei naziste. Conducătorul Partidului Muncitoresc Naţional-Socialist German (din 1920), cancelarul Germaniei naziste (din ianuarie 1933) şi Führerul celui de-al III-lea Reich (din august 1934). Se sinucide la 30 aprilie 1945.

316. **VLADIMIR IABOTINSKI** – preşedintele Organizaţiei Sioniste Mondiale.

317. **COTTAGE** – căsuţă de vacanţă.

318. **LEOPOLD AL III-LEA** (1901-1983) – rege al Belgiei (1934- 1951). Fiul lui Albert I şi al Elisabetei de Bavaria. Deportat în Germania nazistă, împreună cu familia, la 7 iunie 1944. Va fi eliberat la 7 mai 1945. În 1951, în împrejurările unei accentuate opoziţii valone şi socialiste, abdică în favoarea fiului său, Baudouin.

319. **CHARLES,** CONTE DE FLANDRA (n. 1903) – al doilea fiu al lui Albert I al Belgiei. A luat parte la rezistenţa antihitleristă şi la lupta pentru eliberarea Belgiei. Întrucât fratele său, regele Leopold al III-lea, a fost ridicat de către naziţti şi dus în Germania, iar la eliberarea sa de către Aliaţi s-a retras în Suedia, a asigurat regenţa în anii 1944-1951, fiind ales în această calitate de către Parlament la 20 septembrie 1944.

320. **TEGERNSEE** – localitate germană, lângă München, în care se afla castelul **Sengeschloss,** cumpărat de marea ducesă Maria Alexandrova, mama reginei Maria, după moartea soţului ei, Alfred, duce de Edinburg.

321. **LUDOVIC AL II-LEA DE WITTELSBACH** (1845-1886) – rege al Bavariei (1864-1886), fiul mai mare al lui Maximilian al II-lea. Admirator al lui Bismarck şi susţinător al lui Wagner. Participă la războiul austro-prusian (1866) de partea Austriei şi la războiul franco-prusian (1870-1871) de partea Prusiei. Moare înecat în lacul Starnberg.

322. **LAEKEN (LAAKEN)** – cartierul rezidenţial din Bruxelles, încorporat Capitalei belgiene din 1921. Reşedinţă a familiei regale belgiene. Palatul de aici a fost construit între 1782 şi 1784 de către Louis Josif Montoyer pentru arhiducele Albert de Saxa-Teschen, în stilul neoclasic. În biserica „Nôtre-Dame" din Laeken se află mai multe morminte regale.

323. Leopold al III-lea al Belgiei a avut trei copii: principele **Baudouin** (viitorul rege **Baudouin I**); principesa **Josephine-Charlotte** şi **Albert,** prinţ de Liège.

324. **NAMUR** – port fluvial belgian, la confluenţa dintre Sambre şi Meuse, cu rol strategic încă din secolul al XIII-lea. A fost ocupat de trupele germane, după lupte grele, la 25 august 1914 şi, respectiv, la 19 mai 1940.

325. Oraşul **DINANT** din provincia **Namur**, avea să fie invadat la 23 august 1914 de către Armata a III-a germană. Ocupanţii au executat aici 650 de civili. La 12 mai 1940, este invadat de Divizia a VII-a Blindate a mareşalului Rommel.

326. **EUPEN** a aparţinut Ducatului de Luxemburg (până în 1801), Franţei (până în 1814), Prusiei (până în 1919).

327. **MALMÉDY** avea să fie ataşat Prusiei între 1815 şi 1919. Prin Tratatul de pace postbelic de la Versailles, Eupen şi Malmédy au fost reintegrate Belgiei, excepţie făcând anii 1940-1944, când s-au aflat sub anexiunea celui de-al III-lea Reich.

328. **BÉGUINAGE** – formă specifică de mănăstire în Olanda şi Belgia. Aici trăiesc, în deplină tăcere, femei pioase, care se consacră operelor de caritate.

329. **„Legământ"**.

330. **JOSHUA REYNOLDS** (1723-1792)- pictor englez, autorul unei ample creaţii portretistice.

331. **PAUL VAN ZEELAND** (n. 1893-1973) – economist, profesor universitar, om politic belgian, unul dintre liderii Partidului Catolic. Prim-ministru (1935-1937). În 1940-1944, se refugiază în Anglia. După război, ministru de Externe (1949-1954). Susţinător al ideii uniunii europene.

332. **PAUL HENRI SPAAK** (1899-1972) – jurist, diplomat, om politic belgian, deputat. Ministru al Lucrărilor Publice (1935) şi al Afacerilor Străine (1936); prim-ministru (mai 1938 – februarie 1939); din nou ministru al Afacerilor Străine (din septembrie 1939), portofoliu pe care îl deţine şi în guvernul aflat în exil la Londra (octombrie 1940 – septembrie 1944). Din nou prim-ministru (1946; 1947-1949) şi ministru de Externe (1946-1949). Prezidează prima sesiune a Adunării Generale a O.N.U. (1946); iarăşi ministru de Externe (1954); secretar general al N.A.T.O. (1957-1961); viceprim-ministru (1961-1965). Deţine, până în 1966, şi portofoliul Externelor.

333. **ALBERT I** (1875-1934) – rege al Belgiei (1909-1934). Fiul lui Filip, conte de Flandra, şi al Mariei de Hohenzollern-Sigmaringen. Denumit şi **„regele cavaler"**. În 1909, se căsătoreşte cu Elisabeta de Bavaria, cu care are trei copii: **Leopold** (viitorul rege **Leopold al III-lea**); **Charles**, conte de Flandra; **Marie-Jose**, viitoare regină a Italiei. Îşi pierde viaţa în împrejurările escaladării, ca alpinist, a unui pisc din masivul Marche-les-Dames.

334. **ASTRID BERNADOTTE** (1905-1935) – principesă suedeză. Se căsătoreşte, în 1926, cu viitorul rege Ludovic al III-lea al Belgiei. Îşi pierde viaţa

într-un accident de automobil în Elveţia, aproape de Küssnacht am Rigi.

335. **RADU DJUVARA** – diplomat. Fost secretar al reginei Elisabeta a României. Ministru plenipotenţiar la Bruxelles, apoi la Berlin (1938- 1939) şi Atena (mai 1939 – noiembrie 1940).

336. **ELISABETA (PAULA-OTTILIA-ELISA)** (1843-1916) – principesă de Wied, regină a României. Fiică a prinţului Herman de Wied. La 3/15 noiembrie 1869, se căsătoreşte cu domnitorul Carol I de Hohenzollern, care va deveni, în 1881, rege al României. Unicul fiu din această căsătorie – principesa Maria – moare la vârsta de patru ani (1870- 1874). Publică versuri sub pseudonimul **Carmen-Sylva** şi proză, în colaborare cu Mite Kremnitz (1852-1916), sub psenudonimul **Dito und Idem**. Înmormântată la Curtea de Argeş.

337. **BELLINZONA** – oraş elveţian, străjuit de impunătoare castele. Denumit şi **„cheia celor trei porţi ale Alpilor Centrali"**. Staţiune curativă.

338. Referire la întâlnirea care a avut loc, la 25 aprilie 1930, între Alexandru Averescu şi Carol. Mareşalul a pledat pentru revenirea în ţară a principelui, dar cu condiţia ca acesta să renunţe la cunoscutele legături cu Elena Lupescu şi să reînchege căsătoria cu principesa Elena.

339. **SERGHEI VORONOFF** (1866-1951) – medic fiziolog francez de origine rusă, naturalizat în Franţa la 1897. Chirurg-şef al unui spital rusesc din Franţa, în anii primului război mondial, şeful Laboratorului de Chirurgie experimentală de la Collège de France (1921). S-a remarcat pe plan mondial graţie experimentelor sale de întinerire a oamenilor prin grefe de organe animale. Soţia sa, **Gerty**, era verişoară a **Elenei Lupescu**, de la care aceasta din urmă a împrumutat paşaportul (semănau la chip) pentru intrarea clandestină în ţară după revenirea lui Carol la Bucureşti, în 1930.

340. **GRÜTLI (RÜTLI)** – luminiş care domină Lacul celor Patru Cantoane din Elveţia, locul unde, la 1 august 1291, reprezentanţii regiunilor forestiere Ury, Schwitz şi Nidwald, aşa-numitele Waldstätten (**Ţările Pădurii**) au încheiat tratatul de alianţă antihabsburgică, în fapt un pact de asistenţă mutuală completă, „cu toate puterile şi eforturile de care sunt capabile", în vederea apărării independenţei. Acest tratat este socotit actul de naştere a Confederaţiei Helvetice. Legendarul Wilhelm Tell s-ar fi aflat printre oamenii de încredere – câte zece din fiecare regiune mai sus menţionată –, care au depus aici jurământ de unitate în luptă.

341. **PILATUS (PILAT)** – pisc montan în apropiere de Lucerna (2132 m).

342. În împrejurările înăbuşirii insurecţiei de la Dresda (1849), la care luase parte, compozitorul german **Richard Wagner** (1813-1883) s- a refugiat, cu ajutorul lui Franz Liszt, în Elveţia, locuind, mai întâi, la Zürich, apoi la Lucerna. În răstimpul exilului elveţian, s-a consacrat lucrărilor sale teoretice despre idealul „muzicii viitorului". În 1862, revine în Germania, ca urmare a unei amnistii.

343. **FRIEDEL DE HOHENLOHE – LANGENBURG** – nepot al reginei Maria a României, fiul surorii sale Alexandra şi al principelui Ernest de Hohenlohe – Langenburg, deci văr al lui Carol al II-lea. Căsătorit cu Margareta, fiica cea mai mare a principelui Andrei al Greciei. Intim al familiei regale din România.

344. **UMKIRCH** – lângă Freiburg, unde trăiau membri ai dinastiei de Hohenzollern.

345. **SPLIT** (lat. **SPALATUM**; it. **SPALATO, SPOLETO**) – oraş-port pe litoralul Mării Adriatice, aproape de ruinele anticului **Salone (Salonae)**. Construit în jurul anului 300, cu destinaţia de campus militar, şi dominat de imensul palat al împăratului roman Diocleţian (284-305). Este singurul ansamblu roman de acest gen ai cărui pereţi s-au păstrat în parte, deşi aici aveau să fie implantate numeroase case-parazit. În oraş s-au ridicat un mic templu al lui Jupiter şi mausoleul imperial. Distrus de avari, în anul 615, oraşul se va dezvolta în interiorul palatului, conceput după planurile unei adevărate urbe. La sfârşitul secolului al VI-lea şi începutul secolului al VII-lea, templul lui Jupiter a fost transformat în baptisteriu, iar mausoleul în catedrală. La Split, a fost amenajată o galerie Meštrovic, în reşedinţa de vară a sculptorului.

346. **SANDRO-ALEKSANDRU I KARAGHEORGHEVIC** (1888-1934). Fiul lui Petru I, regele Serbiei. Căsătorit cu principesa Mărioara, soră a lui Carol al II-lea. Regent, în 1918, apoi rege al Iugoslaviei (1921-1934). Din 1929, în urma unei lovituri de Stat, preia conducerea guvernului. Asasinat de către teroriştii croaţi, împreună cu ministrul de Externe francez, Louis Barthou, la Marsilia, în octombrie 1934.

347. **PETERKINS – PETRU AL II-LEA** – fiul regelui Aleksandru I Karagheorghevic şi al reginei Mărioara. Rege al Serbiei (1934-1945). În 1941, în condiţiile ocupaţiei germane, se refugiază la Londra. Este înlăturat de pe tron în 1945, o dată cu trecerea la regimul republican.

348. **ALEXANDRU GURĂNESCU** – ministru plenipotenţiar al României la Belgrad, apoi la Viena şi Berna.

349. **PAUL KARAGHEORGHEVIC** (1893-1976) – prinţ iugoslav, nepot al regelui Petru I. După moartea regelui Aleksandru I Karagheorghevic, devine regent al Iugoslaviei (octombrie 1934 – martie 1941), regele Petru al II-lea fiind minor. În 1941, acceptă aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit, deci alinierea la Axă, ceea ce a provocat organizarea unui complot împotriva sa.

350. **OLGA** – soţia prinţului Paul Karagheorghevic.

351. **CETINJE** – veche capitală a Muntenegrului. Aici se află palatul lui Petru al II-lea Njegoš (sec. XIX) şi o mănăstire datând din veacul al XV-lea.

352. **„Crna Gora"** – în sârbo-croată.

353. **NIKITA – NIKOLA I PETROVIC NJEGOŠ** (1841-1921) – cneaz (1860-

1910) şi rege (1910-1918) al Muntenegrului. Se bucură de un mare prestigiu în rândul slavilor de sud. Urmăreşte refacerea regatului Serbiei Mari. Acţionează pe căi diplomatice şi militare (războaiele din 1876-1878 şi 1912-1913 împotriva turcilor) pentru a asigura independenţa completă a ţării sale. Întreprinde, apoi, un vast, proces de modernizare a acesteia.

354. **LOVCEN** – pisc montan în Muntenegru. De la altitudinea de 1749 m oferă o panoramă până la gurile Kotorului.

355. **CATTARO – KOTOR** – port muntenegrean la Marea Adriatică, în golful cu acelaşi nume. În Evul Mediu, era sediul unei republici independente, sub suzeranitate bizantină. Între 1420 şi 1797, s-a aflat sub veneţieni, apoi sub austrieci, francezi (1805-1814) şi iarăşi sub austrieci. Din 1919 – **KOTOR**.

356. **DUBROVNIK** – oraş croat, port la Marea Adriatică. Întemeiat în secolul al VII-lea. În Evul Mediu, a purtat şi denumirea italiană **Ragusa**. Carol al II-lea îl numeşte **„Ragusa a veneţienilor"**, deoarece, la un moment dat, oraşul s-a aflat în raporturi de vasalitate faţă de veneţieni.

357. **AUGUSTE VIESSE DE MARMONT** (1774-1852) – mareşal francez, guvernator al provinciilor ilirice (zonele muntoase de pe ţărmul de nord-est al Mării Adriatice).

358. **FERDINAND JOSEPH DE HABSBURG MAXIMILIAN** (1832-1867) – arhiduce de Austria, împărat al Mexicului (1964-1867). Fiul arhiducelui Franz-Karl şi al Sofiei de Bavaria, frate mezin al împăratului Franz-Joseph. Comandant al flotei imperiale (1854), guvernator al regatului lombardo-veneţian (1857). Se căsătoreşte, în 1857, cu Charlotte, fiica lui Leopold I, regele Belgiei. În 1864, Napoleon al III-lea îi oferă coroana Mexicului. După o domnie impopulară de trei ani, este prins, la Queretaro (veche cetate a aztecilor, cucerită de spanioli, în 1531) şi împuşcat de mexicanii conduşi de Benito Juarez.

359. **CHIOSTRO** (it.) – portic.

360. Nu este vorba, la Split, de un templu al împăratului roman Adrian, care, la încetarea din viaţă, a fost depus într-un mausoleu din Roma, ci de imensul şi celebrul palat construit la Salone (Salonac) – astăzi **Solin** – la periferia nord-estică a **Split**-ului, de către împăratul roman **Diocleţian**, care, după ce a abdicat, în anul 305, s-a retras în această **Colonia Martia Iulia Salona**, fondată în timpul domniei lui Cesar, unde a şi decedat, la anul 316.

361. Carol al II-lea evocă, desigur, statuia în bronz a episcopului **Grgur din Nin**, a cărei înălţime atinge opt metri, fiind lucrarea de cea mai mare amplitudine a lui Meštrovic. A fost dezvelită la 29 noiembrie 1929, în faţa anticului palat al lui Diocleţian, şi nu al lui Adrian, cum notează autorul **Însemnărilor zilnice.**

362. **IVAN MEŠTROVIC** (1883-1962) – sculptor, pictor şi gravor croat. Se formează la Academia din Viena (1901-1904) şi în atelierul lui Rodin de la Paris (1907-1909). Opera sa, expresionist-romantică, abordează teme istorice, religioase, muzicale şi naturi feminine.

363. Sculptorul Ivan Meštrovic avea să realizeze ambele lucrări; statuia regelui Ferdinand I a fost amplasată la primul rond al Şoselei Kiseleff de după Arcul de Triumf din Bucureşti (în sensul de mers spre interiorul oraşului), iar statuia ecvestră a regelui Carol I în Piaţa Fundaţiei Universitare „Carol I". În 1948, amândouă aceste opere au fost demolate de regimul comunist.

364. **SALONE** (lat. **Salona sau Salonae**) – vechi oraş din Iliria, capitală a provinciei romane a Dalmaţiei, la ţărmul Mării Adriatice. Colonie sub Cesar, romanizat în Imperiu. Printre numeroasele vestigii romane, se remarcă un amfiteatru, un teatru şi un templu, mai multe bazilici şi necropole ale aşezării creştine. Când, la anul 615, oraşul a fost distrus de avari, locuitorii s-au refugiat la **Spalato (Spoleto)**, întemeind actualul **Split**. Din epoca Statului croat (secolele VIII-XI) datează vestigiile mai multor biserici şi bazilici, precum şi ale unui mausoleu al regilor croaţi. Este actualul **Solin** de la periferia Splitului.

365. Carol e oaspetele principelui regent al Iugoslaviei la castelul de la **Brdo**.

366. **IVAN SUBAŠIC** (1892-1955) – primul ban al Croaţiei (1938). În 1941, se refugiază în S.U.A. Prim-ministru al guvernului iugoslav de la Londra (1944).

367. **BORIS AL III-LEA DE SAXA-COBURG-GOTHA** (1894-1943) – rege (ţar) al Bulgariei (octombrie 1918-august 1943). Fiul lui Ferdinand I şi al prinţesei Marie-Louis de Bourbon-Parme. Văr cu Carol al II- lea, regele României. În 1934, instaurează un regim de autoritate personală. Pe plan extern, promovează o politică de alianţă cu Germania hitleristă. Asasinat, totuşi, de naziştii, la întoarcerea de la o întrevedere cu Hitler.

368. **„CASTELUL PE NISIP"**, vilă-palat construită la Eforie pentru Casa Regală, în 1934.

369. **„Very sticky" – „Tare chinuit".**

CAIETUL 3

370. **NICOLAE G. CIUPERCĂ** (1882-1968) – general, comandantul Garnizoanei Constanţa. Ministru al Apărării Naţionale (martie 1938- ianuarie 1939). După intrarea României în cel de-al doilea război mondial (22 iunie 1941), conduce Armata română, dar în acelaşi an este suspendat de la comandă în urma diferendelor cu I. Antonescu. Arestat şi întemniţat în 1944, este asasinat la Jilava.

371. **„Prost îngrijiţi".**

372. **CORONEL** – port chilian, în largul căruia a avut loc, la 1 noiembrie 1914, o bătălie navală între escadra engleză comandată de contraamiralul Cristopher Cradock (care a şi murit în luptă) şi escadra germană condusă de contele von Spee.

373. **FALKLAND (Insulele Malvine)** – aici are loc, la 3 decembrie 1914, bătălia navală în care flota engleză învinge flota germană.

374. **SKAGERRAK** – strâmtoare care uneşte apele Mării Nordului cu cele ale Mării Baltice şi loc de desfăşurare a unei mari bătălii navale în cursul primului război mondial (31 mai – 1 iunie 1916) între flotele germană şi engleză.

375. **P.C.A.** – Administraţia Comercială a Porturilor şi Comunicaţiilor pe Apă.

376. **GUŢĂ** – Gheorghe Tătărăscu.

377. **TĂUTU** – comandor. S-a aflat la comanda pachebotului „România" timp de 23 de ani.

378. **SERGIU DUMITRU** – preşedintele organizaţiei Ismail a P.N.L.; secretar general al Ministerului de Interne.

379. **„Ei par destul de stânjeniţi".**

380. **„Mă simt fericit. D[uduia] e mulţumită. Pentru mine asta este, cu adevărat, un lucru mare. Legăturile dintre Mihăiţă şi ea încep, prin venirea aici, să se oficializeze, ca să zic aşa, cel puţin în ochii Curţii. Pentru mine este o zi mare. Toate aceste fiinţe reci, care nu văd în mine decât pe suveranul, nu pot înţelege ce înseamnă pentru mine acest lucru. Te lupţi, câteodată eşti respins brutal, dar încetul cu încetul câştigi teren, iar ziua de glorie şi de victorie deplină trebuie să sosească odată. Draga mea, te iubesc, te ador".**

381. **„Uneori, mai puţin jenant, fireşte că m-am obişnuit".**

382. Sesiunea ordinară a Consiliului Permanent al Micii Înţelegeri avea să se desfăşoare la Sinaia, în zilele de 30-31 august 1937.

383. **DINO GRANDI** (n. 1895) – conte, om politic italian, unul dintre întemeietorii mişcării fasciste, deputat. Ministru al Afacerilor Străine (1929-1932), ambasador la Londra (1932-1939). După 1947, trăieşte în Portugalia, Spania şi Brazilia.

384. **Comely** (engl.) – **fermecătoare, graţioasă.**

385. **„Ce tânără şi frumoasă sunteţi!"**

386. **„Dar prost crescut".**

387. Articolul lui Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul", care a alertat aât de mult pe Carol, pe Elena Lupescu şi, în genere, camarila, se intitulează: **„Ce s-a întâmplat?"** şi a apărut nu la 31 august 1937, cum afirmă autorul **„Însemnărilor"**, ci în „Universul", nr. 240 din **1 septembrie (miercuri) 1937**, pag. 1.

388. **„Cu toate acestea, mereu surâzător".**

389. La Sesiunea ordinară de la Sinaia a Consiliului Permanent al Micii Înţelegeri (30-31 august 1937), au fost adoptate hotărâri privind ridicarea reprezentării diplomatice a celor trei state la nivel de ambasadă.

390. **„Atunci, vom fi o veritabilă mare putere, o adevărată forţă".**

391. **KAMIL KROFTA** (1876-1945) – istoric, diplomat. Ministru de Externe al Cehoslovaciei (martie 1936 – octombrie 1938).

392. **AUSWÄRTIGES AMT** – Ministerul de Externe [al Germaniei].

393. **KONSTANTIN VON NEURATH** (1873-1956) – om politic şi diplomat german, ministru de Externe al Germaniei (iunie 1932 – noiembrie 1938). În martie 1939, este numit Reichsprotektor al Boemiei şi Moraviei. Judecat şi condamnat de Tribunalul Internaţional de la Nürnberg la 15 ani recluziune. Pus în libertate, din motive de sănătate, în 1954.

394. **ŞTEFAN IONESCU** – general. Din 1937, şef al Marelui Stat- Major.

395. **„Ce vremuri bune!"**

396. **JEAN CĂMĂRĂŞESCU** – jurist, diplomat, om politic naţional- ţărănist, deputat. Director al revistei „Automobile".

397. Corect: **Pierre de Coubertin** (1863-1937) este fondatorul jocurilor Olimpice **moderne.**

398. La cea de a VIII-a Balcaniadă de Atletism de la Bucureşti, Liess a câştigat seria I a preliminariilor la 100 m plat cu timpul de 11,0 secunde, iar Ghiţescu, la aceeaşi probă, în seria a II-a, tot cu 11,0 secunde.

399. Atletul grec **Lambrakis**, care a câştigat finala la sărituri în lungime, cu 7,05 m.

400. La 800 m plat, atletul român Nemeş s-a situat pe locul al treilea, după iugoslavul Gorsec şi grecul Georgacopoulos, cu timpul de 1.58,5 m, nou record naţional.

401. **NEAGOE BOERESCU** – inspector general la Educaţie Fizică pentru turism şi sporturi, preşedinte al Federaţiei de sporturi de iarnă, vicepreşedinte al Federaţiei de turism, atletism şi scrimă, preşedinte al Asociaţiei Sportului Balcanic, vicepreşedinte în Comitetul Sportului Interbalcanic, director general al U.F.S.R.

402. **BARBU PÂRÂIANU** – general, inspector general al Jandarmeriei. Din august 1937, se deleagă cu conducerea Prefecturii Poliţiei Capitalei.

403. **„Iese cel puţin scandal".**

404. **BAHAMONDE (FRANCISCO) FRANCO** (1892-1975) – general şi om de stat spaniol. În 1936 devine liderul forţelor naţionaliste, care, după războiul civil din 1936-1939, vor instaura în Spania un guvern totalitar. Conducător suprem al Spaniei,

sub numele de „**Caudillo**".

405. Conferința Mediteraneană de la Nyon a avut loc la 10-17 septembrie 1937.

406. **„Eu sunt țăran și ai nevoie și de puțin sport".**

407. **PĂLĂNGEANU** – profesor la școala Marelui Voievod Mihai.

408. **„Familia fericită".**

409. **„A fost încântător, iar eu eram fericit ca un rege cu cele două ființe pe care le iubesc cel mai mult în lume".**

410. **C. CERNAT** – maior, director general al Siguranței.

411. **ION PITULESCU** – publicist, diplomat, inginer electrician. Director general al Poștelor (până la 1 octombrie 1938).

412. **EUGÈNE TISSERANT** (1884-1972) – cardinal de origine franceză. Între 1936 și 1959 – secretarul Sacrei Congregații pentru Biserica Orientală. Vizita sa în România a avut un caracter privat.

413. **HENRI EUGÈNE GOURAUD** (1867-1946) – general francez, guvernatorul Parisului în anii 1923-1937.

414. **NICOLAE BĂLAN** (1882-1955) – mitropolit al Ardealului, profesor universitar, membru de onoare al Academiei Române. Consilier regal. În Consiliile de Coroană din vara anului 1940, s-a împotrivit oricăror cesiuni teritoriale.

415. **ALEXANDRU RUSU** – episcop greco-catolic al Maramureșului.

416. **„Fățarnic, perfid".**

417. **TOMÁŠ GARRIGUE MASARYK** (1850-1937) – om politic, filosof și sociolog cehoslovac. Conducător al Partidului Popular Ceh. Primul președinte al Republicii Cehoslovace (1918-1935).

418. **ONISIFOR GHIBU** (1883-1972) – pedagog și filosof, profesor universitar; deputat în Consiliul Național al Transilvaniei (1919), senator (1926-1927).

419. **„Aceasta începe să conteze și, cum spune D[uduia], anii petrecuți la Paris contează dublu. Da, asta contează".**

420. **CONSTANTIN FLONDOR** – baron, mareșal al Palatului și ministru plenipotențiar, mare maestru de ceremonii al Curții Regale.

421. La 8 septembrie 1937, a sosit în portul Constanța cuirasatul britanic „Despatch", însoțit de trei distrugătoare; comandantul escadrei, la care se referă și Carol, era amiralul L.V. Dallis.

422. **SACHEVERELL SITTWELL** (n. 1897) – poet, prozator și critic de artă britanic.

423. **MIHAI NEGURĂ** (n. 1890) – jurist, om politic liberal, deputat. Subsecretar

de Stat la Departamentul Agriculturii şi Domeniilor (noiembrie 1933-august 1936); ministru secretar de Stat (august 1936-noiembrie 1937); ministrul Cooperaţiei (17 noiembrie-27 decembrie 1937).

424. **WILHELM DE WIED** (1876-1945) – principe german, descendent al familiei princiare prusace Wied-Neuwied, din care face parte şi principesa Elisabeta, regină a României, al cărei nepot de frate este. Căsătorit cu prinţesa Sofia de Schoenburg, a cărei bunică era de origină română. În decembrie 1913, la Conferinţa de la Londra, i se oferă coroana Albaniei, care devine principat independent. Îşi ia titlul de **mbret**. Nefiind acceptat de albanezi, renunţă foarte curând la tron, rămânând, de fapt, în această ţară numai nouă luni (până în martie- septembrie 1914).

425. **ARLBERG** – trecătoare care asigură legătura între Tirol şi Vorarlberg, la altitudinea de 1802 m.

426. **CASTELUL PELEŞ** – operă excepţională a patrimoniului nostru arhitectural, ridicat din iniţiativa lui Carol I, începând din 1873, la poalele muntelui „Furnica", pe fosta moşie „Piatra Arsă", cumpărată de principe de la Eforia Spitalelor Civile. După moartea acestuia, în 1914, şi potrivit testamentului lăsat, castelul devine proprietate de Stat ca bun al Coroanei şi este folosit de familia domnitoare cu prilejul unor evenimente însemnate. O dată cu anii de început ai veacului al XX-lea, prin „**Castelul Peleş**" se configurează un ansamblu arhitectural, edificat pas cu pas, din care fac parte Castelul „**Pelişor**" (construit în 1903) şi Castelul de Vânătoare „**Foişor**", ridicat la marginea pădurii de brazi şi locuit de principele Ferdinand şi principesa Maria până la naşterea fiului lor Nicolae, când s-au mutat la „**Pelişor**". Mistuit de flăcările unui incendiu, Castelul „**Foişor**" avea să fie înlocuit cu un altul, ridicat în 1932-1933. Exteriorul edificiilor, cu excepţia „**Foişorului**", este realizat în stilul Renaşterii germane, cu elemente specifice „vilei elveţiene". În interior, se întâlnesc elemente ale Renaşterii italiene, engleze, franceze, stilurile baroc, rococo, hispano-maur. **Complexul Peleş** mai cuprinde: **Casa Cavalerilor, Economatul, Casa Arhitecţilor**, clădirile Corpului de Gardă, **Casa Veche** şi **Casa Nouă** a grădinii, **Spălătoria Veche** şi **Spălătoria Nouă**, precum şi **grajdurile vechi**.

427. **GUSTAV AL VI-LEA ADOLF** (n. 1882) – principe-moştenitor al Suediei, fiul regelui Gustav al V-lea, căruia îi succede la tron în 1950.

428. **JOSEPH GEORGES** (1875-1951) – general francez, subşeful Marelui Stat-Major al Armatei franceze, adjunctul lui Gamelin şi comandantul frontului de nord-est în 1939-1940.

429. **URSU LISSA – DAVID URS (DE MARGINE)** (1815-1897) – baron, colonel. În 1848, participă la luptele împotriva trupelor generalului Bem. Se ilustrează, apoi, în războiul Austriei împotriva Italiei şi Franţei din 1859; ca urmare,

împăratul habsburgic îi conferă titlul de **Baron de Margine**. Retras la pensie în 1861, este rechemat în 1863 la izbucnirea unui nou război între Austria şi Italia. În fruntea Regimentului 31 românesc, i se încredinţează apărarea insulei Lissa şi, în urma luptei date aici, primeşte titlul de **„Eroul de la Lissa"**.

430. **SUEDEZUL** – principele-moştenitor **Gustav Adolf al Suediei.**

431. **„ORDINUL SERAFINILOR"** – cel mai important Ordin suedez, instituit în 1285.

432. **„ORDINUL LEOPOLD"** – distincţie belgiană instituită în 1832.

433. **VENIAMIN POCITAN PLOIEŞTEANU** – arhimandrid, vicarul Patriarhiei, apoi episcop al Armatei.

434. **„NEISPRĂVITA"** – **„SIMFONIA NETERMINATĂ"**, de Franz Schubert.

435. **„Morocănos, ursuz"**.

436. **BRÜNN** – denumirea germană a oraşului ceh **Brno**, capitala Moraviei.

437. **„ZBROJOWKA"** – uzinele cehoslovace de armament de la Brno. Furnizau armament şi muniţii de infanterie, mai ales puşti „Mauser" de 7,92 mm (Z.B.).

438. **SUDEŢI** – numele dat germanilor aşezaţi în Boemia, în regiunile din vecinătatea frontierelor cu Reichul. Revendicările lor aveau să fie exploatate de Hitler. În 1933, Konrad Heinlein a fondat Partidul German al Sudeţilor, de inspiraţie naţional-socialistă, care a obţinut importante succese electorale în alegerile din 1935 şi 1940. Guvernul de la Praga a refuzat să acorde sudeţilor autonomia internă. Prin acordurile de la München (septembrie 1938), teritoriul Sudeţilor a fost anexat la Germania nazistă. În 1945, a revenit Cehoslovaciei.

439. **KONRAD HEINLEIN** (1898-1945) – om politic german, conducătorul Partidului German al Sudeţilor. A acţionat pentru alipirea Sudeţilor la cel de-al III-lea Reich.

440. **CORNELIU ZELEA CODREANU** (1899-1938) – jurist, om politic, „căpitanul" mişcării legionare. Fondează, alături de A.C. Cuza, **Liga Apărării Naţional Creştine – L.A.N.C.** (1923), apoi **Legiunea Arhanghelului Mihail** (1927), **Garda de Fier** (1930) şi **Partidul „Totul Pentru Ţară"** (1934). Adversar al regelui Carol al II-lea, al regimului dictaturii carliste. În mai 1938, este condamnat la 10 ani muncă silnică şi 6 ani degradare civică, iar în noaptea de 29 spre 30 noiembrie a aceluiaşi an împuşcat, sub motivul „fugii de sub escortă".

441. Alegerile generale aveau să se desfăşoare la 20 decembrie 1937.

442. **ION I.C. (IONEL) BRĂTIANU** (1864-1927) – inginer, om politic, preşedintele Partidului Naţional Liberal, luptător pentru reîntregirea naţională a românilor, cu important rol în împlinirea ei, deputat, membru de onoare al Academiei Române.

Fiul cel mai mare al lui Ion C. Brătianu. Ministru al Lucrărilor Publice (1897-1899; 1901), al Afacerilor Externe (din iulie 1902), de Interne (din martie 1907). Preşedinte al Consiliului de Miniştri (din decembrie 1908). Promotor al votului universal şi al împroprietăririi ţăranilor. Apără ingenios şi eficace, atât în timpul războiului, cât şi la Conferinţa de Pace postbelică de la Paris, drepturile României, respingând imixtiunile în treburile ei interne şi împotrivindu-se oricărui tratament discriminatoriu. Din nou prim-ministru (din septembrie 1918, apoi în 1922-1926 şi 1927). În cursul penultimei sale guvernări, este adoptată Constituţia din 1923, socotită printre cele mai democrate din Europa vremii.

443. **ION GHEORGHE DUCA** (1879-1933) – jurist, om politic liberal, deputat. Ministru la Culte şi Instrucţiune Publică (ianuarie 1914- ianuarie 1918; 29 noiembrie-12 decembrie 1918), Agricultură şi Domenii (decembrie 1918-septembrie 1919), Externe (ianuarie 1922-martie 1926), Interne (iunie 1927-noiembrie 1928). Prim-ministru (14 noiembrie-29 decembrie 1933). Asasinat de legionari pe peronul gării din Sinaia, la 29 decembrie 1933.

444. **Radicale** – Aici cu sensul de **extremiste.**

445. **ALEXANDRU C. CUZA** (1857-1947) – economist, publicist, profesor universitar, membru al Academiei Române, om politic. În 1910, întemeiază, împreună cu Nicolae Iorga, Partidul Naţionalist-Democrat, iar în 1922, împreună cu N. Păulescu, **Uniunea Naţională Creştină.** În martie 1923, înfiinţează Liga Apărării Naţional-Creştine (L.A.N.C.), din care avea să ia naştere gruparea constitutivă a Gărzii de Fier. Conducător, împreună cu Octavian Goga, al Partidului Naţional-Creştin, creat în iulie 1935. Ministru secretar de Stat în Cabinetul prezidat de O.Goga (28 decembrie 1937-10 februarie 1938). Consilier de Coroană (din 1939).

446. **ION ANTONESCU** (1882-1946) – militar de cartieră, diplomat, om de Stat. Al treilea mareşal al României, în ordinea cronologică a militarilor activi. Şeful Înaltului Comandament Român în primul război mondial. Ataşat militar la Paris, Londra şi Bruxelles. Comandantul Şcolii Superioare de Război. Şef al Marelui Stat-Major (1933), ministru al Apărării Naţionale (29 decembrie 1937-29 martie 1938), funcţie din care este demis. Adversar declarat al lui Carol al II-lea, a cărui abdicare o obţine în septembrie 1940. Conducător al Statului şi preşedinte al Consiliului de Miniştri (14 septembrie 1940-23 august 1944). Concepe şi realizează îndeaproape participarea României la războiul din Răsărit (22 iunie 1941-23 august 1944). Din ordinul regelui Mihai I, la 23 august 1944 este arestat şi predat reprezentanţilor partidului comunist, apoi transportat în U.R.S.S., readus în ţară, judecat şi condamnat la moarte. Executat la 1 iunie 1946, la închisoarea Jilava.

447. **VASILE RĂDULESCU-MEHEDINŢI** – om politic naţional-ţărănist, deputat. Ministru al Justiţiei (decembrie 1937-februarie 1938). Exclus din P.N.Ţ. Întrucât

a acceptat să facă parte din Cabinetul Goga-Cuza.

448. **ISTRATE N. MICESCU** (1881-1951) – jurist, profesor universitar, om politic, deputat, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Ministru al Afacerilor Străine (decembrie 1937-februarie 1938), de Justiţie (24-29 noiembrie 1939).

CAIETUL 4

449. **ÎNALT PREA PRIMUL – MIRON CRISTEA** (1868-1939) – mitropolit-primat al României (din februarie 1920) şi primul patriarh al României (din 1925); om politic. Membru al Regenţei instituite în ianuarie 1926 şi care a trecut la exercitarea atribuţiilor o dată cu moartea regelui Ferdinand, în iulie 1927. Prim-ministru în intervalul 10 februarie 1938-6 martie 1939. Consilier de Coroană (din martie 1938).

450. Vizita lui Miron Cristea în Polonia a avut loc la 20-24 mai 1938.

451. **NICOLAE COLAN** (1893-1967) – episcop ortodox al Clujului, profesor universitar, rector al Academiei Teologice din Sibiu, membru al Academiei Române. Ministru al Educaţiei Naţionale, Cultelor şi Artelor (martie-iunie 1938).

452. Interimatul episcopului **Nicolae Colan** ca ministru al Educaţiei Naţionale a durat până la 19 iunie 1938. De la 20 iunie până la 4 decembrie 1938, aceeaşi calitate va fi deţinută de Armand Călinescu.

453. **NICOLAE PROFIRI** (1886-1967) – inginer, profesor universitar, membru al Academiei Române, reprezentant de seamă al şcolii româneşti de construcţii. În timpul regimului antonescian, director general Căi Ferate în Departamentul Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor.

454. **NEGUS** – titlu dat suveranul Ethiopiei. Cel care purta acest titlu era **Haile Selasie I** (1892-1975), împărat al Ethiopiei între 1930 şi 1974.

455. **EDWARD FREDERICK LINDLEY WOOD HALIFAX** (1881-1959) – om politic britanic de orientare conservatoare. Vicerege al Indiei (1926- 1931); ministru al Afacerilor Străine (februarie 1938-decembrie 1940); ambasador în SUA (1941-1946).

456. **CONSTANTIN CEL MARE (FLAVIUS VALERIUS CONSTANTINUS)** – împărat roman (306-337). Îl înfrânge pe Maxenţiu la 28 octombrie 312, sub zidurile Romei, victorie care marchează decisiv triumful creştinismului, iar cea asupra lui Liciniu (324) va conduce la restabilirea unităţii imperiale.

457. **JOACHIM VON RIBBENTROP** (1893-1946) – om politic şi diplomat nazist. Ambasador al Germaniei la Londra (1936-1938); ministru de Externe al celui de-al III-lea Reich (februarie 1938-mai 1945), cu important rol în încheierea „Tratatului de Neagresiune" sovieto-german de la 23 august 1939 şi a Protocolului adiţional secret. Judecat de către Tribunalul internaţional de la Nürnberg, condamnat la

moarte ca mare criminal de război şi executat la 16 octombrie 1946.

458. **JEAN PANGAL** – ziarist, diplomat, om politic. Intim al lui Carol al II-lea. Subsecretar de Stat al Presei şi Informaţiilor (1931-1932); ministru plenipotenţiar al României la Lisabona. Din ianuarie 1942, în exil, în Portugalia, din cauza deosebirilor de vederi cu mareşalul Ion Antonescu în probleme de politică externă.

459. **SHEILA MACDONALD** – fiica lui James Ramsey MacDonald (1866-1937), lider al Partidului Laburist, prim-ministru al Marii Britanii în 1924, 1929 şi 1931.

460. Atmosferă generată de evoluţiile politice din România.

461. **„WEISSER HIRSCH"** – clinica din oraşul Dresda în care regina Maria şi-a petrecut ultimele săptămâni, fiind internată în vila „Paira", după ce, anterior, se tratase în Italia, la Merano.

462. **„Aşa o s-o ducă toată viaţa".**

463. **MIHAI RALEA** (1896-1964) – sociolog, psiholog, estetician, profesor universitar, membru al Academiei Române; om politic naţional-ţărănist, deputat, vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor. Din 1933, director al revistei **„Viaţa românească"**. Ministru al Muncii şi Ocrotirilor Sociale (martie 1938-iulie 1940).

464. **NICHIFOR CRAINIC** – pseudonimul lui **Ion Dobre** (1882-1972) – poet, eseist, gazetar, profesor universitar; om politic, deputat. Director al revistei **„Gândirea"**; consilier cultural al Fundaţiei „Principele Carol". Membru marcant al Ligii Apărării Naţional-Creştine, apoi al Partidului Naţional-Creştin. Ministru al Propagandei (1940-1941). Susţinător fervent al lui Carol al II-lea.

465. **LIVIU REBREANU** (1885-1944) – scriitor, membru al Academiei Române. Director al teatrelor şi operelor, director al Teatrului Naţional. Preşedinte al Societăţii Scriitorilor Români.

466. **„ŠKODA"** – uzină de armament cehoslovacă.

467. **MAREA FRESCĂ** de la Ateneul Român este opera pictorului Costin Petrescu (1872-1954), membru al Societăţii Ateneului din 1920. Schiţa lucrării avea să fie terminată în 1933 şi, apoi, expusă pentru discuţie publică. Ea conturează dinamica istoriei românilor din vremuri străvechi până la reîntregirea naţională, în 1918. La 11 septembrie 1933, se trece la realizarea proiectului de frescă, pentru acoperirea cheltuielilor recurgându-se la contribuţia publică.

468. **„POEMUL NEAMULUI"** – creaţie a compozitorului Sabin Drăgoi (1894-1968) a fost executat de orchestra „Filarmonica" şi corul „Carmen", sub bagheta maestrului George Georgescu.

469. **NEICA – Stelian Popescu.**

470. **ŞTEFAN C. IOAN** (nu „Ion") (n. 1868) – profesor, publicist, om politic liberal, senator de drept. Fost vicepreşedinte al Camerei Deputaţilor şi Senatului.

471. **„ODA"** ocazională recitată de actorul George Calboreanu la dezvelirea **Marii Fresce** de la Ateneu a fost scrisă de **Mircea Dem. Rădulescu.**

472. **RAOUL VASILE BOSSY** (n. 1894) – jurist şi diplomat. Secretar de legaţie la Roma (1921-1923; 1926-1927); secretar al delegaţiei române la Conferinţa de la Geneva (1922); director politic la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (1923-1926); secretar general al Regenţei (1927-1930); consilier de legaţie şi însărcinat cu Afaceri la Viena (1931-1933), apoi, din noiembrie 1933, ministru plenipotenţiar; din noiembrie 1934, ministru al României la Helsinki, apoi la Budapesta (noiembrie 1936-septembrie 1939) şi Roma (septembrie 1939- octombrie 1940).

473. **HORTHY MIKLÓS DE NAGYBÁNYA** (1868-1957) – amiral şi om politic ungur. Ministru de Război în Cabinetul de la Szeged (1919); regent al Ungariei (1920-1944). Devine, treptat, dictator al ţării, cu drept de veto asupra tuturor hotărârilor Parlamentului. Se apropie de Italia fascistă, apoi de Germania nazistă, ceea ce îi asigură mari anexiuni teritoriale, inclusiv partea de nord-vest a României, şi acceptă ocuparea Ungariei de către Wehrmacht (martie 1944). Apropierea trupelor sovietice îl face să încerce perfectarea unui armistiţiu cu Moscova. Este arestat de generalul S.S. Otto Skorzeny, deportat în Germania (octombrie 1944), apoi se refugiază în Portugalia, unde încetează din viaţă.

474. **C.E.D. – COMISIA EUROPEANĂ A DUNĂRII** – comisie permanentă, instituită conform Art. 346 al Tratatului de la Versailles şi alcătuită din câte un reprezentant al Franţei, Marii Britanii, Italiei şi României. Competenţa ei se întindea pe porţiunea „Dunării maritime" (de la Brăila la Marea Neagră). Prin aranjamentul de la Sinaia (18 august 1938), s-au modificat unele atribuţii principale ale C.E.D., care au revenit României. Prin Acordul de la Bucureşti (1 martie 1939), Germania intra în C.E.D. şi adera – împreună cu Italia – la Aranjamentul de la Sinaia.

C.I.D. – COMISIA INTERNAŢIONALĂ A DUNĂRII – comisie permanentă, instituită conform Art. 347 al Tratatului de la Versailles – era compusă din doi reprezentanţi ai statelor germane riverane (Bavaria şi Würtemberg), câte un reprezentant al fiecărei ţări riverane (Austria, Ungaria, Cehoslovacia, Iugoslavia, Bulgaria, România) şi câte un reprezentant al fiecărei ţări neriverane membre a C.E.D. (Anglia, Franţa, Italia). Competenţa C.I.D. se întindea asupra „Dunării fluviale" şi a căilor de acces internaţionalizate. C.I.D. a fost desfiinţată prin Aranjamentul de la Viena (12 septembrie 1940); în locul ei s-au creat: 1) **Consiliul Dunării Fluviale**, care răspundea de navigaţia pe porţiunea administrată anterior de C.I.D., format din reprezentanţii Germaniei, Ungariei, Italiei, României, Slovaciei şi Iugoslaviei (U.R.S.S. a aderat în octombrie 1940); 2) **Comitetul Special al Consiliului Dunării**

Fluviale, format din reprezentanţi ai Germaniei, României şi Iugoslaviei; 3) **Delegaţia Specială a Consiliului Dunării Fluviale**, formată din reprezentanţi ai Italiei, României şi Ungariei, care a procedat la dizolvarea C.I.D.

475. **GUGLIEMO DELLA PORTA** – colonel, ataşat militar şi aeronautic al Italiei la Bucureşti.

476. Formulare cel puţin improprie, întrucât **un coup de main** însemnează **o mână de ajutor.**

477. **ALEXANDRU HODOŞ** (n. 1893) – jurist, ziarist, om politic, membru al Partidului Naţional Creştin, deputat. Director al Teatrului Naţional din Bucureşti. Subsecretar de Stat la Preşedinţia Consiliului de Miniştri (28 decembrie 1937 – 10 februarie 1938).

478. **BETHLEN GYÖRGY** (n. 1888) – conte, mare proprietar. Jurist, om politic, deputat. În 1924, vicepreşedinte, apoi, din 1926, preşedinte al Partidului Maghiar din România, formaţiune politică a grofilor transilvăneni.

479. **Partidul Naţional-Creştin.**

480. **IOAN ALEXANDRU BRĂTESCU-VOINEŞTI** (1868-1946) – scriitor, jurist, membru al Academiei Române, deputat. Director al Cancelariei Parlamentului. Numit, printr-un decret al regelui, din 5 iunie 1939, senator pentru o perioadă de nouă ani.

481. **IOAN BENGLIU** (1881-1940) – general de divizie. Inspector general al Jandarmeriei. Colaborator apropiat al lui Armand Călinescu în combaterea Gărzii de Fier. Asasinat de legionari.

482. **TRAIAN SĂVULESCU** (1889-1963) – savant biolog, cu contribuţii de reputaţie mondială în geobotanică şi micologie, creatorul şcolii de fitopatologie şi organizatorul combaterii dăunătorilor la plantele de cultură, profesor universitar, membru al Academiei Române. Autorul unei impresionante opere ştiinţifice.

483. **ION SIMIONESCU** (1873-1944) – geolog şi paleontolog, profesor universitar, rector al Universităţii din Iaşi, membru al Academiei Române; om politic liberal, deputat, senator. Secretar general al Ministerului de Instrucţie (1913-1918). Preşedinte al Societăţii de Ştiinţe din România.

484. **ALEXANDRU STÂRCEA** (n. 1885) – jurist. Secretar general al Ministerului de Justiţie (din septembrie 1932); prim-preşedinte al Curţii de Apel de la Bucureşti (din martie 1933); consilier la Secţia a III-a a Înaltei Curţi de Casaţie (din 1938).

485. **CODIN ŞTEFĂNESCU** (n. 1891) – jurist. Prim-procuror al Parchetului Ilfov (din octombrie 1927), consilier (din 18 mai 1932) şi procuror (din 31 mai a aceluiaşi an) la Curtea de Apel din Bucureşti, consilier la Secţia a II-a a Înaltei Curţi de Casaţie (din 1938).

486. **ANDREI RĂDULESCU** (1880-1959) – jurist, profesor universitar, cu importante contribuţii la istoria dreptului românesc, membru al Academiei Române. De la 31 martie 1938, preşedintele Secţiei a II-a a Înaltei Curţi de Casaţie, iar de la 10 aprilie 1938 prim-preşedinte al Înaltei Curţi de Casaţie.

487. Andrei Rădulescu a fost primit în Academia Română la 2 iunie 1920, deci în timpul domniei regelui Ferdinand I, şi nu a regelui Carol I, care moare în 1914.

488. **ROGER RACZYNSKY** – diplomat, primul ambasador extraordinar şi plenipotenţiar al Poloniei la Bucureşti (1938-1940). Şi-a prezentat scrisorile de acreditare regelui Carol al II-lea în aceeaşi zi în care Richard Franasovici, primul ambasador român în străinătate, şi-a prezentat scrisorile de acreditare preşedintelui Poloniei, Ignacy Moscicki (31 mai 1938).

489. **NICOLAE POPOVICI** – episcopul ortodox al Oradiei (din 1936). Scriitor bisericesc şi traducător.

490. **DELMAS** – colonel, ataşat militar al Franţei la Bucureşti.

491. **EDOUARD DALADIER** (1884-1970) – om politic francez, de orientare radical-socialistă. Preşedinte al Consiliului de Miniştri (ianuarie-octombrie 1933; ianuarie-februarie 1934; aprilie 1938-martie 1940). Ministru al Apărării Naţionale (1936-1937), de Externe (septembrie 1939-martie 1940), de Război (martie 1940), de Externe (mai 1940). Unul dintre semnatarii Acordului de la München din septembrie 1938. Arestat în iunie 1940 de autorităţile regimului de la Vichy şi deportat în Germania (1943-1945).

492. **HERMANN GÖRING** (1893-1946) – mareşal şi om politic fascist german. Ca preşedinte al Reichstagului, insistă pe lângă Hindenburg să apeleze la Hitler pentru postul de cancelar. Între 1935 şi 1945, şeful aviaţiei militare (**Luftwaffe**); „delegat" pentru planul de patru ani, inaugurat în septembrie 1936, departament a cărui atribuţie era controlul şi coordonarea economiei germane în vederea preparativelor de război. În 1940, Hitler îl desemnează succesorul său. Eşecul în bătălia Angliei, superioritatea copleşitoare a aviaţiei Aliaţilor fac să-şi piardă rapid poziţiile. Este arestat din ordinul Führerului, în ultimile zile ale Reichului nazist, apoi cade în mâinile americanilor. Judecat şi condamnat la moarte ca mare criminal de război de către Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946), se sinucide în închisoare.

493. **„O să vă nimicim!"**

494. **GHEORGHE BUICLIU** (1883-1966) – general de brigadă, specialist în cercetarea matematică.

495. **GHEORGHE IONESCU-ŞIŞEŞTI** (1885-1967) – agronom, profesor universitar, membru al Academiei Române, deputat. Preşedinte al Societăţii Inginerilor

Agronomi şi al Consiliului Superior al Corpului Agronomic. Pune bazele cercetărilor ştiinţifice în agricultură, prin crearea Institutului de Cercetări Agronomice al României, pe care-l conduce. Ministru al Agriculturii şi Domeniilor (aprilie 1931-iunie 1932; noiembrie-decembrie 1937), al Agriculturii, Domeniilor şi Cooperaţiei (februarie 1938-februarie 1939; noiembrie 1939-iulie 1940).

496. Corect: „**The Amateur Gentleman**".

497. Cotidianul bucureştean „**România**", de sub direcţia lui Cezar Petrescu, care debutase cu o zi înainte, la 2 iunie 1938.

498. Serbările Restauraţiei, organizate la 8 iunie.

499. Castelul de la Coësmes, aflat la 180 km de Paris, locul de unde a început călătoria de revenire în ţară a principelui Carol, în iunie 1930. La consfătuirea organizată în acest scop la 27 mai 1930 au participat **Nicolae Tătăranu**, ataşat militar la Legaţia României de la Paris, **Constantin (Puiu) Dumitrescu**, secretar particular al principelui, şi **Victor Precup**, unul dintre emisarii lui Carol în exil.

500. „**Cresc copiii!**"

501. „**Virtutea Aeronautică**" – ordin militar instituit în 1930. Se conferea aviatorilor militari şi civili care se distingeau prin fapte aeronautice, fie în timp de pace, fie în timp de război. Avea patru clase: **Crucea de Aur; Cavaler; Ofiţer; Comandor.**

502. **GIUSEPPE VALLE** – general, subsecretar de Stat al Aerului în Guvernul Italiei.

503. **VICTOR-EMMANUEL AL III-LEA** (1869-1947) – rege al Italiei (1900-1946), împărat al Ethiopiei (1936) şi rege al Albaniei (1939). Abdică, în 1946, în favoarea fiului său, **Umberto.**

504. Ducele dirija el însuşi Ministerul italian al Aerului.

505. **De la înălţimea catedrei, doctoral, fără drept de replică.**

506. **G.V.B. – GEORGE-VALENTIN BIBESCU.**

507. Aterizarea pe Aeroportul Civil „Băneasa" a avionului „Potez XXV" nr. 52, care l-a adus pe Carol în ţară la 6 iunie 1930.

508. **NICOLAE OPRIŞ** – locotenent aviator, ofiţer de ordonanţă al lui Carol. În ziua de 6 iunie 1930, a pilotat avionul care l-a adus pe principe de la Cluj la Bucureşti.

509. **Insigna „PENTRU MERIT"** (şi nu **Ordinul „Pentru merit"**, cum scrie autorul **Însemnărilor**) – a fost instituită în 1931, cu prilejul primei aniversări a Restauraţiei, şi se conferea pentru fapte de credinţă către suveran, pentru fapte de înaltă cultură sau deosebit civism. Avea cinci grade: I. **Cruce**; II. **Cavaler**; III. **Ofiţer**; IV. **Comandor**; V. **Mare Cruce.**

510. „**Păstrează bunele obiceiuri ale Casei**".

511. **VIEKASLAV MILETIC** – ministrul Educaţiei Fizice în guvernul iugoslav.

512. **„O ambianţă de sărbătoare"**.

513. **BAWERLY BAXLIN** – ziarist şi parlamentar britanic.

514. **GEORGE MORUZI** (1876-1939) – general, inspector general al Cavaleriei, om politic de orientare naţional-ţărănistă; prieten intim al lui Carol. Intervine în procesul asasinilor lui I.G.Duca, judecat la Consiliul de Război, în 1934. La un moment dat, intră în sala de judecată, se retrage, apoi, cu judecătorii în camera de deliberare, iar la ieşire îi spune lui Zizi Cantacuzino, acuzat în proces, că va fi eliberat.

515. **ARTHUR VĂITOIANU** (1864-1957) – general de corp de armată, om politic liberal, respectiv liberal-georgist, senator de drept. Comandant de mari unităţi în războiul pentru reîntregirea naţională. Ministru de Interne şi ad-interim la Justiţie (24 octombrie-29 noiembrie 1918), ministru de Război (noiembrie 1918-septembrie 1919); prim-ministru, ministru de Interne şi ad-interim la Externe (27 septembrie-30 noiembrie 1919); ministru la Interne (ianuarie 1922- octombrie 1923), Comunicaţii (octombrie 1923-martie 1926), ministru de Stat (10 februarie-30 martie 1938). Membru al Consiliului de Coroană (din martie 1938).

516. **HENRI STAHL** (n. 1901) – sociolog, istoric şi economist, cu contribuţii teoretice şi de istorie socială, profesor universitar, colaborator al lui Dimitrie Gusti.

517. **VICTOR ION POPA** (1895-1946) – scriitor, regizor, profesor universitar (la Conservatorul de Artă Dramatică din Bucureşti), director de teatru.

518. **JEAN D'ORLÉANS, DUCE DE GUISE** (1874-1940) – fiul ducelui de Chartres, pretendent la tronul Franţei după moartea ducelui de Orléans (1926) şi tatăl contelui de Paris, devenit, la rândul său, pretendent la acelaşi tron.

519. **CONTE DE PARIS** – titlu apărut în veacul al IX-lea şi transmis familiei Robertinilor, prin căsătoria lui Robert le Fort cu Adelaida, văduva lui Conrad, conte de Paris (861). Aici este vorba de **Henri Robert d'Orléans, conte de Paris** (n. 1908), fiul lui Jean d'Orléans, duce de Guise. Pretendent la tronul Franţei în calitatea sa de descendent direct din Louis Philipe d'Orléans, ultimul rege al Franţei. Din 1926, trăieşte în exil. În 1931, se căsătoreşte cu Isabela d'Orléans-Braganza. Adept al corelării aspiraţiilor regaliste cu evoluţiile Franţei moderne.

520. **„LUCEAFĂRUL"** (anterior, **„Nahlim"**) – iaht regal, construit în 1930 şi achiziţionat de regele Carol al II-lea la Glasgow, de la bogătaşa americană **Jule**. A aruncat ancora în portul Constanţa în septembrie 1937.

521. **STAVĂR** – colonel, prefect al Palatului.

522. **N. PAVELESCU** – inspector general al trenurilor regale.

523. **JULIEN VIAUD (PIERRE) LOTI** (1850-1923) – scriitor francez impresionist, atras de civilizaţiile exotice. Ca ofiţer de marină, călătoreşte şi în Turcia.

524. **FREDERIC BARGONE (CLAUDE) FARRÈR** (1876-1957) – marinar şi scriitor francez.

525. Aici, în Istanbul, au fost ucişi, la 15 august 1714, Constantin Brâncoveanu, domn al Ţării Româneşti, cei patru fii – **Constantin, Ştefăniţă, Radu, Mateiaş** –, precum şi ginerele său, **Văcărescu**. Martiriul a început la un semn al sultanului **Ahmet** (1703- 1730), care se instalase într-unul din chioşcurile Seraiului aflate peste drum de Galata.

526. **DIMITRIE CIHODARIU** (n. 1875) – jurist. Consilier (din 1923) şi preşedintele (din 1938) la Secţia a II-a a Înaltei Curţi de Casaţie.

527. **ALEXANDRU D. LICIU** (n. 1884) – jurist. Preşedinte al Secţiei a II-a a Curţii de Casaţie de la Tribunalul Ilfov (din 1919); consilier la Curtea de Apel din Bucureşti, iar din 1938 prim- preşedinte al aceleiaşi instituţii.

528. **PAVEL DMITRIEVICI KISELEFF** (1788-1872) – general, diplomat şi om politic rus. Preşedinte plenipotenţiar al Divanurilor Munteniei şi Moldovei (1829-1834), în condiţiile în care aceste două Principate se aflau sub administraţie ţaristă (1828-1834). Are un important rol în reorganizarea administrativă a Principatelor şi în elaborarea Regulamentelor Organice. Ministru al Domeniilor Imperiale, apoi ambasador al Rusiei la Paris (1856-1862).

CAIETUL 5

529. **Dr. NICOLAE MARINESCU** – general. Ministru al Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (din aprilie 1938), al Sănătăţii şi Asistenţei Sociale (februarie-noiembrie 1939).

530. **EUGEN TITEANU** (n. 1900) – jurist şi ziarist, om politic liberal. Subsecretar de Stat la Ministerul de Interne – Secţia presă, propagandă, poliţie şi ordine publică (din octombrie 1934), apoi subsecretar de Stat al Propagandei (până în septembrie 1939).

531. **NICOLAE DIANU** (n. 1889) – jurist şi diplomat. Director al Presei şi Propagandei în Ministerul de Externe; director general la Preşedinţia Consiliului de Miniştri; ministrul României la Moscova (1938-1939).

532. **BALCIC** – staţiune balneară în sudul Dobrogei (fostul judeţ Caliacra), pe locul anticei cetăţi milesiene Dicnysopolis. În apropierea Balcicului se află palatul **Tenha-Juvah** al reginei Maria.

533. În intervalul iunie-decembrie 1938, Armand Călinescu a îndeplinit şi funcţia de ministru ad-interim la Departamentul Educaţiei Naţionale, concomitent cu aceea de ministru de Interne (1937-1939).

534. **CELÂL BAYAR** (n. 1883) – om politic turc. Preşedinte al Turciei (1950-

1960). Răsturnat de la putere, judecat şi condamnat la închisoare pe viaţă (1961). Este amnistiat în 1966.

535. **SANGEACUL ALEXANDRETTA** – este actuala provincie turcă **Hatay**, cu oraşele **Alexandretta (Iskenderun**, iar în Antichitate **Alexandria Minor**), şi **Antiohia**. În 1920, avea să fie cucerit de turci, ataşat Siriei şi plasat sub mandat francez. Din 1937, are un statut de autonomie. Revine Turciei în 1937.

536. **MOSCHEEA „SULTAN AHMED" (Ahmedie-Djami)**, denumită şi **„Moscheea Albastră"**, a fost ridicată între 1609 şi 1617, pe locul Hipodromului Bizantin, şi este considerată cea mai populară şi mai frumoasă moschee otomană.

537. **THEODOSIU I CEL MARE** (347-395) – împărat roman (379-395). Decretează creştinismul ca unică religie de Stat şi acţionează pentru amânarea căderii Imperiului roman, unind, pentru ultima oară, părţile de Est şi de Vest ale acestuia.

538. **HUREZI** – complex mănăstiresc în judeţul Vâlcea, întemeiat de Constantin Brâncoveanu, în iulie 1692, şi cuprinzând **biserica, incinta ei, bolniţa** (pe care o evocă, aici, Carol) şi **schitul** – ilustrare a valorilor stilului brâncovenesc.

539. **„Bun de dat la străini"**.

540. **„SAVORONA"** – iahtul prezidenţial al lui Kemal Atatürk.

541. **ALEXANDRU CEL MARE** (356-323 î.Hr.) – rege al Macedoniei (336-323) şi unul dintre cei mai mari cuceritori din istorie, a murit în Babilon.

542. **ESKIŞEHIR** (în turcă **„oraş vechi"**) – anticul **Dorylaeum**, situat în provincia cu acelaşi nume, la sud-vest de Ankara.

543. **ELEUTHERIOS VENIZELOS** (1864-1936) – om politic grec. Prim-ministru din octombrie 1910 până în martie 1915, când se retrage. Revine la putere în urma succesului în alegerile din iunie 1915, dar se retrage din nou, în octombrie a aceluiaşi an, obligat de regele Constantin. În septembrie 1916, formează un cabinet rebel în Creta, recunoscut de englezi şi francezi, iar în iunie 1917, după înlăturarea regelui de către Aliaţi, îşi stabileşte guvernul la Atena şi declară oficial război Puterilor Centrale. Va rămâne în fruntea guvernului până în 1920. Din nou prim-ministru în ianuarie-februarie 1924; 1928-1932; ianuarie-martie 1933. Întrucât mişcarea republicană declanşată în Creta de partizanii săi în martie 1935 eşuează, se exilează în Franţa.

544. **IOANNIS METAXAS** (1871-1941) – general şi om politic grec, fondatorul Partidului Monarhist Liberal (1920). Şeful Statului-Major General (1915). În aprilie 1936, dizolvă Camera şi se proclamă şef pe viaţă al guvernului elen, funcţie pe care o deţine până în ianuarie 1941, fiind, din august 1936, şi ministru la Externe, Război şi Instrucţiune Publică.

545. **MEHMET AL II-LEA, zis FATIH, CUCERITORUL** (1429-1481) – sultan otoman (1444-1446; 1451-1481). Cucereşte Constantinopolul la 29 mai 1453, servin-

du-se de o puternică artilerie. Se declară moştenitor al tronului bizantin şi, prin el, al Coroanei împăraţilor romani.

546. **ABDUL AZIZ** (1830-1876) – sultan otoman între 1861 şi 1876, când este asasinat.

547. Cuceritorul Bagdadului este **Soliman I (Suleiman) Magnificul** (1520-1566), iar evenimentul în cauză are loc la 30 noiembrie 1534.

548. **Bon pour l'Orient – Bun pentru Orient** (literal); inferior.

549. **PRINKIPO (KIZILADALAR)** – insulă în partea de sud-est a ieşirii din Bosfor la Marea Marmara, loc de vilegiatură sau de deportare a principilor familiilor imperiale bizantine. Aici au fost ridicate numeroase mănăstiri, cea mai importantă fiind **Büyükada.**

550. **PIERRE LAVAL** (1883-1945) – jurist şi om politic francez, iniţial de orientare socialistă, deputat. Ministru al Lucrărilor Publice (1925), al Justiţiei (1926), al Muncii (1930); preşedinte al Consiliului de Miniştri (ianuarie 1931-februarie 1932); ministru al Muncii (februarie-mai 1932), al Coloniilor (februarie-octombrie 1934), al Externelor (octombrie 1934-mai 1935); din nou preşedinte al Consiliului de Miniştri (iunie 1935-ianuarie 1936); ministru de Stat (din iunie 1940); vicepreşedinte al Guvernului de la Vichy (iulie 1940-decembrie 1941). Din aprilie 1942, şef al Guvernului şi titular la Externe, Informaţii şi Interne, ceea ce face din el un stăpân absolut. Practic, conduce regimul colaboraţionist de la Vichy, împreună cu Pétain, şi mizează pe cartea germană. În 1945, se refugiază în Germania, apoi în Spania. Extrădat de autorităţile franchiste, este judecat de un tribunal francez, condamnat la moarte şi împuşcat.

551. **„ – Bourbonii nu pot uita de tot că Orléanii au votat moartea regelui.**

– Iar dacă acest lucru s-ar afla, le-ar putea aduce mari neplăceri".

552. **RADU NICULESCU-COCIU** – colonel; general de divizie.

553. **ION MANU** (n. 1880) – actor de comedie, deţinător al **„Orei vesele"** la Radio, colaborator al publicaţiilor vesele.

554. **CONSTANTIN TĂNASE** (1880-1945) – artist de geniu, care dă dimensiuni europene teatrului de revistă românesc, autor de cuplete, comic de o mare originalitate. Întemeietorul Teatrului **„Cărăbuş"** (1919). Unul dintre primii actori români de film.

555. Poetului **ADRIAN MANIU** (1891-1968) – i-a fost decernat Premiul naţional de poezie pe anul 1938.

556. **„PORCUL DE S..." – UGO SOLA,** ministrul Italiei la Bucureşti, pe care Carol al II-lea nu-l agrea. În epocă, circula zvonul că ar fi avut relaţii ascunse cu Elena Lupescu.

557. **IOSIF VISSARIONOVICI STALIN (DJUGAŞVILI)** (1879-1953) – om politic sovietic, de naţionalitate georgiană, dictatorul cel mai temut al partidului comunist şi al Statului sovietic, unul dintre cei mai sângeroşi opresori din istorie. În 1922-1953, îşi asigură funcţia de secretar general al P.C.U.S., eliminând, succesiv, pe Troţki (1927), Zinoviev şi Kamenev, apoi pe Rîkov şi Buharin (1929). De altfel, toţi oponenţii lui, reali sau presupuşi, aveau să fie suprimaţi sau încarceraţi. Preşedinte al Consiliului Comisarilor Poporului (1941- 1953), preşedinte al Consiliului de Miniştri (1941-1953), comandant suprem al forţelor armate ale U.R.S.S. (1941-1945), mareşal (1943).

558. În intervalul iunie-decembrie 1938, Armand Călinescu a fost ministru ad-interim al Departamentului Educaţiei Naţionale, concomitent fiind ministru de Interne (din decembrie 1937).

559. **ENCICLOPEDIA ROMÂNIEI** (şi nu „**Românească**"), lucrare de anvergură în literatura de informare şi documentare ştiinţifică, elaborată şi editată „**sub augustul patronaj al Maiestăţii Sale regelui Carol II**", a apărut la Imprimeria Naţională din Bucureşti, între 1938 şi 1943. Comitetul de direcţie: prof. Dimitrie Gusti (preşedinte), ing. Constantin Orghidan (administrator-delegat), Mircea Vulcănescu (administrator-delegat), dr. Virgiliu Leonte (director). Vol. I: **Statul** (1938); vol. II: **Ţara Românească** (1938); vol. III: **Economia naţională, Cadre şi producţie** (1939); vol. IV: **Economia naţională. Circulaţie, distribuţie şi consum** (1943).

560. **Dr. BELA VARGA** – episcop unitarian, cu reşedinţa episcopală la Cluj.

561. **IOAN ZENOVIE** – consilier la Curtea de Apel Bucureşti. Din iunie 1938, controlor general al Statului clasa I în Corpul Superior de Control.

562. **GHEORGHE N. LEON** (n. 1888) – economist, finantist şi statistician, profesor universitar, om politic liberal, deputat. Preşedinte al Asociaţiei Economiştilor Români; secretar general şi subsecretar de Stat la Ministerul Industriei şi Comerţului (octombrie 1934-august 1936); cenzor la Banca Naţională (din august 1936); ministru al Economiei Naţionale (iulie-noiembrie 1940); ad-interim al Finanţelor (iulie-septembrie 1940); ministru al Agriculturii şi Domeniilor (iulie-septembrie 1940).

563. **DUMITRU V. ŢONI** (1885-1955) – profesor universitar, om politic de orientare naţional-democrată iorghistă. Subsecretar de Stat la Ministerul Educaţiei Naţionale în cabinetele din intervalul martie 1938-septembrie 1940.

564. **MIHAI MĂGUREANU** – subsecretar de Stat pe lângă Preşedinţia Consiliului de Miniştri (martie 1938-septembrie 1939); subsecretar de Stat la Presă şi Informaţii (28 septembrie-24 noiembrie 1939).

565. **ALIMĂNESCU** – general, inspectorul Muncii de Folos Obştesc.

566. **BÁRDOSSY LÁSZLO** (1890-1946) – diplomat şi om politic ungur. Şeful Secţiei de Presă a Ministerului de Externe ungar (1922-1930), consilier de ambasadă la Londra (1930-1933), ministru al Ungariei la Bucureşti (octombrie 1934-februarie 1941); prim-ministru (aprilie 1941-martie 1942).

567. **ALEXANDRU (NINDI) ROMALO** – director general al unei societăţi de asigurare. Din 1940, ministrul României la Berlin.

568. **ALEXANDRU BĂICOIANU** (n. 1893) – jurist. Consilier la Creditul Urban din Bucureşti (din 1929).

569. **ALEXANDRU SLĂTINEANU** (1879-1939) – medic, cu contribuţii în epidemiologie şi bacteriologie, profesor universitar, membru al Academiei Române, Inspector sanitar (1908-1930); director al Institutului de Igienă din Iaşi (din 1930); în două rânduri, director al Serviciului Sanitar. Secretar general al Ministerului Sănătăţii Publice (1931-1932).

570. **ADRIEN THIERRY** (1885-1961) – diplomat francez. Ministru al Franţei la Bucureşti (din 1936), apoi **ambasador** (aprilie 1939-martie 1941), ca urmare a faptului că, la 9 decembrie 1938, Legaţia României la Paris şi Legaţia Franţei la Bucureşti fuseseră ridicate la rangul de ambasadă.

571. Preşedinte al Republicii Franceze era **Albert Lebrun**, care a deţinut această calitate din 1932 până în 1940, când s-a retras.

572. **„E, cel puţin, un gest drăguţ".**

573. Comedia de moravuri a lui Oscar Wilde a fost intitulată în româneşte **O femeie fără importanţă.**

574. **ŞELIMBĂR** – localitate în imediata apropiere a Sibiului, unde, la 18/28 octombrie 1599, Mihai Viteazul înfrânge trupele lui Andrei Bathory. De aici, fără oprelişti, se îndreaptă spre inima Transilvaniei, fiind aclamat de populaţie. La 21 octombrie/1 noiembrie 1599, intră solemn în cetatea Alba-Iulia, făcând primul mare pas în opera de unire a celor trei ţări româneşti sub aceeaşi cârmuire politică.

575. **„DRAMA DIN 1601"** – uciderea lui Mihai Viteazul, din ordinul generalului Basta.

576. Uzinele „Reşiţa" proiectaseră instalarea, la Orăştie, a unei pirotehnii proprii, care, aşa cum observă autorul **Însemnărilor**, era departe de a fi terminată la acea dată.

577. **„Cred că sunteţi şi mai necunoscută decât mine".**

578. **Noapte bună, draga mea, te ador!"**

579. Uzinele „Malaxa" şi-au instalat la Tohan, cu concursul tehnic al Uzinelor „Škoda", fabrica de încărcare a proiectilelor şi focoaselor. Partea metalică a acestora

se producea în atelierele din Bucureşti.

580. Uzinele „Astra"-Braşov fabricau tunuri antiaeriene de 37 şi 75 mm.

581 **GHENEA** – fiul generalui de brigadă, apoi de divizie **Toma Ghenea** (1862-1921), tehnician şi inventator militar.

582. **SUZANNE LENGLEN** (1899-1939) – tenismenă franceză, campioană mondială de la 15 ani. Domină, ani în şir, tenisul mondial feminin.

583. **WILLIAM TATEM TILDEN** (1893-1953) – jucător de tenis american.

584. Corect: **49 de ani.**

585. **OSCAR KAUFMANN** (1872-1942) – bancher, economist şi finanţist. Vicepreşedinte şi administrator-delegat la Banca de Credit Român, a doua în rândul marilor bănci din România, unul dintre vârfurile grupului de industriaşi din jurul acestei bănci, alături de Ernest Urdăreanu, N. Schapira, I. Mocsonyi Stârcea s.a.; vicepreşedinte al Asociaţiei Finanţei şi Marii Industrii.

586. Gheorghe Tătărăscu a vizitat Londra la 18-23 iunie 1938 pentru a se informa asupra politicii britanice în sud-estul Europei şi pentru impulsionarea relaţiilor economice.

587. **FREDERICK LEITH-ROSS** – consilier economic şef al Guvernului britanic (1932-1940); conducătorul delegaţiei britanice trimise la Bucureşti în vederea angajării unor tratative economice.

588. **URBI ET ORBI** (lat.), **către Oraş (Roma) şi către Univers.** Aici cu sensul: **peste tot, pretutindeni.**

589. **„De ieri, are trac".**

590. **ELIZA I. BRĂTIANU** (1870-1957) – soră a lui Barbu Ştirbei. A doua soţie a lui Ion (Ionel) I.C. Brătianu şi văduva acestuia. Simpatizantă a lui Carol al II-lea.

591. Regina Maria se afla în tratament la clinica „Weisser Hirsch" din Dresda, pe care, într-adevăr, avea să o părăsească la 15 iulie 1938, după ce, anterior, fusese tratată în Austria şi în Italia.

592. **IOAN LASCĂR** (n. 1883) – medic, colonel, profesor la A.N.E.F. (din 1923).

593. **DOMENIUL BANLOC** din judeţul Timiş, în suprafaţă de 772,18 ha teren arabil şi 536,90 ha pădure, cu tot inventarul aferent exploatării, a fost proprietate a principesei Elisabeta.

594. La Milocer îşi avea reşedinţa principesa Maria (Mărioara), văduva regelui Aleksandru I Karagheorghevic). Carol al II-lea se mai referă aici la Paul Karagheorghevic, regent al Iugoslaviei (1934- 1941).

595. **DOPOLAVORO (Opera Nazionale Dopolavoro)** – organizaţie creată în 1925 în Italia fascistă, ale cărei mobiluri vizau viaţa socială şi instruirea muncitorilor,

ca şi organizarea petrecerii timpului liber al acestora.

596. **VALERIU BRANIŞTE** (1869-1928) – filosof, publicist şi om politic, luptător pentru reîntregirea naţională, membru de onoare al Academiei Române. Director al „Tribunei", fondator (împreună cu C. Daicoviciu) şi conducător al ziarului timişorean „Dreptatea" (1894), apoi întemeietorul ziarului „Patria" (Cernăuţi, 1897). Timp de 18 ani (1900-1918) conduce publicaţia lugojană „Drapelul". Membru al Consiliului Dirigent al Transilvaniei (1918-1920). Are un rol de prim- plan în întemeierea Universităţii româneşti de la Cluj.

597. **IULIU HOSSU** (1885-1970) – episcop unit de Cluj-Gherla, fruntaş al luptei naţionale a românilor ardeleni. Consacrat episcop în 1917, în Catedrala din Blaj. La 1 Decembrie 1918, expune, în faţa Marii Adunări Naţionale de la Alba Iulia, **Declaraţia Unirii** şi face parte din delegaţia care prezintă regelui Ferdinand I hotărârea de unire cu Ţara a istoricei Adunări Naţionale, împreună cu Miron Cristea, episcopul ortodox al Caransebeşului, Alexandru Vaida-Voievod, Vasile Goldiş, Caius Brediceanu. Senator, membru fondator al A.S.T.R.A. Îndură mari suplicii din partea regimului horthyst de ocupaţie din Ardealul de nord. După 1948, este arestat, deţinut la Sighet, apoi cu domiciliul forţat la Mănăstirea Căldăruşani. În 1969, trimisul special al Papei Paul al VI-lea îl anunţă că a fost promovat cardinal (**in pectore**).

598. **TUNUL A.C.A.** – tun antiaerian.

599. **„KRAFT DURCH FREUNDE" („FORŢĂ PRIN BUCURIE")** – organizaţie creată în 1933 de guvernul nazist în cadrul Frontului German al Muncii (Deutsche Arbeitsfront), sindicat unic în Germania hitleristă, constituit în acelaşi an de Robert Ley. Scopul ei era de a organiza petrecerea timpului liber al muncitorilor prin acţiuni culturale şi sportive, prin călătorii colective în Germania şi în străinătate. Dispare în 1945.

600. **„SOKOLIADA"** – întrecere organizată sub egida societăţii de gimnastică **„Sokol"** (în limba cehă – **„Şoimi"**), constituită la Praga, în 1862. După modelul acesteia, au luat fiinţă societăţii profilate la naţiunile slave de sub dominaţia Austro-Ungariei, în Slovenia, Polonia, Croaţia.

SOKOLII – În Cehoslovacia au avut menirea, decenii de-a rândul, de a pregăti naţiunea pentru o organizare politică de sine stătătoare, pentru triumful ideii de neatârnare şi de afirmare naţională. După primul război mondial, întrecerile sokolilor cunosc o reputaţie mondială, fiind considerate model de perfecţiune în demonstraţiile de gimnastică.

601. **NICOLAE N. SĂVEANU** – profesor universitar, om politic, membru marcant al P.N.L. Ministru al Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale (octombrie 1923 – martie 1926). Preşedinte al Camerei Deputaţilor. Senator de drept.

602. Generalul **ERNEST BALLIF** a însoţit-o pe regina Maria în călătoria ei cu

trenul de la Cernăuţi la Bucureşti.

603. **„SCRAP-BOOK"** – album de tăieturi din presă.

604. **IRINA PROCOPIU** – Mare Doamnă de Onoare a reginei Maria.

605. **EUGEN ZWIEDINECK** – general-colonel, şef al Casei Regina Maria.

606. **„STELLA MARRIS"** – biserică zidită de regina Maria în apropiere de palatul ei, **Tenha-Juvah**, de la Balcic (fostul judeţ Caliacra), cea mai mică biserică din ţară.

607. **ELENA** (1896-1982) – principesă-mamă a României. Fiica regelui Constantin al Greciei şi a Sofiei de Prusia. Soră cu regele George al Greciei. La 10 martie 1921, se căsătoreşte cu principele Carol de Hohenzollern, viitorul rege al României. Această căsătorie, din care va rezulta un singur fiu, viitorul rege Mihai I, va fi anulată la 21 iunie 1928, iar principesa Elena va pleca în Italia. În pofida aparenţelor, destrămarea cuplului princiar nu a venit dintr-o singură parte. În acelaşi an în care Carol o întâlnea pe Elena Wolff- Lupescu – 1925 –, soţia sa îl cunoştea pe italianul **Amadeo della Puglia**, devenit, după moartea tatălui său, **duce d'Aosta**, cu care va intenţiona să se căsătorească. „După întoarcerea lui, regele Carol a încercat toate mijloacele să o determine pe principesa Elena de Grecia să ceară anularea divorţului, dorind să refacă căminul – scrie Pamfil Şeicaru. Dar demersurile lui Carol, sincer intenţionat, s-au izbit de intransigenţa principesei Elena, care spera să obţină din partea Vaticanului autorizaţia de căsătorie cu ducele d'Aosta, acesta din urmă fiind catolic, iar ea divorţată, ceea ce impiedica un mariaj catolic" (Pamfil Şeicaru, **Istoria partidelor naţional, ţărănist şi naţional-ţărănist**, Madrid, Editura Carpaţi, Traian Popescu, 1963, p. 172). În cele din urmă, separarea celor doi a rămas definitivă. În virtutea aranjamentului secret din toamna anului 1930, regele asigura fostei sale soţii o pensie anuală de 7.200.000 lei şi încă 30.000.000 de lei pentru cumpărarea unui imobil la Florenţa. Principesa Elena va reveni în ţară în timpul celei de a doua domnii a regelui Mihai I. Încetează din viaţă în oraşul Lausanne (Elveţia).

608. **HANS CHRISTIAN ANDERSEN** (1805-1875) – scriitor danez, autor al unor capodopere ale literaturii pentru copii.

609. **ELENA PERTICARI** – soţia generalului Perticari, adjutant al regelui Carol I, şi soră a lui Carol Davila, una dintre prietenele cele mai apropiate ale reginei Maria.

610. **„COU DE POULE"** – corect: **en cul de poule; faire la bouche en cul de poule – a strânge buzele rotunjindu-le (de mirare).** Aici cu sensul de **buze «ţuguiate».**

611. **ALEXANDRU DÖRNBERG** – şeful Protocolului din Ministerul Afacerilor Externe al celui de-al III-lea Reich (din 1938).

612. **JAN SZEMBECK** – conte polonez, diplomat. Secretar general al Ministerului Afacerilor Străine al Poloniei (1932-1939), apoi adjunct al ministrului la acelaşi

Departament.

613. **GEORGE EDWARD ALEXANDER EDMUND, DUCE DE KENT** (1902-1942) – fiu al lui George al V-lea, rege al Marii Britanii şi împărat al Indiei (1920-1936); frate mai mare al lui George al VI-lea, rege al Marii Britanii (1936-1952) şi împărat al Indiei (1936-1947). Primeşte titlul în 1934 de la tatăl său, care, în 1917, schimbă numele dinastiei de Saxa-Coburg în **dinastia de Windsor**. Căsătorit cu principesa Marina a Greciei.

614. **MARINA** – principesă, fiica principelui Nicolae şi a principesei Elena a Greciei, aceasta din urmă soră a marilor duci Kiril şi Boris, deci vară bună cu regina Maria a României. Soţia ducelui de Kent.

615. **EUGÉNE DÉSIRÉ MITTELHAUSSER** (1873-1949) – general francez. Între 1919 şi 1921, şeful Misiunii Militare Franceze în Cehoslovacia. În 1939, conduce, în calitate de membru al Consiliului Superior de Război, Misiunea Militară Franceză în Polonia. Din mai 1940, îl înlocuieşte pe generalul Weigand la comanda teatrului de operaţiuni din Mediterana Orientală.

616. **ANTON DE HABSBURG** (n. 1901) – arhiduce, soţul principesei Ileana a României.

617. **„CASA CAVALERILOR"** – edificiu din complexul **„Peleş"**.

618. **JAN SIROWY** – general de corp de armată, inspector general al armatei cehoslovace (din 1934); Preşedinte ad-interim al Republicii Cehoslovace (octombrie – noiembrie 1938); prim-ministru şi ministru al Apărării (septembrie – decembrie 1938); ministru al Apărării (decembrie 1938 – martie 1939).

619. **CHARLES PHILIPPE, DUCE DE NEMOURS** (n. 1905) – fiul ducelui Emmanuel de Vendôme (ramura Orléans a Bourbonilor) şi al prinţesei Henrietta a Belgiei, la care face referire – mirat – autorul **Însemnărilor**.

620. **„Se umfla în pene"**.

621. **MIHAIL IVANOVICI KALININ** (1875-1946) – om politic sovietic, susţinător înveterat al lui I.V. Stalin. Între 1919 şi 1922, preşedinte al Comitetului Executiv Central al Sovietelor din Rusia, apoi din U.R.S.S. (1922-1938), preşedinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. (1938-1946), aceasta echivalând cu calitatea de şef al Statului, dar fără puterea pe care o conferă o atare calitate. Membru al Biroului Politic al C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. (1926-1946). Cu puţin timp înainte de moarte, demisionează, din raţiuni de sănătate.

622. Potrivit dispoziţiilor testamentare ale reginei Maria, inima ei urma să fie păstrată la Balcic. Ca urmare, a fost scoasă din piept, înfăşurată în stegurile român şi englez şi depusă într-o casetă simplă de argint de 151 gr. la rândul ei aşezată într-o casetă mai mare, tot din argint, de 8,1 kg, purtând efigiile judeţelor şi stema României

în email şi briliante. Apoi a fost transportată la Balcic, unde s-a aflat până la pierderea Cadrilaterului, în 1940. Între 1940 şi 1968, avea să fie ascunsă la Bran, iar din 1968 transferată la Muzeul Naţional al României din Bucureşti.

623. **KIRIL** – principe bulgar, fratele regelui Boris.

624. **NICODIM MUNTEANU** (1864-1948) – ierarh şi scriitor bisericesc, traducător al **Bibliei**. Ales, la 23 ianuarie 1934, mitropolit al Moldovei, iar la 30 iunie 1939 patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.calitate pe care o va deţine până în 1948.

625. **„DIE GÖTERDÄMMERUNG" – „AMURGUL ZEILOR"** – operă de maturitate a lui Richard Wagner, componentă a tetralogiei **„Inelul Nibelungilor"**, alături de **„Aurul Rinului"**, **„Walkiria"** şi **„Siegfried"**. La reuniunile muzicale de la Cotroceni, erau executate, nu o dată, părţi din această operă, interpret fiind, adeseori, George Enescu, a cărui vocaţie, alături de vioară, a fost pianul.

626. Regina Maria a lăsat principesei Ileana celebra diademă cu diamante şi safire a ducesei de Coburg.

627. **ION GRĂMADĂ** (1886-1917) – scriitor, publicist şi profesor. La izbucnirea primului război mondial, pleacă din Cernăuţi, unde lucra în redacţia ziarului „Vieaţa nouă", organ al Partidului Naţional Român, şi trece în Vechiul Regat, unde îşi concentrează opera propagandistică de atenţionare a opiniei publice asupra planurilor subterane ale Germaniei, pledând, în acelaşi timp, pentru aderare la Antanta. Deşi scutit de serviciul militar (fiind profesor la Liceul militar de la Mănăstirea Dealu), cere să fie înrolat şi trimis pe front. Cade, în fruntea plutonului său, în cunoscuta confruntare cu armatele germane de la Cireşoaia.

628. Arhiducele Anton de Habsburg.

629. În virtutea aranjamentului secret din toamna anului 1930, fostei soţii a lui Carol al II-lea – principesa Elena – i se permitea să stea cu fiul ei, Mihai, în fiecare an, patru luni în România şi alte două luni peste hotare.

630. **VICTOR C. CĂDERE** (1891-1980) – jurist, diplomat, profesor universitar, deputat. Membru al delegaţiei române la Conferinţa Păcii de la Paris (1919). Director general al Siguranţei Statului. Ministru plenipotenţiar la Belgrad (1936-1938); rezident regal al Ţinutului Dunăre (13 august 1938 – 1 februarie 1939); din nou la Belgrad, ca ambasador (februarie 1939 – mai 1941).

631. **ALFRED GERSTENBERG** – colonel german de aviaţie, apoi general. Şeful Misiunii Militare Germane pentru Armata Aerului în România. În iunie 1944, este numit comandantul german al regiunii petrolifere române, subordonat direct şefului O.K.W.

632. **PETRE P. CARP** (1837-1918) – jurist, literat, om politic conservator, senator. Ministru de Externe (aprilie – decembrie 1870), agent diplomatic (din 1871)

la Viena, Berlin, Petersburg, ministru al Instrucţiunii Publice şi Cultelor (ianuarie – aprilie 1876), ministru al României la Viena (1882); ministru la Domenii (martie – noiembrie 1888), Externe (martie 1888 – martie 1889), din nou la Domenii (decembrie 1891 – octombrie 1895). Prim-ministru (iulie 1900 – februarie 1901; decembrie 1910 – martie 1912). Şeful Partidului Conservator (1907-1912). Unul dintre fondatorii Societăţii „Junimea", alături de Titu Maiorescu, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Teodor Rosetti.

633. Legea pentru organizarea Administraţiei locale din 3 august 1929, prin care erau instituite şi Directoratele administrative.

634. **MIHAIL NEGRUZZI** – general, rezident regal al Ţinutului Prut.

635. **Dr. DĂNILĂ POP** – rezident regal al Ţinutului Mureş-Alba.

636. **ADOLPH VORBUCHNER** (1890-1938) – episcop romano-catolic de Alba-Iulia. Depune jurământul în această calitate la Palatul Regal, în ziua de 14 august 1938.

CAIETUL 6

637. Motonava **„Transilvania"** şi, alături de ea, motonava **„Basarabia"** au fost, în epocă, cele mai moderne vase de pasageri ale flotilei comerciale româneşti. Ambele au fost construite în acelaşi an, 1938, în Danemarca, atingând, fiecare, un tonaj net de 6.700 de tone.

638. **GHIORGHI KIOSSEIVANOV** – om politic bulgar. Ministru al Afacerilor Străine (aprilie – noiembrie 1935); prim-ministru şi ministru al Afacerilor Străine al Bulgariei (noiembrie 1935 – februarie 1940).

639. **ÇANAK – ÇANAKKALE** (mai vechi, **ÇANAK KALESSI**) – oraşel turc pe ţărmul asiatic al Dardanelelor. Aici are loc, la 18 martie 1915, bătălia flotei franco-britanice comandate de amiralul englez Robeck, care a încercat să forţeze Strâmtoarea, tentativă eşuată şi soldată cu imense pierderi.

640. **TROIA (Ilion)** – oraş străvechi, situat în nord-vestul Asiei Mici, aproape de ţărmul Helespontului, la intrarea în Dardanele. Aşezat pe o colină, denumită Hissarlîk, şi dominând Marea, nu putea fi atacată prin surprindere. Potrivit lui H. Schliemann, între mileniul al III-lea î.e.n. şi secolul al VI-lea î.e.n., aici au existat nouă straturi succesive de cultură, dintre care stratul VII A, datând din c. 1350-1200 î.e.n., este cel al Troiei homeriene, al „Cetăţii lui Priam", cucerite de ahei în urma „războiului troian". Trece sub dominaţia turcă în anul 1306.

641. **HEINRICH SCHLIEMANN** (1822-1890) – arheolog şi elenist. Se consacră, iniţial, afacerilor comerciale şi acumulează o mare avere. Deprinde majoritatea limbilor moderne europene, precum şi greaca veche. În 1863, se retrage din afaceri,

iar din 1868 se dedică împlinirii visului său din tinereţe, acela de a aduce la lumină realităţile poemelor homerice. Întreprinde, pe cheltuială proprie, săpături arheologice la Troia, Micene şi Tirint, unele în colaborare cu Wilhelm Dörpfeld, şi face spectaculoase descoperiri privind culturile preclasice ale mileniului al II-lea î.e.n. din bazinul Mării Egee, inaugurând, astfel, o adevărată revoluţie în cunoaşterea Greciei antice.

642. **WILHELM DÖRPFELD** (1853-1940) – arheolog şi arhitect german. Din 1882, lucrează la Institutul Arheologic German din Atena, al cărui director a fost între 1887 şi 1912. Colaborează cu Heinrich Schliemann la săpăturile arheologice de la Troia şi de la Olympia, centru religios panelenic, în Peloponez.

643. **HOMER** (probabil între secolele al XII-lea şi al VIII-lea î.e.n.) – poet epic grec. I se atribuie paternitatea unor opere de căpetenie ale lumii antice – **„Iliada"** şi **„Odiseea"**.

644. **SMIRNA** – numele grecesc al oraşului turc **Izmir**, port în golful cu acelaşi nume al Mării Egee.

645. Toate aceste insule greceşti sunt în Marea Egee.

646. **BERGAMA (PERGAMOS)** – denumirea anticului oraş **Pergam** din Asia Mică, aşezat la nord de Smirna (Izmir), în apropiere de coastele Mării Egee. A fost întemeiat, potrivit tradiţiei, de grecii arcadieni şi a devenit centrul regatului cu acelaşi nume, constituit în secolul al III-lea î.e.n. (anul 283 î.e.n.). Ameninţat de Filip al V-lea al Macedoniei, se va alia cu Roma, care-i va oferi o mare parte din Asia Mică. Cunoaşte cea mai strălucită dezvoltare şi înflorire sub domnia lui Attalos (241-197 î.e.n.) şi Eumnes II (197-159 î.e.n.), impunându-se ca o mare capitală a culturii şi civilizaţiei elenistice. În anul 129 î.e.n., devine capitala provinciei romane Asia. Din secolul al III-lea e.n., decade, pentru a cunoaşte un proces de renaştere în epoca bizantină. Intră sub stăpânirea otomană la începutul secolului al XIV-lea.

647. **ASCLEPIOS** – fiul lui Apolo (Appolo), zeul medicinei, în mitologia greacă.

648. Biblioteca din Pergam însuma, la un moment dat, 400.000 de tomuri, fiind a doua ca mărime şi ca valoare după Biblioteca din Alexandria.

649. **ANTONIU (MARCUS ANTONIUS)** (83-30 î.e.n.) – general şi om politic roman, locotenent al lui Cesar şi unul dintre cei mai energici susţinători ai acestuia împotriva oligarhiei. Împreună cu Octavian şi cu Lepidus, organizează cel de-al doilea Triumvirat (anul 43), după înfrângerea, în anul 42, a lui Brutus şi Cassius, la Philippi. Triumvirii îşi împart lumea romană, lui Antoniu revenindu-i Grecia şi Asia. Antoniu îşi stabileşte Cartierul General în Tars (Cilicia), unde, în anul 41, o întâlneşte, pentru prima oară, pe Cleopatra a VII-a, regina Egiptului. Uitând de soţia sa, Octavia, sora lui Octavian, rămasă la Roma, şi părăsindu-şi armata, ameninţată de parţi, o urmează pe Cleopatra în Alexandria, se căsătoreşte cu ea şi trece de partea intereselor

egiptene. Înfrânt de Octavian în bătălia navală de la Actium, în anul 31, şi asediat în Alexandria, se sinucide.

650. **CLEOPATRA A VII-A** (66-30 î.e.n.) – regină a Egiptului (51-49; 48-30 î.e.n.). Se căsătoreşte, potrivit obiceiului dinastiei Lagizilor, cu un frate al ei, Ptolomeu al XII-lea, cu care începe domnia. Înlăturată, este readusă la tron de către Cesar, a cărui curtezană devine şi pe care îl urmează la Roma (46-44 î.e.n.). Încearcă să folosească legăturile amoroase cu acesta (va avea şi un copil cu el) pentru a restabili supremaţia egipteană în Mediterana Orientală. După moartea lui Cesar, îl întâlneşte pe Antoniu, cu care se căsătoreşte. În împrejurările în care Antoniu este înfrânt, în bătălia de la Actium (anul 31), de către Octavian şi se sinucide, iar Egiptul este ocupat, Cleopatra încearcă să-l atragă pe învingător, dar acesta rămâne insensibil la farmecele egiptencei. Aflând că Octavian voia s-o ducă la Roma în marşul său triumfal, se sinucide, la 36 de ani.

651. La 21-22 august 1938, s-au desfăşurat, la Bled (Iugoslavia), lucrările ultimei sesiuni a Consiliului Permanent al Micii Înţelegeri.

652. În cele din urmă, la Bled a fost încheiat, în ziua de 23 august 1938, un acord între ţările Micii Înţelegeri şi Ungaria, prin care se recunoştea Budapestei egalitatea de drepturi în domeniul înarmărilor. Statele semnatare se angajau să se abţină de la orice acte de agresiune una împotriva alteia.

653. **„GENTLEMAN'S AGREEMENT ORAL"** – sintagmă evident pleonastică, de vreme ce **„gentleman's agreement"** însemnează tocmai înţelegerea **nescrisă** între state, cu păstrarea neştirbită a valorii obligaţiilor asumate de părţile contractante.

654. **G.P.U. (Gosudarstvennoe Politiceskoe Upravlenie – Administrarea [Guvernarea] Politică a Statului** – poliţia politică sovietică, înfiinţată în februarie 1922, continuatoare a **Cekei (Comisia Extraordinară pentru Reprimarea Contrarevoluţiei şi a Sabotajului)**, poliţie secretă a Rusiei Sovietice, constituită în decembrie 1917 şi condusă de polonezul Feliks E. Dzerjinski. G.P.U. avea puteri în acelaşi timp judiciare şi politice, judecând cazurile după o procedură secretă. În iulie 1934, este înlocuită de N.K.V.D.

655. **GH.L. GATOSCHI** (n. 1903) – medic, specialist în radiologie. Membru al mai multor societăţi ştiinţifice şi medicale.

656. **WAHLE** – colonel, ataşat militar german la Bucureşti.

657. **GEORGES LANSBURRY** – lider laburist englez. Fost şef al Grupului parlamentar laburist.

658. **COLEGIUL „DE PROPAGANDA FIDE"** (**Sacra Congregatio De Propaganda Fide**) a fost instituit la 6 iunie 1622 prin bula **Inscrutabili Divinae** a papei Grigore al XV-lea în scopul răspândirii credinţei catolice pe glob. Avea două facultăţi

– de Teologie şi de Filosofie –, precum şi un institut, în care studiau bursieri din ţări catolice. Aici au învăţat şi Samuil Micu (Clain), Gheorghe Şincai, Petru Maior ş.a.

659. **„SAINT-VINCENT-DE-PAUL"** – congregaţie pentru preoţi şi călugări, întemeiată în 1845 de Jean Le Prévost şi destinată evanghelizării muncitorilor şi săracilor; congregaţia **„Călugăriţele Caritătii"**, confirmată de Papalitate în 1668, cu răspândire în aproape toată Europa şi considerată unicul intermediar, adeseori, între săraci şi Biserică.

660. **HJALMAR SCHACHT** (1877-1970) – financiar şi om politic german. Guvernator al Băncii Germaniei (1923-1929), ministru al Economiei celui de-al III-lea Reich (iulie 1934 – noiembrie 1937). În intervalul ianuarie 1938 – ianuarie 1943, ministru fără portofoliu. Intră în legătură cu rezistenţa germană şi cu conjuraţia din iulie 1944; este arestat şi internat în lagărul de la Dachau. Achitat de Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946).

661. **GENEVA** – aici cu înţelesul de **„spiritul Genevei"**, respectiv al Societăţii Naţiunilor, care-şi avea sediul aici.

662. **ERICH MARIA REMARQUE** (1898-1970) – scriitor german. Romanul **„Trei camarazi"**, după care a fost turnat filmul evocat de Carol al II- lea, face parte din galeria scrierilor sale despre tragediile primului război mondial şi despre efectele morale generate de acesta.

663. **„E cât se poate de agreabil şi nu foarte caustic".**

664. **C. PARASCHIVESCU** – jurist şi diplomat. Între 1911 şi 1928 ocupă posturi diplomatice la Constantinopol, Belgrad, Varşovia, Budapesta, apoi devine secretar general în Ministerul de Externe.

665. **CASUS FOEDERIS** (lat.) – caz de alianţă, clauză a tratativelor de alianţă în virtutea căreia un stat este obligat să intre în război de partea statului atacat de o altă putere.

666. **HEINRICH HIMMLER** (1900-1945) – om politic nazist. Din ianuarie 1929, şeful gărzii pretoriene a lui Hitler (Reichsführer S.S.), din ianuarie 1933 şeful poliţiei bavareze, iar din aprilie 1934 al poliţiei politice secrete (Gestapo). apoi, din iunie 1936, al tuturor poliţiilor germane. De la acest nivel, acţionează pentru o considerabilă sporire a rolului S.S. ca forţă militară. În noiembrie 1943, preia conducerea Ministerului de Interne. Este principal responsabil pentru punerea în aplicare a „soluţiei finale" a problemei evreieşti din Europa. Arestat, în mai 1944, de către englezi, se sinucide.

667. **RUDOLF HESS** (1894-1989) – om politic nazist. Secretar particular al lui Hitler pentru redactarea lucrării „Mein Kampf", publicată în 1925, apoi, din 1933, adjunctul acestuia. Membru în Consiliul Reichului, din 1939, şi desemnat, în acelaşi

an, al doilea secretar al Führerului (după Göring). La 10 mai 1941, pleacă cu un avion pilotat de el însuşi în Marea Britanie pentru a propune Guvernului de la Londra pace cu cel de-al III-lea Reich. Se paraşutează în Scoţia, este arestat, tratat ca prizonier de război şi internat până la sfârşitul celui de-al doilea război mondial. Judecat de Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg (1946), este condamnat la detenţiune pe viaţă şi încarcerat la închisoarea „Spandau" din Berlin. La un moment dat, rămâne singurul ocupant al acestei fortăreţe, unde şi decedează.

CUPRINS

Cuvânt înainte 5
Notă asupra ediției 9
Caietul 1 (11 martie – [12 mai] 1937) 13
Caietul 2 (17 mai - 14 august 1937) 59
Caietul 3 (15 august – 31 decembrie 1937) 99
Caietul 4 (1 ianuarie – 13 iunie 1938) 137
Caietul 5 (14 iunie – 13 august 1938) 165
Caietul 6 (14 august – [4 septembrie) 1938) 223
Glosar 241
Note 243
Indice de persoane și locuri (selectiv) 315

REGELE CAROL AL II-LEA AL ROMÂNIEI

ÎNSEMNĂRI ZILNICE. 1937-1951

VOLUMUL I
11 martie 1937 – 4 septembrie 1938
(Caietele 1 - 6)

Ediție îngrijită, note, glosar și indice de
VIORICA MOISUC, NICOLAE RAUȘ

Cuvânt înainte de
IOAN SCURTU

– REEDITARE –

SCRIPTA
București, 2001